ROMANUL SECOLULUI XX

MANUEL SCORZA

cîntecul lui agapito robles

UNIVERS

MANUEL SCORZA

Traducere şi note de
ANGELA TEODORESCU-MARTIN

Cîntecul lui Agapito Robles

Cîntul 4

EDITURA
UNIVERS
București • 1983

Manuel Scorza
Cantar de Agapito Robles
©Monte Avila editores, C.A.
Caracas / Venezuela

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS

Fratelui meu,
César Calvo,
care mi-a ajutat să dau foc
poncho-ului lui Agapito Robles.

1

UNDE SE POVESTEŞTE DESPRE RĂCEALA CU CARE YANACOCHA L-A PRIMIT PE DELEGATUL AGAPITO ROBLES, LA IEŞIREA ACESTUIA DIN ÎNCHISOARE

Străbătu Plaza de Armas, piaţa, străzile Yanahuancăi fără a da cu ochii de careva. Coborî la ambarcader şi aşteptă cu deplină linişte plecarea lui *El Tiburon*[1]. De trei ori pe zi această şalupă asigură legătura între Yanahuanca şi Yanacocha, legate odinioară printr-un drumeag ce zace acum pe fundul lacului Yawarcocha. Pe vremuri, dacă aveai de mers din provincie pînă la district, nu trebuia decît să sui o costişă înţesată de buruieni. Însă de cînd Primul Cetăţean a oprit timpul în loc, lumea s-a văzut silită să urmeze calea lacustră ori, dacă nu, să piardă trei zile, luînd-o de-a lungul unei întinderi uriaşe ce ajunge pînă la hotarele Juninului.

Conducătorii care au supravieţuit masacrului de la Yanacocha au fost ridicaţi şi duşi la Postul de Jandarmi. Acolo ar fi avut de stat numai cîteva săptămîni. Dar întîmplarea a făcut ca tocmai cînd se vedeau liberi ca pasărea, Judecătorul Montenegro să reînvie moartea lui Amador Leandro, *el Cortaorejas*[2], de mult clasată, acuzîndu-i, cu totul pe neaşteptate, de crimă. Fură mutaţi la închisoarea din Huánuco. Acolo stătură douăsprezece luni. Agapito Robles rămase închis încă trei luni, pînă cînd nevastă-sa izbuti să adune cei cinci sute de soli, ce-i trebuiau pentru formalităţile de eliberare.

---

1 Rechinul (n.t.).

2 Nume compus din *cortar* — „a tăia" şi *orejas* — „urechi" (n.t.).

Agapito Robles speră să întîlnească pe chei oameni din Yanacocha care să știe să-i spună una, alta despre obștea sa, înainte de a ajunge acasă. Însă afară de cîțiva negustori posomoriți, un comis voiajor care avea rău de înălțime și, tot așa, cîțiva mineri beți, șalupa plecă aproape goală. Ceața acoperea suprafața imensă a lacului. Cu greu desluși ambarcațiunile ce navigau spre porturile din vest. Se zărea amurgul printre copaci cînd sleitul delegat [1] debarcă în Yanacocha. Tot bagajul ce-l căra în spate era alcătuit dintr-o desagă unde erau puse de-a valma o cămașă albă fără guler, două maiouri, două perechi de ciorapi galbeni de lînă, un cozonac, cîteva cutii cu sardele și o Constituție a Perú-lui îndelung consultată. Cu pași agale dar cu inima zorită străbătu Jiron Carrión, îi trecu prin minte obrazul albastru al răposatului Raymundo Herrera și intră în Piața Armelor. Era la ceasul cînd cetățenii obișnuiau să se adune aici spre a se bucura de ultimul licăr de lumină : nu întîlni pe nimeni. Vîntul serii spălă tulburarea lui, fațada bisericii, a primăriei, a prefecturii, cufundate în tăcere. O luă în jos pe strada San Pedro, străbătu strada Vicuña, trecu pe lîngă arbuștii de pe costișa spre Chiuyán. o luă pe la fermele ce presărau drumul spre Quencash, înapoi pe strada Huancapi, apoi încă o dată pe ulicioara Estrella și ajunse din nou în Piața Armelor unde îl izbi numai urîtul schelălăit al cîinilor.

Înserarea îi tivi cu umbră *poncho*-ul încărcat de soare : un soare albastru, altul verde, altul roșietic, altul galben. Căci delegatul din Yanacocha iubea culorile tot atît de mult pe cît le detesta judecătorul Montenegro. O singură dată, în timpul marșului, și atunci din ordinul expres al președintelui Raymundo Herrera, se învoi Agapito Robles să pună pe el straie întunecate. „De aceea m-am îmbolnăvit.“ Orice putea să fie la Robles pretext pentru culoare. Într-una din călătoriile sale descoperi un biet cimitir uitat de lume. Pe atunci mai

1 În spaniolă, *el personero* — alesul unei colectivități indigene, al unei obști, avînd mandat pe patru ani și reprezentînd legal interesele obștei în fața organelor puterii de stat (n.t.).

existau încă date în calendare. Era cam înainte de întîi noiembrie. Pe Agapito îl cuprinse atît de tare mila de morții aceia lăsați de izbeliște, încît se întoarse în satul cel mai apropiat, cumpără vopsea și făcu iar calea întoarsă ca să vopsească în roșu, verde și albastru toate crucile de pe morminte. „Așa n-o să le mai fie atît de frig." Vopsi și crucile din cimitirul Jupaicocha, cel mai necăjit cimitir de pe fața pămîntului și așezat la înălțimea cea mai mare. Agapito vopsi și crucile acestuia, cruci din lemn de toate culorile, sub care bolborosesc în somnul lor păstorii de lame. Pasiunea lui pentru culori nu cunoștea opreliști și a fost, nu numai o dată, temerară. Căci poliția dădea ca un semn al său particular faptul că „fugarul e îmbrăcat ca o sperietoare", calomnie care nu reuși nicicînd să-l silească să se coboare la gri.

Coborî strada Rosario tot fără a se întîlni cu cineva. Cum intră în piață dădu sau crezu că dă de Isaac Carbajal. Îl strigă. Însă fostul șef al detașamentului de disciplină din care făcuse parte și el, schiță un gest și se topi. În colț, alți obșteni pe care reverberația soarelui îl împiedică să-i recunoască, îl ocoliră. Se făcuse întuneric bine cînd descoperi casa lui Juan Robles.

De trei ori trecu pe lîngă ea fără să o vadă, pînă cînd, în sfîrșit, își dădu seama că fațada aceea nezugrăvită era chiar fațada casei lui. Dar pereții violeți, ușile portocalii și ferestrele verzi ? În prima odaie, la masa la care Agapito Robles rezolva odinioară problemele obștei, moțăia un moșneag cu capul îngropat în mîini.

— Seara bună, tată.

Bătrînul Robles ridică o privire căreia o adîncă mîhnire îi șterse culoarea.

— Agapito !

Se îmbrățișară plîngînd. Delegatul îi întinse cozonacul pe care i-l aduse în dar. Bătrînul nu-și potoli plînsul.

— De ce plîngi tată, atîta ? Doar nu bocim pe nimeni.

— Da' mai bine am boci, Agapito. Că morții n-au trebuință de nimica, însă cei vii trebuie să mănînce și,

uite, noi am pierdut totul. N-avem nici fermă, nici ogradă, nici dobitoace, nici nimic. Cînd ai fost închis, Judecătorul Montenegro a pus sechestru pe toate. Acum o lună a dat ordin să ni se ia, mie caii, iar ție oile. Cică pentru cheltuielile de judecată.

— Eu am lăsat casa asta zugrăvită cum trebuie.

— Doctorul a dat ordin să ni se răzuiască tencuiala. Nici semințe nu mai avem, Agapito.

— Și nici un cal?

— Doar pe Cachabotas [1] ni l-au lăsat, care nu e bun de nimic.

— Vreo șa a mai rămas?

— Doar șaua pe care a aruncat-o unchiu-tău, Eustaquio.

— Bună și aia.

Zîmbi. Spaima scurmă fața bătrînului.

— Da' ce nevoie ai de cal? N-oi fi avînd cumva de gînd să te războiești mai departe cu doctorul? Tot degeaba. Muritorii de rînd nu se pot înfrunta cu el. A oprit în loc rîurile, a băgat la temniță lunile și dacă-i mai vine vreo toană o să dea ordin să se întunece și soarele.

— Știu eu leacul relelor ăstora.

Bătrînul tremura tot.

— De ce-ai venit tu, Agapito? Nu te pune cu cei mari. Au încercat ei bărbați fără cusur să se răscoale. Și unde au ajuns? Hector Chacon s-a răsculat. Să dea Dumnezeu să iasă viu din temniță! Garabombo s-a răsculat. Era invizibil, se făcea nevăzut cînd poftea și cu toate astea plumbii l-au ajuns și pe el. Bătrînul Raymundo Herrera s-a răsculat. Cu cît năduf s-o fi răsucind și-acuma-n mormînt. Stai binișor. Duminica trecută vechilii de pe moșia Huarautambo au bătut satul de la un cap la altul și au spus că cine-o să cuteze să schimbe o vorbă cu tine o să aibă de lucru cu doctorul.

— Și Titlul [2] nostru?

---

1 Este vorba de un titlu de proprietate asupra pămînturilor al țăranilor din Yanacocha (n.t.).

2 *Rupecizme* sau, poate, mai bine *Cizmărețul*, de la *botas*, „cizme" și *cachar* care înseamnă „a sparge" dar și „a face rost de" (n.t.).

— E tot acolo, îngropat în peștera Nahuanpuquio.
— La fereală ?
— Învelit în mușama și băgat în trei desagi.
— Acuma, dacă nu ți-e cu supărare, mă duc.

Ieși. Strălucirea nopții exagera frumusețea cîmpurilor pentru care ei se băteau din 1705.

— Cînd se va sfîrși călătoria asta ?

Simți puterea nopții andine, pasul pumelor nevăzute. Mergînd agale, săturîndu-se cu miresme, ajunse la Nahuanpuquio. Dibui cu lanterna stînca sub care, la puțină vreme după întoarcerea și cu puțin înainte de moartea lui *don* Raymundo Herrera, îngropase hrisovul chiar el. Săpă cu cuțitul cincizeci de centimetri. Fusese precaut și luase cu el două *poncho*-uri. Unul cu care să se îmbrace, iar celălalt să ascundă strălucirea pe care o răspîndea Titlul. Desfăcu desagii ferindu-și ochii, însă nu-l orbi nici o lumină. Ce mai era și asta ? Să fi schimbat cineva Titlul ? Îl scoase afară îngrijorat. Fu nevoit să-l lumineze. Degetele lui recunoscură cusăturile. Lanterna parcurse textul pe care el îl știa cuvînt cu cuvînt. Un fior îl trecu pe delegat. Nu strălucea ?

Hrisovul acesta i-a scăpat de la moarte înduplecînd cordiliera *Culebra* [1] unde, altminteri, ar fi degerat cu toții de frig. Ca să se ferească de jandarmi, care-i urmăreau pe obștenii neclintiți în hotărîrea lor de a întocmi un plan al pămînturilor obștei, președintele Herrera dăduse ordin ca aceștia să treacă peste *Joroba del Diablo* [2]. S-au cățărat pînă sus ținîndu-se unii de alții, braț la braț, în lanț, pentru a nu se rostogoli în hău. O furtună i-a ținut locului trei nopți la rînd.

Dacă bătrînul Herrera n-ar fi scos atunci Titlul, ar zăcea cu toții și-acum sub zăpadă. L-a scos afară din desagă. O vîlvătaie uriașă cît un țarc de oi a aurit *Joroba del Diablo* ! Și numai în această insulă de lumină au reușit să supraviețuiască. Au coborît chinuiți, înfometați, sfîrșiți, însă cîntînd. Iar același hrisov, acum,

1 Vipera (n.t.).
2 Cocoașa Dracului (n.t.).

nu mai arunca nici un fel de lumină! Agapito Robles așteptă așa toată noaptea. Titlul nu-și recăpătă strălucirea.

Zorile scoaseră la lumină un simplu vraf de hîrtii gălbejite. Agapito părăsi peștera Nahuanpuquio, cercetă ambarcațiunile ce vîrstau astîmpărul lacului. Deodată înțelese de ce se sleise lumina hrisovului. Vreme de două sute cincizeci și șapte de ani în șir, obștea a avut credința că-și va putea redobîndi pămînturile, în mod legal. Cu prețul morții, al persecuțiilor, al închisorii, țăranii păziseră cu înflăcărare acest hrisov, dovadă a drepturilor lor, ce nu le-a folosit la nimic.

Două sute cincizeci și șapte de ani, Yanacocha a reclamat, a implorat, a intervenit, a așteptat, a amenințat ca să i se facă dreptate. Mai înalt în lumina zilei, Agapito înțelese: Yanacocha s-a înșelat! Titlul pentru care s-au jertfit atîtea generații, era acum o biată hîrtie ștearsă. Acum, înainte de a pleca, Titlul îi vorbea pentru ultima oară: orice plîngere e o nerozie. Yanacocha își va redobîndi pămîntul numai cu forța. Ziua îi trecu prin inimă. Și Agapito Robles făgădui că Yanacocha nu va mai ruga pe nimeni, niciodată.

2

DESPRE CELE PETRECUTE ÎN ZIUA CÎND MACA ALBORNOZ A REGRETAT CĂ POARTĂ NUME

„Mai întîi văzui un cal focos. Pe urmă un cal vițelios, un cal pe care-l omora călărețul lui neobrăzat, un armăsar nefericit ce se ducea pușcă să se zdrobească de gardul hotelului unde trăgeam de obicei cînd mă întorceam la moșie. Iubesc foarte mult caii. I-am plîns de milă bietului căluț, iar pe de altă parte n-am mai putut de bucurie, căci hainul care era călare avea să-și scuipe și sufletul din el izbindu-se. însă, chiar

în marginea gardului se opri brusc. Calul se prăbuşi rupt de oboseală. Se zbătu cîteva minute. Atunci, neavînd lumînare pentru priveghi, şi de dragul cailor, mă apropiai să-l întărît pe puiul de căţea care, fără a se uita în urmă la nevinovatul ce se zbătea în gheareie morţii, se-ndrepta spre hotel. Iar atunci văzui, şi al dracu', mă ameţiră, stelele acelea verzi de pe faţa muierii celei mai frumoase din cîte mi-au fost dat să văd pe lumea asta puturoasă. Aşa am cunoscut-o pe Maca. Fără să mă vadă, intră în cîrciumă. Uluit, al dracu', mă luai după ea. Înşfăcă de pe tejghea sticla din care băusem cu alde Chamorro, stăpînii moşiei Jarria. Aceştia îmi ceruseră voie să mă însoţească. Porunci :

— Muzică !

Cuvîntul frumuseţe mai are multe de învăţat pînă s-o poată descrie. Frumuseţea ei ne tîmpi. Lumea mă ştie că sînt bărbat, nu cîrpă, nu-i aşa ? Ei, bine, îmi tremurau genunchii. Alde Chamorro, alde Julca şi subsemnatul trăirăm minute, zile, luni atîrnaţi de cer. M-am dezmeticit din fulgerătură, din durere, din ameţeală :

— Muzică pentru domnişoara !

— N-avem lăutari în Uspachaca, *don* Migdonio, gîngăvi bălosul care ne servea.

— Adă-mi muzicanţi, că dacă nu, aici te spînzur, de copacul ăsta, strigai.

Maca îmi zîmbi atunci pentru prima dată şi jur că am înţeles, al dracu', pentru ce au căzut îngerii. Am înţeles cauza, blestemat fie ceasul cînd m-am născut, pentru ce avea să mă mistuie disperarea de acum. Bălosul care ne servea, ni-l aduse, peste cîtva timp, pe unul Quijada, un ghitarist tremurînd din toate mădularele şi orb. L-am trimis numaidecît pe vechiul meu Nuño, îl ştii pe Nuño (el ţi-a adus-o pe bruneţica aia cu care am petrecut la Ambo) să se ducă glonţ să ia şalupa care după aceea a fost botezată *La Reina del Ande* [1] şi chiar avea să fie aşa datorită unui anume lucru şi să-mi aducă urgent orchestra din Yanahuanca. Lumina cu care m-a dăruit Dumnezeu m-a îndemnat să-i scriu cîteva rînduri sergentului Astocuri. Şi bine am făcut. Fiindcă

1 Regina Anzilor (n.t.).

doña Pepita Montenegro pusese mîna pe muzicanți. Doar mulțumită sergentului, care-i arestă pe Huamani, am căpătat un trompetist, un clarinetist și un harpist, suportabili. Bătrînul Quijada dădu din el tot ce putuse. Femeia care ne lecuia sau ne băga în boală cu prezența ei, să recunoaștem adevărul ca niște bărbați ce sîntem, al dracu', dansa fără oprire de la amiază. Quijada se împături în două ca un sac gol și apoi începură Huamanii să cînte. Cînd se rugară să le dăm voie să se odihnească, mijeau zorile. Atunci, cu spaima aceea pe care o simți în puterea nopții și în țipenia cimitirelor, ne-am dat seama că întunericul calomnia frumusețea Macăi și că lumina dădea la iveală un chip cum nu mai văzuse nimeni, al dracu', de cînd lumea și pămîntul. Poruncii să ni se aducă gustarea. Ea se înfruptă și continuă dansul. Comandai o *pachamanca*. Și iar dans. După amiază, caft. Douăzeci de ani de prietenie cu bătrînul Chamorro s-au dus pe apa sîmbetei nu fără temei, domnilor ; se găsise el, o biată secătură, care s-a născut ghinionist pe lumea asta, să rivalizeze pentru o muiere cu *don* Migdonio de la Torre y Covarrubias del Campo del Moral. Maca dansa fără oprire. În noaptea aceea am înțeles că după ce mă culcasem cu sute de femei eram încă virgin. Am descoperit blestematul acela de ceas cînd tata s-a încîrligat cu mama, am descoperit că cerul și iadul au aceeași poartă călduță și că se poate trăi în miezul unui fulger.

Am aflat că circulă pe-aici o porcărie intitulată, închipuiți-vă, „Memoriul Soțiilor Ofensate din Yanahuanca". Bătrîna Queta de los Ríos bate provincia în lung și-n lat și adună semnături. Pînă și barcă i-au pus la dispoziție dușmanii fericirii umane ! Cinste pe dracu' ! Știam, de asemenea, că „acest Lucifer cu poale, al cărui nume, domnule Prefect, ' refuzăm să-l rostim din respect față de înalta dumneavoastră investitură și din respect față de noi înșine, a venit în satul nostru cu intenția, după cum se lăuda, de a dovedi inferioritatea spiței umane". Prostii ! Cu „Memoriul Soțiilor Ofensate" eu nu fac nici mai mult nici mai puțin decît ce fac și cu reclamațiile peonilor mei. De norocul sau de nefericirea

care a dat peste noi nici măcar Cojo[1] Domingo nu e vinovat. Eu știu cum a ajuns la Goyllarizquizga persoana care pe atunci nu era Maca, era Maco Albornoz. A trăit douăzeci de ani în creierul munților printre frații ei și a fost crescută ca un bărbat. Și bărbat se crezuse și ea pînă cînd, într-o zi, Albornozii făcură prinsoare cine va fura vitele din arena municipală din Goyllarizquizga. Maco își puse în cap să le salte ziua în amiaza mare! Îngîmfarea l-a pierdut. Cojo Domingo — ce părere aveți, un șchiop! — i-a aruncat funia peste grumaz tocmai cînd era gata s-o șteargă. „Este evident că dacă autoritățile ar fi ținut seamă de demnitatea noastră, a străjuitoarelor urnei în care sînt păstrate sacrele esențe ale femeii peruane, n-am deplînge acum nenorocirile enumerate aici, domnule Prefect". Prostii! Adevărul, care e? Cojo Domingo — vezi mă rog, în absența primarului — îl sili pe Maco Albornoz să străbată Goyllar-ul punîndu-i în circă unul din viteii pe care voise să-i șterpelească. Arzîndu-l zdravăn cu biciușca, îl siliră să coboare printre ocări și hohote de rîs pe străduța centrală. Fără a cîntări „consecințele pe care, această imprudență, domnule Prefect, avea să le aducă în pacea căminelor noastre pînă atunci binecuvîntate de Divina Providență", îl uitară în temnița pe care Goyllarzquizga abia o inaugurase. Trei hoți de vite întîmpinară trupul maltratat al hoțului. Dîndu-și ei silința să-l vindece, descoperiră ceea ce Maco, educat ca un bărbat, îmbrăcat ca un bărbat, bățos ca un bărbat, uitase: că era femeie. Sînt cunoscute numele fericiților descoperitori. Se știe că au împărtășit o noapte nemuritoare. Se știe unde sînt amplasate mormintele lor. Rîsul care s-a pornit în Goyllarizquizga îndată ce s-a zvonit că „Albornozii sînt muieri", scuturâ întreg Cerro de Pasco. Însă voi știți cine sînt Albornozii. Cu inegalabila lor descoperire, un oareșicare Lopez, un oareșicare Bollardo și un oareșicare Avelino, n-au putut să se fălească mai mult de cinci zile. Într-a șasea, Roberto Albornoz, zis Puma, îi ciurui în poarta tribunalului.

— Mai vrea careva? întrebă.

---

1 Șchiopul (n.t.).

Frații lui, împreună cu șase vînători, se ocupară de cadavre în așa fel, încît să nu mai poată fi recunoscute. Înfipseră în ele cîrlige de măcelărie. Le tîrîră pe îndelete trei sute de metri dus și trei sute de metri întors, iar după ce urinară peste ele, le aruncară în poarta Postului de Jandarmi. Jandarmii se prefăcură că-și fac siesta dormind. Pușcașii lor stăteau de strajă pe toate străzile. Cu același aer solemn, procesional, Albornozii aduseră un roib nărăvaș pentru a-și consola fratele aflat la restriște.

— Te cheamă tata. Mergem, frățioare ? întrebă Puma.

În poarta temniței unde cunoscuse oprobriul, Maca zîmbi.

— De-acu nu mai am nici tată nici mamă. Sînt fata văzduhului !

Toată după-amiaza se luptară Albornozii s-o convingă pe Maca. Cu zîmbetul pe buze „același zîmbet pe care-l are Satana în Judecata de Apoi din Biserica din Tusi" — prostii ! — Maca se îmbăta pulbere cum se îmbăta și pînă atunci. Amurgul îi aduse în minte sîngele, singurul, pe care n-ar fi vrut să-l piardă. În sfîrșit, vărsă o lacrimă, unica lacrimă pe care avea să o vadă cineva în ochii ei în următorii doisprezece ani. (După doisprezece ani avea să plîngă pe o măreață străduță din Ayacucho.) Cu voce schimbată, „cu vocea aceea degradată de chefuri și de tutun prost", cum spune neisprăvitul acela de contopist, Pasion, cuprinse cu privirea furia fraților ei, înflăcărarea tovarășilor lor, spaima satului și murmură :

— De-acu nu vă mai cunosc ! Să vă feriți din calea mea, căci în ziua în care am să vă întîlnesc, am să vă omor așa cum merită niște bandiți ca voi ! Adio, preaiubiții mei frați, adio feciori de tîrfă !

Despre Albornozi se știe că lichidară trei nefericiți, că ciuruiră toate dobitoacele ce le ieșiră în cale, că dădură foc primăriei, că îl cotonogiră pe orbul Quijada. De Maca Albornoz, că intră în casa lui Cojo Domingo și că-i puse pe masă o mie de soli, și că nu ieși de-acolo trei luni la rînd. La scurtă vreme, mascate nu tocmai bine cu ochelari fumurii și șaluri țipătoare, începură a veni cele mai de seamă curve din Cerro de Pasco. Să

fi fost cumpărate, să fi fost amenințate de Roberto, zis Puma? Destul și bine că toată floarea curvăsărimii din Rancho Chico și Rancho Grande, precum și de prin bordelele din Cerro, își croi vad spre Goyllarquizquizga. Există martori: Cur de Bronz, Izmană de Fier, Bucăpromptă, Rupepaturi, Cur Electric și pînă și Curcă Plouată și Tripleta descinseră din automobile de mare viteză și vizitară căsuța Șchiopului Domingo. Căci, păstrîndu-i respect pentru isprava ce-o făcuse, Albornozii nu-l castrară. Maca însăși nu disprețui silnica lui ospitalitate, transformată curînd în amiciție, iar apoi, într-o zburdălnicie a șchiopului, memorabilă. El izbutise ceea ce toate detașamentele Jandarmeriei rîvniseră în zadar: să pună mîna pe un Albornoz. Cu fasoane de prințese și dispreț tuind cîteva oferte din sat, au călcat Goyllar-ul cele mai de vază coarde din Cerro. Cojo Domingo face o mutră cu totul nevinovată cînd este întrebat despre vizitatoarele lui, însă de la un nepot al șchiopului — āla de-l lăsară vechilii mei la Chacayán într-un colț de stradă, fiindcă murise — am înțeles că artistele din Rancho Chico și Rancho Grande n-au venit să spună rugăciuni numărînd mătăniile. Știu de la Baboso [1] că Roberto Albornoz a spus: „Bărbat ori muiere, noi, Albornozii, sîntem întotdeauna primii". Cur Electric, Izmană de Fier, Bucăpromptă, Rupepaturi, Curcă Plouată și Tripleta o aduseră pe Maca pînă la înalta măiestrie a artei lor. La trei luni de la nenorocirea ce i se întîmplase, Maca îmbrăcă straie de femeie. Cu față de femeie, păr de femeie, cu mers de femeie, ireparabil femeie, ieși în stradă. Bărbații o priveau și tremurau. Cu melancolie (ori cu dispreț?) Maca intră în prăvălia lui Portales și ceru „un păhărel de rachiu". Astfel începu dictatura ochilor ei, mlădioasa domnie a pasului ei, vraja glasului ei ușor răgușit. Înainte de a se sfîrși ziua, trei mineri se încăierară cu cuțitele ca să meargă cu ea. Peste o săptămînă, lăsînd patru morți — șase răniți și cincisprezece soții ofensate, Maca părăsi „satul acesta împuțit unde am descoperit că sînt femeie". „De ce n-au intervenit atunci autoritățile? De ce nu și-au îndeplinit datoria ce-o aveau

1 Bălosul (n.t.).

de a pune la adăpost instituțiile cu a căror apărare îi însărcinează Constituția pe care și-au luat angajamentul prin jurămînt s-o vegheze ?" Prostii ! Pe un căluț superb căruia pe nedrept i-a zis Maricon [1], Maca scoborî la Uspachaca, unul din porturile cele mai frumoase ale lacului Yawarcocha. În vremuri de glorie, hotelul lui dărăpănat găzduise înfumurarea căutătorilor norocoși și dezmățul intendenților de mină care, la fiecare sfîrșit de săptămînă coborau să se piardă pe pămînturile înmiresmate de eucalipți. Azi nu mai găsești acolo nici măcar un stufat lișteviț !

Slugi schimonosite de gușă, ne adunau rămășițele de pe masă cu degetele făcute greblă. Bătrînul Sostenes fuma în curtea pietruită, în fața unei înserări de care o să-mi aduc aminte și-n ziua cînd Satana o să mă prăjească pe grătar. În acea înserare răsări dintre eucalipții rămași în picioare după iureșul apelor, sclipitorul motiv pentru care și acum, ca și în ceasul morții, am să vă trimit pe toți în una și aceeași... a mamii voastre.

3

DESPRE NEFERICITELE URMĂRI PE CARE LE-A AVUT O FERICITĂ INIȚIATIVĂ A DIRECTORULUI EULOGIO VENTO

Agapito Robles ridică ochii. Norul în formă de furnică, ancorat pe cerul Yanacochei de la înmormîntarea președintelui Herrera, se încăpățîna să rămînă acolo. Sub norul acesta îl îngropară. Delegatul se cutremură. Orbiți de emoția reîntoarcerii, supraviețuitorii cavalcadei [2] nu băgară de seamă că cerul a rămas de-a-

1 Fătălăul (n.t.).

2 Autorul se referă la cavalcada condusă de Raymundo Herrera, personajul central al volumului precedent, *Călărețul fără somn* (Univers, 1981) (n.t.).

tunci nemişcat. Abia în cimitir, înainte de a arunca fiecare ultimul pumn de ţărînă peste sicriu, Nicolás Soto, profesorul, simţi că-i paşte o nenorocire. Intră, într-adevăr, detaşamentul Comandamentului 21, care luni de zile încercase să-i prindă. Soldaţii traseră fără să-i someze : căzură zeci de bărbaţi, femei şi copii. Însă Agapito Robles scăpă cu viaţă. În mod paradoxal, graba căpitanului Reátegui, şeful detaşamentului, dornic să-i lichideze pe cei care de atîta amar de vreme îşi bătuseră joc de hăituiala lui, îl salvă. Rafalele secerară orbeşte mulţimea, iar autorităţile din Yanacocha reuşiră să scape. O pace sinistră strivi întreaga provincie. În Anzi masacrele urmează ritmul anotimpurilor. Peste tot în lume sînt patru ; în Anzi, cinci : primăvara, vara, toamna, iarna şi masacrul. Autorităţile se refugiară în munţi. Coborîră după cîteva săptămîni. Puţin cîte puţin, mai întîi cu ceasurile, pe urmă cu zilele, îşi reluară lucrul. Şi tocmai atunci i se năzări profesorului Vento să construiască o şcoală nouă.

Cea veche ocupa o hardughie de casă pe care şi-o disputau între ele familiile Ruiz şi Valle. În loc să accepte una din inexplicabilele sentinţe juste ale doctorului Montenegro, acestea au preferat să apeleze la Curtea Superioară din Huánuco. Între timp, acoperişul de paie al casei, fu lovit de un trăznet şi luă foc. Cîtă vreme tribunalul din Huánuco dădea curs sentinţei, profesorul Vento obţinu aprobarea de a ocupa provizoriu hardughia cu pricina. Trecură zece ani de cînd Curtea se pronunţase în favoarea familiei Valle. Tot zece ani trecură şi de cînd directorul Vento bătea într-una la uşa Inspectoratului Şcolar din Cerro, cerînd alocarea unui fond pentru localul şcolii. Şi tot de zece ani i se promitea : „la bugetul următor". Familia Valle solicită şi reuşi să obţină evacuarea şcolii 4953. În ce local avea să funcţioneze de-acum înainte ? Îngrijoratul director coborî pînă la casa lui Agapito Robles. Delegatul lucra aplecat peste registrul obştei. Îl salută pe *don* Eulogio din cale-afară de mirat şi îl pofti să ia loc pe un scaun.

Directorul se aşeză oftînd. O masă din lemn şubredă, şase scăunaşe, un drapel peruan spălăcit — acelaşi care fusese purtat în timpul cavalcadei — un calendar vechi

și un portret al lui San Martín Eliberatorul alcătuiau întregul mobilier al sediului delegatului.

— Agapito, eu am venit la Yanacocha ca să-l suplinesc, un semestru, pe profesorul Valenzuela. Tu erai pe atunci copil. Profesorul Valenzuela, sărmanul, s-a îmbolnăvit de tuberculoză. Și iată-mă-s tot aici.

— Nenorocirea unora e norocul altora. Lui i se datorează faptul că te-am avut dascăl.

— De douăzeci de ani sînt directorul școlii 4953 și nu s-a plîns nimeni de purtarea mea. Ori s-a plîns ?

— Sîntem mîndri că un om luminat ca dumneata ne poate lumina și pe noi.

— M-am însurat cu o yanacochană. Copiii mei sînt yanacochani. Eu mă consider yanacochan. Cred că m-am purtat întotdeauna cum trebuie. Nu m-am luat la harță cu nimeni. N-a fost părinte care să fi înaintat vreodată o plîngere împotriva mea. N-am cerut niciodată nici o favoare din partea acestui sat. Unii părinți, voind să-mi fie recunoscători, îmi mai aduc cîteodată ba găini, ba cartofi, ba cobai. Primesc ca să nu-i supăr.

— Dumneata ai luptat întotdeauna pentru noi, *señor*. Și ne-ai ajutat, chiar și cînd ai fost bolnav, să ne scriem petițiile și plîngerile.

— Tu ai fost elevul meu, Agapito, și știi școala noastră. E o dărăpănătură. Acum, că Tribunalul din Huánuco s-a pronunțat, am rămas în stradă. Copiii nu au bănci, stau pe pietre sau pe butuci, dar chiar și așa avem nevoie de un acoperiș. Aș voi să construiesc un local demn. De ani de zile cer aprobare să ni se acorde un credit, însă Statul nu-și aduce aminte de noi niciodată. Voi, părinții, de ce nu ne ajutați ? Ce ziceți, n-ar putea obștea să ne dea și nouă un lot ca să-l semănăm în folosul școlii ?

— Ba ar putea.

— Sîntem cu totul lipsiți de mijloace. Numai pămîntul n-ar fi de ajuns : capii de familie ar trebui să-și ia răspunderea să-l semene și să strîngă recolta.

— Am putea să semănăm și să recoltăm.

— Crezi că ar fi cu putință ?

— Pot să întreb. În seara asta se întrunește Junta Directoare a obștei.

Directorul Vento dormi prost. Se deşteptă înainte de revărsatul zorilor. Îşi făcu o ceaşcă de cafea. Şi plecă. Pe drum, îi ieşi în cale Agapito, care, veni spre el cu paşi mari, zîmbind.

— Felicitări, domnule director ! Junta a aprobat cererea dumitale. Terenul pe care-l soliciţi se află în Huajoruyuc. E un pămînt straşnic. Mulţi au pus ochii pe el, însă conducerea a hotărît să dăm întîietate şcolii. O să ne angajăm să semănăm terenul şi să-l îngrijim. Am fixat data cînd o să desţelenim ogorul : cincisprezece mai.

Directorul Vento îl îmbrăţişă.

— Oamenii din cartierul Tambo i-au chemat la întrecere pe cei din Rabí. S-au prins că în ziua desţelenirii or să deschidă mai multe brazde decît cei din Rabí.

— Dar Rabi are de trei ori mai mulţi locuitori decît Tambo.

— Tambo îi cinsteşte pe cîştigători cu bere.

Pe la începutul lui mai, se zvoni că Tambo o să tocmească lucrători din Chipipata. Tambo dezminţi acest zvon. N-aveau ei nevoie de ajutoare ca să-i întreacă pe cei din Rabí.

A doua duminică din mai, la şapte dimineaţa, cele două cartiere veniră cu drapele la Huajoruyuc. Găsiră întinse „mesele" ce se dau, după obicei, voluntarilor oricărei lucrări obşteşti : păturí pe care sînt puse ţigări, rachiu şi coca. Participanţii aveau să găsească o astfel de masă la fiecare douăzeci de metri, pentru a-şi împrospăta forţele. Soarele îşi revărsa strălucirea peste bucuria mulţimii. Huajoruyuc era un cîmp ce putea să primească cincizeci de saci de sămînţă ; şi să rodească patru sute : numai bine cît să se poată începe construcţia. Constantino Lucas suflă din goarnă. Oamenii se aliniară. Erau aplecaţi peste ogor cînd se ivi un pîlc de jandarmi călare.

— Căcănarii ăştia nu vin de florile mărului, prevesti Agapito Robles care, cu spinarea goală, se pregătea de lucru.

Înapoia caporalului Bejarano, recunoscură patru jandarmi de la Postul din Yanahuanca. Delegatul şi autorităţile veniră spre călăreţi.

— Cine v-a autorizat să desţeleniţi terenul ăsta ? se răsti la ei Bejarano.

— N-avem nevoie de autorizaţie, domnule caporal. Cîmpul ăsta este proprietatea obştei şi Junta a hotărît...

— Doctorul Montenegro spune că terenul ăsta ţine de moşia lui !

— Terenul ăsta figurează în Titlul nostru de proprietate...

— Ce titlu visezi acolo ? Şi tu şi toţi ăştia care aţi călcat legea veniţi cu mine la Post. Legaţi-i pe nemernicii ăştia !

În faţa obştei uluite le legară mîinile la spate lui Agapito Robles, Blas Valle, Sinforiano Liberato, Anacleto Minaya, Jose Requis, Jose Castro şi Felicio de la Vega. Îi duseră la chei şi ii îngrămădiră în *Independencia*. O oră mai tîrziu debarcară în Yanahuanca. Tot cu mîinile legate străbătură străzile şi Piaţa Armelor şi intrară la Post. Sergentul Astocuri aştepta postat în spatele unei mese acoperite cu postav verde.

— Cine dracu' v-a autorizat să năvăliţi pe moşia doctorului Montenegro ?

— Noi...

— Ce noi, lua-v-ar dracii ! Ia băgaţi-i pe borfaşii ăştia la zdup !

4

CÎTEVA PRIME INFORMAŢII REFERITOARE LA UN MAGISTRU CU COADĂ, UN TUN PARFUMAT ŞI ALŢI ROMANI ÎN SURGHIUN

„Pun'te-n locul meu. De unde era să bănui că Serafimul acela înfiorător rîvnea să arate că oamenii sînt toţi nişte netrebnici ! Eu, domnilor, sînt cel dintîi bărbat care a văzut-o în acest ţinut şi repet că a o vedea este totuna cu a te nenoroci. De unde să-mi

închipui ce fierbea în inima ei? Astăzi ştim cu toţii ce lapte negru sugea tigroaica asta. Zic tigroaică şi nu zic bine, fiindcă tigroaica ucide ca să se hrănească, în vreme ce ea ne umileşte numai ca să ne ia caimacul la toţi. Ne ispiteşte, ca apoi să ne poată terfeli mai bine. Acum dacă m-aş pomeni cu o muiere ca ea, necruţător de frumoasă, pogorîndu-se din ceruri ori ivindu-se din iad (şi ea cu tot răul ce l-a făcut, repet, tot va fi singura pe care am s-o văd înaintea ochilor şi-n chinurile morţii, în ziua cînd am să mă curăţ de pe puturoasa asta de planetă ce se învîrte deodată cu toţi băloşii, cu puii de căţea, cu rarii prieteni şi cu trădătorii care sînt cei mai mulţi), aş şti la ce să mă aştept. Însă atunci? Se prefăcea chiar că are suflet bun. Să spună artiştii de la Marele Circ Roman, idioţii pe care-i strîngea ciopor în jurul ei. Domnilor, nu cunosc indivizi mai blestemaţi decît artiştii care urcă la Cerro de Pasco. La Cerro ajung dentiştii fără dinţi, curvele fără spor (nici măcar la soldaţi) şi paiaţele pe care nenorociţii ăia de la şes le gonesc de-acolo cu pietre. Aici, în Cerro de Pasco, fugarii îşi găsesc spectatori. La fel s-ar fi întîmplat şi cu Circul Roman, însă ăştia necunoscînd clima de la noi, nu şi-au asigurat cortul cum trebuie. S-au încrezut în cerul schimbător ca ochii Macăi, fără să ştie că la noi ce-i limpede acum, în cîteva minute se închide ca sineala. Închipuiţi-vă! Şi-au ridicat cortul pe un maidan. «Vă jur, *don* Migdonio, că dacă am fi apucat să dăm spectacolul, n-am mai cerşi acuma pe coclaurile astea unde — afară doar de faptul de a fi cunoscut pe un cavaler ca dumneavoastră — te mănîncă purecii de viu» îmi spune Pîrţaur[1] cînd se cherchelează niţel. «Hai, lasă, Simioane, că tot aşa, şi bunică-mea, dacă n-ar fi fost moartă, ar fi fost vie.» «Da' vă jur, *don* Migdonio că am fi vîndut toate biletele», se smiorcăie Pîrţaur. Prostii! Parcă a avut cineva vreo vină. După-masă, la şase, pe cînd oraşul întreg se pregătea să ia parte la cel dintîi spectacol al Marelui Circ Roman, se dezlănţui o furtună grozavă, cea mai dată în paşte din cîte am văzut vreodată. Să mor dacă am mai văzut aşa ceva. Într-o clipită vîntul sfă-

1 În orginal — *Pedorro* (n.t.).

rîmă stîlpul cortului, şi, împreună cu el, spulberă speranţele Circului. Artiştii ar fi trebuit să îndure frigul cumplit al unei nopţi petrecute sub cerul liber dacă noi, bărbaţii milostivi, nu le-am fi oferit paturile noastre, artiştilor separat de artiste, se-nţelege, fiindcă în cazuri dintr-astea muierile trebuie să-şi arate şi ele recunoştinţa prin ceva. Aşa s-a săvîrşit circul acesta, care, în vremurile lui de glorie fusese aplaudat la Huancayo, Huánuco şi Ayacucho, ba chiar şi în suburbiile capitalei. În Cerro s-a destrămat. Eu nu i-am mai apucat nici pe Socrate şi nici pe Aristotel — o mîndreţe de cai. Am înţeles că i-au vîndut ca să-şi cumpere bilete de întoarcere. Însă pe Arhimede, «măgarul care dacă ar fi parlamentar şi-ar juca rolul mai bine decît cei care ne reprezintă în Cameră», l-am văzut aici, în Uspachaca. Şi ne-a desfătat, căci Simion Pîrţaur îi dobîndise ca parte din leafa pe care n-o mai încasase de multă vreme, în speranţa — din speranţă se hrănesc nătărăii — în speranţa că se va pune pe picioare, apărînd într-un spectacol care la urmă a dat chix şi el, aşa cum dau chix toate proiectele ce le nutrim pe draga asta de lume.

Cei mai mulţi s-au răzleţit. Însă Simion Pîrţaur, Împărăteasa din Borneo şi Macario, Entuziastul, îşi încercară norocul cu un spectacol la Huánuco după care i-a luat dracu' şi pe ei. Au venit înapoi la Uspachaca. Şi aici au dat de muierea asta care, orice-aţi zice voi, este şi va rămîne întotdeauna patroana noastră. Să nu mi-o luaţi în nume de rău, însă eu, domnilor, pe vremea aceea eram fericit. Pentru ea îmi lăsam baltă toate treburile, eram gata să-mi pierd fermele, îmi distrugeam sănătatea şi, dacă o mai duceam mult aşa, odată mă trezeam pe lumea ailaltă în braţe la bunică-mea. Cică odată, plimbîndu-se pe malul lacului Yáwarcocha, regina mea se pomeneşte că aude doi inşi vorbind. Stăpîna mea socoti că erau doi drumeţi bătuţi de soartă de se văicăreau aşa şi unul şi celălalt, cînd, iată că Simion şi măgarul său preaştiutor ieşiră din mărăcini.

— Da' unde-i celălalt ? se miră odalisca mea.

— Care celălalt, *señorita ?*

— Prietenul dumitale care se tot văicăreşte.

— Dar nu-i nimeni aicea : nici prieten, nici duşman.

— Atunci cu cine vorbeai ?

— Eu sînt ventriloc[1]. Și vorbeam cu acest domn măgar, singurul prieten care ne rămîne pe lumea asta nouă, artiștilor, cînd ne aflăm la restriște.

— Zici că voi doi vorbeați ?

— Din nenorocire, da, *señorita*.

— Da' de ce din nenorocire ?

— Fiindcă viața mea este o nenorocire.

Așa o cunoscu Pîrțaur — chiar el mi-a povestit — pe patroană. Ceilalți artiști îmi fură prezentați în aceeași seară la hotel.

— Ce noroc pe tine, Migdonio, spuse Maca.

— De ce, regina mea ?

— Că ești bogat și poți să le dai de la tine și celor cărora am eu chef să le dai.

Și se porni să rîdă cu rîsul acela răsunînd ca o bucată de curcubeu, de care jur că o să-mi aduc aminte cînd o fi să joc poker cu Dracul. Circ în Uspachaca nu s-a pomenit vreodată. Bălosul care ne servea așeză, la porunca mea, douăsprezece scăunașe în *patio*. Nenorociții — o mie de soli m-a costat toată coțcăria — aranjară o avanscenă prăpădită pe care o acoperiră cu niște cearșafuri cîrpite. Dumneata cunoști hotelul. Macario Entuziastul, un băiat a cărui dibăcie consta, imaginează-ți numai numărul, în a se răsuci ca limbricul în bătaia tobei, îi dădu intrarea lui Arhimede — mai mult schelet decît catîr de povară — minunea pentru care mă ușurară de încă două sute de soli. Care credeți că era poanta ?

Așa-zisul Macarie ni-l prezentă astfel :

— Preacinstită și preafrumoasă Protectoare a Artelor, domnișoară Maca Albornoz, preacinstite cavaler *don* Migdonio de la Torre, preaonorat public, permiteți-mi să vi-l prezint pe domnul Arhimede, unicul măgar care a refuzat să ocupe o catedră la *Universidad Nacional Mayor de San Marcos*.

---

1 Persoană care, putînd rosti cuvintele fără a-și mișca buzele și fără a-și deschide gura, dă impresia că vorbește din abdomen (n.t.).

Maca se prăpădea de rîs, iar eu, închipuie-ţi, nu-mi mai încăpeam în piele de bucurie, şi băloşii după mine.

— Doamnelor şi domnilor, acest magistru extrem de inteligent pricepe mai multe decît spunem noi. Înţelege şi citeşte franceză, engleză, olandeză şi un pic de japoneză, însă fiind obosit din cauza călătoriei, călătorie în care s-a acoperit de glorie, se va mărgini să vă arate doar una din aptitudinile sale. *Don* Arhimede, îngăduie-mi să te prezint. Aici, în rîndul spectatorilor noştri atît de simpatici se află cea mai frumoasă femeie din Peru. Ba nu, iertaţi-mă, cea mai frumoasă femeie din lume. Eşti matale atît de drăguţ să ne-o arăţi şi nouă ?

Şi, crede-mă ! Preafericitul universitar dădu un ocol şi se porni să ragă înaintea Macăi, scuturată de un rîs nebun, rozalie ca afurisitele acelea de piersici atît de gustoase şi ca tot ceea ce mă înfioară de cîte ori mi-aduc aminte.

Aplaudarăm.

— Preaiubite domnule Arhimede, fii matale drăguţ şi arată-ni-l acuma pe cavalerul cel mai generos din toată regiunea, care onorează cu prezenţa sa această savantă adunare.

Fericitul profesor mai dădu o dată ocol şi începu să ragă în faţa mea iar eu, văzînd-o pe Maca plină de bucurie aplaudai din nou, şi băloşii după mine. Iar cînd magistrul ni-l mai arătă şi pe hotelierul cel mai simpatic din întreg ţinutul, pe jandarmul cel mai vigilent, ba încă şi pe domnişorica ce urma să se căsătorească peste şase luni, aclamai cît mă ţinu gura, şi băloşii după mine.

Arhimede ieşi iar Macarie ne anunţă că „mulţumită unui contract special, Marele Circ Roman avea prilejul de a număra printre stelele sale pe marele fund, unicul capabil să tragă o mie de pîrţuri".

Simion Pîrţaur păşi ţanţoş pe scenă.

— Domnilor, eu sînt riguros în arta mea şi, înainte de a vă demonstra că, dacă în rîndul animalelor există miriapodele, în cel al oamenilor există miriapîrţurile, aş

vrea să rog publicul spectator, care mă onorează cu audiența sa (și Maca rîdea de se prăpădea !), să binevoiască a numi un socotitor imparțial.

Scoase ditamai tabla și o cretă.

— Hai, că dumneata ai un scris frumos. Fă socoteala, îi porunci bălosului care ne servea. Și Maca rîdea de se prăpădea !

— Cu voia dumneavoastră, am să încep cu o salvă de douăzeci. Una, două, trei... !

Bubuiau de parcă erau chiar tunurile de pe *Amiralul Grau*.

M-a înnebunit. Mai cunosc eu și alți Pîrțauri și, ca să nu merg mai departe, uite, Arutingo, în stare să ofilească grădini întregi cu vînturile lui (nu degeaba striga după el răposatul Remigio „cur cu foale"), însă om pe lumea asta care să se măsoare cu Simion ăsta nu cred să mai fie. Termină și zîmbi :

— Vrea cineva să cumpere petarde mai multe ?

— Poți să-mi vinzi trei duzini ?

— Cu un sol bătaia e bine ?

— E bine.

Pîrțaur își schimbă poziția, ochi și bubui de treizeci și șase de ori.

— Doamnelor și domnilor, dacă printre cei de față se află vreun necredincios care, iertată fie-mi comparația, ca și Sfîntul Toma, trebuie să audă ca să creadă, n-are decît să ridice mîna sus.

— Mai poți trage cincizeci de pîrțuri ?

— La un sol bucata e bine, domnule de la Torre ?

— E-n regulă.

Și puse iar tunu' pe noi ! N-am văzut de cînd sînt un public care să bată atîta din palme. Dar ajungînd la treizeci, înfumuratele lui pîrțuri se răriră.

— Treizeci și trei..., numără bălosul care ne servea.

Cel de-al treizeci și patrulea aproape nu se mai auzi. Mai degrabă decît un pîrț, cel de-al treizeci și cincilea păru un oftat de mironosiță înamorată.

— Dublez miza !

— Ei, acuma vreți numai sute ! răspunse Pîrțaur ofensat.

— Dublez, strigă regina mea prăpădindu-se de rîs.

Simion trase aer în piept, se roti ca o balerină, se întoarse cu dosul la noi şi începu iar. Zîmbind (şi cum era să nu zîmbească după cinci sute de băşini !) artistul ne anunţă că, fiind zi de sărbătoare naţională, ne va cinsti cu douăzeci şi una de salve de tun. Iar Maca rîdea de se prăpădea !"

5

UNDE SE POVESTEŞTE CĂ ESTE O EROARE SĂ AI CRAMPE (CAPITOL ILUSTRAT CU EXEMPLE)

— Cît trebuie să stea ai noştri la închisoare ?

— Treizeci de zile, răspunse jandarmul.

Yanacochanii oftară uşuraţi. De cînd timpul mergea ori sta pe loc din ordinul judecătorului Montenegro, între treizeci de zile şi o lună putea fi o diferenţă de o toamnă întreagă. Cine putea să ştie în ce lună se aflau ei acum ? Şi chiar de-ar fi ştiut, cine putea să spună cîte zile avea să aibă luna ? Iunie trecut nici nu venise bine că se şi dusese, după trei zile, pe cîtă vreme, din iulie trecură peste nouăzeci de zile fără a i se putea prevedea măcar sfîrşitul. Dar asta încă era un fleac. Lunile adevărate se zăpăceau, se încălecau, se învălmăşeau, astfel încît nu se mai putea înţelege nimic. Şi la fel şi zilele. Nici ei ca şi nimeni de altfel, nu mai ştiau dacă era miercuminică, nouăsprezece ianumartie ori jovineri treizeci şi şapte iulicembrie din cine ştie ce an. Deţinuţii aleseseră calendarul cel mai realist : în fiecare zi, care după calculele autorităţilor obştei, era tot sîmbătă, alguazilii [1] se prezentau acasă la Şeful de Post cu cîte o găină. Această metodă primitivă avu într-adevăr efect : treizeci de zile mai tîrziu, caporalul Bejarano — care fusese calmat cu exact aceeaşi pilulă — îi înştiinţă că sergentul Astocuri semnase ordinul de eliberare.

1 În spaniolă, *alguaciles*, membrii consiliului comunal (n.t.).

Cu o seară înainte de a fi eliberat, Agapito Robles avu crampe. Tovarășii lui crezură că-l va alina un ceai de roiniță, însă, peste noapte, durerile se întețiră și Agapito îi deșteptă cu gemetele lui. Cumplit trebuia să-l doară ca el — atît de învățat cu suferința — să se zvîrcolească și să geamă astfel. Ziua căzu pe fața delegatului, verde, nădușită.

— Mor, murmura el. Mi-au pus otravă în mîncare.

Se înfiorară. Un hoț de vite pe care-l prinseseră în Michivilca îi prevenise în urmă cu o săptămînă : „Fiți atenți ! Am auzit că judecătorul vrea să vă otrăvească".

Astfel se zbuciuma, cînd auzi că-l strigă jandarmul Romulo :

— Prezent ! gemu delegatul.

— De ce nu te ridici cînd te strig ?

— Mi-e rău, domnule Romulo !

— Ce ai ?

— Crampe, domnule Romulo.

Și se zvîrcolea într-una.

— Te cheamă la el Șeful de Post. Scoală !

Yanacochanii îl ajutară, însă delegatul nu izbuti să se țină pe picioare. Jandarmul ieși. Imediat după aceea intră în celulă sergentul Astocuri.

— Ce ghinionul dracului, Agapito ! Aveam de gînd să vă dau drumul astăzi, da' uite, acu' primii o adresă de la Autoritatea Judiciară. Sînteți chemați la Tribunalul de Primă Instanță ca să dați ceva explicații în legătură cu o crimă.

— O crimă ?

— Judecătorul Montenegro vă acuză că ați fost părtași la asasinarea lui Amador Leandro, peonul de pe moșia Huarautambo.

— Păi, Héctor Chacon pentru ce face închisoare la Huánuco, nu tot pentru crima asta, domnule sergent ?

— Chacon nu recunoaște că l-a omorît el. Iar justiția cere vinovați. Judecătorul crede că Amador Leandro a fost asasinat din ordinul vostru. Ești dator, în calitate de delegat, să depui mărturie.

— În fața cui, domnule sergent ?

— În fața judecătorului.
— În fața doctorului Montenegro ?
— Mai știi alt judecător ?
— Eu nu pot să depun mărturie în fața călăului meu.
— Refuzi, adică ?
— Refuz, domnule sergent.

Sergentul Astocuri ieși. Agapito Robles porni să geamă iar. Era, de data aceasta, după-amiază, cînd ușa celulei se deschise din nou : judecătorul Montenegro intră escortat de patru jandarmi.

— Ce-i cu tine, fiule ?

Îl întrebă cu o voce atît de civilizată, încît, pe acesta, îl lăsă durerea pe dată.

— Mă omoară niște crampe, domnule doctor.
— De ce nu iei un *Enterovioformo ?*
— N-am luat bani la mine, domnule doctor.
— Dar e posibil ca un om să sufere pentru că n-are o jumătate de sol să-și cumpere o pastilă ?

Își vîrî mîna în buzunar, scoase o monedă și-i dădu ordin Jandarmului Paz :

— Du-te și cumpără un *Enterovioformo* și, dacă n-are, un *Mejoral.*

Paz ieși cu gura căscată de uimire. Uluit de-a binelea, Agapito Robles nu mai simțea nimic.

— E adevărat că refuzi să depui mărturie în fața mea ? întrebă judecătorul din cale-afară de blajin.
— Sîntem dușmani, domnule doctor, se scuză Agapito.
— Socotești poate că n-am să-ți fac dreptate ?
— Între noi sînt neînțelegeri grave, domnule doctor. Aș prefera să depun această mărturie în fața Tribunalului din Huánuco.
— Dar va trebui să plătești cheltuielile de deplasare pentru tine și drumul celor patru jandarmi care te vor însoți. Ești băiat sărac. Cum o să cheltuiești niște parale pe care nici nu le ai ?
— Sîntem adversari, domnule doctor, insistă Agapito.
— Sîntem adversari ca arendași. Și cine nu se ia la harță cu vecinul ? Însă aici e vorba de crimă. În calitate de judecător, datoria mea este să aplic Legea. M-ai văzut c-am condamnat vreodată oameni nevinovați ?

Se întoarse.

— Am condamnat eu vreodată un om nevinovat?

Nimeni nu răspunse.

— Atunci?

Delegatul ezită.

— Nu știu, domnule doctor.

— Eu știu că tu ești nevinovat. Vreau de la tine o declarație de formă ca să clasez dosarul. Dacă nu se îndeplinește această formalitate vor mai fi acuzați și alți nevinovați ca tine. Cel mai bine este să ne lămurim odată.

— În cazul ăsta...

— Îți mulțumesc pentru încredere, Robles. Te aștept la Tribunal.

Ieși lăsîndu-i mască. Nu-l văzuseră niciodată pe Montenegro atît de delicat și de înțelegător.

— Cît s-a schimbat doctorul! comentă de la Vega.

— Dacă ar fi fost așa și la înfățișările pentru pămînt, nu ne-ar mai bate nouă acum vintul în traistă, visă Requis. Se mai schimbă și omul cu vremea. De ce nu s-ar schimba și doctorul? Dacă s-ar purta așa cu sătenii noștri, n-am avea necazuri. Nu toți yanacochanii sînt de acord cu războiul ăsta veșnic.

Durerea începu să-l lase de-a binelea. Amabilitatea doctorului, ieșirea din celulă, animația străzii, îi făcură bine. Escortat de jandarmul Paz, Agapito Robles traversă piața, intră în clădirea Tribunalului. Judecătorul Montenegro, grefierul Pasión, secretarul Del Carpio îl așteptau.

— Ia loc, fiule.

Pasion observă cu mirare amabilitatea Judecătorului.

— E bolnav, explică magistratul.

„Ah, dacă doctorul s-ar schimba!“ își spuse în gîndul lui Agapito.

— Agapito Robles, este de prisos să-ți atrag atenția că acesta este lăcașul justiției și că aici trebuie să spunem adevărul. Îl cunoșteai pe răposatul Leandro?

— Da, domnule doctor.

— Erai prieten cu el?

— Nu, domnule doctor. Aproape că nici nu ne vedeam. El era peon pe moșia dumneavoastră. Nu locuia în Yanacocha.

— L-ai văzut cu o seară înainte de a muri?

— Eu eram plecat, doctore.

— Cînd l-ai văzut ultima oară ?

— L-am văzut bătînd toba cu o săptămînă înainte de a fi omorît, la serbarea de Sfînta Rosa.

— Bun, şi cu asta am terminat. Ai văzut c-a fost uşor ? Acuşi o să vă vedeţi scăpaţi.

Delegatul se uită atent la zîmbetul prietenos al judecătorului, la cum clipeau ochii grefierului dindărătul unui Underwood dejghinat şi la cele trei rînduri de decoraţii ce blindau pieptul preşedintelui Prado din fotografie. De toate acestea avea să-şi amintească în dimineaţa în care secretarul Curţii din Huánuco avea să-i citească declaraţia. Acolo, în Sala de Audienţe, avea să priceapă că el, Agapito Robles, delegat din Yanacocha, recunoscuse în faţa Tribunalului de Primă Instanţă din Yanahuanca, asasinarea lui Amador Leandro ca pe un act premeditat şi comis din ordinul autorităţilor obştei.

La trei zile după depunerea mărturiei, fură îmbarcaţi pe *Independencia*. În portul Chipipata îi dădură jos pentru a fi transportaţi cu un camion la închisoarea din Cerro. Înainte de sfîrşitul a ceea ce pentru unii era ianuecembrie, iar după alţii era octomai, fură mutaţi la închisoarea din Huánuco.

6

UNDE SE POVESTEŞTE DESPRE UNELE PRETEXTE PENTRU CARE OPA LEANDRO ŞI BRAZO DE SANTO N-AU AJUNS NICIODATĂ GENERALI

Solidoro, fost cărăuş, azi, Comandant al şalupei *La Serranita* [1] răspîndi zvonul că *don* Migdonio de la Torre s-a apucat să azvîrle cu banii pe fereastră. Ştiindu-l cît era de zgîrcit, nu putuse să creadă nici el la început, însă nu trecu mult şi marinarii îi aduseră chiar

1 Diminutiv de la *serrana*, munteancă (n.t.).

dovezi. Nuño, primul vechil şi codoş de frunte al lui *don* Migdonio, traversase lacul de dimineaţă pînă seara cu şalupele gemînd sub încărcături demenţiale. Căci băcanii îşi isprăviseră repede puţinele provizii de whisky, rachiu de anason, vin, conserve de scoici, ton, somon, caviar de Huánuco, fructe, pesmeţi marinăreşti, caramele şi cozonaci. Apoi tot marinarii îi spuseră că trebuiseră să transporte de la Cerro : o flaşnetă cu maimuţică (sic), şase duzini de linguri de la restaurantul chinezesc (sic), trei echilibrişti (sic), tobe, spade, mărci poştale din Groenlanda, o tricicletă, poezii de Bécquer, şase trotinete, precum şi steagurile Germaniei, Franţei, Angliei şi Japoniei (sic). Chemaţi de petrecerile *doñei* Pepita ca şi de presantele ordine ale lui *don* Migdonio de la Torre, muzicanţii fură cuprinşi de îngrijorare. Lui Nuño nu-i plăcea să umble cu fofîrlica. Pentru a schimba muzicanţii, căci cei din Uspachaca erau epuizaţi de cît cîntaseră, îmbarcase, cu revolverul în mînă, orchestra ce fusese tocmită mai demult pentru serbarea din Roco. Dar asta încă nu era nimic. Solidoro începu să spună în stînga şi-n dreapta că „un cavaler ca *don* Migdonio de la Torre n-avea dreptul să-şi calce în picioare numele său atît de ilustru". Nimeni nu cuteză să-i pună vreo întrebare. De prea mult respect se bucura *don* Migdonio de la Torre în Yanahuanca şi era mare grangur, fapt pentru care îl idolatrizau negustorii îmbogăţiţi de pe urma comenzilor lui : zece maşini de cusut Singer (sic), un fonograf RCA Victor, un căţeluş fără RCA Victor, o sută de almanahuri, opt sute şase serpentine, seminţe de fragi (sic), treizeci de covoare, zece salopete şi zece costume de toreador, banderile şi „Comoara frumuseţii", carte asupra căreia a fost musai să fie consultat profesorul Vento (sic). Mauro Huaynate primi comanda pentru douăsprezece uniforme reversibile : din faţă de general şi din spate de Viceamiral.

Înainte de a ieşi pe uşa croitoriei, Nuño îi atrase atenţia :

— Pentru nişte persoane care au cel mult un metru.

Se iscă vîlvă mare : era cu putinţă ca atîtea scumpătăţi să încapă pe mîinile unor cioflingari, pe mîinile

unor nespălați, dacă nu chiar pe mîinile unor pîrliți de obșteni cărora Maca, generoasă ca o regină cu punga lui *don* Migdonio, le făcea daruri ? Solidoro însuși care avu grijă să aibă și el un folos de pe urma transporturilor, afirmă sus și tare că „dacă domnul de la Torre nu se mai încheie odată la pantaloni, autoritățile trebuie să pună capăt acestor destrăbălări". Ea nu se mulțumea să-i frece moșierului creierul : i-l freca ce i-l freca o săptămînă, după care, următoarea și-o pierdea, vezi doamne, cu „amicii". Șalupe speciale răscoleau porturile în căutarea ei. Prima oară *don* Migdonio o găsi șezînd la masă cu un voiajor. O strigă înfuriat, însă Maca i-o reteză scurt :

— Da' ce, m-ai cumpărat ? Crezi că gologanii ce-i storci de la argați îți ajung să mă cumperi pe mine ?

— Dar Maquita, pentru Dumnezeu.

— Să nu-mi ridici mie tonul, vătafule, ori crezi că aicea vorbești cu peonii tăi ? Am fost eu slabă, că altfel n-ar fi ajuns să mănînce la masa mea și nici să doarmă în patul meu un nimenea-n drum ca tine. Dar terminăm noi odată și cu asta.

— Maquita...

— Răspunde la ce te-ntreb, obraznicule !

— Bine, dar nu m-ai intrebat nimica, sufletelule...

— Tocmai de-aia trebuia să ai răspunsul gata pregătit !

— Sînt gata pregătit pentru orice, regina mea...

— Atunci, ce mai stai ? Pune-ți odată șorțul și adu-i dejunul amicului meu, inginerul Alpiste.

— Dar domnul Alpiste nu este inginer. Este agent sanitar.

— Dacă am eu chef, este inginer !

„Și zicînd acestea, zîmbetul ei, afurisitul, se ivi din nou, ca o întreagă generație de garoafe ce-și primeniseră culoarea și mireasma, nebune ca și sufletul meu chinuit. Căci noi bărbații, oameni și noi, din carne și oase, care în zorii zilei ii eram recunoscători că existam pe aceeași planetă cu ea, serile ne blestemam soarta ce ne-a osîndit să ne-ntîlnim aici pe pămînt cu sora lui Barrabăs, haina aceasta cu ochii ei albaștri, de neuitat."

Și zîmbea. Începu a netezi părul agentului sanitar care pierise cu totul de frică. Și cu un glas mai dulce ca mierea de albine de Curahuasi îl rugă :

— Hai, te rog, servește-ne micul dejun. Dar cu șorț.

— Cu șorț, eu ?

— E un joc, iubitule, e un joc. Fii bun. Fă-mi acest dar care nu te costă nimic. Știi bine că refuzurile îmi fac rău...

Albastrul ochilor ei se tulburară sub lacrimi. Moșierul se pierdu cu firea. Maca strînse la piept o ghitară : era felul ei de a porunci să continue cheful.

„M-am supus zîmbetului ei, zîmbetul acela pe care o să-l văd în fața ochilor încă trei sute de ani după ce-or să-mi putrezească oasele sub pămîntul ăsta ticălos. Astfel, începu să-i placă din ce în ce mai mult să ne umilească de față cu toată lumea, pe noi, bărbații. Și la cîte alte umilințe nu aș mai fi coborît eu ! Într-o bună zi însă, Maca împreună cu artiștii ei porniră în călătorie trecînd, pe sub privirile total indiferente ale autorităților noastre politice, județătorești și municipale". Tîmpenii !

Într-o zi de joluni înțesată de vrăbii, era după-amiază, *Regina Anzilor* acostă la cheiul Yanahuancăi. Cchii ei de Sfîntă Fecioară, sînii ei, umerii ei, urechile ei, gîtul ei, șoldurile ei, înmuiate toate cu untură de *cuculi* [1]. Și muierea asta care era în stare să scoale și... de piatră a eroilor deveniți monumente, care altminteri nu fac altceva decît să stea pe ouă, debarcă urmată de suita ei de damblagii. Căci predicînd că „imbecilii și nebunii sînt singurii oameni demni de încredere", Maca îi aduna pe toți, care-i întîlnea prin porturi, prin cătune ori pe drumuri, botezîndu-i cu numele oamenilor noștri de vază, pentru ca astfel, să-i defăimeze. De pildă, pe un pitic ce suferea de o apucătură incurabilă — fura caramele — îl porecli Generalul Prado. Un butoiaș de osîncă care umbla tîrșiindu-și după el un picior, deveni Colonelul Balta. Doi cretini din Chacayán avansară la gradul de general : unul era La Mar iar celălalt Gamarra. Un bon-

1 Specie de porumbel sălbatic, cenușiu, răspîndit în pădurile din Chile și Peru (n.t.).

doc care-şi ţinea gîtul drept din cauză de guşă, ajunse să fie Mareşalul Üreta. Şi, în ciuda tuturor rugăminţilor mele, nu fu chip să-i schimb numele unui tîmpit pe care ea îl făcu să depună jurămîntul pentru a deveni Preşedintele Piérola. Cîteva zile mai tîrziu îi adoptă pe Opa Leandro şi pe Brazo de Santo, care — în ciuda faptului că erau tot aşa de băloşi ca şi superiorii lor ierarhici — n-au trecut niciodată de gradul de Comandanţi.

7

ÎN CARE ESTE IDENTIFICAT AUTORUL PICTURILOR MURALE DIN BISERICA DIN YANAHUANCA

Don Migdonio de la Torre îi puse în vedere văduvei Lovaton, proprietăreasa lui *El Mundial* [1] să dea afară din hotel pe toţi călătorii şi clienţii care stăteau în pensiune. Putea ea să i se pună împotrivă? *Don* Migdonio în persoană avu grijă să controleze dacă hotelul a rămas liber şi descoperi cu acest prilej un lucru ce-l indignă foarte tare. Pentru a găzdui cît mai mulţi călători, văduva împărţise şi subîmpărţise camerele, folosind nişte pereţi despărţitori din placaj sau chiar din carton, murdari şi plini de mîzgăliturі, mînjiţi de unsoare şi împroşcaţi cu vărsături. *Don* Migdonio îi porunci lui Nuño să se ocupe de recondiţionarea hotelului.

Vechilul primi porunca, aparent fără nici o tulburare însă pe dinlăuntru fu scuturat de un fior. Îi sucise şi lui mînţile, Maca. Ea l-a surprins de multe ori cum o privea cu ochii plini de lacrimi şi, tot de atîtea ori, vechilul şi-a pus capul în piept mormăind nemulţumit că l-a stîrnit de pomană. Drept era că Maca se îmbrăca şi se dezbrăca în faţa servitorilor de parcă s-ar fi dezbrăcat în faţa unor pereţi şi nici că-i păsa. Dar Nuño era un bărbat; prin urmare, „nu era de demnitatea lui să fie comparat cu fitece găgăuţă".

1 Mondial (n.t.).

Nuño conduse echipa de peoni care cîteva săptămîni la rînd dădu jos pereţii despărţitori, răzui tencuiala, construi scări şi zugrăvi hotelul. Într-o zi luă vaporul spre Yanacocha. Pasagerii de pe *Tiburon,* obişnuiţi cu ameninţările lui, se cam mirară de atîta stăpînire de sine. Dar încă şi mai mult se mirară yanacochanii, pe care proxenetul, luînd-o spre casa profesorului Vento îi salută plin de respect. Acesta, nu era nici el învăţat cu atîta bună cuviinţă din partea lui Nuño.

— Bună ziua, domnule Vento. Împreună cu respectul cuvenit, stăpînul meu vă trimite aceste modeste daruri.

Doi peoni lăsară jos cîţiva desagi cu carne, cartofi, ştiuleţi verzi şi brînză, în asemenea cantităţi, încît ar fi putut sătura tot neamul lui Vento o lună întreagă.

— Ai putea să-mi spui şi mie pentru ce sînt aceste daruri ?

— Nu stăpînul, ci eu aş vrea să vă rog ceva, domnule Vento.

— Ce anume, băiatule ?

— Stăpînul mi-a dat poruncă să mă ocup de reparaţiile ce trebuie aduse hotelului pentru a o putea primi pe frumoasa Maca. Am lucrat serios. Am dori acuma să ne ajutaţi să găsim un desen cu ceva îngeraşi. Am auzit de la oamenii din sat că dumneavoastră aţi avea o carte de pictură.

— Nu prea înţeleg, băiatule.

— Macăi i-ar face plăcere să-şi găsească dormitorul împodobit cu îngeraşi. Aşa mă gîndesc eu.

— Aţi găsit şi-un pictor ?

— O să pictez chiar eu.

Profesorul Vento clipi. De multă vreme se gîndea să le ceară un ajutor moşierilor din provincie, ca să poată cumpăra nişte bănci. Nu putea fi oare, acesta, un prilej de a intra în graţiile lui *don* Migdonio de la Torre ?

— Stai puţin, băiatule.

Scoase din vitrina în care-şi ţinea cărţile, „Genii ale picturii" : îi arătă reproduceri după Giotto, Fra Angelico, Leonardo, Michelangelo, Rafael.

— Asta cauți ?

— Așa ceva, domnule Vento. Ați putea cumva să-mi împrumutați cartea pentru cîteva zile ? Dacă e nevoie am să las o garanție. Am mînă liberă pentru tot ce-și poate dori Maca.

— Nu-i nevoie, băiatule, oftă profesorul, resemnat să sacrifice cartea pentru acele bănci. Și ca să n-o piardă pe toată, smulse foaia pe care se afla reproducerea la „Fecioara de Alba" a lui Rafael și i-o dădu.

Șapte zile mai tîrziu *Regina Anzilor* intră în portul Yanacochei. Doi peoni de pe moșia *El Estribo* [1] descinseră cu șase goarne și cu șase tobe pentru școală, purtători, în același timp, ai rugăminții, în scris, ca „ilustrul dascăl din Yanacocha, luceafăr al învățămîntului din întreaga provincie, să binevoiască a vedea zugrăvitura" Profesorul Vento trebuia oricum să ajungă la Yanahuanca pentru a se dezvinovăți de acuzațiile *doñei* Pepita care-l făcuse agitator, și hotărî să profite de această deplasare. Intră în port la ora zece. Înfățișarea urma să aibă loc la douăsprezece. Mai întîi se duse să mulțumească pentru daruri, apoi să-și dea cu părerea asupra oribilităților pe care le va fi săvîrșit Nuño. Fațada hotelului *Mundial* era acum impecabilă, de nerecunoscut. Îl pofti să intre un Nuño pierit, transportat. Vechea sufragerie, înegrită de fumul sobelor, era acum o încăpere superbă ce se putea măsura cu cele mai bune sufragerii din oraș. În dormitorul rezervat Macăi, îl copleși un val de ameteală : pe unul din pereți recunoscu pictura lui Rafael. Era identică, dar era, totuși, alta ! Lacul, copacii, dealurile ce apăreau în spatele Fecioarei lui Rafael nu erau atît de veridice, atît de reale, nu vuiau ca acestea pictate de Nuño. Înspăimîntat, uluit, se apucă să confrunte cele două picturi : îngerii italianului nu erau decît niște stîngace creionări în comparație cu arhanghelii fără egal ai lui Nuño. Apoi, sublima Fecioară, în loc să mai aibă acea expresie searbădă de Madonă, strălucea de zimbetul Macăi Albornoz.

— Aicea n-a pictat mînă omenească ! exclamă.

— Vă place, domnule ?

---

1 Scara (de șa) (n.t.).

— Aicea n-a pictat mînă omenească, se trezi el repetînd.

— Aţi putea să-mi împrumutaţi încă un desen, domnule Vento ?

Pot, sigur că pot, băiatule ! Tot ce doreşti !

Ieşi sufocat de emoţie. Vrăbiile vîrstau cerul. Se duse la Tribunal pentru a se dezvinovăţi de acuzaţia ce i se adusese ca promotor al „invaziei“ săvîrşite pe moşia Huarautambo. Judecătorul Montenegro califica însămînţarea terenului Huajoruyuc drept „invazie de pămînturi“. Pentru profesorul Vento începea un „an“ de frămîntări. La Postul de Jandarmi i se spuse că certificatul de bună purtare „era la semnat“. În sfîrşit, se îmbarcă împreună cu Nuño pe *Tiburon*. La Yanacocha, Nuño se mai uită o dată peste „Geniile Picturii“. Cu ochi rătăciţi alese „Primăvara“ lui Boticelli. De astă dată, profesorul Vento smulse foaia din carte fără nici o şovăire.

Peste cîteva zile primi vizita unui peon, trimis de Nuño care-i aducea în dar trei miei şi-l ruga să se ducă la Yanahuanca „spre a corecta greşelile zugrăviturii“. Luă şalupa numaidecît. De pe chei se duse drept la hotelul *Mundial*. Intră fără să bată la uşă. Cum ajunse în sufragerie începu a se bălăngăni : pe unul din pereţi, strălucea o pictură murală de departe superioară picturii lui Boticelli, care era de-a dreptul un eşec.

— Nuño...

— *Señor ?*

— Nu ştiu ce se întîmplă cu tine. Cît despre mine, îţi spun că dacă pot contribui cu ceva ca să poţi decora mai departe hotelul, sînt la dispoziţia ta.

Peste alte cîteva zile, Maca sosi la Yanahuanca urmată de întreg alaiul ei de Generali, îmbrăcaţi, de astă dată, în uniforme de Viceamiral. Nu catadicsi a întoarce nimănui salutul, cutreierînd străzile unui oraş amuţit de uimire şi de spaimă. Se instală la hotel sau, mai binezis, îi instală pe Viceamirali.

— Această cameră i se cuvine Generalului Gamarra, aceasta îi pică la ţanc Colonelului Balta, aceasta este tocmai ce-i trebuie Generalului Iglesias, iar aceasta, care nici măcar nu-i zugrăvită, Generalului Gutierrez.

— Asta era odaia pentru domni, gemu Nuño.

Maca se întoarse spre el.

— Ai slujit în armată, Nuño?

— Nu, scumpa mea.

— Păi vezi, Nuño, dacă în loc să umbli după muzicanți și după curve pentru stăpînu-tău ți-ai fi slujit patria, ai fi știut acum că, în armată, vechime în serviciu, înseamnă să urci niște trepte pe cale ierarhică. Eu sînt femeie, așa că n-am nici un grad. În schimb, avem aici generali și viceamirali. Mai întîi instalează-i pe ei și pe urmă mai vedem noi!

— Asta era pentru domni, protestă din nou Nuño.

Maca rîse.

— Ce, Nuño, chiar crezi că generalul nu este un domn, ori ești și tu zălud?

— Bine, scumpa mea, dar...

— Ei, drăcie! Oi fi și tu dintre aceia care cred că noi, în Peru, trebuie să ne întreținem generalii pe vreme de pace și pe vreme de război să ni-i apărăm?

— Stăpînă!

— Ascultă, Nuño, dacă faci cu mine pe craiul atunci du-te cumpără-ți mai întîi un tun și stabilește-te cu el pe cont propriu, dar nu-i obliga și pe nevinovații ăștia să facă la fel.

N-o scoase la capăt cu ea pînă nu-i primi în hotel pe Viceamirali. Generalul La Mar se instală în odaia pregătită pentru Maca. Generalii Crisanto și Gutiérrez ocupară dormitoarele laterale, iar Generalul Prado și Colonelul Balta încăperile alăturate. Brazo de Santo și Opa Leandro, simpli comandanți, se mulțumiră cu sufrageria unde vomitară un surplus de ciocolată. Pîrțaur, romanii și muzicanții ocupară etajul al doilea, în întregime.

Maca ieși în piață, trecu nepăsătoare pe lîngă toți curioșii pe care-i lăsă în urmă cu gura căscată, și, precedată de divizia ei de coțcari, prefăcîndu-se a nu vedea plecăciunile plimbăreților înflăcărați, intră pe ușa *Cercului Social*, punct de întrunire a cetățenilor notabili, unde, pînă atunci încă nu călcase picior de femeie. Făcînd într-una pe niznaiul trecu pe lîngă cîțiva membri și se apropie de tejghea.

— Un rachiu.

— Fin sau din acela obişnuit? se bîlbîi băiatul.

— Mare.

Barmanul ezită. Sublocotenentul Taramona, noul şef al Liniei de apărare îl puse la punct imediat.

— N-auzi, ce dracu'?

Se înclină :

— Iartă-mi interjecţia, *señorita,* însă indignarea de a nu te fi văzut servită cum se cuvine este, mai presus de respectul ce ţi-l port, o obligaţie la care mă supune frumuseţea dumitale.

Era un şmecheraş de la Lima. După mai multe tulburări de care se auzise c-avuseseră loc în ţinut, Comandamentul 21 luase decizia de a tăia în carne vie. Proprietarii din această provincie — scenă pe care se desfăşurase cea de-a doua răscoală din Pasco — solicitau o dotare poliţienească mai serioasă. Colonelul Zapata îl trimise atunci pe acest sublocotenent Taramona care se pricepea la toate, precum şi cincisprezece jandarmi pentru întărirea efectivului militar.

— Îi faci onoarea de a ridica paharul unui ofiţer fără nici o altă avere în afară de respectul faţă de femeia peruană?

Maca îi zîmbi „cu zîmbetul acela al ei care am văzut că ne lega de mîini şi de picioare pînă şi pe nişte coşcogeamite bărbaţii care n-am tremurat de spaimă nici în faţa focului inamic în timpul războiului cu Ecuadorul".

Era la ora cinci „în ziua aceea, zi ce nu vom înceta s-o regretăm vreodată noi, mamele de familie din această provincie, care putem rosti cu fruntea foarte sus cuvîntul onoare". La şase locotenentul comandă nişte ardei umpluţi à la Arequipa şi o tocăniţă cu carne de raţă şi cu ceapă multă. La şapte, ochii judecătorului contemplară „acele ruguri albastre ce ardeau în gîvanele în care toţi nătărăii din lume poartă ochi" (Migdonio de la Torre). Deconcertat de prezenţa sacrilegă a unei femei în incinta *Cercului Social,* şi, în ciuda faptului că fusese deja domolit sub vraja frumuseţii ei, doctorul îşi făcu arc sprîncenele rare. Dar o văzu pe Maca zîmbind şi-şi scoase pălăria.

— Doctore Montenegro, spuse locotenentul Taramona — îngăduiți-mi să v-o prezint pe domnișoara Albornoz care onorează cu vizita ei orașul nostru. Domnișoară Albornoz, îngăduie-mi să ți-l prezint pe domnul doctor Montenegro, Judecător de Primă Instanță în provincia noastră și luceafăr al baroului regional. Domnule doctor, domnișoara Albornoz se gîndește să se stabilească în capitala noastră.

Pentru prima oară, acum, — din tinerețe nu i se mai întîmplase așa ceva — Judecătorul se simți stîngaci, dezarmat, timid.

„Și sub privirile indiferente ale celor care aveau tocmai această îndatorire de a veghea asupra valorilor sacre ale unei societăți creștine“ (Memoriul Soțiilor Ofensate), se porni o petrecere ce se sparse abia în zorii celei de-a treia zile, cînd, deodată, gravă, Maca întrebă :

— Ce-i azi, duminică ?

— Duminică, luni sau marți, după cum ți-e voia, domnișoară Albornoz, se împletici judecătorul.

Maca îl bătu cu palmele peste obraji.

— Răspunde la ce te întreb, Paco. E duminică ?

Judecătorul păli. Notabilitățile își abătură privirile de la el.

— E duminică.

— Nu, e luni.

— Se-nțelege că e luni !

— Nu, îl corectă Maca, e duminică.

Și porni să zîmbească iar cu „zîmbetul acela care băga groaza pînă și în noi bărbații care, în timpul bombardamentului inamic stăteam și ne tăiam unghiile“ (sublocotenentul Taramona). Ieși urmată de turma ei de Generali. Traversă piața și intră în prăvălia lui Sobero. Cumpără o mantilă. O luă apoi spre biserică. Părintele Chasán se pregătea să cuminece. Maca se prosternă, în bătaie de joc. „Poate el, un vulpoi, să împărtășească pe cineva ?“ (Josefina de los Rios). Preotul văzu o femeie care semăna cumplit de bine cu Sfînta Rosa din Lima și îi întinse ostia tremurînd. În tulburarea lui, împărți euharistia Generalilor. Maca ieși cu mîinile îm-

preunate. Subit monastică, puse capăt tămbălăului ce începuse să-l facă orchestra angajată de *don* Migdonio. În ziua următoare, reapăru la biserică. Cinci zile suportă această vedenie părintele Chasán. În a şasea, anunţă că va oficia slujba la şase dimineaţa. Maca se înfiinţă, punctuală, cu Viceamiralii ei impecabili. Părintele Chasán anunţă că a doua zi va oficia slujba la patru dimineaţa. O găsi pe Maca rugîndu-se cu ochii închişi. Şi scăpă potirul.

8

UNDE SE POVESTEŞTE DESPRE DILUVIUL UNIVERSAL PRODUS DE HÉCTOR CHACÓN ÎN ÎNCHISOAREA DIN HUÁNUCO

Nici bine nu apărea, că străzile rămîneau pustii. Era de-ajuns să se aşeze pe o bancă, în piaţă, şi cetăţenii o părăseau numaidecît. Pînă şi copiii o luau la fugă. Numai profesorul Vento găsi cu cale să-i ureze bun venit. Îmbătrînise : îi povesti cu glas tremurat toate cîte se întîmplaseră în ultimii o sută optzeci de ani.

— Cum, patruzeci de ani de închisoare ? Sîntem în 1962 ! spuse Agapito arătîndu-i „data“ de pe ziarul ce-l adusese de la Huánuco.

— O fi fiind atîta în toată lumea. La Yanahuanca sîntem în 2182. Şi eu a trebuit să fixez mai devreme data examenelor. Sînt o cîrpă, Agapito.

— Dar, domnule profesor, nu-i treaba dumneavoastră să fiţi tare de vînă, ci să aveţi minte multă, iar din aceasta, vorba aceea, aveţi să mai daţi şi la alţii. Şi autorităţile noastre ce spun ?

— Da' ce, mai avem autorităţi, băiatule ? Le-a destituit Judecătorul.

— Cum să le destituie cînd Puterea Judecătorească nu are jurisdicţie asupra autorităţilor obştei ?

— Legea spune că persoanele cu antecedente penale nu pot deține nici un fel de funcție. Or voi ați fost închiși... Nici tu nu mai ești delegat.

— Ce spun oamenii ?

— Nimeni nu crîcnește.

— Ce spune Isaac Carbajal ?

— Lucrează la Primărie.

— Cum ? ! Isaac Carbajal, la ordinele doamnei Montenegro ?

— Așta-i adevărul, băiatule.

— Și Cipriano Guadalupe ?

— Nici pe ăsta nu-l mai vede nimeni.

— Și tovarășii mei de închisoare ?

— Au ieșit de-acolo mielușei. Imediat după ce-au venit, a trecut pe la ei Atala care a fost sergent. Ce le-o fi spus, nu știu. Destul și bine că nu și-a mai căscat gura nici unul. Și nici adunare n-au mai ținut. La noi în sat n-am mai auzit pe nimeni să vorbească ceva de „reclamație".

— Pentru asta s-a jertfit Hector Chacon ? Pentru asta a murit *don* Raymundo ? Pentru asta am pătimit atîta în închisoare ?

Plecă. Era o noapte cu lună. Delegatul sui costișa spre Quencash, desluși metalul lacului și luminile confuze ale capitalei provinciei. Pentru asta s-au jertfit atîția oameni ?

Își aminti de noaptea aceea petrecută în închisoarea din Huánuco, o noapte în care autoritățile din Yacacocha jurară să continue lupta împotriva mișeiei Huarautambo. Se împlinea atunci un an de cînd erau la închisoare. Închisoarea este o biserică părăsită. În naosul ei aproape ruinat, cu pereții pătrunși de urină, prea strîmt pentru cinci sute de deținuți, stau îngrămădite o sută de paturi de lemn, toate descheiate, privilegiu de care se bucură deținuții mai vechi ; cei noi dorm pe saltele umplute cu paie, pe paturi sau pe ziare. Autoritățile din Yanacocha au avut de pătimit în această închisoare pînă cînd Hector Chacon, Nictalopul, hotărî să ia asupra lui moartea lui Amador Taicurechi. Agapito Robles se cutremură amintindu-și acele luni cînd vedea sclipind în

ochii Nictalopului mai tare decît puterea de a străpunge întunericul, ura împotriva propriei sale copile.

— Aveam totul pregătit ca să-l omor pe judecătorul Montenegro. Bătrîna Sulpicia îmi împrumutase hainele ei. Aveam de gînd să intru în casa judecătorului îmbrăcat femeieşte şi să-i tai beregata.

Nictalopul tremura.

— Avea nişte jandarmi care stăteau de pază la uşa lui, însă îmbrăcat aşa, aş fi putut să mă strecor dacă nu mă pîra fata. Acuma era de mult oale şi ulcele. Numai Juana şi cu mamă-sa ştiau că stau ascuns în hambar. Juana m-a predat!

— Dacă ea te-o fi predat, atunci a făcut-o numai din disperare, spuse Isaac Carbajal. Pe tine nu puteau să te prindă şi-atunci jandarmii au pus mîna pe ginerele tău, Calixto Ampudia. Eu locuiam pe vremea aceea lîngă Post. Am văzut eu, cu ochii mei, cum îl duceau noapte de noapte să-l spînzure, ca să spună unde stai ascuns.

— El nu ştia.

— Jandarmii credeau că ştie. Băteau la el, zi şi noapte. Tot satul îl auzea urlînd. Pe fată o apuca dimineaţa la uşa Postului rugîndu-se să nu-l omoare. Dacă te-a pîrît, atunci n-a făcut-o decît ca să-l scape cu viaţă pe tatăl nepoţilor tăi.

— Juana m-a predat. Juana o să moară. Toţi trădătorii trebuie să moară.

— Héctor, fă orice altă vărsare de sînge, numai asta nu!

Nu te-am pîrît eu, tată. În dimineaţa aceea n-am coborît la oraş. Atunci cînd te-au înconjurat pe dumneata jandarmii, pe mine mă ocăra tot neamul Ampudia: aruncau vina pe mine, cică din pricina mea se prăpădea Calixto. Bărbatu-meu era pe jumătate mort. Îl spînzuraseră la Post de o grindă şi cînd îl trăgeau în sus, cînd îl lăsau să cadă. Şi-acum tot beteag e. I-au omorît un nerv. Nu mai poate face nici o muncă grea. A rămas neputincios. Din cauză că l-au schingiuit. Pe mine mă făcea vinovată tot neamul Ampudia şi îmi strigau: „de la tine i se trag toate nenorocirile!"

— Dacă omori fata, or să te osîndească pe viaţă. N-o să mai scapi niciodată. O să-şi rîdă Montenegro de tine.

— Ai dreptate.

— Dușmanii noștri or să moară la bătrînețe, fericiți, bogați.

— Ai dreptate.

— Știi cine a bătut toba că te-a pîrît fata ? intră în vorbă Agapito Robles. Grefierul Pasion !

— Și ce-i cu asta ?

— Pasion nu face niciodată nimic fără consimțămîntul judecătorului Montenegro. De cînd ne ajută pe noi judecătorul arătîndu-ne de cine sîntem trădați ? Dacă au umblat cu astfel de zvonuri, atunci au făcut-o anume ca această mîncîună să ajungă la urechile tale și să te aducă la disperare. Uite că dușmanul a izbutit să te frigă la inimă.

— Poate că ai dreptate. Poate că dușmanul a izbutit să-mi abată mînia de la el. Poate că au împroșcat-o pe fata mea cu noroi. Agapito, poți să-mi scrii o scrisoare ?

Delegatul făcu rost de hîrtie și creion.

— Scrie : „Fetița tatii, vorbește lumea că tu ai fi fost aceea care m-a dat pe mîna poliției într-o clipă de deznădejde..."

Nu te-am dat eu, tată. Dumneata umblai sus, pe cordiliere. Dumneata n-ai văzut cum tremurau oalele. Și, tăticule, o mulțime de ființe nevăzute mă urmăreau pas cu pas. Dumneata n-ai văzut zîmbetul acela hîd al găinilor celor negre. Veneau de aduceau scrisori. Dumneata nu erai acasă niciodată. Vraja își răspîndește Nălucile. Nici un viteaz nu-i atins de Năluci. Dumneata ești viteaz. Casa noastră a început a năduși. Pereți osteniți. Tată, îți jur pe sfînta cruce. Nălucile se năpusteau asupra noastră. Din hambar se auzea clănțănit de clonțuri goale. Ferestile se deschideau și se închideau singure. Eram împresurați de Năluci. Să-i întrebi pe vecini : afară negura stătea de pază. Se tot schimbau între ele. Mai întîi a fost atins de vrajă măgarul. Se pipernicea încetul cu încetul...

— „...Am aflat că din pricina mea, ginere-meu, Calixto Ampudia, a fost supus la cazne. Știu că pe dumneata te apucau diminețile la ușa Jandarmeriei cu capul ascuns în broboadă. Poate că n-ai mai putut să înduri

atita mîhnire ce te apăsa şi ştiind că eu stăteam să aleg cartofi în hambar..."

Măgarul s-a împuţinat. Mai întîi s-a făcut cît un ieduţ, pe urmă cît un miţ, pe urmă a pierit. Noi, ca să risipim vraja spuneam „Tatăl nostru" de la coadă la cap. Îl spuneam fără să ne pună nimeni să-l spunem. După ce ne-a stîrpit măgarul, Vraja ne-a luat caii. Îţi mai aduci aminte de Vencedor? S-a pipernicit şi el. Pe zi ce trecea se chircea tot mai tare...

— „Fetiţa tatii, eu rîvneam să-i omor pe cei mari ca să-i ştiu ocrotiţi pe cei mici. Dumneata eşti mică. Pe dumneata ca şi pe maica dumitale vă iert. În curînd o să fie «Ziua Deţinutului». În ziua aceea toţi care sîntem aicea, fără deosebire, o să avem dreptul să fim vizitaţi. Veniţi fără nici o teamă şi, dacă nu credeţi că vă iert, să-l trimiteţi mai întîi pe ginere-meu să stea de vorbă cu mine şi să se convingă".

Frate-meu, Rigoberto, a făcut de jur împrejurul casei un gard de spini. În zori găseam spinii însîngeraţi. Cineva tot încerca să forţeze gardul care ne apăra! 'Noi plîngeam.

— *Mai e puţin şi-or să ne ajungă farmecele şi pe noi. Piatra la piatră trage. Fă ceva, măicuţă!*

Ce putea să facă ea, mămicuţa noastră? Ea se tînguia.

— *O să ne uscăm şi noi cum s-au uscat şi dobitoacele.*

- *Fă ceva, măicuţă.*

Taurul nostru, acela roşcat, s-a făcut mic de tot: acum e iarăşi viţel.

— *Tot aşa mici o să ne facem şi noi, măicuţă.*

— *Să mai spunem o dată „Tatăl nostru".*

Ierburile noastre şi pietrele noastre secau şi ele. Dumneata umblai sus pe cordiliere. De tine nu se prindea Vraja. Însă noi, noi ne tot piperniceam.

— „...Să-l aduceţi la mine pe nepotu-meu. Vreau să-l cunosc. Am pregătit pentru el un camion mititel din lemn. Un camion mititel şi roşu cu aripile galbene!"

Într-o zi ai venit acasă dis-de-dimineaţă. Ne-ai găsit plîngînd.

— *De ce plîngeţi?*

— *Plîngem, tăicuță, că ne facem broaște rîioase. Atunci te-ai mîniat rău de tot.*

— *Ce prostii mai sînt și astea? Parcă n-ați fi copiii mei. Din ce aluat sînteți voi plămădiți? Să-mi fiți băieți viteji căci asupra omului viteaz nu are putere nici o vrajă.*

Te-ai înșelat, tăicuță. Piatră după piatră lasă în urmă și-și croiesc drum cei nevăzuți. Azi luau o pietricică, mîine o crenguță. Cine avea putere să țină piept farmecelor ce le făcea Victoria din Racre? O plătise judecătorul Montenegro. S-a legat să ne prefacă în jivine ca să bage spaima în dumneata.

Treizeci de zile mai tîrziu, Héctor Chacon primi răspuns. Intră în chilie nebun de fericire.

— Citiți, fraților! Ce spune-n scrisoare?

Delegatul Robles o citi.

— Héctor, vin ai tăi să te vadă. Nevastă-ta, fata și nepotul. Or să fie aici de „Ziua Deținutului".

Nictalopul se înfierbîntă. Era mai mare peste deținuții din închisoare. Lucra cu cincisprezece împletitori. Duminicile vindeau ce lucrau peste săptămînă. Nu ducea lipsă de bani: dădu comandă pentru douăsprezece perechi de pantofi pentru toți ai săi. Obținu un permis să pregătească o *pachamanca* [1] uriașă. În închisoare nu se mai vorbi despre nimic altceva. Adunară bani de la fiecare și cumpărară porci, berbeci, iezi, găini, cartofi, coceni de lapte, bobi. În ajun descăpățînară animalele, săpară groapa pentru măreața *pachamanca* de a doua zi.

Nictalopul strălucea de bucurie. În ziua cu pricina, își puse haine noi. Puse de-a rîndul cele douăsprezece perechi de pantofi și camionul. Un comitet de deținuți îl invită pe directorul închisorii să împlînte un steag peruan în mormanul sub care se afla *pachamanca*. Era ora zece. Nictalopul aștepta plin de nerăbdare. Curtea mișuna de vizitatori. Se făcu unsprezece. Dezgropară *pachamanca*. Se făcu douăsprezece. Mîncară friptura de berbec, împărțiră la toată lumea friptura de porc, dădură

1 Carne prăjită printre pietre încinse ori așezată într-o groapă făcută în pămînt și acoperită apoi cu pietre încinse. Se condimentează cu ardei iute. Este specifică Americii de sud (n.t.).

vizitatorilor cobai, le oferiră *humitas* [1]. Agapito Robles umplu cu mîncare oalele lui Hector. Nictalopul se uita la cer ; era ţipător de albastru. Unu. Trebuie să-i aştept pe ai mei. Două. Mîncarea Nictalopului se răcea. Trei. Tigăile prinseră a se slei. Patru. Văzîndu-l pe Nictalop cum se tot mohora, yanacochanii mestecau fără nici o plăcere. La cinci, un fluier anunţă că vizita a luat sfîrşit. Palid, foarte palid, Chacon se duse pînă-n mijlocul curţii. lăsă capul în pămînt, ridică braţul, arătă spre Dumnezeu. Strigă din răsputeri :

— Fata mea m-a predat şi eu am iertat-o ! Eu care o să stau în închisoare încă douăzeci de ani de-aci-nainte, am simţit nevoia să mă văd cu ai mei, măcar o dată. Mi-au făgăduit că vin şi n-au venit.

— Poate că i-a oprit poliţia să vină, vorbi răguşit Agapito Robles. Poate că n-au găsit şalupă.

Un briliant se aprinse, un al doilea, în ochii lui Chacon.

— Nu-i aşa, fraţilor ! Nu există nenorocire mai mare decît să fii om ! Ce blestem pe capul meu că m-am născut pe lumea asta ! Găsi-m-ar moartea să mă găsească ! Să nu mai fac degeaba umbră pămîntului ! Că n-am pe nimeni în lume !

— Héctor, nu plînge, sîntem şi noi aici.

— Da, sînteţi cîteva luni, cîţiva ani, dar eu am să stau în închisoare o viaţă întreagă. Voi o să ieşiţi şi-o să uitaţi. Vă şi-nţeleg. Cine-a scăpat o dată, uită. Nu mă supăr.

El, bărbatul cel mai viteaz din toată provincia se lăsă pradă plînsului. Lacrimile îi săpau obrajii, îi cădeau printre adînciturile feţei. Plînse cît plînse, apoi se linişti.

— Unde sînt tigăile mele ? întrebă cu alt glas.

Liberato îi întinse oalele pline cu bucăţi de carne prăjită. Nictalopul dădu din ele la fiecare.

— Mîncaţi, fraţilor !

---

1 Turtă din mălai condimentată, care, după ce se taie în bucăţi, se înveleşte în pănuşe verzi sau uscate, se fierbe, iar apoi se coace în spuză. Se consumă în Perú, Argentina şi Chile (n.t.).

— Păstrează-ţi-o pentru mai încolo, Héctor.

— E păcat să aruncăm mîncarea. Luaţi ! Unde sînt pantofii ?

Îi puse de-a rîndul. Strigă :

— Cine vrea să cumpere douăsprezece perechi de pantofi pentru femei şi copii ? Pantofi straşnici ! Cer pe ei numai cît am dat pe piele !

Era ora şase. Fluierul reglementar anunţa deţinuţii să intre din nou în incinta bisericii. În uşă, Hector Chacón strigă :

— O clipă, yanacochani !

Ceilalţi deţinuţi se îndepărtară. În mijlocul obştenilor adunaţi roată se vedea faţă palidă a lui Chacon.

— Fraţilor, spuse Nictalopul, a trecut un an de zile de cînd vă aflaţi aici, acuzaţi de o crimă pe care n-aţi săvîrşit-o.

— Un an şi zece zile, îl corectă Liberato.

— N-ar fi trebuit în ruptul capului să declar nimic în faţa judecătorului Montenegro, se căi Agapito Robles.

— Judecătorul ţi-a măsluit declaraţia, delegatule, dar, oricum, ar fi găsit el alte pretexte pe care să-şi întemeieze inscenarea. Oricum ar fi, acuzaţia există, iar voi, autorităţile, staţi la închisoare. Timp în care moşia Huarautambo se întinde pe spinarea ţăranilor noştri neajutoraţi şi lipsiţi de apărare. Vă aduceţi aminte ce ne-a spus luna trecută delegatul din Yarusyacán ? Din Junín a venit un alt ţăran să ne spună că satele din pampă se pregătesc să recucerească toate pămînturile din regiune ce fuseseră luate cu japca. De data aceasta obştile vor lupta cu arme capturate de la jandarmi şi de la soldaţi. Dar pentru ca obştile să aibă curaj să se arunce în luptă, e nevoie mai întîi ca noi să recucerim moşia Huarautambo. Mi-aduc aminte că trimisul din Junín a spus : „Comandamentul Militar al obştenilor din Pasco se bizuie pe cucerirea acestei moşii, lucru ce se va putea săvîrşi numai dacă delegatul Agapito Robles iese din închisoare să-şi organizeze obştea".

Nictalopul îi cuprinse într-o privire pe yanacochani :

— Agapito Robles va ieşi !

— Cu neputință ! Sînt acuzat ca și voi toți. Atîta vreme cît Sfînta Justiție n-o să găsească un vinovat, n-or să-mi dea drumul.

— Eu sînt vinovatul ! Eu am să mă declar vinovat de moartea lui Cortaorejas ! Dacă e nevoie, o să iau asupra mea toate crimele ce s-au săvîrșit în provincia noastră și încă nu s-au clarificat : cele care s-au săvîrșit, cele care se săvîrșesc și cele care s-or săvîrși de-aici înainte. Toate furturile, toate omorurile, toate violurile, toate escrocheriile. Mă fac vinovat de tot ce-or vrea ! Orice-ar fi, orice acuzație, orice murdărie va fi pentru mine o onoare dacă te văd ieșit din căcatul ăsta, Agapito ! Am să putrezesc aici pe vecie, însă tu vei lua moșia Huarautambo — cea atît de nebiruită. Parcă văd ziua aceea în care obștea noastră va coborî victorioasă pe costișele furate de la noi. Și aud zarvă mare îndărătul steagurilor. Și-l văd cum fuge, judecătorul Montenegro. Cum fug toți jupînii care ne-au poruncit nouă, toți nesătuii pămîntului !

9

UNDE SE POVESTEȘTE DESPRE CĂSĂTORIA MACĂI ALBORNOZ CU *DON* SOLIDORO CISNEROS DE LA TORRE

— Ce e, Nuño ?

— Stăpînul îți cere permisiunea să te vadă scumpa mea.

Așezată într-un hamac, într-un colț al curții interioare, la umbra unei tufe de *molle* [1], Maca îl căuta de păduchi pe Generalul Crisanto.

— Unde ți-i lipitoarea aia de stăpîn ?

— Așteaptă consimțămîntul dumitale la ușă. A venit cu muzicanți. I-ai auzit vreodată pe „Sticleții Anzi-

1 Specie de arbust răspîndit în America Centrală cu frunze plăcut mirositoare și flori roșcate în formă de spice (n.t.).

lor", scumpa mea? Cîntă nemaipomenit! Am fost la Cerro pentru o treabă și i-am descoperit cîntînd la serbarea din Rancas. Cu greu am reușit să-i conving să-și strice contractul, însă pentru dumneata...

— Ce bine! Fiindcă Generalul Crisanto tocmai a dat dispoziție să fie trecut în revistă corpul ofițeresc. Spune-i stăpînului tău să lase muzicanții aici și să-mi facă plăcerea să se cărăbănească.

Don Migdonio de la Torre intră pe ușă încovoindu-și statura ceremonioasă, netezindu-și barba roșie și, în urma lui, scoțîndu-și pălăriile din cap, un grup de muzicanți. Maca își vedea-nainte de treabă căutîndu-l de păduchi pe Generalul Crisanto care, în vreme ce mușca dintr-un măr, fonfăia:

— Ce pui gustos!

Acest militar confunda gusturile. Mesteca o bucată de carne de pasăre și exclama: „Ce pește gustos!" sau savurînd o piersică: „Vai, ce gustoasă ciocolată!"

— Permite-mi, Maquita.

— *Doña* Maca.

— Permite-mi, *doña* Maca, să-ți spun ce plăcere mare este pentru mine să te pot sluji. Știind cît de mult prețuiești muzica, mi-am permis să ți-i aduc pe „Sticleții Anzilor", vestiți în întreaga noastră regiune de munte, ca să-ți cînte cîntecele ce le îndrăgești.

Maca le zîmbi. Muzicanții se zăpăciră.

— Știți să cîntați marșuri de război?

— Marșuri frumoase, *señorita*.

— Preabine! Muzicanții ne-au picat la țanc pentru defilare. Din păcate, Migdonio, tu n-o să poți asista. Generalii sînt în manevre și toate mișcările acestea sînt secrete de război.

Don Migdonio încercă un zîmbet palid.

— Cînd o să am nevoie de tine, o să te chem.

— Nuño rămîne aici în așteptare, regina mea.

— Fiindcă veni vorba, n-ai în plus cincii mii de soli?

— De avut, aș avea eu, se bîlbîi moșierul.

— Tu, care ești atît de petrecăreț, trebuie s-o cunoști pe *doña* Añada, bucătăreasa doctorului Montenegro.

Într-o zi, la amiază, ieșind de la școală, profesorul Vento dădu de Nuño stînd nepăsător sub arșița soarelui.

— *Ce faci aici, băiatule ?*

— *Stau și eu și mă uit,* don *Eulogio.*

— *Nu ești tu plătit ca să stai să te uiți. Pentru ce-ai venit ?*

— *De data asta vin pentru o treabă care mă privește pe mine. Vreau să știu dacă goarnele acelea cîntă. Cîntă frumos,* don *Eulogio ?*

Fața directorului se lumină.

— *Auzi ? Sînt elevii mei care se pregătesc pentru defilarea de la 28 iulie.*

— *Dar nu sîntem în augustembrie,* don *Eulogio ?*

— *Așa spun codoșii judecătorului, dar după socotelile mele, sîntem în iulie. N-auzi cum bat tobele ? Crede-mă, băiatule, că încă mai stau și mă întreb ce l-a găsit pe stăpînu-tău de ne-a dat orchestra.*

— *Aici nu-i mîna stăpînului,* don *Eulogio, ci a frumoasei Maca. Stăpînul se cam codește cînd e vorba să dea însă* doña *Maca dă cu amîndouă mîinile. Ea, dacă poate, ajută pe toată lumea,* don *Eulogio.*

— *Așa am auzit și eu.*

— Doña *Maca a știut că de ani de zile visați dumneavoastră să aveți o orchestră pentru școală și i-a poruncit stăpînului să v-o dăruiască.*

— *I-a poruncit ?*

— Don *Migdonio, o fi el stăpînul meu, dar frumoasa Maca este stăpîna stăpînilor.*

— *Așa am auzit și eu. Dacă ar fi așa toți stăpînii... !*

— *Dacă ar fi așa toți stăpînii, parcă s-ar mai zbate cineva să trăiască mai bine ?*

— *Nu vrei să mănînci niște știuleți, Nuño ?*

— *Aș fi tare încîntat,* don *Eulogio.*

După ce prînzi, profesorul Vento își puse ochelarii și se uită cu atenție peste „Titanii Picturii". Fără nici o ezitare, smulse o reproducere după „Aurora" lui Guido Reni.

— *Asta ce e,* don *Eulogio ?*

— *Părintele Chasán umblă să găsească un pictor care să decoreze unul din pereții bisericii.*

— Îți spun drept că nu știu cine-i Añada.

— *Doña* Añada. E o băbuță care are nevoie de niște lînă.

— Lină de cinci mii de soli ?

— Da, deocamdată.

Voind să nu rănească ingenuitatea ofertei lui Nuño, părintele Chasán îl întrebă pe acesta ' dacă credea că ordinele ce i le dădea don *Migdonio îi vor lăsa răgaz să picteze acest tablou. „Am să dorm pe apucate", răspunse Nuño cu o privire brăzdată de asemenea sloturi de inocență încît sărmanul popă nu avu inima să-l refuze. Oftă, socotind în sinea sa: „am dat-o dracului cu zugrăveala pe care va trebui s-o plătesc ca să acopăr mizgălitura ăstuia".*

— *Cînd vrei să începi ?*

— *Aș putea la noapte, părinte ?*

Ai de gînd să pictezi noaptea ?

— *Să-mi aprinzi o luminare, părinte.*

— *Și-o să mai aprind una ca să mă ferească Dumnezeu de toate relele, își spuse părintele.*

Părintele Chasán îl înștiință pe țîrcovnic că-i dăduse voie lui Nuño să intre în biserică și luă șalupa spre Chipipata. De aici se duse mai departe la Tambopampa iar apoi la Chinche, unde ținu o slujbă pentru odihna celor căzuți în timpul masacrului. Peste zece zile, părintele Chasán se întoarse, deschise ușile bisericii și dădu înapoi înspăimîntat. Pe unul din pereți, Nuño pictase o „Aurora" și mai izbutită. Popa, cu gura căscată de mirare, privi cu luare-aminte armăsarii mînați de divinul vizitiu, grupul de copile printre care se aflau, zîmbind, cîteva femei într-un chip atît de păgîn reale, încît îi trecu prin gînd să pună mîna pe ele. Cuprins de groază, se abținu și rămase locului să le privească. Totul era mai frumos, mai adevărat, mai luminos decît în schița lui Reni, de-a dreptul jalnică. Jos lîngă perete, sleit de cît trudise, Nuño dormea cu fața-n sus, sforăind. Sub un borcan cu vopsea, lîngă o lumînare stinsă, găsi „originalul" care nu putea fi asemuit nici pe departe cu admirabila-i reproducere. Recunoscu la această „Aurora" trăsăturile unei femei care i se păru a fi Maca Albornoz. Răscolit de emoție, îl binecuvîntă pe Nuño și căzu în genunchi să se roage.

Don Migdonio se lăsă pe speteaza jilțului. Zîmbi visător.

— Da, domnule. Odată, obștea care era hotar în hotar cu moșia mea, s-a găsit să-mi întocmească mie un plan clandestin. Au angajat un ingineraș dintr-ăștia care ciștigă și ei o pîine sucindu-le mintea sălbaticilor ăstora. Dar cu cîțiva reali afli tot, drept care am aflat și eu că nemernicul ăsta de ingineraș, cică spunea că studiază peisajul și de fapt îmi cocea mie turta. Ha, ha. Îți aduci aminte, Nuño ? L-am lăsat să-și isprăvească treaba, după care, cînd să iasă de pe pămînturile mele, odată a pus Nuño ghiara pe el. Ha, ha. Îți aduci aminte, Nuño, ce i-am făcut ? Ce e, Nuño ?

— Defilarea s-a anulat, stăpîne.

Moșierul se bucură, se ridică :

— Iertați-mă, domnilor !

— Cine n-are noroc la cărți, are noroc în dragoste, rîse Arutingo.

— Nuño, adu-mi muzicanți și bere.

Stăpînindu-se să nu o rupă la fugă, se întoarse la Maca. O găsi veselindu-se cu „Sticleții Anzilor". Porniră bairamul. Nuño se duse să comande o supică de rață la *Cercul Social*. Știa exact cu cît ardei iute îi plăcea Macăi ! O servi într-o pauză a dansului. Apoi petrecerea se porni din nou. Către miezul nopții îi văzu pe Maca și pe *don* Migdonio urcînd scara hotelului. Muzicanții, Generalii precum și toți cei care le ținuseră isonul se retraseră. El stinse luminile, se înveli în *poncho*. Se rezemă de perete, încercînd să se odihnească. Dar nu se odihni. De la o vreme auzi mugetele lui *don* Migdonio, cascadele de rîs și șoaptele Macăi. Suferi ca un cîine întreaga noapte. Dar nu auzi ce îi ceru moșierul Macăi, a doua zi dimineață, la opt, îmbrăcat riguros, în costum negru :

— Numele meu este Migdonio de la Torre y Covarrubias del Campo del Moral. Cei din neamul de la Torre l-au însoțit pe Bolívar Eliberatorul în campania pentru Independență. Familia noastră a dat republicii un președinte, trei generali, patru episcopi și doi membri în Tribunalul Suprem. Consimți să-mi fii soție ?

— Mai întîi, aş consimţi la nişte *tamalitos*[1], dacă nu cumva e o jignire să-ţi fie foame după ce ai dat de mîncare.

— *Tamalitos ?*

— Da. Şi încă verzi, dacă iluştrii tăi strămoşi n-au nimic împotriva acestei culori.

— Cum, Maquita ? Iartă-mă, nu înţeleg... Eu mi-am deschis inima. Ţi-am propus un lucru pe care niciodată...

— Migdonio, tu, cum era de aşteptat, nu ţi-ai dat seama că trecem printr-un moment crucial. Patria se află în primejdie, iar întreaga ta contribuţie civică a fost să mă scoli pe mine şi să mă razi fără săpun.

— Acestîi, acestîi...

— Nu te mai bîlbîi atîta şi fii atent aicea : ieri, Preşedintele Piérola a pierdut mingea de cîrpă a Generalului Crisanto. Dacă Generalii continuă astfel să mai piardă mingile, curînd vor pierde şi războaiele. Eu acord tot sprijinul meu atitudinii ferme pe care a adoptat-o Comandamentul.

Moşierul încercă să zîmbească :

— Şi eu sînt de acord cu Comandamentul, Maquita, dar...

— O clipă ! Cine ţi-a dat dreptul să fii de acord cu nimic ?

— Regina mea, dacă tu vrei să nu fiu de acord...

— Eu vreau să pleci. Şi încă departe. Fiindcă azi va avea loc Consiliul de Război şi nici un civil nu trebuie să se amestece în acest Consiliu. Eşti civil. E timpul să pricepi : civilii n-au nici o legătură cu destinul patriei ! După aceea ne vom ocupa şi de cererea ta.

Don Migdonio ieşi însufleţit de o vizibilă speranţă. Presimţea tot ce avea să se întîmple. Citea în ochii Macăi năpasta ce-avea să se abată asupra Generalului Crisanto. Dintr-un motiv ce nu se cunoştea, gloria bietului damblagiu avea să apună. Ceilalţi Generali, la ordinul Macăi, aveau să-l condamne la exil. Îl cuprinse un sentiment de milă faţă de idiotul acesta ; odată degradat

---

1 Diminutiv de la *tamales*, un fel de turte făcute din făină de mălai, învelite în frunze de bananier sau în pănuşe verzi de porumb (n.t.)

de tragica-i uniformă, peste puțină vreme avea să se întoarcă iar la zdrențe, la foame și la frigul drumurilor, necazuri de care Maca îl ispăsise mulțumită unei veri prea grăbite. Nu avu cu toate acestea puterea să îndepărteze din sentimentul lui de milă față de această sperietoare amestecul unei josnice bucurii. Fiindcă odată ce năpăstuitul General Crisanto avea să fie condamnat, Maca avea să se liniștească. În cîteva săptămîni, zîmbetul ei avea să scapere din nou. Într-una din seri, și poate că în fața lui, Maca îi va convoca pe Generali pentru a le cere deșucheatul lor consimțămînt. Chiar își închipui scena. „Domnilor Ofițeri, cavalerul ce se află în fața domniilor voastre mi-a făcut onoarea de a-mi cere mîna. Înainte de a i-o acorda, aș dori să merit aprobarea înaltelor voastre învestituri." Și în această grotescă adunare, noul Șef de Stat Major avea să aibă un vot determinant. Suspină ușurat. Oricare avea să fie suplinitorul lui Crisanto, acesta va fi de partea sa : de o bună bucată de vreme, *don* Migdonio cultiva, cu tot felul de daruri, simpatia acestor imbecili. Astfel, cu un zîmbet plin de încredere, grăbit, fericit, luă șalupa spre Cerro. În capitala provinciei îl vizită pe prefect, onoră cîteva prelungite partide de pocher și cumpără două inele de aur, un șirag de perle, verighete și un munte de cadouri pentru Generali. Apoi se întoarse la Yanahuanca. Pe chei îl izbi zarva iscată de niște muzicanți.

— Ce serbați ? îi descusu el.

— Căsătoria frumoasei Maca, îl puse la curent un marinar flegmatic.

— Ia te uită, ați și aflat ! De unde ? zîmbi *don* Migdonio, scoțîndu-și pieptul în față.

— Păi, chiar Solidoro a anunțat pe toată lumea.

— Ceeee ?

— Frumoasa Maca se mărită cu domnul Solidoro.

Furtuna surprinse șalupa ce se chema Tiburon de Yanacocha *în mijlocul lacului. Făcîndu-și iluzii în privința prosperității comerțului maritim, Mauro Huaynate, Comandant al șalupei, își lichidase atelierul de croitorie pentru a o putea plăti. Dar el era mai mult croitor decît navigator. Tiburon se rătăci în ceață. Puțin a mai lipsit să nu se împotmolească în recifele de la Chacayán.*

Părintele Chasán ajunse la Yanacocha abia pe înserat. Refuzînd alte invitații, se duse ață acasă la profesorul Vento. Îl găsi răsfoind „Geniile Picturii".

— Bună seara, domnule profesor.

- Bună seara, părinte. Cărui fapt îi datorez această onoare ?

— Ai văzut biserica din Pillao ?

— Ieri am fost acolo, părinte.

— Și ce zici ?

— Că Tizian cu care se tot laudă cărțile astea este și el, pe-acolo, un ucenic. Am văzut ce-a pictat Nuño. Aicea e mîna Diavolului.

- Ba a lui Dumnezeu, don *Eulogio !*

— Cum e oare cu putință ca un mîrlan ca ăsta care n-are alt merit decît acela de a face pe codoșul altui nemernic, să picteze asemenea minuni ? Și unde mai pui că nici n-are habar de ceea ce face. El crede că pictează „îngerași".

— E mîna lui Dumnezeu, ascultă-mă pe mine, don *Eulogio. De mult mă rog pentru el în slujbele mele. Iubirea e un lucru mare. Iubirea face pomii să crească și păs`rile să zboare.*

— Spune drept, părinte, dumneata crezi că-i vreun miracol la mîjloc ?

— Îți mai pun o bericǎ, don *Eulogio ?*

— E-adevărat că Nuño umblă să picteze biserica din Chacayán ?

— Să ne ferească Dumnezeu.

— De ce, părinte ?

— Fiindcă dacă-l întrece pe Michelangelo, de unde mai scoatem modele ?

Grăsanul Solidoro slăbi subit. Își tăie mustățile. Se înțoli ca un *dandy*. O părăsi pe *dona* Clotilde, soața sa legitimă, care avansă imediat după aceea în funcția de Membră plină a Comitetului Soților Ofensate. Făcu următoarea descoperire : cravatele erau bune și de altceva decît de legat la gură desagii. Își cumpără trei perechi de pantofi în două culori : două alb cu maro și una negru cu galben. La *Cercul Social* o rupse în văzul lumii cu prieteni din copilărie care cutezară să-l întrebe de

sănătatea *doñei* Clotilde. Pentru a satisface cheltuielile de logodnă, se uşură de două ferme. Porunci să i se aducă şase cutii de orhidee de Amazon. O candelă stătea aprinsă în odaia lui din acea noapte în care Maca îl făcu să se prăvale spre adîncurile teribilului ei paradis. Şi, pentru că logodnica lui făcu numai în treacăt aluzie la faptul că „Viceamiralii, cu toate că nimeni nu crede aşa ceva, trebuie să ştie ce-i marea", Solidoro, acum cel svelt, cumpără cu bani gheaţă *La Reina del Ande*, şalupă pe care periclitatul, în prezent, *don* Migdonio o mărită „ce cît o vrea să-mi dea pe ea, fiindcă, altfel mă ia dracu' urgent de tot". Nu terminară de carenat şalupa şi nici de scris cu vopsea noul ei nume, *La Sultana de mis Sueños* [1]. Într-o bună zi, radiosul pe atunci, Solidoro, veni la *Hotel Mundial* cu *Orchestra Huamán*: găsi uşa încuiată. Bătu. Apăru Pîrţaur cu o figură cruntă.

Stăpîna-i acasă ?

— Pentru dumneavoastră nu, *señor*.

— Cum ? Îndrăzneşti să mă opreşti să intru în casa logodnicei mele ?

— Acum e logodnica profesorului Cisneros, *señor*.

— *Nu mai aveţi cumva alt desen ? întrebă Nuño.*

Profesorul *răsfoi cartea. Se opri la* Adorarea Regilor Magi *a lui Fra Angelico.*

— *Frumos, nu ?*

— *Ia-l, băiatule.*

La sfîrşitul „lunii", profesorul Vento îl însoţi pe părintele Chasán la biserica din Goyllar. Afară de crucifix şi de patru candelabre lucrate în lemn biserica nu mai avea alte podoabe. Înapoia altarului rustic unde se ţineau slujbe numai de sărbătorile mari, se opriră încremeniţi. Părintele căzu în genunchi să se roage. Profesorul, libercugetător şi aşa mai departe, făcu la fel. După o bună bucată de vreme, începură să comenteze :

— *Am numărat oamenii şi animalele. Nu lipseşte unul.*

— *Numai că ăştia sînt mai vii. Ai văzut coada păunului ?*

---

1 Sultana viselor mele (n.t.).

— *Eu zic că regele îngenuncheat seamănă cu Nuño și Fecioara cu Maca Albornoz.*

Părintele nu-l mai auzea: începuse un șir de mătănii.

Fără nici un fel de amabilități și în zarva unui sat întreg, profesorul Cisneros în persoană își îmbarcă nevasta și cei opt copii pe *Tiburon*. Mai puțin temerar decît predecesorii lui, nici nu se făli, nici nu se afișă în lume cu logodnica. În mod surprinzător, Maca îi părăsi pe idioții ei și descoperi plăcerea literaturii și a contemplării asfințitului. În pacea sindrofiilor inocente, profesorul o mișca pînă la lacrimi, recitîndu-i „Cele mai bune poeme de dragoste ale lui Cesar Calvo". Maca își surghiuni muzicanții și împărți servitorilor toate hainele înzorzonate pe care le purtase pînă atunci. Profesorul făcu un drum la Cerro pentru a da de urma unei modiste care să umple cu toalete noi „de demnitatea logodnicei mele" deșartele dulapuri ale iminentei Maca de Cisneros. Acolo descoperi că n-avea suficiente mijloace. Îi făcu atunci o vizită Inspectorului Ruperto Izquierdo, Șeful Învățămîntului Regional, pentru a-i cere un împrumut: următoarele douăsprezece salarii. Inspectorul îl luă cu binișorul:

— Iartă-mă, profesore Cisneros, că mă amestec într-o chestiune atît de intimă. Dar cred că atîția ani de camaraderie leală, îmi dă dreptul s-o fac.

— Spune, domnule Inspector.

— Ca să-ți spun deschis, am tot auzit vorbindu-se despre virtuțile logodnicei dumitale. Spune-mi, este chiar atît de frumoasă de n-ai șovăit dumneata să-ți distrugi căminul și să-ți compromiți atît de serios fondurile bănești din viitor?

Profesorului Cisneros îi scăpărară ochii. Scoase o fotografie din portvizit.

— Judecă și dumneata, *don* Ruperto.

Inspectorul se dădu ușurel înapoi.

— Amice dragă, în locul dumitale și eu aș face la fel.

Șase zile întîrzie profesorul Cisneros pînă să obțină împrumutul și să completeze trusoul alesei sale. După care sosi radios la Yanahuanca. Pe chei văzu imediat

zîmbetul Macăi, harababura ce-o produceau generalii, și eleganța neașteptată a Inspectorului Izquierdo. În sfîrșit, ajunse mai aproape.

— O, ce plăcere să te văd din nou, domnule Inspector. Cărui fapt îi datorează orașul nostru onoarea acestei vizite ?

— Am venit să mă însor.

— Și cu cine, domnule Inspector, dacă nu sînt indiscret ?

— Cu domnișoara Albornoz.

10

ÎN CARE SE POVESTEȘTE DE CE A SOCOTIT OBȘTEA DIN YANACOCHA CĂ-I MAI BINE SĂ ARUNCE PÎINEA CARBAJALILOR LA PORCI

Isaac Carbajal văzu pumele spuzind ca niște stele *poncho*-ul lui Agapito Robles și se strecură pe o ulicioară. Îl luă cu frig, cu cald, apoi iar cu frig. Pe cînd se furișa așa, înțelese că iernile acestea și verile acestea erau anotimpuri ale rușinii sale : nu avea curaj să dea ochii cu delegatul. O fi aflat oare Agapito Robles, că el, fostul șef al detașamentului de ordine din timpul marșului, ajunsese controlor la primăria din Yanahuanca pe care o conduce acum *dona* Pepita Montenegro ? Oare știa că frica se cuibărise în Yanacocha pentru tot restul vieții ? Isaac Carbajal oftă. De ce fugea ? „Fug fiindcă lucrez acolo unde mă comandă femeia celui mai urît dintre toți oamenii de pe pămînt.“ Judecătorul i se arătă ca un munte împănat cu așchii de gheață, negre ! Cu zăpadă neagră ! *Poncho*-ul lui Agapito Robles se vedea suind muntele. Carbajal simți îndemnul de a fugi după el, să-i explice. Să-i explice, ce ? Să-i explice că toți, absolut toți cei care îl însoțiseră pe bătrînul Herrera

nu puteau nici să-şi vîndă roadele, nici să capete de lucru. Precupeţii care umblau după cartofi pe piaţă nu voiau să cumpere de la oamenii însemnaţi de duşmănia judecătorului. Împinşi de nevoie, s-au predat. Isaac Carbajal — primul care trecuse Cocoaşa Dracului! — flăcău în floarea vîrstei, ceru să facă muncile cele mai umile. Şi degeaba! Pînă cînd, după luni de zile de sărăcie, frate-său, Julio — profesor la o şcoală prăpădită din Huarautambo — îi spuse că primăriţa zicea că „la Primărie ar fi liber un post pe care l-ar putea ocupa frate-tău, Isaac".

— Să lucrez pentru Montenegri! Ce-ar zice bătrînul Raymundo dacă m-ar vedea?

— Bătrînul e mort, Isaac.

— Sufletul lui n-are hodină, cutreieră pămînturile obştei. Fraţii Quintana l-au văzut rătăcind prin Chinche.

Însă cîteva „săptămîni" mai tîrziu veni la Primărie. Isaac o cunoştea pe moşieriţă numai din vedere. Proprietăreasa cea cumplită îi păru pînă la urmă o femeie binevoitoare. Îl puse la o probă de citire şi de scriere şi îi dădu postul de controlor. De atunci începînd, Isaac putea fi văzut scriind preţurile pe tabla din piaţă, controlîndu-i pe vînzători cum măsurau şi cîntăreau mărfurile, încasînd dările comunale. La început nimeni nu-i spuse nici o vorbă, dar la cîteva săptămîni, ieşind de la crîşma lui Santillán, Joaquín Rojas strigă după el:

— Galbenule!

Galbenul îl făcea să se gîndească numaidecît la floarea soarelui. Nu pricepu.

— Galbenule! îi strigă încă o dată Rojas, cu scîrbă.

— Ce vrei să zici?

— Nu ştii ce-i acela un „galben"?

Rojas veni spre el cu damful lui de rachiu.

— Galbenul e un trădător. Tu eşti un galben care slujeşti moşia Huarautambo!

— Cu ce greşesc eu obştei noastre?

— Lucrezi pentru ciocoaică.

— Lucrez la Primărie. Sînt slujbaş al Consiliului, nu al Montenegrilor. Îmi îndeplinesc datoriile faţă de obşte şi atunci cînd nu le îndeplinesc plătesc amenzi.

— Știi ce face conducerea cu banii tăi? Îi aruncă pe foc.

Beţivul căzu în norol drept în fund. Îl urmări pînă departe cu tot felul de ocări. O săptămînă mai tîrziu — de data aceasta o păţi şi mai rău — Cecilio Roque trase o flegmă drept la picioarele lui.

— De ce scuipi, *don* Cecilio?

— Aşa am eu obiceiul să scuip în faţa trădătorilor.

— *Don* Cecilio, eu aş putea să te fac să-ţi înghiţi vorbele astea, numaidecît, dar dumneata eşti om cuminte: pe ce te bazezi cînd îmi spui aşa? Pe cine-am trădat eu?

Eşti un trădător şi pe deasupra şi codoş. Nu te ocupi tu de serbările lor?

— M-au pus să le dau de băut muzicanţilor.

— Consiliul ori stăpînă-ta?

— Primăria plăteşte orchestra. Mi-au dat ordin să le dau muzicanţilor berea ce li se cuvine.

— Şi pentru cine cîntă? Pentru noi ori pentru stăpînii tăi?

Aici Isaac nu mai ştiu ce să răspundă. Cecilio Roque avea dreptate: jumătate din bugetul Consiliului din Yanahuanca se ducea pe muzicanţi. Huamanii — prizonieri cu ziua ai sergentului Astocuri — cîntau gratis. Însă Montenegrii, sătui de aceleaşi şi aceleaşi *huaynitos* [1], voiră o orchestră completă pe care Primăria reuşi s-o angajeze abia la Cerro. Cu excepţia unor cîntări pe care le trăgea o dată pe săptămînă pentru restul populaţiei, orchestra aceasta umbla după moşierii petrecăreţi zi şi noapte. Un muzicant din Huáraz plăti scump o plimbare cu şalupa. La cincizeci de metri de debarcaderul din Yanahuanca, saxofonistul Mateo Roque din orchestra „Sticleţii Anzilor", care a băut pînă n-a mai ştiut de el, s-a rostogolit peste bordul lui *Valiente de Tapuc* [2] şi înecat a fost.

— Issac, curînd o să-ţi batem clopotele, îl pregăti Cecilio Roque.

---

1 Diminutiv de la *huayno*, cîntec şi dans peruan (n.t.)

2 Viteazul din Tapuc (n.t.).

Issac o luă pieptiș împotriva vîntului. Trei zile mai tîrziu, mătușă-sa, Faustina, intră pe ușă strigînd :

— Nepoate, nepoate, ce nenorocire !

Bătrîna plîngea și-și smulgea părul din cap.

— Ce s-a-ntîmplat, mătușică ?

— Azi-noapte sătenii au bătut clopotele împotriva Carbajalilor.

— Ce spui, mătușică ?

— Yanacochanii au hotărît să-ncuie cu lacăt toate ușile alor noștri. Doamne, la anii mei ! Vor să-i gonească de-aici pe toți Carbajalii. Vor fi izgoniți toți galbenii.

— Dar eu nu sînt galben, mătușică !

— Simt că plesnește inima în mine. Oamenii vorbesc că și tu și Julio v-ați încuscrit cu Montenegrii.

— Julio este învățătorul școlii de la Haurautambo iar eu sînt controlor la Primărie. Asta-i tot.

Dar yanacochanii nu voiau să știe de nimic și foloseau cel mai mic prilej ca să-l facă de ocară. Odată cineva îl plăti pe Comandantul Leandro să-i ducă lui Isaac un plic ce-avea înăuntru o hîrtie galbenă. Ba mai rău decît atît : cu prilejul unui botez, Juan Minaya puse la cale o blestemăție. Era într-o duminică. Isaac se afla în Yanacocha. Ieșise în balcon să admire măiestria dansatorilor ; pe cînd stătea așa și se uita la ei plin de încîntare, dansatorii mascați chiotiră drept în fața porții lui „Galbenul". Simțind că amețește de atîta umilință, coborî în șosea, însă *los danzaks*, libelule fantastice, tăind aerul cu foarfecele lor, erau acum departe. Ba încă și mai rău : într-o dimineață nu-și mai găsi caii. Se duse la ocol : paznicii nu știură să-i spună nimic ; caii lui nu fuseseră prinși pe pășunea altcuiva ; abia către seară, nepotu-său, Anacleto, îl vesti că-i găsise caii păscînd la Huayoruyuc. Pe pămîntul pentru care se înfruntau Yanacocha și Huarautambo ? Dădu fuga să-i aducă acasă. Isaac avea doi cai, *Supercholo*[1] și *Neron*, și erau atît de frumoși, încît însuși subprefectul Valerio îi închiria une-

1 Cuvînt compus din *super* (supra), indicînd un sens superlativ și *cholo* (metis) (n.t.).

ori. Mai avea apoi trei măgari. Doi ieșiseră oarecare, de rînd, Pachinono, în schimb, ieși puternic și se făcu o mîndrețe de măgar, numai bun să pui șaua pe el. Îi găsi despotcoviți. Cineva îi minase animalele și le smulse cu un clește cuiele de la potcoave. Dobitoacele lui șchiopătau. Coborî la Yanacocha să-l roage pe potcovarul Ampudia să i-i potcovească din nou, însă potcovarul, un om cît o namilă, îi spuse că are mult de lucru. Isaac îi dădu un preț mai mare. „Zău că-mi pare rău, *don* Isaac, dar am isprăvit potcoavele", minți Ampudia. Trebui să coboare să se roage de potcovarul din Yanahuanca. Peste șapte zile însă, mătușă-sa, Faustina, intră plîngînd la Consiliu să-i spună că-i găsise dis-de-dimineață caii despotcoviți : *Supercholo* șchiopăta de-ți era mai mare mila de el. Îl potcovi a doua oară. Carbajalii aveau acum grijă de animale cu rîndul, dar mai abitir avea grijă de ele ura dușmanilor. Într-o zi, care după unii era Vinerea Mare, iar după alții Crăciunul, Isaac se trezi cu caii despotcoviți a treia oară. Străbătu Yanacocha cu inima friptă, hotărît să pună capăt acestei deznădejdi cu prima privire, cu primul zîmbet ce i-o ieși în cale. Găsi ulițele pustii. Bău trei pahare de rachiu la circiuma lui Santillán și lăsîndu-și toate treburile baltă luă drumul în picioare către Huarautambo : voia să se dezvinovățească odată pentru totdeauna față de frate-său, Julio. La hotarul moșiei se întîlni cu Chuto Ildefonso, care, știindu-l slujbaș al *donei* Pepita, îl lăsă să intre pe poartă. Către seară ajunse acasă la frate-său.

— Cine ne-a mai murit ? strigă Julio văzîndu-l cum plînge în hohote.

— Tu și cu mine și cu tot neamul nostru am murit, frățioare ! Sătenii au bătut iarăși clopotele pentru noi : toți cei care au vreo legătură cu familia noastră vor fi declarați vinovați. Blestemat fie ceasul cînd m-am întors la Yanacocha ! Ca majordon, la Lima, eram respectat. Cînd i s-a comunicat că va fi transferat în Statele Unite, ambasadorul Boliviei mi-a spus : „Isaac, sînt mulțumit cum ai lucrat. Ești băiat bun, îmi cunoști obiceiurile. Noi am prins drag de tine. Vino cu noi în Statele Unite." Dar chiar atunci primisem telegrama de la tine în care îmi spuneai că tata e pe moarte și am venit să-i închid

ochii. El a murit şi voi mi-aţi cerut să rămîn aici. Blestemat fie ceasul în care m-am lăsat înduioşat! Acuma, în loc să-mi fugă pămîntul de sub picioare, cine ştie pe unde mi-ar umbla picioarele. Blestemat fie ceasul acela cînd am fost atît de slab! Pentru tine am rămas la Yanacocha!

— N-aveam ce mînca. Erai cel mai mare. De-asta te-am rugat cu toţii să rămîi, frăţioare.

— Acum cincisprezece zile oamenii au ieşit să-şi împrejmuiască păşunile cu gard. Eu nu puteam să mă duc, însă voind să-mi fac şi eu datoria, am trimis două sute de pîini. Ştii ce-au făcut? Le-au aruncat la porci! Şi ar fi avut nevoie de ele însă au socotit că decît să primească pîine de la noi mai bine s-o dea la porci. Trebuie să ne spălăm numele, frate dragă!

Din cauza hohotelor de plîns se bîlbîia.

— Cum?

Pe chipul lui se aprinse şi se stinse pe rînd, disperarea şi ura. Stătură de vorbă pînă noaptea tîrziu. Luna văruia eucalipţii. De săptămîni întregi lui Isaac îi pierise somnul. Iar acum, că străbătea pampele fără sfîrşit ale somnului, îşi amintea stepele infinit mai dezolate pe care le cutreierase călare, înainte ca bătrînul Raymundo să închidă ochii pentru totdeauna. Vorbiră şi vorbiră pînă în zori. Cînd se despărţiră, pe feţele lor nu se mai vedea deznădejdea.

11

ÎN CARE SE POVESTEŞTE DESPRE RĂZBOAIELE CIVILE CE SE ABĂTURĂ ASUPRA YANAHUANCĂI

Însă cu izbînda sa şi cu cravatele înflorate pe care le comandase la Cerro de Pasco, Inspectorul Izquierdo n-apucă să se fălească mai mult de cincisprezece zile. „În calea fericirii mele — cine ar fi crezut una ca asta?

— s-a găsit să se pună urîciunea de Herón de los Ríos, care nu e vrednic să fie pus nici măcar în suita de băloşi a Macăi. Ştiţi cum a cîştigat-o? Făcînd pe poştaşul! Trebuia să fi văzut cu cîtă plăcere îi ducea şi-i aducea codoşul ăsta logodnicei mele răvaşele ce i le trimiteau amicii. Iar eu să nu-mi închipui nimic! Într-o noapte, pe-o vreme cumplită, Heron — care altfel nu era în stare să treacă nici măcar peste o copaie goală — înfruntă furtuna şi trecu lacul pentru a executa instrucţiunile logodnicei mele: înmînă o scrisoare stăpînului moşiei Jarria şi o scrisoare fiului stăpînului moşiei Jarria. Ambii fură convocaţi — tată şi fiu! — în acelaşi pat, la aceeaşi oră şi în aceeaşi zi. Şi de aici se luară ei la ghiontuială nu de la daravera cu ipoteca. Logodnica mea, firește, nu se duse la nici o întîlnire. Petrecu acea noapte cu alde Chirinos. Şi după ce se luptară ei ce se luptară o noapte întreagă cine crezi dumneata că le-a servit gustărica? Heron de los Ríos! El era poştaşul, el era majordomul, el era contractorul de orchestre, el era omul care sărea să-i facă toate toanele. Prin urmare, Maca a trebuit să-l răsplătească." În ziua următoare, Heron îi ceru neveste-si să dea divorţ. Preademna *doña* Magda de los Ríos îi făcu surpriza să accepte pe loc.

„Domnule Ministru al Guvernului, soţiile din Yanahuanca — pentru motivele arătate mai sus — solicităm intervenţia, de urgenţă, a Forţelor Armate. Ne este cunoscut faptul că strălucita intervenţie a militarilor a pus capăt agitaţiei comuniste ce promova o Reformă Agrară demagogică. Subsemnatele soţii sîntem încredinţate că se va pune capăt — cu aceeaşi fermitate — acestei subversive tentative de Reformă Sexuală" („Memoriul Soţiilor Ofensate").

Don Herón divorţă de pomană.

Făcînd odată o plimbare cu şalupa, Maca se întîlni cu grefierul Pasión, singurul bărbat din întreaga provincie imun la farmecele ei. Grefierul o salută plin de respect. Ea îi zîmbi. Iar atunci trebuie că s-o fi topit ceva în inima lui Pasión, căci numai cu mare greutate reuşi să-şi dezlipească privirile de pe chipul ei. Ea, care nu pleca nicăieri fără muzicanţi, ceru o ghitară şi în-

cepu să cînte cu atîta melancolie, încît grefierului i se umeziră ochii. Ajuns la chei, o salută, făcînd o plecăciune în semn de despărțire. În ziua următoare primi cel dintîi buchet de flori.

— Ce mai e și asta? întrebă judecătorul Montenegro.

— O ofrandă pentru biserica din San Pedro, bîigui grefierul, roșu ca racul. Izbuti prin tot felul de șiretlicuri să dosească cele șaptesprezece buchete de flori, fiecare cu bilețelul lui parfumat, pe care i le aduseră Generalii.

Dar serenada ce i-o dădu Maca, peste cîteva seri, n-o mai putu ascunde. *Huamanii*, *Sticleții Anzilor* și *Patrioții* cîntară din instrumente și din gură, pînă cînd înspăimîntatul grefier ieși în balcon. Cu zidul de muzicanți în spate, Maca veni atunci mai aproape, să-i cînte „În ziua cînd mă vei iubi". Pasion era recunoscut în întreaga provincie ca bărbat cu harul elocinței. Dar nici acest har, după cum nici încercările deznădăjduite de a o convinge de nevinovăția lui, n-o dovediră pe nevastă-sa, *doña* Clorinda, consoarta blajină de pînă atunci, care emigră pe tărîmul furiei celei mai nestăvilite și îi deschise arcada nimerindu-l, chiar din prima încercare, cu un ghiveci de flori. Pe urmă n-avu încotro și trebui să-l cheme pe felcerul Canchucaja. Acesta găsi casa colcăind de femei furibunde. Fără a se sinchisi de rîsetele ce porneau a gîlgîi în calea lui — n-avea cum să-și ascundă bandajul — Pasion își îndeplini a doua zi, obligațiile de serviciu cu toată demnitatea. Către amiază, Generalul Bermúdez îl ajunse din urmă în *Piața Armelor* și îi dădu un bilet în care Maca îi cerea o întîlnire „ca să se scuze". Grefierul prevăzu înspăimîntătoarele consecințe ale unui refuz și scrise cîteva rînduri, mulțumindu-i pentru „această ocazie ce i se dădea de a saluta pe o damă atît de distinsă a societății noastre". Pasion fixă ca loc de întîlnire o casă pe care tocmai și-o construia pe coasta dinspre Yanacocha. Spunînd că e chemat de urgență de judecătorul Montenegro, plecă de acasă în așa fel încît să nu întîrzie.

În preajma casei, zări niște umbre. Biruindu-și frica, intră înăuntru. O găsi pe Maca așezată pe un trunchi,

în *patio*. Se pregătea să-i întindă mîna cînd, deodată, gura îi fu năpădită de un sărut : se gîndi să fugă, auzi un cor de îngeri, simți arșița unei veri cumplite. Propria-i gură îi păru gura unei peșteri, și-n ea, stătea și tremura așteptîndu-l necunoscutul care trăise patruzeci de ani în pielea lui. Aproape că se crăpase de ziuă cînd o șterse acasă. Nevastă-sa mai dormea. Prefăcîndu-se că abia atunci se scula, se duse la slujbă. Ceru să se spovedească. Părintele Chasán îl ascultă suspinînd :

— *Et tu, Brutus ?*

— Ce spui, părinte ?

— Spun că Dumnezeu să se milostivească de sufletul tău, fiule.

— Nu sufletul mă îngrijorează pe mine, părinte, ci trupul.

Își termină penitența și se duse la Tribunal. Hotărît să nu mai schimbe nici o vorbă cu Maca, își reduse activitățile strict la formalitățile ce i le impunea natura serviciului. Însă duminică, în drum spre biserică, pe cînd traversa piața, o zări ca-ntr-o vîlvătaie pe Maca, înconjurată de imperiul ei de băloși. Simți un vălmășag de aripi și căzu jos, leșinat. Fără a-i arunca măcar o privire, Maca o luă în jos spre chei, pentru a se urca în șalupa de Uspachaca. Și nu se mai arătă o lună întreagă. Yanahuanca începea să-și vindece rănile. Comitetul Soțiilor Ofensate dădu bani pentru oficierea unei slujbe întru Iertarea Păcatelor, slujbă de care, aparent, Divina Providență nu ascultă. Fiindcă trei zile mai tîrziu, Maca descinse iar ; escortată de Filiberto Sobero. Proprietar al uneia din cele mai importante prăvălii, a șase terenuri și a cinci ferme, Sobero se gîndi și el să-și lase nevasta. Însă, odată ajuns la chei, își pierdu curajul. Mințind că are niște treburi urgente, se despărți de Maca, iar aceasta nu găsi altceva mai bun de făcut decît să se instaleze cu tot cu Generali la *Cercul Social*. A fost o dimineață grea, întreruptă în trei rînduri de o bătaie între președintele Pierola și Generalul Echenique, care de cîtva timp încoace trăgea sforile pentru a fi avansat la gradul de sergent. Nu puteai cu nici un chip să-l faci să priceapă că gradul de sergent este inferior gradului de gene-

ral. Cît luă prînzul, Maca îşi făcu socoteala că uniforma ce-o purtau generalii nu era o uniformă potrivită pentru rangul lor. Escortată de hărmălaia Statului Major se duse la prăvălia lui Sobero. Cu zîmbetul pe buze îl cuprinse de gît pe negustor cu amîndouă braţele. Sobero se simţi cu un picior în rai şi cu altul în iad. Simţi zvon de trandafiri desfoindu-şi floarea. Simţi rîul fericirii ducîndu-se de-a valma cu rîul spaimei. O auzi pe nevastă-sa pomenind ceva de mamă, apoi apucîndu-se să răstoarne cîntarele şi sticlele aflate pe tejghea, în faţa clienţilor înspăimîntaţi. Ea, care în douăzeci de ani de căsnicie n-a ridicat o dată glasul, răcnea cît o ţinea gura, „cum îndrăzneşti, curvarule, să aduci tîrfe în casa mea ? Nu-i destul că te-ai afişat cu javra asta după care o să mai pută satul încă trei generaţii de-acum încolo ? Afară cu voi, că vă iau acum la scuipat de-o să plecaţi de-aici cu găuri în obraz !"

Maca stătea pe un sac cu zahăr şi zîmbea. Vînzătorii care nu o mai văzuseră niciodată „intrînd în prăvălie pe Fecioara Maria", nu reuşiră decît cu mare greutate s-o oprească pe nevasta lui Sobero s-o facă bucăţele.

Comitetul Soţiilor Ofensate veni în plen la Postul de Jandarmi „să ceară garanţii". Sublocotenentul Taramona lipsea iar în lipsa lui încercă să le calmeze sergentul Astocuri. Dar mai greu a fost să-i domolească pe soţii roşi de invidie. Alde Cisneros o rupseră cu Arutingo şi cu rubedeniile lui, iar Atala şi cu tot neamul lui cu cei din spiţa Canchucaja. Duminică, în toiul slujbei Arutingo şi Atala se luară la pumni.

Scandalagiii fură convocaţi în aceeaşi zi la Tribunalul de Primă Instanţă. Nu fură cruţaţi nici finii şi nici tovarăşii de petrecere ai judecătorului. În sala de aşteptare se întîlniră toţi favoriţii „acestui gunoi care umblă pe străzile oraşului nostru şi care, dacă n-a ajuns încă să fie dat în vileag, este pentru că soţiile oneste, domnule Prefect, n-au dat curs niciodată clevetirii şi scandalului, acestea două fiind demne poate de Sodoma şi Gomora, iar nu de un sat ca al nostru, care se mîndreşte cu acele valori ce constituie tezaurul moral al femeii peruane" (Memoriul). Vinovaţi (cei care nu erau

prieteni cu doctorul) și nevinovați (cei care erau), ieșiră de la Tribunal cu frica-n oase. Un Montenegro inaccesibil le citi un articol din Codul Penal prevăzînd diverse pedepse pentru delicte comise împotriva „liniștii publice și a bunelor maniere". Le interzise tuturor să părăsească orașul. Nu le dădu voie să se deplaseze nici măcar la cătunele limitrofe. Demersurile nu se mai sfîrșeau. Acuzații își pierdeau zile în șir la Tribunal. Disputele încetară. La urma urmei, prea riscau mult : încet încet admiratorii Macăi prinseră a se rări, iar ea era acum cuprinsă de entuziasmul serbărilor publice pe care le pregătea Jandarmeria în cinstea Jandarmeriei de ziua Jandarmeriei : „un ospăț, domnule Prefect, vorba aceea, demn de cineva de teapa unor Caligula ai antichității, iar nu de un oraș de creștini în care nu credem că rolul autorităților noastre este acela de a gîdila lira, în vreme ce incendiul provocat de această stricată ne mistuie orașul — Roma noastră". (Memoriu). Începea ori era pe sfîrșite „anul". Luna Februcemvrie sau Noiemai îl găsi pe Montenegro îngîndurat, auster, amărît, împietrit.

Și tocmai acum își găsise și Nuño să atîțe mînia lui *don* Migdonio de la Torre.

— Ce... pălăria mea e cu tine ?

— De ce, stăpîne ?

— De cîteva zile umbli tot cu mănușile pe mîini. Parcă ai fi un papițoi care zdrăngăne la pian.

— Cam sufăr de reumatism, stăpîne, inventă Nuño.

— Pune mîna și fă-te bine. Ești primul meu vechil. Și mă faci de rîs. Nu-mi mai umbla mie cu fasoane de-astea de poponar, că nu-mi plac !

— O să mă fac bine, stăpîne.

Minţea ! De cînd pătimea de această dragoste pe care nu și-o putea destăinui, mîinile îi ardeau toată vremea de parcă și le scotea din cuptor. „Ai febră, Nuño ?" îl întreba mirat care cum dădea mîna cu el. Nuño însuși, întorcîndu-se de la niște terenuri mlăștinoase ale moșiei *El Estribo* crezu că are malarie. Vechilul căută să facă în așa fel încît să evite strîngerile de mînă. Însă starea lui se agravă : o simplă atingere și sub degetele lui orice lemn înflorea. Cea dintîi victimă fu propria-i

ghitară. Lui Nuño, petrecăreț de soi, îi plăcea să cînte împreună cu lăutarii angajați de *don* Migdonio de la Torre să dea serenade Macăi. Primul care băgă de seamă fu Benito Rueda, unul din *Sticleții Anzilor :*

— Nu știam că-ți plac atîta ghitarele. Lumea nu dă nimic pe muzică. În schimb, dumneata ! Frumoasă trebușoară faci, Nuño !

— Ce trebușoară, *don* Benito, se miră Nuño.

— Că-ți acoperi ghitara cu flori ! E pentru prima oară cînd văd așa ceva.

Abia atunci descoperi Nuño garoafele ce o infestau. Încercă să le ascundă încărcînd ghitara cu panglici colorate însă nu izbuti s-o oprească să dea în floare. În cîteva ceasuri, garoafele acoperiră cu totul ghitara. Nuño o piti într-un pod. Dar degeaba ! Fiindcă se constată curînd că orice surcea atinsă de căldura verii mîinilor lui, își recăpăta memoria din vremile de odinioară în care fusese copac. Pe masa din bucătăria *Hotelului Mondial*, unde mîncau peonii de la moșie împreună cu toată servitorimea — generalii prînzeau în Salonul Aurit — încolțiră, fără a putea fi oprite, o mulțime de săbiuțe [1]. Generalul Bermudez le devoră pe toate. În ziua următoare, slugile găsiră masa sufocată de magnolii : socotiră că erau unele din nenumăratele buchete pe care stăpîna lor le primea în fiecare zi. Sub pretext că masa era șchioapă, Nuño dădu ordin ca aceasta să fie mutată în magazie. Hotărî să nu mai atingă nici măcar o așchie ! Însă înțelese imediat după aceea că dacă nu se va lecui degrabă, florile aveau să sufoce scaunele, mesele, ușile, scările, propriul său pat. Noroc că-și aminti de o pereche de mănuși de piele pe care le aruncase mai demult, un moșier beat, la sfîrșitul unei petreceri la *Diezmo* [2]. Așa reuși să-și ascundă, o vreme, fenomenala-i cangrenă !

Starea sănătății doctorului Montenegro se înrăutățea și ea. Pentru prima oară în viața lui, vedea ce însemna

1 Plantă erbacee cu frunze în formă de sabie și flori roșii (Gladiolus imbricatus) (n.t.).

2 În românește „dijmă" sau „zeciuială" (de la lat. *decimus)* (n.t.).

să nu poţi dormi. El, care se conducea după orare nestrămutate, iată că încîlci firul zilelor. În zadar se culca acum la zece seara şi se scula la şase dimineaţa. Somnul nu se lipea de el : între ochii lui şi odihnă venea şi se punea de-a curmezişul zîmbetul Macăi.

Într-o dimineaţă, grefierul Pasion găsi pe masa judecătorului „Titanii Literaturii Erotice". Crezu mai întîi că e vorba de o probă de dosar într-un caz de viol. Cîteva zile mai tîrziu însă, dădu printre filele Codului de ceva încă şi mai şi : începutul, limpede ca lumina zilei, al unui poem :

Macă, Macă, Măchişoară,
ce ai glas de argentină
şi suflare de sulfină.
Ieşi, la geam, o, tu, ingrată,
s-asculţi o mandolinată
ce ţi-o cînt jos, în grădină.

Îngrozit, Pasion îşi abătu privirile de la acest plagiat care demonstra că Primul Cetăţean suferea de aceeaşi boală de care erau vătămaţi toţi bărbaţii din provincie. Un fapt pe care Judecătorul nu se încumeta să-l admită. Pretextînd îndeplinirea unor formalităţi, dădea tîrcoale clădirii unde se instalase Maca. Erau dimineţi cînd se încrucişa pe drum cu alaiul ei. Saluta ceremonios. Acest gest — o uşoară înclinare pe care el o socotea drept o culme a amabilităţii — era tot ce reuşea să smulgă severităţii sale. Se consola lungind interogatoriile celor acuzaţi de a fi „tulburat ordinea publică". Ruiz şi Sobero, prieteni la toartă de douăzeci de ani, certaţi acum din cauza unei pasiuni, compărură în faţa judecătorului. Luîndu-se la harţă, beţi fiind, spărseseră o vitrină de la *Hotel Mundial*. Doctorul îi supuse la un interogatoriu prelungit. Întrebat dacă îşi recunoaşte vinovăţia „nutrind un sentiment în contradicţie cu condiţia lui de tată de familie", Sobero avu fler şi răspunse că supoziţia era o „calomnie venită din partea unor invidioşi".

— Invidioşi pe ce, Sobero ?

Pe pacea care domneşte în căminul meu, domnule judecător.

— Eşti gata să juri că nu nutreşti nici un sentiment în contradicţie cu Codul Civil ?

— Pe sănătatea maică-mi şi pe fericirea copilaşilor mei !

— Am crezut întotdeauna, Cristobal, spuse judecătorul adresîndu-i-se ca odinioară, că dumneata eşti un bărbat demn. Şi acuma, ia spune-mi şi mie, Cristobal, ca între bărbaţi, pentru ce-i aşa de nemaipomenită Maca asta ?

— Domnule doctor, trebuie să spun adevărul sau adevărul adevărat ?

— Adevărul-adevărat.

— Doctore, bărbatul care nu-şi trădează patria pentru a-şi petrece o noapte cu muierea asta, este o canalie.

— Poţi să te duci, băiatule.

Şi cîte minuni ale lumii n-ar mai fi detronat Nuño dacă într-o seară, pe cînd o aştepta pe Maca pentru a-i da o scrisoare din partea lui *don* Migdonio de la Torre, străduţa „28 Iulie" nu s-ar fi umplut dintr-o dată de o mulţime dezlănţuită ; cu strigătele *donei* Josefina de la Torre în frunte, aceasta fiind preşedintă, Comitetul Soţiilor Ofensate venea cu steguleţe pe care era scris : „Trăiască Virtutea ! Jos Guvernul !" Droaia de copii cuprinsă de entuziasm se ţinea scai după matroanele care făceau o larmă grozavă. Nuño aprecie cu un calm deplin mulţimea furibundă şi se postă dinaintea porţii hotelului *Mundial*. Soţiile Ofensate defilară strigînd :

— Curva, curva, curva !

Generalii stîrniţi ieşiră la ferestre. Hohotele lor de rîs iritară pe manifestante. Doamna Canchucaja începu prima bătaia cu pietre. Doamna Solidoro îl nimeri pe generalul La Mar. Drept ca un copac, superior, impasibil, Nuño zîmbea. *Doña* Josefina de la Torre, care îl considera cel mai de seamă codoş din toată provincia, îl nimeri cu un pietroi. Zîmbetul lui Nuño nu se tulbură ; a doua piatră îi zdrobi obrazul, a treia îi sfîrtecă buza. Cine ştie pînă unde ar fi mers lucrurile ? Noroc că jandarmii, prevăzînd furia ce îl putea cuprinde pe sublocotenentul Taramona, împrăştiară hărmălaia.

Era spre seară, cînd Maca se dădu jos din *La Serranita*. Pe chei află și ea despre respectivul asalt. Îl găsi pe Nuño stînd de pază la ușă. Se uită la obrazul lui însîngerat și îi zîmbi. Îmbujorată din pricina emoției ori poate a amurgului, ceru o batistă. Se apropie de Nuño. Îi șterse cu grijă sîngele ce îi brăzda paloarea.

— Te doare, Nuño ?

— Pentru matale aș trece și iadul tot așa de liniștit, tremură Nuño știind că douăzeci și patru de ore după aceea, douăzeci și patru de ani, douăzeci și patru de secole după aceea avea să tot tremure. Maca îi zîmbi din nou. În ochii ei, Nuño văzu clipa în care taică-său s-a împreunat cu maică-sa pentru a-l aduce pe el pe această planetă unde avea să-i fie dat să trăiască un minut, atîrnat de această fericire mistuitoare.

— Eu știu ce foc te arde pe tine, Nuño. Dar ce nevoie am să te văd în iad, unde noi, puii de lele o să mai dăm ochi unul cu altul, oricum. Dacă zici că mă iubești, mergi pe apă !

Rise. În ochii ei, Nuño se văzu întors vertiginos înapoi în copilărie.

— Nimic mai simplu, scumpa mea.

Arboră un zîmbet melancolic și se întoarse spre lac. Pirțaur zdrăngăni un arpegiu la ghitară. Generalii se bătură pe ciocolatele pe care le împărțea Maca. Nesocotind valurile, Nuño se apropie de mal și porni pe apă. Generalii scheunară. Maca scoase un geamăt răgușit. Nuño mergea spre Yanacocha fără să se oprească, improbabil în ceață. Va fi rătăcit drumul, fără doar și poate. Căci în zori, fu găsit în Uspachaca, înecat.

Nimic din toate acestea nu-i dădu suficiente motive doctorului să se apropie de Maca. Și ce s-ar fi întîmplat dacă lui Arutingo nu i-ar fi dat în gînd să organizeze un concurs pentru alegerea reginei frumuseții din strîmtoarea Yawarcocha ? Arutingo rîvnea să fie numit expert la Tribunal. O cale mai bună decît aceea de a-i propune doctorului exact ceea ce acesta însuși dorea, nici nu putea găsi. „Comisia pentru alegerea Reginei Frumuseții și Protectoarei Artelor din strîmtoarea Yawarcocha", îl

rugă pe judecător să binevoiască a accepta președinția Juriului. Fură publicate liste de convocare. A doua zi, magistratul primi vizita *doñei* Josefina de la Torre, care se grăbi să-l informeze că numitul „Comitet al Soțiilor Ofensate, a cărui președinție am onoarea a o deține, consideră acest concurs un act tipic de provocare comunistă".

— Ia uite, domnișoară de la Torre, nu știam că mata prezidezi respectabilul Comitet al Soțiilor Ofensate. Însă știrea numărul unu ar fi că ți-ai găsit bărbat, o luă peste picior judecătorul.

— Doctore, cum îndrăznești ? Sînt celibatară și sînt foarte mîndră de asta. Dar crezi că aceasta-i un motiv să nu împărtășesc aceleași sentimente de deziluzie și durere ce au pus stăpînire pe femeile acestui demn și nobil oraș ?

— Asta sună deja a vals, domnișoară Soție.

Doña Josefina de la Torre cită în sens negativ dintr-un poet :

— „Sînt păsări ce trec prin smîrc și nu se murdăresc", doctore. Comitetul ce mă onorează cu această funcție pe care, desigur, o îndeplinesc „ad honorem", are cunoștință că un grup de agitatori marxiști este pe punctul de a lansa candidatura unei persoane cu al cărei nume nu vreau să-mi murdăresc buzele.

— Domnișoară, dacă-mi vorbești latinește...

— Știi dumneata foarte bine de cine vorbesc, doctore.

— Păi, dacă nu-mi spui numele...

Directoarea se sfii.

— Cetățenii ostili societății din provincia noastră pregătesc candidatura unei oarecare... Albornoz.

— Te referi matale, la domnișoara Maca Albornoz ?

— Domnule doctor, ai de gînd să tolerezi această infamie ?

— Domnișoară directoare, eu sînt aici pentru a garanta exercitarea libertăților publice și nu mă amestec în nici un fel de intrigi sau invidii...

— Invidii ?

— Domnișoara Albornoz face de toate și face bine stîrnind invidia acelora care fac rău că nu fac nimic.

— Doctore !

— Cu voia dumitale, domnișoară Soție!

În seara aceea, doctorul Montenegro prezidă juriul ce zăbovi cîteva bune minute pînă a o proclama pe Maca Regină a strîmtorii Yawarcocha. O încoronară în cadrul unei ceremonii de la care, afară de învățătoarele adunate sub amenințările Inspectoratului Școlar, absentară toate cetățencele orașului. Ziua aceea fu decretată zi de sărbătoare. Primul cetățean dădu dispoziție ca în cinstea evenimentului să fie organizată o promenadă cu șalupe. Acestea urmau să treacă prin toate micile porturi ale lacului Yawarcocha, la fiecare chei așteptînd o serbare organizată de Arutingo. Și se întîmplă ceea ce trebuia să se întîmple: *doña* Pepita Montenegro interzise promenada. Însă, pentru prima oară în viață, al ei „cum îndrăznești să te plimbi cu curva asta care s-a întins cu toți marinarii?", se izbi de „nu uita că pe vremea cînd te-am cunoscut erai cu un picior în pușcărie". Prima Doamnă o tuli în dormitorul ei izbucnind în hohote de plîns. Judecătorul coborî în piață unde notabilitățile orașului așteptau gata de îmbarcare. Pe lîngă lăutari și servitori, Maca se încăpățînă să ia și generalii. Pe chei începură să se ia la harță. Nevăzîndu-l pe colonelul Balta, Maca porunci grefierului Pasion:

— Dă-te jos și adă-mi-l încoace.

— S-avem iertare, domnișoară, eu nu sînt sluga dumitale, replică Pasion.

Maca se întoarse spre judecător.

— Paco, ai să îngădui să fiu insultată de o secătură?

— Domnișoară Albornoz, *don* Santiago a...

— *Don*, hai? De cînd sînt tratați prevaricatorii cu „*don*"? Tu, care se cheamă că ești Primul Cetățean în această provincie, îngădui ca un neisprăvit ca ăsta să mă insulte în public?

— Domnișoară Albornoz, te rog... gemu grefierul.

Și cum judecătorul șovăia, Maca sări jos pe chei și plecă.

Abia după rugăminți ce umplură cîteva ceasuri la rînd din acea dimineață obținură de la ea consimțămîntul de a începe promenada care, de bună seamă îl ex-

cludea pe Pasion, „unicul funcționar, domnule Prefect, care în aceste tragice ore pe care le trăim noi, mamele de familie din această provincie, a știut să păstreze demnitatea funcției ce o avea".

Regina, viceamiralii și președintele juriului se îmbarcară pe *La Constitucional*. Subprefectul Valerio și autoritățile politice pe *Tiburon de Yanacocha*, corpul didactic pe *La Independencia*, iar plebea folosi ambarcațiuni de tot soiul. La pupa șalupei *La Constitucional*, Arutingo instalase o cabină vopsită în culorile naționale, unde Maca și judecătorul găsiră două fotolii „Luis XXIV", două perne înflorate și o măsuță cu lichioruri. *Huáscar* ridică ancora și o luă înainte pentru a pregăti primirea. Flota se pierdu în ceață. De deslușit nu se putea desluși malul celălalt. Vîntul vălurea apele. Să fi pierdut pilotul direcția ? Mister ! La bordul șalupei *La Constitucional* se aflau doctorul Montenegro, Regina, Arutingo, Generalul Prado, Generalul Gamarra, Generalul Iglesias, Generalul Bermúdez, Colonelul Balta, Brazo de Santo și un gușat căruia Maca îi spunea simplu, „Comandantul". Arutingo evocă o călătorie liniștită pînă pe la mijlocul lacului unde — să fie oare cu putință ? — magistratul ar fi cerut echipajului să rămînă pe punte. Pescărușii țipau în ceață. Echipajul auzi pe cineva fluierînd un *huaynito*, apoi un murmur, iar *huaynitos*, iar murmur. Generalii cîntau încurcînd pe alocuri imnul național cu „El Plebeyo" [1]. „Ochii ei m-au amețit. Un fel de putere ca aceea care-l împinge pe omul rătăcind milenii întregi printr-un pustiu să-și astîmpere setea, m-a împins și pe mine să-i cad în genunchi. M-a mîngîiat pe păr. M-a ridicat. Am auzit atunci cîntecul idioților. A îngenuncheat ea. M-a descheiat. Mi-a trecut din nou prin fața ochilor copilăria, bătrînețea, am simțit contractîndu-se toți șerpii boa din lume, m-am [illegible]zut născîndu-mă, m-am văzut murind".

Scoase un muget prin[illegible]. Generalul Iglesias și Comandantul Brazo de Santo se aruncară în apă. Se înnecară. Maca ieși din cabină ștergîndu-se pe buze cu o batistă

1 „Plebeul", vals foarte popular al compozitorului Felipe Pinglo (n.t.).

inflorată. Numai în cămașă, în ciuda frigului, doctorul se porni să vîslească fluierînd „Nor cenușiu".

Judecătorul Montenegro care debarcă în Uspachaca îngrijoră lumea cu veselia lui. La chei o mulțime de școlari o așteptă pe Maca I. Fură aclamați din toate puterile :

— Naşu' focosu' ! Naşu' focosu' ! Naşu' focosu' !

Judecătorul scoase un teanc de bancnote pe care începu să le împartă de parcă ar fi făcut propagandă apristă [1]. Cerșetori, generali, viceamirali și copii se aruncară grămadă în această dispută.

Maca fu încoronată la Primărie. Doctorul conduse dansul. Oamenii nu-și puteau crede ochilor : magistratul dansator ! Regina împreună cu suita ei dormiră în Uspachaca. A doua zi, se îmbarcară pentru San Rafael. La chei îi aștepta o altă mulțime entuziastă. Doctorul împărți o mie de soli. Scena se repetă în toate porturile.

O săptămînă întreagă dură toată această călătorie care aduse înapoi un judecător cum nu se poate mai mulțumit : în chiar ziua debarcării, anticipă ziua de 28 iulie numai și numai pentru a putea profita de tradiția privind amnistierea deținuților politici în fiecare an de ziua națională. Pentru prima oară în decurs de douăzeci și cinci de ani, închisoarea rămase goală. Dar curînd bunăvoința lui se văzu înnegurată de capriciile Macăi. Îl convoca în momentele cele mai absurde. Disprețuind serviciile perfect utilizabile ale unor prieteni ori ale slugilor doctorului, Maca își transmitea ordinele prin Generalul Bermúdez. Generalul se ducea șontîcăind pînă la Tribunal, întrerupea severul serviciu judiciar, îl silea pe magistrat să amîne înfățișări ori să întrerupă pronunțarea unor sentințe pentru a răspunde imperativelor chemări ale Reginei. Dar o încurcă și mai tare cu ospețele ce le punea pe roate unul după altul această Albornoz.

Mai mult de frică să nu-l supere pe judecător decît din respect, soțiile notabililor asistau la aceste chiolha-

1 Autorul se referă la A.P.R.A. (Alianza Popular Revolucionaria Americana), partid politic fondat în anii de după război și condus de Haya de la Torre, a cărui orientare inițială a fost marxizant-revoluționară, devenind mai tîrziu liberal-democrată (n.t.).

nuri „demne, domnule Prefect, poate că de nişte Elagabali despre care se ştie că aruncau creştinii să-i sfîşie fiarele, ori de binecunoscuţii Nero, incediatorii Romei, cu toţii blînzi ca mieii pe lîngă zmeoaica asta". La nunta lui Flor de Cisneros, în toiul petrecerii, Maca se opri o clipă din neobositul ei *huayno*, zîmbi şi îi făcu doctorului Montenegro semn cu degetul să vină la ea. Judecătorul păli.

— Nu vezi că te chem încoace ?

— Cu ce-ţi pot fi de folos, domnişoară Albornoz ? o-ntoarse.

— Dansează !

— Eu nu sînt amator de...

— Dansează, ţi-am spus. Muzica !

Judecătorul începu un *huayno* incredibil. Dar nu-l termină : Maca începu un altul cu un nepot de-al fraţilor Solidoro, un derbedeu venit de curînd de la Lima, altfel student la drept, cu ifose de candidat la deputăţie. Nici mai mult nici mai puţin decît chiar sub nasul lui Montenegro, Maca se lăsă în mrejele şarlatanului. Judecătorul plecă tremurînd de necaz. În drum spre casă, dădu să se apropie de el un reclamagiu : Judecătorul îl plesni înainte ca acesta să apuce să-şi caşte gura. Se sculă dis-de-dimineaţă cu gîndul să-i tragă Macăi un perdaf. Dar ea, nici gînd să se dezvinovăţească ! Ba chiar se arătă jignită. Generalii îl primiră pe judecător cu scuipături. Mai luaseră apoi obiceiul de a tăbărî pe casa lui cu pietre iar judecătorul nu putea în nici un fel să-i explice *doñei* Pepita de ce Jandarmeria nu împiedica această violare a legii. În zadar trimise Montenegro mesageri la Maca. Atala şi Arutingo o asediară cu tot felul de daruri pe care ea le mătrăşea cît ai bate din palme ; tot astfel o asediară cu scrisori, dar ea le dădea generalilor fără măcar să se uite peste ele. Generalii se jucau făcînd avioane şi ghemotoace de hîrtie.

Crezînd că pe Maca o va bucura defilarea tradiţională, doctorul anticipă din nou aniversarea patriei. Era pentru a noua oară cînd se sărbătorea în acel „an" ziua de 28 iulie. Funcţionarii primiră instrucţiuni în vederea pregătirii, în toate cătunele, a unor programe care să cuprindă, în mod obligatoriu, o defilare şi un dans. Prin-

tr-o adresă din partea Subprefecturii fu invitată, în primul rînd, Regina Frumuseţii din strîmtoarea Yawarcocha. Însă Maca nu se sinchisi să asiste la ceremonie. Magistratul o prezidă frămîntat de o frază pe care — după zisa unui marinar — Maca ar fi spus-o într-o cîrciumă din Uspachaca : „Măi băieţică, dacă ne-ar ajuta gura şi pe noi numai la mîncat, atunci prin ce ne-am deosebi de găini ?“ Odată încheiat recitalul de poezie, Montenegro rosti fraza patriotică :

— Doamnă şi domnilor, sînt date săpate cu litere de aur în marmura istoriei... Şi nu mai reuşi să iasă din campania pentru independenţă. Aminti marşul eliberatorilor de-a lungul acestor cordiliere care, domnilor, au culminat cu acele zile nemuritoare ale Propăşirii : eroicele bătălii de la Junin şi Ayacucho în care s-a acoperit de glorie Generalul Sucre...

Ochii lui înroşiţi de nesomn zăriră prea tîrziu zîmbetul cariat al Generalului Sucre care se lupta să se apropie de tribună, fluturînd un plic. Fără îndoială că toată lumea avea cunoştinţă de inaltele funcţii ale Generalului care, înaintă spre tribună poticnindu-se. Într-o sincopă de inspiraţie, Arutingo îi înhăţă scrisoarea şi o depuse pe masă. Conţinea doar două cuvinte : „Vino, eu“.

— Iar atunci, pe cîmpul de la Ayacucho, cînd mulţi dintre fraţii noştri combăteau în armate diferite, Generalul Sucre...

Crezînd că era vorba despre el, damblagiul începu să zbiere :

— Vreau bani pentru răspuns !

Arutingo care era şi el în toane rele în ziua aceea, îl scoase afară de urechi.

— Bani pentru răspuns ! răcnea Generalul.

Ţinîndu-se tare în faţa bănuielii că feţele invitaţilor ar ascunde o poftă îngrozitoare de a rîde, judecătorul îşi continuă cuvîntarea. Tocmai evoca înfrîngerea spaniolilor cînd, cu groază, cu jind, cu-nfiorare, băgă de seamă că cineva îşi croia drum cu coatele printre participanţii ce stăteau şi ascultau cu gura căscată. Ajunsă lîngă tribună, Maca se opri şi rămase cu ochii la el.

— Domnișoară Albornoz, onorează această ceremonie și ia loc în tribuna de onoare, bîigui judecătorul.

— Nu știi că azi e ziua mea ?

— Azi e și ziua națională, gîngăvi judecătorul.

— Ziua națională ? De asta ești aici ? Va să zică în Yanahuanca Ziua națională stă mai presus decît ziua mea de naștere ?

— Dar, domnișoară Albornoz...

— Zi-i odată, Paco. Adică pentru tine sărbătorile patriotice sînt mai importante decît ziua mea. Or, poate că sărbătorești libertatea ? Ei, bine, din clipa asta ești liber și independent prin voința Macăi Albornoz și datorită cauzei tale apărată de tîmpiți.

Era o parodie defăimătoare la frazele prin care Eliberatorul San Martín proclamase într-o zi „asemănătoare" independența Peru-ului. Astfel, Yanahuanca putu să constate că, pentru Maca Albornoz, Primul Cetățean era ultimul. Căci cu infailibilul simț al puterii pe care îl au cei sărmani, litiganții și reclamanții veneau acum la Maca. Judecătorul trecu prin altele și mai rele. Pentru a o păstra pe Maca a trebuit să se coboare la situații încă mai umilitoare. Pișicherii, dansatorii și zefliii care cîștigau simpatia Macăi, obțineau grațieri pe care Codul nu le prevedea. Judecătorul începu să primească „ordine de eliberare" sau „de judecată" pentru hoții de vite și falsificatorii ale căror neamuri se evidențiau în timpul petrecerilor. Și nu erau acestea singurele ordine pe care le primea. Într-o seară, pe cînd avea cinstea de a-i oferi o cină senatorului de Pasco, cină la care era adunată toată floarea societății yanahuancane, judecătorul îl văzu deodată șontîcăind pe scară, cu zîmbetul lui tîmp, pe Generalul Bermúdez. Numai o minune cerească îl ajută pe fostul sergent Atala să-l oprească pe general să intre în salon. Era mesagerul unui simplu „Prezintă-te". Blestemînd și mulțumind lui Dumnezeu pentru soarta ce i-o rînduise, magistratul luă ordinul. Era seara pe la zece. În salon începură discursurile. Se pregătea să ia cuvîntul Primul Cetățean cînd, deodată, urechile îi comunicară tocănitul familiar al unor tocuri. Cu splendida ei coamă ciufulită, cu ochi de neuitat, Maca întrebă :

— Deranjez ?

Senatorul de Pasco însuşi, „martor ilustru al arzătoarelor evenimente de care fără îndoială că acest exemplar cetăţean va vorbi în Parlament", rămase stupefiat. Nimeni nu îndrăzni să răspundă.

— A, nici măcar nu deranjez ?

— Domnişoară Albornoz...

— Păi, bineînţeles ! Sîntem într-un salon, nu într-un dormitor...

— Domnişoară Albornoz, îmi iau îngăduinţa să-ţi amintesc că te afli într-un domiciliu particular...

— Ce vorbeşti, Paco, acu' nu ne mai tutuim ? Nu mai sînt dulcea ta comoară, dulcele tău felinar ce-ţi luminează calea, oaza din mijlocul deşertului tău conjugal ?

Doña Pepita Montenegro îşi împinse în faţă ofensata ei maiestate :

— Doctore Montenegro, ai să îngădui să-şi bată joc de casa dumitale ? Sînt soţia dumitale legitimă, doctore...

Maca îşi deschise zîmbetul mai tare :

— Care va să zică, mă înşeli cu nevasta, hai ?

— Sergent Astocuri ! tremură de furie *doña* Pepita. Afară cu putoarea asta.

Sergentul, care ştia bine cine poruncea în Yanahuanca, se uită la judecător, se uită la Maca, apoi din nou la judecător.

— Procedez, Doctore ?

Invitaţii îşi întoarseră uluiala spre judecător. Montenegro se uită în altă parte. Se clătină. După un mileniu întreg de agonie, de ruşine, de sufocare, scoase un :

— Procedează.

Maca rămase la Post, acuzată de „delict de insultă la adresa Puterii Judiciare". Judecătorul nădăjduia ca sublocotenentul Taramona să înţeleagă situaţia imposibilă în care se afla. Şi aşa ar fi fost dacă sublocotenentul, el însuşi, nu s-ar fi aflat într-o situaţie imposibilă. „Cu profundă tristeţe trebuie să vă aducem la cunoştinţă, domnule Prefect, că cei însărcinaţi să vegheze asupra ordinei în oraşul nostru au fost şi cei dintîi care au tulburat-o."

Printre îndatoririle sublocotenentului se număra și raportul pe care trebuia să-l predea din două în două săptămîni Comandamentului 21. La întoarcere, aducea întotdeauna solda pentru toate posturile de jandarmi din fosta strîmtoare Chaupihuaranga. Ceasul rău a vrut ca la bordul lui *Huáscar* să dea de trei cartofori care fără pic de respect pentru uniformă, îi propuseră :

— Vă încumetați să faceți cu noi un pocheraș, domnule sublocotenent ?

— Cum să nu, dar numai ca să-mi treacă timpul mai ușor, nu de-alta.

— Cu zece soli „deschiderea" ?

— Cu „pe de trei" ?

— Ei, acu' să vă văd !

La al cincilea tur ridicară miza : adăugară fiecare la pot pînă la o sută de soli. Vremea superbă și berile încălziră spiritele. Cînd începea a se desluși în zare Yanahuanca, sublocotenentul Taramona era gata să piardă cincisprezece mii de soli.

— Călătorii pentru Yanahuanca ! anunță un marinar.

— Doar n-o să plecați, să mă lăsați așa mofluz !

— Noi am continua cu plăcere partida, domnule sublocotenent, dar unde ?

— Ce-ați zice de o marinată la *Cercul Social* ?

— Așa, cu ceapă multă, domnule sublocotenent.

Șeful Liniei de Apărare nu le răspunse la salut jandarmilor care controlau debarcarea și străjuitorii ordinei citiră pe fața lui nenorocirea ce-i păștea. Sobenes, care răspundea de *Clubul Social* le confirmă, la scurtă vreme, că sublocotenentul era pe cale să piardă douăzeci de mii de soli, adică două treimi din banii regimentului. Jandarmii intrară în panică.

— Ce mama dracului așteptați și nu formați odată rîndul ? strigă Astocuri.

Postară între Postul de Jandarmi și *Cercul Social* cîte un jandarm din cincizeci în cincizeci de metri. Țineau legătura cu Sobenes prin majordon. Postul urmărea situația minut cu minut :

— Ce mai face sublocotenentul nostru ?

— Pierde.

— Cum a mers partida ?

— A mai cîştigat cinci mii de soli.

— Cîştigăm ori pierdem ?

— Se odihnesc. Acum mănîncă *humitas*.

La zece seara, după ce pierdu ultima mie de soli, sublocotenentul aruncă în joc ceasul de aur, amintire de la taică-său. Cartoforii se învoiră, din politeţe.

— Nu-i drept, bombăni caporalul Bejarano.

— Ce-o să mîncăm noi luna asta ? întrebă jandarmul Paz.

— Asemenea lucruri ar trebui interzise, comentă jandarmul Romulo îngrijorat.

Sergentul se ridică negru de furie.

— Sînt interzise ! Jocurile de noroc sînt interzise, ei, drăcia dracului ! Pregătiţi-vă de razie !

Cîteva minute mai tîrziu, jandarmii, cu pistoalele în mîini, forţară uşa *Cercului Social* exact în momentul în care cele trei dame ale sublocotenentului stăteau înşirate cu smerenie în faţa quintei mici a unui trişor din Huancayo.

— Sus mîinile !

— Ce s-a-ntîmplat ?

— Toată lumea cu faţa la perete, am spus ! strigă sergentul Astocuri.

— Nu vedeţi că vi-i şeful aicea ? întrebă un pocherist obraznic.

— Dacă nu vă este cu supărare, domnule sublocotenent, jocurile de noroc sînt interzise. Legea mă obligă să procedez la poprire. V-aş fi recunoscător dacă nu m-aţi împiedica să confisc corpul delict.

Oameni ai datoriei neînduplecaţi, jandarmii recuperară 53 512 soli, sumă ce surprinse pe jucători, căci în bancă se aflau numai 25 000, nici o centimă în plus. Lăsaţi fără o para chioară, cartoforii fură trimişi la puşcărie. De acolo ieşiră cu greu peste douăzeci şi patru de ore, după ce-l făcură pe sergentul Astocuri cu ou şi cu

oțet. În care vreme, sublocotenentul dormea tun somnul cel acru de după beție. A doua zi, la unu, apăru la Post. Cînd să intre, auzi un vals melancolic. Maca, înconjurată de generali, cînta în *patio* zădărnicia iubirii. Sublocotenentul simți că i se usucă gura. Se întoarse spre sergentul Astocuri :

— Sergent, cum ai îndrăznit să o închizi pe doamna ?

— Domnișoara Albornoz e acuzată de delict de insultă la adresa Puterii Judiciare, bălmăji Astocuri.

— Iar voi, cu toți țopîrlanii din satul ăsta, sînteți acuzați de delict de insultă la adresa Frumuseții. Marș de-aici, fir-ați ai dracului să fiți !

Se înclină.

— Domnișoară Albornoz, te rog să ierți obrăznicia nespălaților ăstora pe care, din nenorocire, îi am sub comanda mea.

Trimise un jandarm să-i aducă friptură de rață cu pilaf și muzicanți. În toiul după-amiezii fu în toi și tămbălăul. La șase trimise după șampanie „La Fourie". La șapte ordonă jandarmilor să evacueze Postul. Rămaseră numai sublocotenentul, Maca și generalii ei. Iar aici, relatările se încețoșează. Unii spun că pentru a facilita interogatoriul și „voind adevărul gol", sublocotenentul își dezbrăcă prizoniera. Alții susțin că „neavînd nimic de ascuns", se dezbrăcă el însuși. Cert este că, profitînd de starea lui adamică, Maca puse mîna pe uniformă și o tuli. „Cum altfel se poate explica faptul că delincventa a reușit să se îmbarce pe o șalupă de Uspachaca, îmbrăcată în uniformă, cu chipiu și manta de sublocotenent de jandarmi. Ca să te îmbraci trebuie să te dezbraci sau ca să te dezbraci trebuie să te îmbraci ?" Zile întregi trecură pînă reuși să înțeleagă Taramona de ce și-a făcut deținutul său apariția în uniformă, la sediul Comandamentului 21, pentru a denunța „intenția de viol a șefului Liniei de Apărare". Colonelul Zapata rezolvă problema în doi timpi și trei mișcări : rupse dosarul și o invită pe Maca să onoreze aniversarea soacrei sale. De ce-i fu dat să petreacă în noaptea aceea, avea să-și amintească, pînă la adînci bătrînețe.

DESPRE CONSECINȚELE NEFASTE CE LE POATE ADUCE CREDINȚA CĂ 28 IULIE E TOTUNA CU 28 IULIE

Isaac reuși să-l convingă pe fratele său, Julio, că 28 iulie trebuie sărbătorit pe 28 iulie! Julio Carbajal avea îndoieli.

— Isaac, noi sîntem acum în decembrie, 2192. Hurautambo se pregătește de Crăciun. Însuși părintele Chasàn pregătește o naștere a lui Isus la biserica din Yanahuanca.

Isaac consultă un calendar din antichitate.

— Sîntem în iulie, 1962. Peste cinșpe zile se sărbătorește ziua independenței. Tu sărbătorești douășoptul pe douășopt!

Julio nu înțelegea.

— Ciți elevi ai?

— Treizeci.

— Organizează o defilare pentru 28.

— Bine, frate.

— Ai înțeles?

— Da, frate.

Julio Carbajal era învățător la o școală mititică din Huarautambo. O succesiune de reușite culinare ale slugilor de pe moșie, îl determinase pe doctorul Montenegro, într-o zi cînd era binedispus, să autorizeze deschiderea unei școli. Peonii săi aveau convingerea că era vorba de un permis ce abia urma să fie ratificat, însă, din motive rămase necunoscute, doctorul nu numai că aprobă construirea acestei școli, dar angajă chiar și un învățător: Julio Carbajal, un preceptor yanacochan care degera de frig într-o școală prăpădită din Jupaicocha.

— La Huarautambo, îi făgădui Arutingo în ziua în care îl convinse să ia postul, ai să mănînci carne și-ai să bei lapte.

— Și leafa, *don* Ermigio?

— Ai să primești un teren pentru semănături, iar dacă ai să vrei, ai să crești oi și păsări.

— Și leafa, *don* Ermigio?

— Trei sute, lunar.

— Ca învățător în Jupaicocha, angajat la Stat, cîștig patru sute.

— La Jupaicocha cade zilnic un metru de zăpadă. La Huarautambo e soare.

— Aveți dreptate, *don* Ermigio.

— Cît îți trebuie să vii de la Jupaicocha la Yanacocha să-i vezi pe ai tăi? Două zile. Ei bine, de la Huarautambo la Yanacocha, faci cîteva ceasuri, acolo.

Mai mult decît orice, îl convinsese emoția ce-o provocase venirea lui în acest sat care nu știa ce va să zică un om străin. Căci afară de cei invitați, nici un străin nu putea să se laude c-a văzut vreodată acest cătun adunat de jur împrejurul conacului de la Huarautambo, clădire impunătoare, înălțată pe ruinele vechii cetăți incase. Locuitorilor din Huarautambo, cărora le era interzisă trecerea hotarelor moșiei, învățătorul le păru un vizitator din alte lumi. Judecătorul autorizează deschiderea cursurilor într-un șopron părăsit unde Julio Carbajal își adună primii elevi. În prima zi le arătă o carte. Le explică plin de emoție cum a avut loc cucerirea independenței Peru-ului și citi proclamația Eliberatorului San Martín. Cînd termină, copiii îl priviră cu teamă. Cel mai curajos dintre ei, îndrăzni să ia cartea. O duse la ureche.

— Ce vrei, băiețaș?

— Voiam să-i aud glasul, spuse piciul. Carbajal se înfioră. În urmă cu patru sute de ani și mai bine, la Cajamarca, Inca Atahualpa reacționase la fel în fața enigmaticei „hîrtii care grăia!" A doua zi începu să-i învețe alfabetul. Pe atunci mai existau încă date. Pe treizeci ale lunii se duse la conac să-și ia salariul: îi dădură o tocăniță picantă de cobai și cîteva pahare de *chicha*[1] pline pînă în buză. După treizeci de zile veni iar: îl serviră cu stufat, friptură de pasăre și *chicha* din belșug. În a treia lună îi dădură un sac de știuleți. În cea de-a patra, își luă inima în dinți și ieși în calea magistratului.

— Vă rog să mă iertați, domnule doctor...

1 Un fel de bere din porumb fermentat în apă îndulcită cu zahăr (n.t.).

— Ce e, băiete? întrebă doctorul cu bonomie.

— E vorba de... de...

— Spune-mi fără nici o frică ce ai pe suflet, ori crezi şi tu că mănînc oameni?

— E vorba de... de...

— Ai a te plînge de ceva? Dacă te-a supărat careva cumva, uite, acuş îl pun cu picioarele în butuc.

— Eu... eu... nu am bani şi... n-aş vrea să vă supăr, dar... moşia îmi datorează plata pe trei luni şi aş vrea...

— Salariul?

— Da, dacă aţi fi şi dumneavoastră de acord, domnule doctor.

— Faci rău că vrei salariul, Carbajal. Eu ştiu de salariile astea trei ce nu ţi-au fost plătite. Dar ce nevoie ai de ele? Banii ai să-i cheltuieşti. Nu e mai bine să stea aici la păstrare, ca să ţi-i dăm pe toţi deodată la sfîrşitul anului?

— Şi pînă atunci eu ce mănînc, domnule doctor?

— Să ştii că am şi dat ordin să se fixeze *la mitancia*. Ai să mănînci gratis, iar la sfîrşitul anului, ai să primeşti o grămadă de bani.

Mitancia este obligaţia ce şi-o asumă membrii unei colectivităţi de a asigura hrana unui om care îi aduce nişte servicii deosebite. Părinţii care au la şcoală trei copii, se angajează să-i dea învăţătorului să mănînce de trei ori. Cei care au doi, de două ori. Cei care au un singur copil, o singură dată. De fapt, pentru ce-ţi trebuie bani? Să mănînci! Chuto Ildefonso fixă turele pe care, de altminteri, colonii le respectau cu entuziasm. Astfel o duse Julio Carbajal un an de zile. În ajunul Crăciunului — după cum socotise el — îşi puse singurul costum ce-l avea, îşi legă cravata, singura pe care-o avea, şi ceru permisiunea de a-l saluta pe doctor. Visa la salariile lui puse de-o parte, unul peste altul, ca la o grămadă de aur, cum a fost făgăduiala. Doctorul îi primi cu bunătate urările, cît despre leafă, se ridică din jilţul său masiv, sculptat în lemn negru şi trase sertarul unui dulap, negru şi el. Scoase de-acolo un teanc de bancnote şi îl puse pe masă.

— Aştia sînt cei trei mii şase sute de soli ai tăi. Dacă vrei, poţi să ţi-i iei, dar nu te sfătuiesc s-o faci. Anul viitor vei avea şapte mii două sute de soli.

— Şapte mii două sute ?

Doctorul rise.

— Aşa dascăl mare şi să nu ştii tu să aduni ? Dublu, băiete. Dintr-o lovitură ! Ce vrei, ţi-i iei ori îi mai laşi să prăsească ? »

Carbajal îşi văzu înaintea ochilor averea, casa, pămînturile pe care aproape că le putea atinge cu mîna.

— Îi las, domnule doctor.

— Să bem mai întîi o bere, Julio. Am să-ţi spun ceva.

— Cum ziceţi dumneavoastră, domnule doctor.

— Sînt mulţumit ce treabă faci tu acolo. Ştiu că ai o fată de botezat. Dacă-i cauţi naş, să ştii că mi-ar face mare plăcere să fim neamuri.

Învăţătorul Carbajal oftă, amintindu-şi de vremurile acelea în care timpul încă mai exista, vremuri în care a purtat numele de Carbajal era cam totuna cu a bea saramură.

— Obştea ne consideră trădători. Tata ne-a lăsat un nume curat. Şi aşa trebuie să-l păstrăm şi noi, Julio !

Învăţătorul îşi ridică obrazul aprins.

— Eşti fratele meu mai mare. Şi-am să te ascult.

Lui Isaac i se umeziră ochii. Apa ochilor : ea singură mai curgea în toată provincia !

— Dacă-mi poruncşti să fac o serbare la 28 iulie, am s-o fac.

— Ştii ce te aşteaptă ?

— Poate fi ceva mai rău decît să te simţi trădător ?

— Au să te izgonească, au să te pedepsească sau chiar să te închidă.

— Sînt gata de orice Isaac.

Nu se deschise bine şcoala şi Julio îşi anunţă elevii că în curînd vor sărbători ziua naţională. În vreme ce tot restul provinciei aştepta Crăciunul anului 2192, elevii din Huarautambo învăţau să cînte imnul de stat şi se pregăteau pentru defilarea prin care aveau să întîmpine aniversarea lui 28 iulie 1962.

Pacho Ildefonso, vărul lui Chuto Ildefonso, îi aduse doctorului o ştire extravagantă : Huarautambo se pregătea să sărbătorească o zi a Independenţei din secolul trecut.

— Ce, esti beat ? Doar ştii bine că sîntem în decembrie, 2192.

Doctorul îl bătu uşurel cu palma peste obraz şi se cufundă în lectura discursului ce urma să-l rostească în faţa Consiliului. Însă, peste cincisprezece zile, Chuto Ildefonso coborî şi el la Yanahuanca pentru a-l înştiinţa că populaţia din Huarautambo participase la o defilare a şcolarilor.

— Cu ce prilej ?

— Lumea spune că 28 iulie a fost ieri, domnule doctor.

— Tot ce se poate.

În aceeaşi după-amiază, Chuto Ildefonso îl înştiinţă pe învăţătorul Carbajal că judecătorul are treabă cu el la Yanahuanca.

— Am să cobor mîine.

— Stăpînul vrea să cobori chiar acum, domnule profesor.

— Cel puţin să mă schimb, oftă învăţătorul, ruşinat de pantalonii lui peticiţi şi de cămaşa cu manşete roase.

— Am poruncă să cobor cu dumneata chiar acum. Te aşteaptă calul cu şaua pe el.

Piaţa din Yanahuanca era încă plină de mişcare cînd profesorul Carbajal intră pe uşa purtînd două enorme, strălucitoare, litere de argint : un „F“ şi un „M“ : litere pe care Municipiul hotărîse, în unanimitate, să le pună acolo, ca expresie a „preţuirii de care se bucură din partea tuturor cetăţenilor ilustrul lor concetăţean, doctorul Francisco Montenegro“. Carbajal traversă primul *patio*. În cel de-al doilea, Arutingo juca de unul singur cărţi.

— Stăpînul te aşteaptă în birou, îi spuse în scîrbă.

Învăţătorul sui scara ce ducea la etajul al treilea ; intră în vasta încăpere unde judecătorul Montenegro citea un ziar dintr-un an demult trecut.

— Bună ziua, nasule... băigui.

— Intră, porunci doctorul fără să ridice ochii.

Cincisprezece minute mai tîrziu, magistratul se ridică, trînti uşa fără nici o vorbă, trase un sertar şi scoase o vînă aspră de taur.

— Ei, şi-acuma, puiule de căţea, ia să-mi povesteşti tu mie, ce faci acolo.

Învăţătorul nu ştiu ce să răspundă.

— Fir-ai tu al dracului de păduche, cu tot neamul tău de păduchioşi. E-adevărat că ai făcut serbare de 28 iulie ?

— E-adevărat, doctore.

— Cine ţi-a dat voie ?

— Domnule doctor, legea prevede ca toate şcolile să sărbătorească aniversarea zilei naţionale.

— Măi, căcăţiş de ciine, nu vrei să spui cumva că tu cunoşti datele mai bine ca mine ?

— Sîntem în iulie, domnule doctor, şi ca profesor...

O plesnitură cu vîna de taur îi sfîrtecă obrazul. Învăţătorul dădu înapoi. Doctorul nu-l slăbi deloc : îl plesni mai departe. Carbajal văzu ca prin ceaţă chipul tatălui său în agonie, îl văzu pe Isaac izbucnind în plîns, şi un alt chip, ce putea să fie propria-i moarte. Puse mîna pe o sticlă de bere ; o sparse de masă ; sîngele îi brăzda faţa, îi îmbiba cămaşa. Ridică jumătatea de sticlă spartă, cu tăişurile ei ascuţite de moarte.

— Azvîrle sticla aia, pui de căţea.

— Azvîrle biciul, doctore.

— Azvîrle sticla şi în genunchi, trădător spurcat ce eşti.

— Deschizi odată uşa ori îţi crăp mutra cu sticla asta ? strigă Carbajal cu un glas ce-l miră chiar şi pe el. Metalul aprins al ochilor lui era la fel de mistuitor ca întunericul din ochii doctorului.

Atrasă de strigătele lor, *doña* Pepita Montenegro apăru în uşă.

— Lasă, Paco. Nu te necăji.

— Am plecat de la voi şi plec şi de pe moşie, strigă Carbajal, alb ca varul.

Doña Pepita îi spuse cu calm :

— Pentru ce, Carbajal? Nu trebuie să te simți jignit pentru asta. Dacă ar fi să se simtă cineva jignit, atunci acela ar fi domnul doctor. I s-a spus că agiți lumea cu nelegiuirile tale. Domnul doctor te pedepsește ca să nu te abați de la calea cea dreaptă. Fiindcă el te iubește!

— Oricum, am să plec, *señora*.

— Și dacă pleci, cine o să-ți culeagă roadele?

— Le las și neculese, *señora*.

Ieși fără să arunce sticla din mînă și trecu printre slugile înspăimîntate. Din colțul pieții, îl văzu pe doctor începîndu-și obișnuita plimbare de seară. Pentru prima oară în viața lui, cuteză să traverseze piața, după-amiaza, la șase. Cum ieși din piață, îl opri jandarmul Paz.

— Ești Julio Carbajal?

— Da, domnule.

— Am ordin să te ridic.

— Dar pentru ce?

— Pentru delict de insultă la adresa Puterii Judiciare.

Cîteva zile mai tîrziu, ușa celulei se deschise pentru a-l lăsa să treacă înăuntru pe fratele lui, Isaac Carbajal, vinovat, după părerea Primăriei, de defraudare a dărilor comunale.

13

AGAPITO ROBLES ÎMPREUNĂ CU NĂZDRĂVANUL — IAR PRIN ACEASTA NU MAI PUȚIN VESTITUL — CAL CACHABOTAS HOTĂRĂSC SĂ PLECE ÎNTR-O CĂLĂTORIE

În carnetul unde Agapito Robles, pentru a evita orice confuzie, însemna fiecare zi cu cîte o linie, după nouă linii, apărea o cruciuliță: ziua cînd ținuse prima ședință

cu autoritățile. Se adunară astfel mai multe linii de cînd membrii conducerii comunale căutau fiecare cîte un motiv ca să lipsească. Îi asculta pe toți cu răbdare. N-a supărat niciodată pe nimeni. De cînd a venit acasă, și-a scos pălăria ori de cîte ori a trecut pe lîngă el vreun bătrîn și a zîmbit ori de cîte ori s-a întîlnit cu un tînăr. Luni în șir a străbătut străzi pustii și s-a așezat pe bănci în piețe solitare. N-a spus nimănui o vorbă. S-a apucat să se lupte cu bălăriile de la ferma lui taică-său. Cînd, deodată știrea despre răzvrătirea fraților Carbajal, a lor singuri, zgudui Yanacocha. Din acea clipă, începu să refacă, încet-încet, de parcă ar fi palpat carnea învinețită a unei răni, curajul autorităților, care era la pămînt. Căci acum se înfierbîntase Yanacocha pentru prima oară de cînd paralizase timpul, comentînd cît se schimbaseră frații Carbajal și hulindu-i pe Montenegri.

Într-o noapte, coborînd de la ferma lui taică-său, răsări în calea lui, printre umbrele străzii Estrella, Cipriano Guadalupe. Îi ceru cu sfială permisiunea să-i vorbească. Și vorbiră pînă a doua zi, în zori. Peste alte trei nopți, Agapito Robles se întîlni cu foștii săi tovarăși de închisoare : vorbiră despre Carbajal. La sfîrșitul lui februmartie, după unii, la începutul lui maioctombrie, după alții (în privința anului nu ajungea nimeni niciodată la nici o înțelegere), Cipriano Guadalupe spuse :

— M-am săturat să mai trăiesc așa ca un iepure. Isaac e închis. Înainte fugea el de mine. Acum, dacă o ieși, o să fug eu de el.

— Și ce propui, Cipriano ?

— Să fac ce-mi spui dumneata.

— E timpul să ne vedem cu Crispín, cu Teodosio Requis și cu frații Minaya.

— N-or să vrea.

— Cheamă-i cu un pretext.

În acea noapte, Cipriano Guadalupe bătu la ușa lui Minaya.

— Ce e, Cipriano ?

— Am pus mîna pe un pungaş. Tu eşti locotenentul-guvernator [1]. Tu trebuie să ne spui ce pedeapsă să-i dăm.

— Unde-i hoţul ?

— La sediu.

Minaya îşi puse *poncho*-ul şi luă biciul. Plecară. Găsiră Sediul în beznă.

— Unde-i hoţul ?

— Aici e, răspunse Agapito Robles cu rîs cristalin.

— Ce s-a-ntîmplat, *don* Agapito ?

— Nu e nici un hoţ. Era numai un pretext ca să vii.

— De ce nu mi-aţi spus adevărul ?

— Şi-ai fi venit ?

După ce se mai obişnui cu întunericul, îl văzu pe Teodosio Requis, pe Felicio de la Vega, pe profesorul Nicolás Soto, pe Macario Valle, pe Crisostomo Crispin şi pe Guillermo Rivera. Fără nici un reproş în glas, un glas care, prin simplul fapt că se făcea auzit, ştergea urmele trecutului, delegatul spuse :

— Oamenii care se încumetă să treacă hotarele provinciei noastre ştiu că în toată lumea rîurile curg, norii plutesc pe cer, ploaia cade, timpul trece. În provincia noastră, toate stau pe loc din cauza laşităţii noastre. În ziua cînd i-am îngăduit doctorului Montenegro să scurteze lunile pentru a apropia sărbătorile una de alta, timpul s-a îmbolnăvit. Iar cînd judecătorul a schimbat calendarul după bunul său plac, a înnebunit. Această grozăvie se va sfîrşi numai în ziua în care vom pune capăt acestei tiranii. Vreau să recuperez Huarautambo cu forţa ! Este uriaşa misiune ce va trebui s-o îndeplinească Yanacocha. Cine vrea să se retragă, să se retragă. Cu cei ce rămîn în noaptea asta, vom constitui Junta pentru Recuperarea Pămînturilor.

Nimeni nu se clinti.

— Nu crezi că înainte de a trece la fapte, ar fi bine să ne sfătuim cu întreg satul ? întrebă profesorul Soto.

— Nu.

---

1 Autoritate sătească în Peru (n.t.).

— De ce nu ?

— Fiindcă dacă satul ar şti cît de uriaşă e misiunea noastră, s-ar speria. Oamenii, o să-i convingem încetul cu încetul. În fiecare cătun există cel puţin un om în stare să înţeleagă că timpul va curge din nou şi că noi ne vom recăpăta pămînturile numai în ziua în care ne vom lecui de frică. Trebuie să le deschidem ochii pe rînd. Eu am să cutreier cătunele şi-am să întemeiez în fiecare loc cîte un Comitet pentru Recuperarea Pămînturilor. Sînteţi de acord ?

Simţiră un iz de sudori amestecate.

Să vă gîndiţi bine ! Drumul acesta nu are întoarcere. Dacă cineva vrea să se retragă, eu n-am să-l fac laş, însă cel care vrea să vină cu mine, să scrie în Registrul obştei că se răzvrăteşte împotriva doctorului în mod „conştient" şi să semneze. Cine e de acord ?

— Accept, spuse cu solemnitate Guadalupe.

— Sînt de acord, murmură apăsat, Requis.

— Bizuiţi-vă pe mine, domnule delegat, exclamă Neyra.

— Fie ! murmură Nicolás Soto. Era yanacochan, dar preda în Michivilca.

— Îngenunchează şi spuneţi după mine : jur că n-am să destăinui nimic din tot ce am să aflu ca membru al Juntei de Recuperare a Pămînturilor din San Juan de Yanacocha. Iar dacă am să trădez, dezonorîndu-i pe fiii mei, dau dreptul conducătorilor Yanacochei să-mi ia viaţa.

Îngenunchează şi jurară. În cotul drumului se opri, privi îndelung acoperişurile Yanacochei împrospătate de rouă, îşi aminti feţele prizonierilor din închisoarea de la Huánuco, faţa lui Hèctor Chacón cînd acesta îi spusese : „Să nu îngădui, Agapito, să ne fie călcat numele în picioare" şi jură încă o dată : nu se va întoarce la Yanacocha pînă nu va convinge şi ultimul peon. Socotea atunci că se va întoarce peste şase „luni".

Aveau să se culeagă multe recolte pînă la întoarcerea Delegatului !

UNDE CITITORUL ÎL VA VEDEA PE SERGENTUL ASTOCURI PREOCUPAT, ÎN MOD INEXPLICABIL, DE CORECTITUDINEA UNOR ALEGERI

Cîtă vreme jandarmii i-au dat pace, Agapito Robles umbla — zicea el — să facă negoţ ori să cumpere vite ; apoi, cînd a început prigoana, a umblat deghizat şi astfel a trecut pînă şi pragul celei mai prăpădite colibe, a urcat în creierii munţilor unde îşi duc traiul doar cîţiva ciobani îndobitociţi de singurătate, oameni care abia scot din gură cîteva monosilabe şi care n-au ştiut toată viaţa lor ce-i aia o femeie. Adeseori, o aşezare omenească se afla la cîteva leghe depărtare de alta. Agapito nu pregeta. Pentru a nu fi văzut de oamenii doctorului, umbla noaptea. Dormea prin peşteri sau prin colibe părăsite. Rareori intra în sate. După cîteva luni fu chemat la Jandarmerie : şi-atunci îşi pierdu urma. Fantoma lui cutreieră cele paisprezece cătune ale Yanacochei. Peste tot îi lămuri pe oameni care sînt drepturile obştei ; le citi tuturor hrisovul : el avea valabilitate numai dacă foloseau forţa. Numai aşa îşi vor recăpăta pămînturile !

Făcea nişte eforturi extraordinare. Numai citirea hrisovului îl ţinea pe loc ceasuri întregi, însă şi mai mult îl ţinea străduinţa de a-i face pe oameni să înţeleagă zădărnicia unei reclamaţii legale. La lumina unor flăcărui slabe, prin peşteri, în strîmtori uitate de cînd lumea, reuşi, încetul cu încetul, să-i convingă pe obştenii de la fermele cele mai îndepărtate că obştea avea, împotriva doctorului Montenegro, drepturi cărora le vor putea dovedi valabilitatea prin forţă.

— Prin forţă ?

— Da, prin forţă.

Însă prigoana se înteţi şi Agapito se risipi ca fumul. Se zvonea că ar trăi în Pomayaros ori că ar degera de frig pe culmile Jupaicochei. Din cînd în cînd, vreun trecător mai zărea cîte o vîlvătaie galbenă, albastră sau

stăcojie : *poncho*-ul lui Agapito, coloristul. Se întinse vestea că ar trăi prin păduri. Că ar fi deprins, pe lîngă *don* Angel de los Angeles, cel cu două umbre, tainele vrăjitoriei. Sînt tot felul de ierburi care te fac invizibil şi licori ce-ţi dau puterea de a pluti. Numai aşa se explica faptul că jandarmii nu-l puteau prinde. Trecu astfel un lung răstimp fără nici o veste de la el. Lupta împotriva moşiei Huarautambo prinse a lîncezi. Sergentul Astocuri se îngrăşa. În timpul siestelor sale de la Post, îl visa pe Agapito. Ce straşnică păcăleală !

Peste cîteva luni lui Agapito îi expiră mandatul de delegat. Magno Valle şi Juvenal Lovaton cerură să se organizeze alegeri. Nu îndrăzni nimeni să spună nu. Dar nu numai pe ei doi îi preocupau adunările electorale : Jandarmeria le aştepta cu nerăbdare. Sergentul Astocuri ştia că Agapito nu avea altă alternativă : ori se prezenta în calitate de candidat şi risca astfel să fie prins, ori nu mai participa la alegeri şi pierdea funcţia de delegat. Siguri de victorie, Magno Valle şi Juvenal Lovaton cutreierară Yanacocha spunîndu-le tuturor că trebuie să se termine odată cu absurdul. Unde s-a mai pomenit vreodată un delegat fantomă ? Veni ziua alegerilor. Jandarmii Postului se treziră dis-de-dimineaţă. Oamenii obştei erau prezenţi cu toţii. Era o dimineaţă agitată. La zece, după ce ascultară liturghia, conducătorii veniră în piaţă. Cipriano Guadalupe, care fusese însărcinat să îndeplinească funcţia de delegat se aşeză în centrul pieţei şi ceru obştenilor care au a se plînge împotriva autorităţilor, s-o facă în public. Nimeni nu avu de reclamat nimic. Guadalupe îi anunţă că expirîndu-i lui Agapito Robles Broncano mandatul de patru „ani", se va proceda la o nouă alegere. Jandarmii postaţi în balcoane încărcară puştile. Bănuind o stratagemă a lui Agapito, sergentul Astocuri dădu ordin să fie blocate toate cele patru colţuri.

Cipriano Guadalupe spuse :

— Domnilor candidaţi, vă rog să faceţi un pas înainte.

Aşa e obiceiul : fiecare candidat se aşeză în centrul pieţei ; susţinătorii se aşeză în spatele candidatului pe care-l susţin. Şirul de oameni cel mai lung este, inexorabil, dovada cîştigătorului. Magno Valle şi Juvenal Lo-

vaton se duseră spre centru : văzură acolo o sperietoare acoperită cu un *poncho* foarte colorat.

— Ce-i asta, domnule Guadalupe ? tună Magno Valle.

— Este reprezentantul candidatului Agapito Robles, răspunse Guadalupe.

— Protestez, spuse Juvenal Lovatón.

— Să fie consultată obștea, ceru Valle.

Guadalupe consimți :

— Cei ce sînt de acord ca obștea să voteze pentru reprezentantul unui candidat, de pildă un *poncho* ori un *sombrero* aparținînd acestuia, să ridice mîna.

Se ridicară aproape trei sute de mîini.

— Sînteți nebuni ? O să votați pentru o sperietoare de ciori ? se înfurie sergentul.

— Domnule sergent Astocuri, răspunse Guadalupe respectuos, dumneavoastră comandați la Post, aici însă, în piață, comandă obștea.

Sergentul tăcu.

— Acceptă, Magno, spuse Juvenal Lovaton. Numai niște scrîntiți pot să voteze pentru un par. Dacă Yanacocha o să aleagă zdreanța asta, n-are decît să se spele pe cap cu ea.

Cipriano Guadalupe vorbi sentențios :

— Sînt trei candidați. Votați !

Patru sute treizeci de bărbați se aliniară în spatele *poncho*-ului cuprins parcă de flăcări ; optzeci în spatele lui Magno Valle ; patruzeci și patru, în spatele lui Juvenal Lovatón.

— Agapito Robles Broncano a fost reales Delegat legitim al obștei din San Juan de Yanacocha pentru încă patru ani, declară Cipriano Guadalupe.

— Patru ani ? Voi credeți că mai sînt ani acum ? rîse în bătaie de joc Magno Valle.

Sergentul Astocuri se supără și mai tare : scoase revolverul și trase în *poncho*-ul lui Agapito de șase ori. Plecă blestemînd ceasul cînd fusese detașat în satul acesta mizerabil unde rîurile se opreau în loc iar oamenii votau pentru *poncho*-uri atîrnate-n băț. Era douăsprezece. Soarele se revărsa peste entuziasmul mulțimii.

Cipriano Guadalupe strigă :

— Propuneri pentru alegerea președintelui obștei.

Se auzea strigîndu-se numele lui Eliseo Carbajal și al altor obșteni cu o comportare ireproșabilă, dar înainte ca cineva să apuce să-i propună, profesorul Nicolás Soto exclamă :

— Îl propun pe domnul locotenent-guvernator Isaac Carbajal.

— Alți candidați mai sînt ?

Nu răspunse nimeni. Fără *sombrero*, sub arșița soarelui, Isaac Carbajal stătea foarte palid într-o poziție rigidă de militar. Curgea apa pe el. De soare sau de tulburare ? Coborîse în ajun de pe creste pentru a participa la alegeri. Pe strada Estrella se întîlni cu Eliseo Carbajal.

— Felicitări, vere !

— Pentru ce ?

— Se zvonește c-ai să fii președinte.

— Ce, ești nebun ?

— Mă bucur pentru dumneata, vere. Eu n-am nici o ambiție s-ajung președinte, dar crede-mă — și aici glasul i se frînse — că aș vrea ca numele unchiului meu să-l lași și dumneata, la fel de curat, copiilor dumitale.

Ducînd mîna la chipiu, Eliseo Carbajal se depărtă. Isaac rămase locului în amurgul violet ca însăși sentimentul său. Cu un an în urmă, cînd ieșise din închisoare, Isaac fusese numit locotenent-guvernator la recomandarea lui Agapito Robles. Acum nu-l mai făcea nimeni trădător. Montenegrii îi urau pe Carbajali. Ba mai mult, oamenii acestora îi provocau mereu. Odată, la crîșma din Racre, Chuto Ildefonso îi strigă : „Cîine ce mușți mîna care ți-a dat de mîncare !“

Dar chiar și așa, oamenii mai șovăiau. Atunci, profesorul Soto primi un foarte scurt mesaj din partea lui Agapito : „Numiți-l locotenent-guvernator pe Isaac Carbajal, ca să-l punem la încercare. Astfel vom afla ce hram poartă“. Acum știau !

— Pentru ultima oară : propuneți candidați pentru funcția de președinte al obștei ! strigă Cipriano Guadalupe.

Într-o vreme, Cipriano fusese ros de invidie, văzînd cît de influent devenea, treptat-treptat Isaac, însă mai apoi înțelese că Agapito avea dreptate : alegerea lui Car-

bajal avea să demonstreze că obștea e în stare să ierte, să primească bine pe cei rătăciți care găseau din nou calea cea dreaptă. Cît despre Isaac, vedea bine și el că timp de douăsprezece luni, acesta lăsase totul baltă pentru a-și îndeplini misiunea ce i se încredințase.

— Trecem la vot! strigă Cipriano Guadalupe și o porni agale pînă ajunse să se așeze în spatele lui Isaac. Peste patru sute de bărbați făcură la fel.

15

UNDE SE POVESTEȘTE DESPRE „BĂTĂLIA DINTRE VII ȘI MORȚI" ȘI DESPRE ALTE *PONCHO*-URI PE CARE *DOÑA* AÑADA LE-A ȚESUT ÎN BEZNA EI

Cu riscul de a fi somat de Posturile de jandarmi, Agapito Robles își luă îngăduința de a purta *poncho*-uri colorate. Era singura primejdie pe care prudența lui o nesocotea. „Cînd o să pun straie cenușii, să știți că n-o să mai am putere-n mine nici să mestec". Și cu toate că știa că în monotonia cordilierelor culorile vii îl puteau trăda, nu renunța să le poarte. *Doña* Añada, care orbise, i le țesea în întunericul zilelor ei de pe urmă, refugiată într-o colibă, la Yanacocha. După patruzeci de ani, petrecuți cu fidelitate în bucătăriile familiei Barda — judecătorul Montenegro se prăpădea după mîncărurile ei cu ardei iute și carne de pasăre, după pilaful cu carne de rață, după *humitas* — n-avu parte, la bătrînețe, nici măcar de un ungher. La sfîrșitul unei veri, bunătatea ochilor ei se veșteji. Slugile judecătorului socotiră că s-o găsi un loc în bucătăria imensă a Montenegrilor unde *doña* Añada va putea să-și încălzească mădularele. Nu știau de ce era în stare judecătorul! Întorcîndu-se odată de la moșia *El Estribo*, Montenegro o văzu pe bătrînica cea oarbă tăifăsuind cu mușcatele. „Cine-i baba asta?" De uluire, ochii lui Chuto Ildefonso făcură bul-

buci. „Ce face aici baba asta?“ întrebă iar. „Este *doña* Añada, doctore“. „Ce Añadă?...“ Bătrîna zîmbi cu blîndeţe. Judecătorul urcă scara tocănind. Bătrîna mai stătu să mîngîie trandafirii, vegheată de emoţia lui Chuto Ildefonso, care, pentru prima oară în viaţa lui, simţea fisurîndu-i-se credinţa cîinească. Ajungea, oare pînă în fundul sufletului său mîrşav reflexul întunecat al unei asemenea ingratitudini? *Doña* Añada umbla de colo-colo printre florile din cele trei curţi.

— Rămîneţi cu bine, trandafirilor, rămîneţi cu bine, garoafe! Tuturor, Añada vă spune rămas bun: ţie, Nicolasa, mac zglobiu, ţie, Martita, muşcată răsfăţată şi ţie, Pepito, cel mai arţăgos din toată grădina.

Mîna ei mîngîie un trandafir plin de spini.

— Clarita, n-am să uit cît ai suferit. Eu ştiu ce durere e-n sufletul tău. Dar durerea ce te apasă de focul iubirii nu-i durere. O să vină primăvara şi atunci toporaşul o să-şi întoarcă iarăşi privirile spre tine.

Chuto văzu cum trandafirul se dezmierda cu mîna ei zbîrcită.

— Iar tu, caprifoiule, să nu fii rău nici tu cît n-am să mai fiu aici! Îţi închipui cumva că n-am să te aud? Ţi-ar plăcea să pui stăpînire pe toată grădina. Dreptate-i asta?

Caprifoiul — jură mai tîrziu Chuto — odată se răsuci de ruşine.

Iar bătrîna striga:

— Oh, copacilor! Oh, plantelor! Oh, florilor! Toate cîte creşteţi, pînă la urmă trebuie să vă veştejiţi! Asta vă e soarta. Nu vă plîngeţi! Cel puţin pe voi n-o să vă izgonească nimeni la bătrîneţe. Mi-a spus mama să nu cobor la Yanahuanca. „Ce să cauţi tu acolo, Añada? Aici ai lumină, ai copaci şi apă limpede. Eşti voioasă sub lumina stelelor. Ce mai vrei?“ Dar eu eram tînără şi nesăbuită şi frumoasă. Ce văd ochii tăi acum, Chuto, e o ruină. Mă crezi că pentru mine flăcăiii îşi scoteau numaidecît cuţitele din teacă? Pînă şi proprietarii urcau la Yanacocha să-mi cînte serenade. Şi am lăsat totul ca să urmez un zîmbet amăgitor... La ce-mi slujesc acum toate aceste amintiri dacă eu n-am să mai ies din întuneric niciodată? Oh, bătrîneţe, anotimp ticălos! Am vă-

zut brațe care odinioară doborau copaci, iar acum li se pare grea pînă și lingura de mîncare cerșită. Am văzut picioare ce alergau odinioară ca mînjii, iar acum au nevoie de o jumătate de zi ca să străbată întinderea necuprinsă a unui *patio*. Iar trupul meu, cît de mulți l-au rîvnit! Bărbați din cei mai bravi erau gata să-și arunce cît colo săbiile. Pío Mariano, care băgase groaza-n jandarmi îmi cînta:

Tungù, tungù, tungù
Tungu, tungù, dulce porumbiță
Tungù, tungù, ce te frămînți?
Tungù, durerea ta e mare?
Tungù, ia spune-mi ce te doare.

Otrava trădătorilor l-a ucis înainte de vreme. Dar ferice de el! N-a ajuns să știe ce-i neputința, milostenia, singurătatea, umilința — pîinea cea de toate zilele a bătrînilor. Eu adulmec tăcerea! Eu adulmec întunericul! Eu adulmec moartea! *Supaypaguagua*, odrasla diavolului, așa ți se spune, Ildefonso. Dar nu-i adevărat. Miezul inimii tale e bun. Añada, stăpîna nopții, o spune.

Bătrîna ridică mîna spre cer.

— Oh, soare, acuma sîntem dușmani!

— Încotro să te duc, maică? întrebă Chuto, îngrozit. Căci, la fel ca și celorlalți slujitori, adunați grămadă în *patio*, îi era necunoscută această Añadă care după patruzeci de ani de tăcută blîndețe se pierdea în meandrele unui discurs nelămurit. Yanacocha ți-e loc de baștină. Acolo au să te primească, maică. Să te duc? o-ntrebă Chuto cu un nod în gît.

— N-am nevoie de tine! N-am nevoie de nimeni! Añada e singură! Mi-a spus biata mama: „Anada, tu lași lumina ca să dai de umbră.“ Și așa a fost!

Și sub ochii îngroziți ai slugilor, oarba străbătu toate cele trei curți și ieși în stradă. De zece ani nu mai călcase prin Yanahuanca, dar părea că picioarele își aminteau tîrgul mai bine decît ochii. Căci fără pic de șovăială traversă piața și coborî pînă unde curgea — în alte vremuri — rîul Chaupihuaranga. Chuto împreună cu slugile înspăimîntate o urmară pînă la debarcader. Ca și

cum ar fi văzut, se îndreptă spre o luntre ce se legăna pe apele zbuciumate. Se sui în ea. Abia atunci băgară de seamă șirul de cobai ce venise în urma ei. Părăsind vasta bucătărie, sub ale cărei duşumele trăiau, în galeriile lor, cu sutele, însoţiră chiţăind grozava maiestate a bătrînei.

— Şi-acu' strigă Eufemia, cealaltă bucătăreasă, ce-o să facem cînd o să ceară doctorul o tocăniţă picantă de cobai ?

— Îi daţi o farfurie de căcat, spuse Chuto, izbucnind în plîns.

— Din umbră am ieşit şi în umbră mă întorc ! Nu există lumină ! Añada e singură ! Să nu vină nimeni după mine !

Nu cutezară să nu-i dea ascultare. Oarba se depărtă vîslind. Cum o fi traversat ea lacul şi-a ajuns la Yanacocha ? Se ştie numai că, pe la miezul nopţii, apăru acasă la delegatul Robles. Cum o fi ştiut ea că aceea era casa lui ? Agapito deschise uşa surprins.

— Daţi adăpost unei femei sărmane, delegatule ! strigă bătrîna.

Agapito îi sărută mîna.

— Pămîntul natal te primeşte cu dragoste, *doña* Añada.

— M-au stors de ani, s-au înfruptat din fruct şi acum, iată, au aruncat coaja ! Daţi adăpost unei bătrîne nenorocite !

— La cartofiorul ăsta, murmură Robles întinzîndu-i o farfurie rămasă de la cină.

Chiar în noaptea aceea Agapito îi arătă o casă părăsită pe care, a doua zi, tîmplarul Cipriano Guadalupe şi ajutoarele lui se apucară să o repare. Cu prilejul unei adunări, obştea o înzestră pe *doña* Añada cu un teren şi hotărî să-i semene în fiecare an cîte cinci saci de cartofi. „Am să vă răsplătesc ţesînd", le spuse bătrîna. Alguazilii satului îşi închipuiră că aiurează, însă, peste cîteva săptămîni, bătrîna cea oarbă trimise la Sediul delegatului un balot. La sfîrşitul unei adunări furtunoase în care se dezbătuse îndelung dacă alde Julca, hoţi de vite înrăiţi, trebuie daţi afară din obşte, şi mai mult din milă decît din curiozitate, desfăcură balotul. Astfel pri-

miră primul *poncho* dintre celelalte multe pe care, recunoscătoare, *doña* Añada avea să le țeasă pentru delegat. În loc de flori, fluturi sau păsări ce împodobesc de obicei astfel de *poncho*-uri, oarba urzise un peisaj și o mulțime de oameni străbătînd în furia lor cîmpii, biruind cordiliere, traversînd pustiuri, ca, la sfîrșit, să se înnece încercînd să treacă apa unui rîu.

Profesorului Vento i se păru c-ar recunoaște acele maluri.

— Pare că ar fi rîul Mantaro...

— Cu neputință ! *Doña* Añada n-a ieșit niciodată din provincie.

Dar Mantaro era ! Aveau să se convingă de aceasta peste cîțiva ani. *Doña* Añada, în orbirea ei, se rătăcise. În loc să țeasă cum voia de fapt, înfrîngerile și izbînzile din trecut, țesuse înfrîngerile și izbînzile ce aveau să vină. Peste o lună dădu gata un *poncho* urzit în nuanțe de verde. Obștea îl primi fără să știe că în lîna lui ieșea la iveală trădarea, chipul trădătorului vinovat de nereușita traversării rîului Mantaro, traversare ce aveau s-o încerce mult mai tîrziu obștenii din Diezmo. Conducerea obștei îi transmise mulțumiri prin Constantino Lucas.

— Yanacocha salută hărnicia mîinilor tale și te roagă să ceri lînă și vopsele cît ai nevoie.

— Am să torc toată istoria satului...

Constantino Lucas plecă fără să înțeleagă însă ce-i spusese. Fiindcă ceea ce credeau ei a se datora delirului bătrînei, era în fapt, viitorul. O toamnă întreagă țesu la cel de-al treilea *poncho*. Yanacochanii se arătară încîntați fără să înțeleagă ce era cu el. Pe fondul unei nopți spuzite de stele, un bărbat de flăcări traversa trecătoarea, cuprinzînd în flăcările lui case, ogrăzi, copaci, pîrîuri.

— Asta nu-i Agapito ? întrebă Cipriano Guadalupe.

— Agapito în flăcări ? rîse un negustor din Michivilca.

Cam pe cînd — în alte vremuri — ar fi trebuit să conteneasă ploile, *doña* Añada, le trimise ceea ce cunoaștem azi sub numele de „Bătălia dintre vii și morți". Țesute în galben, armate defuncte ieșeau dintr-un munte troienit care nu putea fi altul decît Jirishanka. Ieșeau să-și apere mormintele. Țesute în roșu, armate vii încer-

cau să-i despoaie de crucile lor de lemn, de lespezile lor, de cele de pe urmă suferinți.

De astă dată, yanacochanii se îngroziră. Unii dintre ei se recunoscură printre morți.

Îi trimiseră din nou mulțumiri împreună cu o noatenă neagră.

— *Señora,* Yanacocha te roagă să o primești. Curînd o să-ți facă miei și cu blana lor o să-ți încălzești oasele.

Oarba zîmbi.

— M-aș bucura mai mult de niște cobai.

Numai cobailor le spunea ce avea pe suflet. Avea cu sutele și fiecare purta alt nume. Cum îi putea ea deosebi ? Să fi învățat oare limba lor trăind atîta amar de vreme printre ei ? Destul și bine că ei înțelegeau semnele ei. „Arnaldo este un înțelept." „Paquito este rău și maică-sa l-a părăsit tare devreme." „Isidro e un trîntor !" „Dacă răutăcioasa asta de Concepcion o să-l mai necăjească pe Margarito, am s-o pedepsesc." „Bagă de seamă, Domitilo, e pentru ultima oară cînd te rog să nu-l mai muști pe Celestino."

Veni iarna și *doña* Añada se apucă să țeasă „Înlocuirea Oamenilor".

Agapito era tot plecat. Umbla noaptea, ziua dormea. Ocolea șoselele bîntuite de patrule. Obosit de raziile din ce în ce mai presante ale jandarmilor, hotări să iasă din provincie. Într-o noapte, zări un conac necunoscut. Cînd să descalece, veni la el un cărăuș și-i șopti : „Dacă ești yanacochan, șterge-o repede. S-a emis ordin de ridicare." Plecă la Junín. Cîteva luni mai tîrziu, zări fumul uriașei topitorii ce ținea de „Cerro de Pasco Corporation".

În La Croya a existat întotdeauna un Post de Control riguros. Agapito și Cachabotas hotărîră să ajungă la Morococha pe un drumeag șerpuind la o înălțime de cinci mii de metri. Pe drum întîlni cîțiva obșteni. Se așezară laolaltă să aprindă focul și să împartă merindele. Pe seară, se apropie de grupul lor un bărbat uscățiv, istovit, cu ochi plini de bunătate. După bastonul îmbrăcat în argint pe care-l purta, își dădură seama că era un *varayoc,* un primar. Merseră mai departe pe același drum. Omul părea zorit. Încetul cu încetul îi cîștigară

încrederea. El Andarín [1], bărbat cu surîsul trist, le povesti că pornise la drum pentru a duce o plîngere în numele obștei sale.

— Noi sîntem pe drumuri tot pentru o plîngere.

— Nu-i drept să se poarte cu noi de parcă am fi niște animale, spuse primarul. Obștea mea e obligată să muncească și ziua și noaptea. Bărbații au fost duși să lucreze la mine, atît de departe, încît de ani de zile nu și-au mai văzut femeile. Sămînța omenească e lăsată să putrezească. În satul nostru de patru ani nu s-a mai născut nici un copil!

— Trebuie să ne ajutăm între noi, frații, tătucă.

— Mai presus de toate stă recursul ce trebuie citit de Vicerege.

— De Președinte poate vrei să spui.

— De Vicerege, căci fără aprobarea lui, recursul nu e valabil. Hotărîrea pronunțată de Instanță, fără cunoștința Viceregelui, nu e valabilă nici ea. Și atunci trebuie s-o luăm de la capăt. Pentru toate aceste încurcături am bătut șase mii de leghe.

— Șase leghe, vrei să spui.

El Andarín oftă.

— De șase ori o mie fac șase mii.

Amurgul se lupta cu ultimele licăriri de lumină. Agapito găsi o peșteră bună unde să facă popas peste noapte. Uitîndu-se la bastonul de *varayoc*, singurul obiect pe care îl purta cu el, îl pofti pe Andarín să mănînce cu el o mînă de porumb prăjit și o bucată de brînză. Agapito descălecă. El Andarín însă, nu se opri învîrtindu-se cu calul pe loc. Și vorbind fără încetare.

— Ia, îl îndemnă Robles.

— Îți mulțumesc, eu beau numai apă.

— Stai jos, te rog. Ai să oboseștí așa.

El Andarín zîmbi.

— Dimpotrivă. E mai rău să te oprești. Cum te oprești, cum te ajunge oboseala, pe cîtă vreme dacă mergi, ai scăpat de ea. Eu dorm numai de-a călare, căci mai am mult de umblat. Cu bine, yanacochanule. Nu-ți pierde

1 Drumețul (n.t.).

curajul. Și ține minte ce-ți spun : să ajungi la Viceregе. Fără pecetea lui, recursul nu e valabil, mai strigă El Andarín făcîndu-se nevăzut.

Agapito nu îndrăzni să mai rămînă în peșteră. La Smelter întîlni cîțiva cărăuși. Aprinseră foc lîngă foc. Fulgerele înjunghiau cerul. Agapito începu a le povesti cu însuflețire despre Andarín. Unul din cărăuși le spuse atunci că acela era Tomás Katari, un primar de-al indienilor care cu secole în urmă străbătuse de trei ori drumul de la La Paz la Buenos Aires pentru a se plînge Viceregelui. Fiecare drum — o mie de leghe dus, o mie de leghe întors — îi lua un an. Și mereu lipsea cîte ceva recursului său : o legalizare, o pecete, o mărturie... A trebuit să se întoarcă de la Buenos Aires la La Paz. Și încă o dată de la La Paz la Buenos Aires. Și altă dată iar, de la Buenos Aires la La Paz. Toată viața și-o trăise în mers. Și încă avea să mai bată drumurile, pînă cînd toți viceregii, toate tribunalele, toți președinții aveau să satisfacă jalbele indienilor.

— Vai de sufletul lui, cît umblă pentru noi, se închină un cărăuș.

— Așa e, spuse Adelaydo Vázquez. Mult trebuie să pătimească omul ca să i se facă dreptate ! Noi umblăm tot pentru un recurs.

— Din ce obște sînteți ?

— Sîntem din Ambo.

— Cum merge procesul vostru ?

— Nu merge. L-am început acum cincizeci de ani. Cei care ne-au trecut împuternicirea au murit și Curtea nu se pronunță.

— Obștea din Ongoy a avut necazuri mai mari, spuse altul. Procesul lor durează de o sută șase ani. Cinci delegați morți. Asta e tot ce au reușit să obțină.

Îl privi drept în ochi.

— Nu te supăra că te întreb, dumneata nu ești cumva Agapito Robles ?

— Ba da, de unde știi ?

— Am fost închis la Cerro. Am scăpat acum o lună. Ți-am văzut fotografia la Penitenciar. Te caută ca pe-un ac. Așa că, pierde-ți urma !

— Dar nu pot.

— Dumneata eşti mai de ajutor viu decît mort.

Vázquez îl privi în ochi.

— Ştii că la Yanahuanca e ordin să vineze toată lumea pume ?

Agapito păli. Neputînd să-l prindă pe delegat cu nici un chip, autorităţile politice din Yanahuanca ajunseră la concluzia că ce spusese Victoria din Racre era adevărat : că Agapito Robles primise *autorizaţia* de a se preface în pumă.

Un turnător îi suflase judecătorului că la sfîrşitul unei şedinţe, Agapito Robles, pentru a arăta cîtă putere are el, se preschimbase în pumă. „Pumă ? Dar e ridicol ! Va fi umblînd şi pe aici vreo pumă. O pumă cu un *poncho* ca o flacără ?“ Pentru a risipi orice îndoială, Tribunalul oferi două mii cinci sute de soli pentru fiecare cap de pumă predată la Postul de Jandarmi.

16

O POVESTE ADEVĂRATĂ CU CECILIO ENCARNACIÓN, PRIMUL ŞI ULTIMUL SERAFIM *QUECHUA*

Cîteva zile mai tîrziu, văzu în zare un sat răsfirat pe poala unei coline vineţii : Pumacucho. Un soare vesel umplea cu strălucirea lui Piaţa Armelor, unde, cîteva grupuri de bărbaţi şi femei sporovăiau, alcătuind parcă mici insule. Intră în piaţă. Cu toate că *poncho*-ul lui înfăţişa „Trecerea cordilierei Culebra“, nu luă nimeni seama la felul în care era gătit. Agapito se uită să vadă ce anume putea isca atîta curiozitate : un bărbat stînd în genunchi cu braţele deschise, el însuşi ca o cruce, în faţa unei cruci din lemn necioplit, împodobită cu inimioare de staniol. Nici omul şi nici cei care se uitau la el, unii cu admiraţie, alţii cu dispreţ, nu spuneau o vor-

bă. Trecu amiaza, veni și seara, pîlpîi amurgul și nimeni nu se clinti din loc. Se lăsase întunericul de-a binelea cînd un cărăuș de lame se apropie de el :

— Ăsta-i îngerul de i s-a dus vestea ?

Agapito zîmbi cu prudența celor care se știu urmăriți. Decepționat de tăcerea lui, cărăușul căută spre un bărbat cu fața adumbrită de amărăciune :

— Ăsta-i sau nu-i ăsta ?

Nimeni nu răspunse. Omul care-i întrebase scuipă într-o parte și-și văzu de drum. Agapito Robles plecă și el, îndreptîndu-se spre lumina tremurată a lămpilor ce pîlpîiau în prăvălioare. Îl copleși o mireasmă amețitoare.

— De vînzare-s jumările ?

— Două la sol, răspunse bătrîna fără să-și dezlipească o singură clipă privirile de la piața unde amurgul făcea încă mai uriașe brațele întinse ale celui despre care cărăușul întrebase dacă e îngerul. Agapito își cumpără jumări de doi soli, iar apoi, oprindu-se cîteva uși mai încolo, o cană de cafea și trei pîinișoare. Se ghemui lîngă un gard de cactuși. Atît era de sleit că adormi îndată cu spinarea proptită în spini. Visă c-ar fi ajuns într-un sat întocmai ca Pumacucho. O mulțime umplea și acolo piața, cu deosebirea numai că o mulțime de animale ! Păsări, feline, vipere, pești, broaște țestoase, raci, fiare de tot soiul, și din cele cunoscute și din cele necunoscute, împînzeau coastele. Deodată văzu o băltoacă. I se făcu sete. Se apropie. Se aplecă să bea. Fără a se mira cîtuși de puțin, își dădu seama că era, de fapt, o puma. Îi văzu spaima din ochi, îi văzu blana plină de pete, iar apoi, la rînd cu toate celelalte animale, ascultă și el glasul unei fete care ar fi putut să jure că era *doña* Anada cînd era domnișoară. Fata, îmbrăcată într-o fustă croită din pînză de curcubeu, strigă :

— Animale de Sus și Animale de Jos ! Animale care umblați, animale care înnotați și animale care zburați ! Fratele nostru Kurivilca cel sărac luptă cu Rumicachi cel bogat. Se bat pentru dragostea acelei femei care este mai bună ca adierea. De trei ori s-au înfruntat și de trei ori a biruit Kurivilca, însă, de astă dată, Rumicachi, bogatul, îl pune la încercare într-alt fel, cerîndu-i să du-

reze un palat într-o singură zi. Slujitorii lui abia au ridicat într-o dimineață întreagă un zid lung de o leghe. Așa stînd lucrurile, cum va putea fratele nostru să se măsoare cu el ?

— Dar noi, pentru ce sîntem aici ? se înălță un condor.

Condorii care îl înconjurau îl aprobară, bătînd bucuroși din aripi.

— Așa-mi place ! strigă fata scînteind. Clădirea trebuie să fie gata înainte de revărsatul zorilor ! Porniți !

Scheunînd, tropotind, țipînd, mugind, șuierînd, uguind, animalele construiră un zid de două leghe, temelia unui palat al cărui acoperiș avea să rănească luna. Pumele aveau de ridicat zidul dinspre apus. Agapito Robles ar fi vrut să stea de vorbă cu felinele din echipa lui însă puma cea mare, conducătoarea lucrărilor, nu le îngădui nici o clipă de răgaz înainte de terminarea zidului împrejmuitor. Sclipitoarea fată cuprinse cu privirea construcția și zîmbi.

— Numai acoperișul ne mai lipsește.

— Este prea sus, spuseră furnicile.

— Este prea jos, spuseră vulturii.

— Atunci o să-l construiți voi, le porunci Añada cea tînără vulturilor și uitîndu-se la Agapito mai spuse ceva ce delegatul nu mai află, căci se trezi.

Deindată ce ochii i se dedară cu lumina, Agapito îl văzu pe așa-zisul înger tot în locul în care-l lăsase cu o noapte înainte. O mare de oameni stătea roată în jurul lui. La fel de nepăsător în fața celor care îl admirau ca și în fața celor care îl ocărau, el rămînea mai departe cu brațele întinse. Agapito îl văzu bine la lumina zilei : un indian ca oricare altul, arămiu, cu pomeții obrajilor ieșiți, cu ochi prelungi și păr lins. Era într-adevăr înalt și trupeș. Din colțul pieței răsări un creol ce părea, de departe, a fi proprietar. Întrebă în bătaie de joc :

— Ăsta-i verișorul cel vestit al lui Sfîntu' Petru ?

Rise.

— N-o fi cumva și cumnat cu Fecioara Maria ?

— Cum o să fie ăsta înger ! E un prăpădit de *cholo* [1] de la noi din sat. Pînă acum o săptămînă era tîmplar, răspunse scîrbit un grăsan.

O femeie cu fustă neagră, cu văl negru de doliu şi cu gesturi negre, protestă cu furie :

— Şi Sfîntu' Petru tot tîmplar era !

— Pe ăsta îl cunoaştem, *dona* Edelmira. E un pierde-vară.

Se întoarse spre străin.

— Îl cheamă Cecilio Encarnacion. Era ca noi toţi pînă acum cîteva zile.

— Acum e altfel ? stărui zeflemistul.

— Aşa spune.

— Ce spune ?

— Că în drum spre Huánuco a căzut în apa rîului Huallaga. Aşa spune. Că l-a luat puhoiul. La vremea asta, Huallaga are întotdeauna apă din belşug. S-a înnecat. Aşa spune.

Rugăciunile bătrînilor se înteţiră.

— Puţin a lipsit să-l înghită apa de tot ; atunci l-a apucat cineva de zdrenţe şi l-a tras afară din apă. Aşa spune. Şi cînd s-a trezit, s-a pomenit în rai printre sfinţi. Tatăl ceresc ţinea slujbă. După ce-a isprăvit, Dumnezeu s-a întors către el. Cecilio a orbit. Însă de auzit auzea. Dumnezeu a grăit astfel : „Acesta este Cecilio Encarnación, Văr al lui Isus Hristos şi nepot al meu, preaiubit. De faţă cu toţi Arhanghelii, l-a numit Serafim de Rangul întîi, Chezaş al Lumii, Mîntuitor al indienilor. Indienii pătimesc pe pămînt şi au nevoie de mîngîiere şi e vrerea mea a-l numi Înger spre a-i izbăvi pre ei. Serafime Cecilio, coboară din slăvi la Pumacucho şi predică-le că a sosit ceasul izbăvirii lor. Sodoma va pieri, iar Tahuantinsuyo se va naşte a doua oară !“

— Aşa spune ?

— Aşa spune.

— Adevărat ?

Înainte ca burduhănosul să mai spună ceva, una din babe îl scuipă în obraz.

---

1 Nume dat în unele ţări din America Latină metişilor (n.t.).

Căci Pumacucho nu știa încă ce să creadă. Bărbatul acesta care stătea ca o marmură în timp ce se șușoteau atitea în fața lui, poate că era chiar înger. Pîntecosul plecă bombănind. Babele se cufundară în rugăciuni. Aceeași Edelmira care pornise femeile să tăbare cu pietre asupra Îngerului în ziua sosirii acestuia, murmura acum fără sfîrșit, cu ochii închiși, o rugăciune după alta. Cu șapte zile în urmă, tîmplarul — nici măcar tîmplar, ci calfă! — comunicase Mesajul din ușa capelei din Pumacucho unde, din cînd în cînd, niște sacerdoți adevărați oficiau slujbe adevărate. Sacerdoți *adevărați!* Oprindu-se pe banca din fața capelei, ale cărei uși le deschidea duminica paracliserul și cantorul Victoriano, acest țopîrlan se proclamă Trimis al Domnului. De trei ori: la nouă, la douăsprezece și la șase. Cum se lăsă întunericul, Edelmira Perujo și vecinele ei tăbărîră pe el cu pietre. Și se întîmplă prima minune: proiectilele nu-l atinseră. Fără a se supăra defel, Îngerul îi avertiză:

— Pumacucho, sat ticălos! Eu, Cecilio Encarnacion, Înger de Rangul Întîi, prin voința unchiului meu, Preaînaltul, vă conjur să-mi dați ascultare și vă dau răgaz cît să vă căiți de ticăloșiile ce le-ați săvîrșit, ca apoi să vă închinați mie și să mă ascultați! Aici am să postesc, pînă cînd cei drepți vor ajunge să înțeleagă, după care trăznetul mîniei mele va lovi pe necredincioși și pe netrebnici. Căci eu vă aduc Dreptatea și Libertatea!

Îngenunchie, deschise brațele și începu să postească. Un post neîndouplecat. Nu catadicsi să mai scoată o vorbă! Acolo îl găsiră zorile și amurgurile; acolo îl pătrunse ploaia, îl dogorî soarele, îl dăltui vîntul, însă toate acestea nu erau nici soare nici ploaie nici vînt căci nu puteau să-i tulbure nepăsarea îngerească. În cea de-a cincea zi, femeia unui hoț de vite ce fusese prins, veni să îngenuncheze dinaintea lui și-i puse la picioare un buchet de trandafiri sălbatici. Era în puterea nopții cînd alde Magdaleno veniră să se roage plîngînd în hohote: primul lor născut se îmbolnăvise. Îngerul nu găsi cu cale să-și coboare privirile de la cer. În cea de-a șasea zi, îngenunchie un cărăuș din Dos de Mayo. În ziua a cincisprezecea se dezlănțui cea mai grozavă furtună din cîte s-au pomenit vreodată în Pumacucho. Tunete și ful-

gere se împletiră într-un singur foc deasupra satului înfricoşat; numai biserica rămase ocrotită într-un golf de lumină, liniştit precum chipul Îngerului. Îndată ce se împrăştiară norii, cei care erau de faţă putură să afle cît de mare era spaima tuturor: Olga Torrico, învăţătoarea şcolii — normalistă de la Lima! — străbătu piaţa urmată de cantorul Victoriano — chiar aşa, neîncrezătorul paracliser Victoriano! — şi de cele cincizeci de eleve ale sale care-i aduceau trandafiri, muşcate, precum şi o nevinovăţie tulburătoare. Acoperită cu o mantilă, Olga Torrico îngenunchié:

— Îngere binecuvîntat! Mă închin ţie! Primeşte cu drag florile ce ţi le aduc aceste inimi fără de prihană.

Învăţătoarea şi Victoriano se închinară. Cîntecul fetelor, ca şi uluiala curioşilor creşteau. Cantorul Victoriano deschise larg uşile bisericii. Soarele pătrunse pînă în altarul cel mare. Paracliserul Victoriano îl rugă:

— Îngere preaiubit, intră în casa ta şi aşează-te la locul ce ţi se cuvine. Am păcătuit. Miluieşte-ne pe noi şi iartă-ne nouă greşelile noastre.

În zadar se rugă paracliserul; în zadar se rugă de el învăţătoarea Torrico; în zadar se rugară fetele. Îngerul zîmbea blajin. Dar atît şi nimic mai mult. Îngerul nu se clinti nici măcar după ce întreaga mulţime înfricoşată se aruncă în genunchi rugîndu-se fierbinte. Astfel, oamenii din Pumacucho înţeleseră abia în a cincisprezecea zi de cînd porniseră să-l hulească pe Înger că neîndoplecatele braţe ale acestuia stăteau deschise asupra nelegiuirii lor. Cei vinovaţi îşi recunoşteau păcatele. Absolut toate femeile — şi mamele, la urmă! — îi aduceau Îngerului Nepăsător flori, berbeci, găini, cobai cîţi reuşeau să prindă, cartofi şi fructe. Însă unii bărbaţi încă şovăiau. Cei care nu mai voiau să-l pîngărească pe Înger tăbărîră cu pietre asupra primăriei unde, total dezorientate, autorităţile se aflau în dezbateri. Înainte de a se crăpa de ziuă, un fulger aprinse paiele de pe casa primarului care, uitînd şi de casă şi de flăcări, dădu fuga să îngenuncheze la picioarele Verişorului primar al lui Isus Hristos. Trebui s-o ţină într-o rugăciune pînă a doua zi. Abia atunci catadicsi Îngerul să coboare, în după-amiaza celei de-a şaptesprezecea zile de post, la şase. Sub

o ploaie răpăitoare de flori, îi făcură o plimbare triumfală pe străzile înnegrite de păcătoşi căiţi ; cîntînd în cor, îl băgară în biserica luminată de sute de luminări. Victoriano aşezase în faţa altarului mare singurul fotoliu îmbrăcat în catifea care exista în Pumacucho.

Îngerul arătă spre altar.

— Acela este locul meu.

— Dar, Serafime, sfinţii ?...

— Acela este locul meu, stărui cu glas aţîţat.

Învăţătoarea Torrico îi dădu jos fără nici o şovăire pe Sfîntul Petru şi pe Sfîntul Pavel, cît despre Sfîntul Francisc din Asissi, acesta, împreună cu lupul său, n-avură decît să se mulţumească să stea într-un cotlon. Îngerul binevoi să ocupe altarul mare. Învăţătoarea scoase veşmintele preoţeşti. Îngerul se lăsă îmbrăcat de mîinile ei, îngădui să i se aşeze pe cap o coroană de flori şi îi binecuvîntă. Bărbaţi şi femei treceau lăsîndu-i la picioare inimioare din argint, bănuţi, trufandale, în vreme ce Îngerul le lăcuia pe toate cu privirea lui scumpă. Îngerul se uită atunci, pentru prima dată la Agapito Robles.

17

UNDE CONTINUĂ DELOC NĂSCOCITA POVESTE A ARHANGHELULUI CECILIO ENCARNACION

„La Pumacucho, a coborît un Înger pentru a-i izbăvi de suferinţă pe indieni.“ Însă aceasta nu era o veste pentru albi. Arhanghelul Cecilio proclama adevărul în *quechua*. Doar limba asupritorilor, cînd se făcea auzită, îi tulbura condiţia de înger. El predica Sfîrşitul Împărăţiei Nedreptăţii în *quechua*. Plecăciunea pe care o făceau încă de la intrare cei ce nu cunoşteau limba celor drepţi, n-a însemnat nici un fel de piedică pentru ca el să nu-i dea pe brînci afară. Aceasta nu era o veste

pentru albi. Instrucțiunile cantorului Victoriano, noul Episcop de Ierusalim, erau îndeplinite riguros. Numai cei drepți, care se înțelegeau, adică, în limba Arhanghelului Cecilio, aveau să se bucure de venirea lui. Nu era încă vremea ca fața lui, arătîndu-se lumii, să scapere ca un fulger. Cecilio era îngerul de vederea căruia se bucurau numai cei împilați. Îngăduia adorarea în altar. Fosta învățătoare, care devenise între timp Episcop de Huánuco, îi schimba straiul și coroana în fiecare zi. Cu aceste podoabe, stătea frumos să primească toată căldura mulțimilor, sporită încă o dată pe-atît de aceea a lumînărilor de ceară. Pe chipu-i îngeresc șiroiau preascumpe broboane de sudoare, slujitoarele lui avînd grijă să le șteargă cu șervete moi. Cînd se însera, Episcopul de Ierusalim îi dădea o linguriță de apă. Era tot ce cerea. Căci Cecilio primea ofrandele, porumbii fierți, berbecii la grătar, găinile, cobaii fripți, oalele cu stufat, *pachamancas*-urile, fructele cele mai de soi, numai pentru a-și cinsti cu ele neamurile din cer. În timpul nopții, se putea desluși bătaia de aripi a îngerilor ce coborau fie pentru a-i comunica anumite mesaje, fie numai pentru a-l înveseli. Ei se înfruptau din ofrande. Însă aceasta nu era o veste pentru albi. Arhanghelul Cecilio venea cu ordine precise de a abate trăznetele asupra orașelor lor și de a clădi Templul Abundenței. El însuși înștiința autoritățile că îndată ce vor sta ploile — Agapito Robles nu mai pregeta să se minuneze de spectacolul ploilor torențiale, interzise în provincia lui — va fi ridicat Templul Abundenței. Zidarul Palacios fu numit Mare Arhitect. Misiunea lui — întocmirea planurilor sfîntului lăcaș, care prin dispoziția Tatălui Ceresc, avea să se construiască pentru a avea întotdeauna mîncare pentru indienii flămînzi. În vîrful dealului Pumacucho urma să fie construită Marea Sală de Mese unde aveau să se sature — în sfîrșit! — națiile arămii. Templul trebuia să aibă lungimea și lățimea de cîte o leghe. Însă chiar și așa, Palacios era încă încercat de îndoieli. Aveau să încapă în el flămînzii toți? Episcopul de Haiti dăduse un comunicat potrivit căruia data începerii lucrărilor de construcție avea să fie întîi martie. Mai apoi, după o noapte exaltată, Arhanghelul hotărî să schimbe data cu una

mai apropiată. În vederea începerii, lucrărilor, negoțul avea să fie întrerupt la întîi ianuarie.

— Întrerupem negoțul pentru o zi, două, nu-i așa? se interesă un negustor.

— Negoțul va fi întrerupt șapte ani.

— Sînteți nebuni? Din ce vreți să trăim? Dacă nu vînd, nu mănînc.

De mîncat nu mîncă, însă bău pînă nu mai putu. Căci socotind răspunsul lui hulitor, majordomii Arhanghelului, înainte de a-l scufunda într-un puț săpat din ordinul acestuia, îi dădură o tulpină de rogoz. Astfel îl scufundară în puț pe cel recăzut în erezie, poruncindu-i să răsufle prin pai pînă va primi iertarea Arhanghelului. Îl scoaseră de acolo aproape fără suflare. N-a fost singurul pedepsit. Excedat de atîta hulă, Arhanghelul porunci să fie osîndiți toți necredincioșii, iar croitorul Rufino, numai după ce a plîns și i-a sărutat picioarele a fost iertat de pedeapsa cu moartea, fiind, în schimb, supus la o cazną mai ușoară — biciuirea. Însă chiar și așa, se mai găsiră cîțiva negustori care să cirtească împotriva prohibiției. Ba mai mult, reușiră să atragă o parte din Municipiu, opunîndu-se ordinului. Mereu cutremuratul Episcop de Ierusalim transmise această insoleață. Dar în loc să se înfurie, cum făcea, de pildă, cînd îi vorbeau în spaniolă, Îngerul murmură fără pic de tulburare:

— Am obosit să le tot predic unor necredincioși. Dacă nu voiesc să mă asculte, am să plec.

Sună de trei ori din clopoțelul de argint pe care i-l dăruise obștea din Ambo.

— Astă seară am să zbor în rai dar, înainte de aceasta, o să se pornească al doilea Potop, îi anunță el, întors deja cu spatele la ei.

Știrea aceasta înfioră mulțimile. Căci în Pumacucho nu era chip să mai încapă și alți peregrini. Lăsînd baltă semănatul ori tunsul oilor, districte întregi veneau în grabă să se roage pentru tot felul de pricini. Dintre toate satele, Shurubamba a fost primul prezent, avînd în fruntea lui un taraf de lăutari. Într-o dimineață, mii de bărbați și de femei aducînd cu ei turme de vaci, berbeci și iezi, intrară în piață. După-amiază, veni o mul-

time de lume din Cascai, care, pentru a fi mai aproape de Arhanghel, se așează în piață. Cascai aducea, de asemenea, ofrande. Sosiră apoi oamenii din Llacon, cu două tarafuri de lăutari. Peregrinii își așezau tabăra în piață, pe străzi, prin ogrăzi, sub copaci, pe unde puteau, și dădeau fuga la biserică. În curînd acest sat minuscul, Pumacucho, amenință să fie la fel de populat ca și capitala departamentului — Huánuco. Nu mai era deloc ușor să izbutești să-l vezi pe Arhanghel. Cei care nu ajungeau să-i sărute tivul straiului, își disputau șervețelele îmbibate cu sudoarea-i divină, sfinte relicve ce le obțineai, dacă aveai noroc, cu douăzeci, cu treizeci sau chiar cu cincizeci de soli. Însă aceasta nu era o veste pentru albi. Și cum ar fi putut să fie, cînd credincioșii surpau mine și închideau drumuri din ordinul Episcopului Victoriano. Episcopul de Ierusalim, Episcopul de Huancayo, Episcopul de Madrid și Episcopul de Pekin se rugară în van să le dea timp să-i convingă pe eretici.

— Astăzi, la douăsprezece, are să plouă.

Slăbitul Episcop de Ierusalim începu rugăciunile publice. Cinci sate căzură în genunchi și plînseră pînă la douăsprezece, căci la douăsprezece fix, o ploaie verde, apoi galbenă, apoi roșie, apoi neagră tăie acoperișurile și reteză jumătate din copacii satului gemînd în întuneric. Îngerul nu se tulbură. Cînd se însenină, Trimisul întru mîntuirea celor care, din trufie, disprețuiau mîntuirea, coborî din altar, ieși din biserică și fără a lua în seamă cîtuși de puțin hohotele de plîns, porni să urce muntele Pumacucho din vîrful căruia — spunea înspăimîntat Episcopul de Ierusalim — Îngerul avea să-și ia zborul spre a-l înștiința despre cele întîmplate pe Tatăl Ceresc. Singurul Arhanghel indian ce exista în rai interzise mulțimii, să-l urmeze, făcîndu-i semn cu mîna, însă mulțimea nu-l ascultă : chemîndu-l cu strigăte, înnegri drumul ducînd spre piscul de unde voia să plece Îngerul. Ajuns sus, mulțimea îl înconjură cu spaimă. Serafimul își deschise brațele — brațele acelea care vreme de nouăsprezece zile se deschiseseră asupra necredinței satului Pumacucho ! Dorința de zbor îi umflă pieptul. De două ori își deschise brațele, de două ori mulțimea gemu, de două ori le lăsă să cadă. A treia oară

începu să bată din picioare ca o pasăre. Episcopul de Ierusalim și Episcopul de Pekin îl apucară de picioare rugîndu-l :

— Nu zbura, tăicuțule !

— Nu ne lăsa ai nimănui !

— Milostivește-te de indieni !

— Dumnezeu te-a trimis să ne mîntuiești ! Îndură-te de noi !

Serafimul se uită spre cer. Nu luă în seamă vaierul femeilor, strigătele autorităților care se certau și se luau de piept și se învinovățeau. Nu-și plecă privirile spre a vedea vîlvătaia ce mistuia casele negustorilor eretici. Bătu din mîini gata oricînd să se acopere de pene iar atunci, cînd tocmai era pe punctul de a-și lua zborul, zarva copiilor — aduși de Episcopul de Paris — izbuti ceea ce nu izbutiseră, prin rugămințile lor, oamenii în toată firea. Îngerul se domoli.

— Îngenunchiați, porunci.

Mulțimea se prosternă.

Jurați să împliniți toate poruncile ce vi le dă, prin mine, Dumnezeu ?

Îi răspunse un strigăt de aprobare.

— Atunci rămîn. Dar de azi înainte, în preajma mea vor sta numai cei puri.

— Care sînt cei puri, Serafime ?

— Numai fecioarele sînt pure.

Coborî. Tarafurile și focurile de artificii se auzeau tot mai slab. Bărbați, femei și copii dansau din ce în ce mai departe. Înainte de a se întuneca, paracliserul din Llacon, consacrat Episcop de New York, alese cele șase fecioare ce aveau să stea în acea noapte lîngă Înger. Acesta le ținu trei zile. În cea de-a patra zi, Episcopul de Cascai obținu, dar nu înainte de a se lupta cu alte districte, privilegiul de a schimba fecioarele din Llacon cu altele din Cascai.

La întîi ianuarie, trei mii de oameni porniră să ridice temelia Templului Abundenței. Odată terminat, avea să se încheie — proclamă proaspăt consacratul Episcop de Berlin — epoca întunericului. Arhanghelul Cecilio avea să conducă, el însuși, Cruciada împotriva albilor !

18

TEXTUL PAMFLETULUI PE CARE L-A EMIS DESTITUITUL EPISCOP DE HUÁNUCO ÎMPOTRIVA CHEZAŞULUI LUMII

In partibus dominus, noi, Aurelio, Episcop de Huánuco, în numele Sfintei Biserici Catolice, facem cunoscut tuturor :

„În jurisdicţia Pumacucho, în dioceza noastră, Huánuco, un băştinaş, pe nume Cecilio Encarnacion, răspîndeşte o fărădelege pretinzînd a fi un înger trimis de Preaînaltul spre a izbăvi de suferinţele ei, rasa băştinaşilor.

Bazîndu-se pe naivitatea creştinilor din Pumacucho, acest nelegiuit se proclamă Văr Primar al Sfinţiei Sale Domnului nostru Isus Hristos, Unic Serafim Indian şi, ca atare, Chezaş al Lumii.

Instalat în capela din Pumacucho, se face adorat ca un sfînt prin fel şi fel de satanice vicleşuguri, dar încă mai grav este faptul că pentru a face loc tronului său de contrabandă, a cutezat să dea jos icoanele sacre ale sfinţilor Bisericii Catolice.

Contrazicînd doctrina Sfintei noastre Biserici, cea care ne învaţă «iubiţi-vă unul pre altul», fătarnicul profet din Pumacucho declară un Război Sfînt împotriva rasei albe.

Contînd pe indiferenţa autorităţilor civile din jurisdicţia noastră, indiferenţă ce este de condamnat, sus-numitul Cecilio Encarnacion porunceşte a fi biciuiţi toţi acei bieţi creştini ce i se adresează lui în spaniolă, limba oficială a Republicii Peru.

Anunţă construirea unui aşa-zis Templu al Abundenţei în care se va potoli, după spusele acestui nelegiuit, foamea tuturor nevoiaşilor, fapt pentru care recrutează mînă de lucru cu forţa.

Declarîndu-le balsam divin, avînd puterea de a lecui boli, de a îndrepta diformităţi, de a reda vederea celor orbi, putinţa de a se mişca celor schilozi şi graiul celor muţi, complicii uzurpatorului vînd pe aur bucăţele de

şervete stropite cu sudoarea lui, încasînd sume uriaşe ce sporesc bogăţiile adunate de acest eretic.

Înşelaţi de un confuz sentiment de veneraţie stimulat de sectarii lui, adoratorii îi aduc tot felul de ofrande în bani şi în natură, de care, bineînţeles că menţionatul Cecilio Encarnacion are grijă să nu dea nici o socoteală.

Pentru a-şi demonstra aşa-zisul caracter angelic, pretinde că ţine un post negru, însă noi avem dovezi că, odată ce ziua s-a terminat, porunceşte să se închidă porţile bisericii şi, sub pretextul că-i ospătează pe îngeri, care, după spusele lui, îl vizitează, dar, de fapt, pentru a benchetui cu sectarii lui, îşi petrece nopţile mîncînd, bînd, dansînd şi săvîrşind spurcatul păcat al cărnii cu fecioare pe care i le trimit, potrivit libidinosului său capriciu, satele din jur. Acestea, în prostia lor, îşi închipuie că va răspîndi astfel sămînţa lui Dumnezeu cel adevărat.

Este diabolică ideea că pruncii care s-ar putea naşte din acest abominabil comerţ cu carne ar fi rude de sînge cu Domnul Nostru Isus Hristos.

Ca o culme a rătăcirii, acest samavolnic proclamă destituirea Noastră, autoritate ecleziastică legitimă, consacrînd episcopi falşi care nu ştiu nici măcar să citească şi care, ascultîndu-l, nu au altceva de cîştigat decît numai veşnica pierzanie a sufletelor lor. Lupi îmbrăcaţi în straie omeneşti ! Lupi mai răi decît lupii cei adevăraţi, scoţînd la iveală şi venerînd sfinţi ce nu figurează în Calendarul cu Sfinţi ai Sfintei Noastre Biserici !

Sfidînd dogma creştină, ei spun că omul a fost creat de rîndunică.

Printre minunile acestor sfinţi apocrifi, care dacă ar exista cu adevărat ar fi în rîndul oştilor lui Satana, proclamă existenţa unui Sfînt cu numele de Pariacaca, născut, după spusele lui, din cinci ouă, avînd cinci trupuri — de foc, de ploaie, de fulgere, de pămînt şi de vînt, putînd să crească după bunu-i plac.

Sînt, de asemenea apocrifi, San Huaytacuri, al cărui glas are puterea de a preschimba oamenii în animale ; San Huaylallo, cel cu trup de foc ; Santa Chaupinaca, al cărei trup este o piatră cu aripi, piatră ce prin a sa in-

famă mijlocire face să crească membrul viril al bărbaților incapabili să satisfacă femeia; San Catiquilla, înzestrat cu puterea de a-i face pe oameni și pe animale să vorbească fie și împotriva voinței lor; San Colliquiri, care poate să umble pe sub pămînt cinci ani la rînd.

Sub oblăduirea acestor sfinți apocrifi, impostorul proclamă un Război Sfînt împotriva rasei albe, răspunzătoare, zice-se, de nedreptățile săvîrșite de creștinii răi împotriva multora dintre credincioșii noștri băținași.

Ignorînd Legea Firii, el susține că bărbatul și femeia sînt egali și pentru a demonstra acest lucru, a ajuns pînă într-acolo cu perversitatea încît a consacrat Episcop o muiere.

Menționatul Cecilio Encarnacion și-a atras și își atrage asupră-și prin excomunicare «Latae sententiae» și drept urmare, îl îndepărtăm din Comunitatea Bisericii, de la împărtășirea trupului și sîngelui lui Isus Hristos și îl încredințăm puterii lui Satana.

Spre apărarea iubitei noastre turme, declarăm erezia și impostura numitului Cecilio Encarnacion prin al cărui glas vorbește Ispititorul și amenințăm cu anatemă și excomunicare pe toți cei ce mențin vreo legătură cu el, prin vorbă sau faptă.

Sfînta Noastră Religie Catolică este religia Statului și tolerînd existența acestei infame comedii, autoritățile politice ale departamentului Huánuco se fac răspunzătoare de neglijență în fața Statului și de impietate condamnabilă în ochii Credinței noastre."

19

DEZNODĂMÎNTUL ȘI MORALA ACESTEI FOARTE NOSTIME ISTORIOARE

Cînd Arhanghelul Cecilio luă cunoștință de insolenta excomunicare venită din partea episcopului de Huánuco, pe care el însuși îl destituise, fundația fațadei Templu-

lui Abundenței atinsese lungimea de un kilometru. Mînia lui nu mai avu margini. Nici nu-i terminară bine de citit comunicarea sfidătoare trimisă de fostul episcop, că smuci clopoțelul de argint de șapte ori. Mulțimea de oameni întrerupse lucrările. Arhanghelul se îndreptă spre pietroiul în formă de cruce, unde obișnuia să se odihnească. Paloarea lui era totuna cu albeața straiului ce-l purta.

— Astăzi va ploua cu apă, mîine va ploua cu sînge, pe urmă, cu foc, iar după aceea îmi voi lua zborul ! Blestemat fie orașul Huánuco ! Blestemați toți acei care duc sau vînd alimente acestui oraș ce nu se supune voinței mele, căci voia mea este voia lui Dumnezeu, aceea de a-i mîntui pe toți indienii din Peru ! Amin !

Se făcu negru la față, se făcu alb, se făcu vînăt, se făcu verde, se făcu sîngeriu. Cuprins de o grozavă poftă de zbor, toracele sacru se ridica și cobora. Dar îndată ce trecu panica, mulțimea înțelese că Îngerul — unicul Înger indian din Rai ! — nu va zbura deloc în preziua unui război pe care abia îl declarase. Pentru că Episcopul de Ierusalim, Episcopul de Madrid, Episcopul de Paris, Episcopul de New-York și Episcopul de Pekin treceau de la un grup la altul dansînd și cîntînd. Ceasul marii bătălii era aproape. Fața Serafimului schimba în fiecare minut culoare după culoare. Culorile curcubeului, stindardul indienilor quechua ! Și în timp ce muzicile incendiau aerul înăbușitor, șefii facțiunilor, primarii din fiecare sat și autoritățile locale sau cele ce se aflau doar în trecere (Agapito Robles fu și el convocat) hotărîră să blocheze complet Huánuco, orașul nelegiuit. Mesagerii fură trimiși cu instrucțiuni precise : să fie sistată orice legătură comercială cu Huánuco, acest odios oraș neavînd voie să primească, sub nici un motiv sau pretext, măcar o fărîmiță de carne sau de cartof oricît de zbîrcit. Alimentele trebuiau aruncate la porci, date drumeților ori lăsate să putrezească în hambare ; era totuna ce se întîmpla cu ele, numai condamnații să nu ajungă să pună gura vreodată pe bucatele adunate de aceste mîini, care, acum, zvîrlind cit colo plugurile, cereau pumnale mînioase.

— Dumneata eşti sigur de ceea ce spui, domnule primar? întrebă în biroul primăriei din Huánuco domnul căpitan Salazar.

Primarul Nivardo Trelles îşi trecu batista peste frunte.

— Dar ce părere ai dumneata, căpitane, că eu sînt popic, să mă clintească din loc bila oricui?

Luă un aer ofensat.

— Atunci dovedeşte-mi dumneata. Fă-mi cinstea şi vino cu mine pînă în piaţă la Huánuco. E pustie; vînzătorii au dispărut. Întreabă jupînesele. N-am pus carne în gură de cinci zile.

— Eu chiar ieri am fost la o *pachamanca*.

— Ai fost, dar poate că pe la vreun conac, căpitane.

— Da, e-adevărat.

— Dar la Huánuco nu-i mîncare. Dacă o mai ducem mult aşa, odată te trezeşti că vine lumea peste dumneata.

— A, prostii!

— Dumneata ştii cum sînt indienii, domnule căpitan. Sînt îndărătnici, şovăielnici, făţarnici. Dar şi cînd îşi pun ei odată ceva în cap, atunci ferească Sfîntul!

Căpitanul Salazar îşi luă chipiul.

— La ordinele dumneavoastră, domnule primar.

Cutreierară ameninţătoarea linişte din piaţă şi cartierele indienilor. Trei zile mai tîrziu, uzînd de precauţiile prevăzute în regulament, căpitanul Salazar ieşi din Huánuco, pe picior de război, în fruntea unei companii, cu gînd să intre în Pumacucho îndată ce se va lumina de ziuă. Înnoptară pe moşia Colpa. În zori o porniră din nou pe un drum bîntuit de semne prevestitoare de rău: sate întregi părăseau cîmpia. Unul din sergenţi, indian din Huancayo, ştia din ce pricină: oamenii fugeau de lupta în care aveau să se înfrunte muntele San Cristobal cu muntele Rondos. Cei doi munţi, la poalele cărora, printre copacii de pe malul rîului Huallaga, se vedea ridicîndu-se Huánuco, aveau să lupte pentru onoarea de a comanda avangarda armatei pe care o recruta Serafimul. Munţii aveau să se năpustească, vreme de trei zile şi trei nopţi, asupra dărîmăturilor înfumuratului oraş. „Prostii", exclamă căpitanul. Zăriră în depărtare Puma-

cucho. Văzură credincioşii îngenuncheaţi. Se rugau cu îndirjire. În zadar îi scutură ofiţerul. Nu-şi dezlipiră ochii de la cer. Căpitanul Salazar dădu ordin trupei să se desfăşoare. Cu o iuţeală ce contrasta deplin cu încetineala marşului, soldaţii blocară toate ieşirile. Cu jumătate din efectiv şi cu sabia în vînt, căpitanul Salazar intră în piaţa pustie. „Îngerul a luat-o la fugă spre Llacon", veni să denunţe un negustor, strigînd apoi imediat „Trăiască armata!" Proorocise Sfîntul Cecilio că va veni un bărbat gras, cu mustaţă rară şi cu glasul răguşit de băutură şi, iată, avea acum, în faţa ochilor, un bărbat gras, cu mustaţa rară şi cu glas răguşit de băutură : căpitanul Salazar. Episcopul de Paris le arătase — şi încă acum trei zile ! — portretul acestuia, lucrat de unul din pictorii cărora Îngerul le încredinţase frizele ce urmau să decoreze faţada dinspre miazănoapte a Templului Abundenţei. Ba mai mult, îi anunţase că trupa avea să intre în Pumacucho la douăsprezece fix. Dar de ieşit va ieşi ? „Să vină cînd poftesc. Cînd vor traversa trecătoarea li se vor preface puştile în şerpi." Imun faţă de această prevestire, căpitanul Salazar cercetă satul cu de-amănuntul. La două, o patrulă veni să-i raporteze că Îngerul era purtat spre munţi pe un pat de argint. „Prostii !" Drăcuind într-una, zori trupa. După o jumătate de leghe, asudînd sub arşiţa soarelui, zăriră mulţimea ce intra în Llacon. Cu ochelarii la ochi, căpitanul cîntări serafica indiferenţă a lui Cecilio Encarnacion. Patul de argint se pierdu printre case. Căpitanul ordonă pas alergător : trupa înconjură satul. Soldaţii începură percheziţia. Căpitanul intră într-o cîrciumioară să bea bere. La trei, subofiţerul Rentería îi raportă că nu-l găseau pe Înger. „Prostii !" Mi-l aduci aşa cum ţi-am dat ordin sau chiar mai repede dacă se poate." „Am cercetat satul casă cu casă, domnule căpitan." „Prostii !" Mai ceru o bere. La patru, Rentería raportă din nou, acelaşi lucru. „Prostii !", spuse din nou căpitanul şi ieşiră să cerceteze personal. Intră în toate casele, cercetă cu de-amănuntul curţile, deschise toate dormitoarele, urcă în toate hambarele : nimic. Ceva mai palid, o luă de la început. Percheziţionară casă cu casă, primăria, biserica, şcoala, închi-

soarea, clopotnița, a șasea oară. Și nimic! Soarele învelea în sclipirea lui colinele violete. „Prostii!" Sudoarea îi șiroia pe frunte.

— E înger, murmură un jandarm cu figură de indian.

— Ce vrei?

— E înger adevărat. A zburat!

— Prostii!

Jandarmii își făcură cruce. Un caporal îngenunche lîngă credincioși. În piață se auzeau soldații spunînd: „E înger". Căpitanul simți vastitatea orei, trupa șovăind, tăcerea prevestitoare de rău. „E înger". Scoase pistolul. Începu cea de-a șaptea percheziție. Amurgea. Își șterse fruntea de sudoare, se uită la cercul de soldați muți, de piatră, amenințători. „Subofițer!" strigă, însă Rentería nu răspunse. Atunci privirile lui descoperiră un cuptor. Auzi mișcîndu-se cocoșul puștilor. Împotriva cui? Sudoarea curgea pe el șiroaie. Deschise ușa. Arhanghelul dormea ghemuit pe paie.

— În sfîrșit, drăcia dracului!

Îl deșteptă. Îl duse pînă în piață cu picioare în fund. Negustorii și cîțiva proprietari îl primiră cu urale.

— Prostii!

Dădu ordin să i se lege mîinile și să se întărească paza. Episcopii fugiseră, însă sute de credincioși se uitau acum la îngerul destituit, înspăimîntați. Se vor preface, oare, puștile în șerpi?

— Prostii!

Cu un calm suveran, Îngerul contempla albastrul. Rîzînd cu poftă, căpitanul se apropie de el și îi sări în circă.

— Dacă ești înger, ia fă-mă să zbor, strigă de-a călare pe trupul voinic al lui Cecilio.

Bătrînele se împrăștiară țipînd. Negustorilor le plăcu gluma și băură.

— Ia lasă drumul și du-mă pînă la Huánuco în zbor. Prostii!

Cecilio rămase neclintit, cu ochii cufundați în cer.

— Dezbrăcarea! ordonă căpitanul.

Soldații smulseră straiele de pe el. Soarele strălucea pe carnea lui de aramă. Cecilio nu se clinti.

— Vreau să văd şi eu dacă eşti înger, strigă furios un mic proprietar din Llacón. Arătă spre un cactus cu care scrijeli apoi spinarea Arhanghelului. Cecilio zîmbea.

Bătrînele se înverşunau să se roage. Aşteptau clipa cînd puştile, vipere ucigătoare, aveau să-i muşte pe nelegiuiţi.

— La Huánuco, ordonă căpitanul.

Subofiţerul Renteria smuci funia petrecută de gîtul Arhanghelului. Agapito Robles îl privi cu neputincioasă duioşie. Ochii lor, la fel de negri, se întîlniră. Îngerul îi făcu semn cu ochiul şi îi strigă :

— Numai prin forţă, Agapito !

Delegatul din Yanacocha îngheţă. Nu vorbise niciodată cu Îngerul. De unde ştia că-l cheamă Agapito ? I se înceţoşară ochii. Îl văzu pe Serafim printre lacrimi, îndepărtîndu-se încovoiat sub povara căpitanului. Află mai tîrziu că şeful comandamentului militar din Huánuco dăduse ordin ca Îngerul să fie înrolat. Ultima oară cînd îl văzu cineva, Cecilio Encarnación se îmbarca alături de recruţii destinaţi companiei a 5-a de Infanterie din Lima. Îngrămădiţi în camioane, în drum spre exilul cazărmilor, băieţii întoarseră capul să-şi ia rămas bun de la Huánuco. Numai capul Primului şi Ultimului Serafim al indienilor *quechua*, nu se întoarse.

20

UNDE SE POVESTEŞTE DESPRE ANDACHACA, RÎUL CARE S-A ÎMBRĂCAT CU UNUL DIN *PONCHO*-URILE ŢESUTE DE *DOÑA* AÑADA

Dincolo de hotarele provinciei ploile conteniră iar drumurile au fost deschise din nou, însă la Yanacocha tot n-a ajuns nici o veste despre delegat. Într-o vineri-luni seara, în luna marticembrie a anului 2223, nişte cărăuşi din Pillao vorbiră de el în cîrciuma din Santillán :

— Nu-l mai aşteptaţi pe delegat. A murit! L-a luat Andachaca.

— Ce prostii îndrugi acolo? strigă la el Isaac Carbajal, dînd cu pumnul în tejghea.

Cărăuşii îşi făcură cruce.

— Spunem şi noi ce-am auzit de la nişte ciobani.

— Ai văzut dumneata cu ochii dumitale?

— Nu, domnule.

— Atunci nu vorbi, strigă Isaac.

Stătu şi bău singur toată seara.

Peste cincisprezece zile, trecu prin Yanacocha *don* Calixto Calixto, un respectat comis voiajor. Era gras, serios şi nu mintea niciodată. Isaac îl luă la întrebări. „Aşa e. Uite, cu ăştia doi ochi ai mei pe care o să-i înghită pămîntul, l-am văzut cum îl lua Andachaca. Eu i-am culeş *poncho*-ul."

— Cum era?

— Era un *poncho* galben, plin de soldăţei.

Ochii lui Isaac se înceţoşară. Într-o după-amiază posomorîtă, cu ploaie, Agapito şi Cachabotas încercaseră să treacă prin vad apele umflate ale rîului Andachaca. *Don* Calixto Calixto aştepta de cîteva zile pe celălalt mal, să scadă apa. Văzu deodată *poncho*-ul galben şi *sombrero*-ul roşu al lui Agapito şi recunoscu capul lui Cachabotas împodobit cu muşcate veştede. Robles avea grabă să treacă pe malul celălalt, pentru a lua parte la adunarea peonilor de pe moşia Pomayaros. Agapito se uită la cer, îşi scoase *poncho*-ul şi cămaşa de flanelă rozie, îşi legă la gît punga în care ţinea Titlul. Cachabotas măsură din ochi apele. Agapito dădu pinteni. Cachabotas o luă pieptiş prin apa năvalnică a Andachacăi; înnotă zece metri, însă iarna toată venea la vale odată cu puhoiul. Plescăi ce plescăi. *Don* Calixto strigă de pe mal. Vîrtejul prinse picioarele lui Cachabotas. *Don* Calixto căzu în genunchi şi porni să se roage. Rîul îi birui. Astfel, cutezătorul Agapito şi preacredincioşul lui Cachabotas pieriră chiar în faţa neputinţei lui *don* Calixto.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, într-o noapte, pe cînd o durere grozavă de măsele nu-i dădea pace să doarmă, *doña* Domitila, a cincea bucătăreasă a doctorului Monte-

negru, îi văzu venind pe subprefectul Valerio şi pe sergentul Astocuri, din cale-afară de agitaţi. Cei doi vizitatori stăruiră să-l scoale pe doctor. *Doña* Domitila auzi atunci, fără să vrea, tot ce-au vorbit : „Doctore, Agapito Robles a fost omorît chiar acum în San Rafael." „De unde ştiţi că-i el ?" „L-a văzut un peon." „Unde-i peonul ?" „La Post." Se duseră la Post, interogară martorul, dădură ordin să fie înşeuaţi caii. Jandarmii din Ambo omorîseră un om îmbrăcat într-un *poncho* care nu putea fi confundat. Judecătorul şi autorităţile din Yanahuanca sosiră la Ambo tocmai cînd sicriul, purtat pe umeri de alţi deţinuţi intra pe poarta cimitirului. Subprefectul Valerio ordonă să i se scoată capacul. Nările astupate împotriva miasmei, zîmbiră : mortul era acoperit cu un *poncho* galben brăzdat de sori şi de şerpi verzi şi roşii flancînd un cap de puma. Trăsăturile felinei coincideau cu ireparabila indiferenţă a mortului. Se întoarseră atît de mulţumiţi, încît sergentul eliberă imediat toţi deţinuţii.

O pace de plumb se abătu asupra provinciei.

21

UNDE CONTINUĂ DISCUŢIA PE CARE AU AVUT-O, ÎNTR-O NOAPTE DE POMINĂ, DELEGAŢII DIN PASCO

La răsărit de Codrul de Piatră, un fulger sfîrtecă cerul. Lumina lui scoase la iveală ciuda de pe faţa omului din Tusi.

— De cînd mă arde pe mine focul ăsta şi vreau să-mi scot pîrleala !

Cel din Ambo rise.

— Apăi, acum, am tras lozul cel mare, camarade !

Izbindu-se de cocoşii de piatră, încleştaţi într-o luptă ce dura de două mii cinci sute de ani, hohotul lui de rîs se auzi încă mai tare.

Se aşează pe vine lîngă Amargo.

— Sîntem în martie. E bine să se termine culesul.

— Așa e. Pînă atunci, oamenii n-or să facă nici o mișcare.

Se întoarseră spre un ins mărunțel.

— Mai întîi, vor trebui să-și recîștige pămînturile Chinche sau Yanacocha.

— Cu neputință ! Nu sînt nici trei luni de cînd armata i-a trecut prin foc și sabie pe chincheni. Oamenii stau cu frica-n oase. Sînt familii care mai locuiesc și acum prin peșteri și nu cutează să se întoarcă la casele lor.

— Păi, tocmai de aceea ! Dacă după ce au fost masacrate, o dată, obștile reiau lupta, nu-i asta, oare, cea mai bună dovadă că represiunile sînt în zadar ?

Furtuna se îndepărta. Amargo se dădu mai aproape de Agapito Robles.

— Ne cunoaștem de ani de zile. Am făcut pușcăria împreună. Nu-i așa, Agapito ?

— Așa e.

Luna dăltuia chipul senin al lui Amargo, impasibilitatea lui Agapito Robles. Era frig, insuportabil de frig. Amargo prinse să vorbească iar :

— Moșia Huarautambo nu este o moșie : este un simbol. Nu demult, avocatul nostru, Genaro Ledesma, mi-a spus : „Ai auzit de Bastilia ?“

— Nu, Genarito.

— Bastilia este o cetate. Regii Franței îi închideau în ea pe toți cei care se răzvrăteau împotriva tiraniei lui.

— O închisoare ?

— Închisoarea închisorilor ! Cînd a izbucnit Revoluția Franceză, poporul a dărîmat Bastilia. Abia după aceea i-au tăiat capul Regelui Franței. În departamentul nostru, moșia Huarautambo este Bastilia.

— Chiar așa !

— Știi dumneata că acolo rîurile nu curg, că șuvoaiele cascadelor s-au oprit în loc, că pruncii nu cresc, iar cei care se zbat între viață și moarte nu mor ?

— De-asta zic că pînă nu cade Huarautambo, nimeni nu va face nimic.

Frigul zdrelea pielea învinețită de pe fețele delegaților.

— Agapito Robles, ca să începem cu adevărat un război pentru pămînt în Pasco, e nevoie să luăm mai întîi această moşie. Numai după ce se va auzi că a căzut Huarautambo se vor răscula şi celelalte obşti din Pasco, iar la urmă, Junín şi Huánuco.

— Domnule, Tusi este gata !

— Yarusyacán e ca un brici gata să taie ! Îndată ce Comandamentul va decide, vom alinia cinci sute de călăreţi.

— Acelaşi lucru pot spune şi eu pentru obştea din Huallay ! Stăpînii noştri se cred apăraţi de Mantaro, rîul cel sălbatic. Ei socotesc că nimeni nu poate să-l treacă.

— Şi aşa este. Ori e careva care poate ?

— Să vii să vezi cînd o fi să-l trecem ! Cu zeci de plute ! O mie două sute de oameni şi patru mii de capete de vite !

— Ninao şi Randao nu aşteaptă decît un ordin pentru a porni să-şi redobîndească pămîntul !

— Da, dar asta numai după ce-o să ne redobîndim noi, în Huariaca, pămîntul nostru !

— Noi, cei din Pacoyán, ne angajăm să recucerim zece mii de hectare în trei zile !

— Tot trei zile ne trebuie şi nouă ca să servim prînzişorul la conacul Diezmo !

Amargo se apropie şi mai mult de Delegat :

— Ai auzit, *don* Agapito ? Sînt gata toate obştile ! Cincizeci de mii de familii aşteaptă ordinele noastre pentru a porni să recucerească şapte sute de mii de hectare ! Dar totul e să cadă Huarautambo !

22

UN *HUAYNO* DESPRE CECILIO LUCANO

Era o noapte perforată de focuri de artificii. Un vîrtej de petarde pîrpălea cîmpul. *Dona* Pepita porunci lăutarilor s-o urmeze pînă pe malul lui Mantaro. Odinioară curgea şi el pe-acolo liniştit. Mergînd spre lac, ce

se-ntindea acum pe locul fostei cîmpii, *doña* Pepita auzi un glas spunînd niște vorbe, de nu-i venea să-și creadă urechilor :

— Petrecerile astea or să ne ia și pielea de pe noi. Noi muncim ca alții să poată petrece. Acum toate se inaugurează. În curînd o să dăm bani și ca să ne căcăm !

Doña Pepita se apropie și-l apucă pe vorbitor de cămașă.

— Care ești, mă ? întrebă.

— Sînt peonul dumneavoastră, Bernardo Chacón, stăpînă.

— Ești nepotul căcănarului ăluia de Hector Chacon ?

— Da, stăpînă.

— Care va să zică tu ești faimosul Bernardo Chacon care umblă brambura și spune că sîntem în o mie nouă sute șaizeci și doi ? Apăi, să știi că sîntem în 2324.

— Știu, stăpînă.

— Atunci, ca să nu mai încurci socoteala, peste cincisprezece zile, să-mi pregătești matale serbarea de Crăciun.

— Cum să pregătesc eu o serbare, *señora*, că n-am cu ce.

— Ai de ales : ori vrei să te faci majordom, ori roiul de-aici.

— Eu am stat la Huarautambo de cînd mă știu, *señora*. Unde să mă duc ?

— Spune, vrei, ori roiul ?

— Vreau, *señora*.

Cincisprezece zile mai tîrziu, Bernardo Chacón dădu o petrecere ce-l îndatoră pentru șaptesprezece ani. A fost și aceasta o victorie. În fiecare din cele cinci zile, invitații s-au bucurat de cîte o *pachamanca*. Arutingo avea dreptate. Nu exista pedeapsă mai bună pentru cei care se răzvrăteau decît aceea de a fi numiți majordomi. În felul acesta, proprietarii petreceau, iar cîrtitorii se ruinau. La scurtă vreme după aceea, îi trecu pe la ureche doctorului Montenegro că peonul Cecilio Lucano spunea că autoritățile din Yanacocha „vor reașeza la vară toate datele". Chuto Ildefonso o luă de-a lungul lacului pentru a-i comunica lui Cecilio Lucano cumplita onoare de a fi numit majordomul proximei serbări. Lucano avea satisfacția să

dea o serbare de Ziua Regilor. Chuto se întoarse frecîndu-şi urechile. „Dacă le arde de beţii, să se-mbete pe banii lor ! Eu am cinci copii de crescut. Şi nu-mi plac petrecerile. Şi în ziua cînd m-am cununat, am dansat numai c-a trebuit". Asta susţinea c-ar fi auzit urechile lui.

Aşezat în capul mesei, cu borsalina înfundată pînă pe ochi, doctorul Montenegro sparse un ou cu linguriţa, îl sorbi, se şterse la gură cu un şervet alb. Şi numai atunci se uită la Cecilio Lucano, sfrijit, gălbejit la faţă, cu dinţi verzui.

— Eşti catolic ?

— Da, domnule doctor.

— Atunci de ce nu respecţi sfinţii ?

— Îi respect, cum să nu-i respect, domnule doctor.

— Cecilio, tu mă cunoşti. Eu sînt om cu frica lui Dumnezeu. Veghez pentru mîntuirea sufletului tău. Eu am grijă de voi ca un tată ; vă ajut ; vă ocrotesc ; eu nu mă dau înapoi niciodată cînd e să dau cuiva vreun sfat. Să nu-ţi baţi joc de sfinţi !

— Nu-mi bat joc, domnule doctor.

— Atunci o să faci serbarea ?

— Sînt sărac.

— O să-ţi împrumutăm de la moşie tot ce ai nevoie pentru serbare. Ce vrei ? Tauri, cai, vaci, bani pentru muzicanţi sau pentru băutură ?

— Nu vreau nimic, domnule doctor. Numai să mă iertaţi !

Doctorul Montenegro se întoarse spre Chuto.

— Cecilio Lucano a fost pînă azi un om de treabă. N-avem nici o plîngere împotriva lui. Trebuie că-i împuie careva capul. El o să mai chibzuiască la ce poate să rişte şi o să-ţi dea răspunsul mîine. Să dea Dumnezeu să ne dea un răspuns catolic, pentru că eu, pe pămîntul meu, nu îngădui nimănui să greşească faţă de sfinţi.

Se vedea ieşind fumul de la conacul ce se ridica sub soare, mai înalt, mai impunător ca oricînd. Lucano trecu prin faţa temniţei. Lumina pătrundea înăuntru printr-o gaură cît pumnul. Se hotărî să se sfătuiască atunci cu singurul om pe care-l auzise vreodată discutînd poruncile doctorului : fostul învăţător Julio Carbajal, care lo-

cuia acum în Yanacocha. Se duse la el pe înnoptat. Intră în casa dascălului pe furiș. Îi povesti ce necazuri avea :

— Cum să fac, domnule învățător ? Vor să mă numească majordom, pentru că am spus că la douăzeci și cinci decembrie s-ar cuveni de fapt să sărbătorim Pastele. Nu știu cînd se sărbătorește : în iulie, în mai sau în decembrie ? Nu pot să primesc o sarcină atît de grea. Am cinci copii. Cu serbarea asta m-aș îndatora pe toată viața.

Julio Carbajal îl privi cu gravitate.

— Faci bine că refuzi să te faci majordom, Cecilio. Mașinațiile astea cu mutatul datelor în calendar sînt lucrul dracului. Timpul nu poate fi oprit în loc după cum pofțește unul sau altul. Sfinții trebuie că sînt grozav de supărați. Și mai curînd sau mai tîrziu or să ne pedepsească. Să nu primești. Mai bine să fugi. De ce nu pleci de-aici, Cecilio ?

— N-am ieșit niciodată de pe moșie. Unde să mă duc ?

— Lucano, ascultă aicea, și pe urmă să uiți ce ți-am spus : obștea din Yanacocha plănuiește să-și recucerească pămînturile luate cu japca de stăpînii tăi. Știu de la fratele meu Isaac că delegatul Robles pune la cale o mare bătălie pentru pămînt.

— Agapito a murit, *don* Julio.

— Nu, trăiește, și o să vină cu un steag să pună stăpînire pe Huarautambo.

— Și chiar dacă trăiește, ce-o să facă ? Și Garabombo a vrut să ne elibereze. Se putea face nevăzut. Avea carnea transparentă. Și tot n-a scăpat de glonțul care l-a doborît pe podul de la Chircuac. Am ajutat și eu să-i căutăm cadavrul. Trei zile la rînd am tot bătut trecătoarea rîului Chaupihuaranga. Pe vremea aceea încă mai curgea. Și atunci, o să poată Agapito ?

— O să poată.

Lucano întinseri deodată.

— Nu vreau să mor rob.

— Libertatea are multe foloase, Cecilio. Asta nu știți voi, acolo, pe moșie.

Lucano se întoarse la Huarautambo. Cum ajunse, zări în apropiere de casa lui mersul moliu al lui Chuto Ildefonso care venea jucînd o crenguță între degete. În urmă veneau și oamenii lui. Îl aștepta în poartă.

— Ei, Cecilio, care ți-i răspunsul ?

Lucano luă aminte la chipul lui Chuto, la puștile *Winchester*, la lacul pe fundul căruia zăcea fosta cîmpie, la cele șapte șuvoaie împietrite în munte.

— N-am să dau petrecerea, domnule Ildefonso.

— Ia vezi, că ai copii. Gîndește-te bine, Cecilio !

— Nu sîntem în decembrie, ci în iunie. Și nici anul nu-i acela care spuneți. N-am să sărbătoresc Crăciunul, domnule Ildefonso.

— Ăsta-i ultimul tău răspuns ?

— Ăsta-i, domnule Ildefonso.

— Atunci, dacă ăsta ți-i răspunsul, am ordin să te gonesc de-aici.

Fața lui Lucano îngălbeni deodată, ca și grozama ce creștea năpădind cascadele paralizate.

— Am să plec mîine.

— Chiar acuș, Cecilio !

Lucano intră în colibă. Cinci copilași pricăjiți se așezară la rînd, scîncind. Sub teava *Winchesterelor* impasibile, încărcară pe măgar cîteva piei de berbec, doi saci de cartofi, cîteva oale și ceva zdrențe. Pe drum îi așteptau ocările peonilor. Le era necaz că pierdeau prilejul unui ospăț. Se ținură după ei, așa cum le poruncise doctorul, strigîndu-le „Ereticilor ! Nelegiuiților ! Cîrpe !" Alde Lucano coborîră palizi, fără a-și întoarce capetele.

— Cîrpe, cîrpe ! strigară în urma lor petrecăreții frustrați. Lucano plecă fără să le arunce o singură privire. Un kilometru mai jos, părăsi cărarea și o luă după o urmă. Pe seară zări o peșteră. Arătă înspre ea :

— Copii, aceasta este vestita peșteră Umancantay. Aceasta va fi casa noastră cîtă vreme eu am să umblu după dreptate.

— E mare peștera, tată ?

— Mai mare decît o moșie.

Și enormă va fi fost, căci n-au mai ieșit de-acolo niciodată.

23

UNDE SE POVESTEŞTE CUM ISAAC CARBAJAL PRIMEŞTE UN MESAJ DE PE LUMEA CEALALTĂ CARE, ORICÎT DE REA AR FI, VA FI FIIND MAI BUNĂ DECÎT ACEASTA

Într-o dimineaţă, voind să-l potcovească pe Vencedor, se abătu pe la potcovarul Ampudia. Pe cînd se tocmeau la preţ, apăru un drumeţ ce avea obrazul acoperit.

— Dumneata eşti Isaac Carbajal ?

— Sluga dumitale.

— Aş avea să-ţi spun două vorbe, se poate ?

Făcură cîţiva paşi mai încolo. Drumeţul îşi vîri mîna sub *poncho* şi scoase o foaie de caiet împăturită în formă de plic.

— E pentru dumneata.

Isaac Carbajal despături foaia şi citi : „Stimate Isaac, am de vînzare nişte berbeci la un preţ care ţi-ar conveni. Dacă te interesează, mă poţi găsi peste şapte zile în peştera Umancantay. Salut". Recunoscu scrisul lui Agapito Robles.

— Se întoarce ! strigă.

Fără să mai ia în seamă uluiala potcovarului, încălecă pe Vencedor şi luă sălaşele la rînd : nimeni nu-l crezu. Agapito în viaţă ? Cu neputinţă ! Oricît de bine s-ar fi ascuns, tot l-ar fi văzut cineva, măcar vreun cioban din vîrful muntelui. Se adunaseră cîteva ierni de cînd îl plîngea nevastă-sa ! Dar chiar şi aşa, o speranţă nebunească se aprinse. Pînă şi profesorul Soto, altminteri om cît se poate de prudent, începu să bifeze zilele din „calendar". Dacă totuşi trăia ? Zile domoale mugeau peste dealuri. Cu două nopţi înainte de ziua fixată pentru întîlnire, Isaac Carbajal, Nicolás Soto şi Cipriano Gua-

dalupe porniră la drum, pretextînd că se duc fie să cumpere vite fie să facă negoţ; restul autorităţilor plecară în ajun.

Se întîlniră cu toţii în peştera Umancantay. Aşteptară toată dimineaţa. Robles nu apăru. Pe seară, începu ploaia. Entuziasmul scăzu. Se lăsă noaptea. Nu se obosi nimeni să aprindă măcar o flăcăruie.

— Mai bine să ne ducem, spuse Soto mîhnit.

— Orice zi se încheie la douăsprezece noaptea, îi răspunse Isaac.

Se aşezară să-şi fumeze dezamăgirea. Ploaia se porni iar. Adormiră pe pămîntul îngheţat. Se crăpa de ziuă cînd Cipriano Guadalupe scoase un ţipăt: Agapito! Îl văzură, în gura peşterii, îmbrăcat într-un *poncho* ţesut în culori vajnice, pe Agapito Robles, pe el sau pe un alt bărbat aidoma lui, într-un chip înfricoşător.

Se îmbrăţişară plîngînd.

— Cînd ai sosit?

— Azi-noapte.

— De ce n-ai intrat?

Noi, aştia, urmăriţii, nu ştim niciodată dacă nu ne-a denunţat careva.

— Ai tăi, şi ca ei tot satul, te cred mort, Agapito.

— Cu atît mai bine.

Delegatul se aşează pe un bolovan.

— Am cutreierat lumea, fraţii mei. Pretutindeni dreptatea este slabă şi nedreptatea este umflată. Am răbdat de foame, am cunoscut oameni de toate soiurile. Fraţilor, delegaţii din Pasco, din Junín, din Huánuco, am jurat să terminăm cu moşiile. O să ne redobîndim pămînturile prin forţă. Toate cătunele noastre au căzut de acord. În toate am constituit Junte pentru recuperarea pămînturilor.

— Tingo e de acord?

— Epifanio Quintana aşteaptă numai un ordin să pornească.

— Oamenii din Santiago Pampa sînt orbi şi trufaşi.

— S-au schimbat! Zacarías Huamán garantează pentru ei.

— În Huachos, l-au primit pe *don* Raymundo Herrera cu pietre.

— Evaristo Canchari i-a adus pe drumul cel bun.

— Cachipampa e cu noi ?

— Cu toţii ne dau ajutor.

— Ce spune Benjamín Lopez ?

Pe acest bărbat vrednic de stimă, să ştiţi că ne putem bizui. „Treceţi la fapte, spune. Răspund eu de oamenii din părţile astea."

— Colonii Fernandinilor, care sînt fără urechi, ce spun ?

— Sînt sub controlul lui Rigoberto Basilio. Dau o sută de oameni, cincizeci de cai şi provizii.

— Rabí e cu noi ?

— Arcadio Guerra şi Nicéforo Guerra făgăduiesc că Rabí n-o să dea înapoi.

— Ce spun colonii din Huarautambo ?

— Sebastián Albino şi Bernardo Chacon încearcă să-i convingă. Nu e uşor. Nu sînt zece cu totul cei care vor, însă sînt destui ca să ne deschidă porţile podurilor.

— Huarautambanii sînt oameni împietriţi în slugărnicie. Cînd i-au alungat pe Lucani, s-au ţinut un kilometru după ei cu ocări, exclamă Cipriano Guadalupe.

— N-au făcut asta fiindcă au voit ei s-o facă. Montenegrii i-au silit, spuse Julio Carbajal.

Agapito se ridică. Li se păru că între ei şi el nu sînt doar cîţiva metri, ci cîţiva ani.

— Să piară cine-o pieri ! Vom recuceri Huarautambo ! Eu, Agapito Robles Broncano, delegat legitim al Yanacochei, declar constituit Comitetul de recuperare a pămînturilor. Împuternicit pe viaţă şi pe moarte ! Membrii săi sînt autorizaţi să recruteze oameni, să închidă drumuri, să oblige oamenii la munci, să emită ordine de pedeapsă, iar dacă este nevoie, să condamne la moarte. Acela care nu se întrajutorează cu obştea sa, trebuie să moară. Numiţi delegaţi pentru celelalte cătune. Faceţi propuneri !

— Pentru Collas, îl propun pe Juvenal Lovaton, pe Germán Palacios şi pe Eusebio Minaya, spuse Crisostomo Crispín.

— Se aprobă !

Mardonio Luna va organiza oamenii din Tambochaca. El a luat parte şi la cavalcadă.

— Salut !

— Fabián Llanqui o să lucreze şi el. Ce ziceţi ?

— E om credincios !

— Şi Jupaicocha ?

Jose Requis, vînos şi mărunt, clătină din cap.

— Nu vor să se bage.

— Ce spun ?

— Nimic. Nici nu vor să audă. Asta e tot.

— Buruiană multă este şi în Chinche. Barem alde Trujillo şi Alde Ramos, ne stau în coaste.

— O să-i convingem. Dacă nu, o să-i executăm.

— Ar fi mai bine să-i convingem.

— Aşa e ! E nevoie să ne unim toate forţele. Sărăcia i-a silit pe mulţi dintre oamenii obştei cei mai buni să trăiască în Cerro de Pasco, în La Oroya sau la Lima. Ar fi bine dacă ne-am putea baza pe ajutorul lor.

— Isaac are dreptate. Bărbatul cel mai curajos al obştei este Wistozorro. Ar trebui chemat !

— Dacă îl cheamă satul, o să vină.

Cineva le dădu ceai de *toronjil* [1]. Cipriano Guadalupe strigă exaltat :

— *Chichis* !

Ieşiră afară : sute de *chichis* cîntau pe stîncile umede. Această pasăre mică şi cenuşie este heraldul norocului. La vremea semănatului, ţăranii o aşteaptă cu înfrigurare. Dacă se iveşte cît seamănă, înseamnă că va fi un an cu recoltă bună. Numai rareori se adună laolaltă. Iar acum, o mulţime de *chichis*, vesele, cîntau în triluri pe stînci ! Însufleţiţi de buna lor vestire, se întoarseră în peşteră. Pierdură toată ziua aprobînd sau tăind pe cei ce aveau să formeze Comitetul de Recuperare.

Vara se sfîrşi, iar în ultimele ei seri călduţe, *doña* Añada termină „Tăierea capului nevinovaţilor", o ţesătură pe care autorităţile nu cutezară s-o arate.

---

1 Plantă erbacee, medicinală (n.t.).

24

UNDE SE SPUN MAI MULTE DESPRE O CONVERSAȚIE PENTRU CARE DOMNII CARE SE PLIMBĂ CU MÎNA PE MITRALIERĂ AR FI FOST ÎN STARE SĂ MOARĂ CA S-O AUDĂ

Piela roșietică îmbrăcă trecătoarea și lacurile. Ochii bilioși ai lui Amargo cutreierară fețele nedormite ale delegaților.

— Ce-ați zice de o cafeluță ? întrebă delegatul din Pasco.

— Să te-audă Dumnezeu.

— Dar de niște drăguțe de jumări pe lîngă ea, ce-ați zice ?

— Măi, măi, vulpoi bătrîn !

Delegatul din Chinche își vîrî mîna sub *poncho* și scoase o boccea. Zîmbea cu gura pînă la urechi.

— Asta ce mai e ?

— Jumărițe, domnule.

— Îți bați joc de mine ?

Dezlegă bocceaua și scoase o bucată de carne prăjită bine.

— Poftește, domnule.

— Și de ce ai ținut matale la păstrare asemenea scumpătate ?

— Toate la timpul lor, prietene.

Împărți bucățile de carne de porc.

— De unde atîta belșug ?

— Chinche, domnule, să știi că nu-i lasă nerăsplătiți pe cei care se zbat pentru binele lui.

Cafeaua slabă și jumările li se părură nemaipomenite.

— Se luminează.

— N-am terminat.

— Domnilor delegați, mai sînt o mulțime de lucruri de lămurit.

— Atîţia bărbaţi în pustietăţile astea o să dăm de bănuit. Ajunge să se găsească un ticălos să ne denunţe ca să ne ciuruiască pe toţi.

Amargo îşi petrecu degetul peste gingii ca să-şi scoată resturile de carne.

— Propun să căutăm o peşteră mică.

— Da, dar n-o să mă laşi acum cu păhărelul ăsta de rachiu de anason în mînă.

— Închin pentru ziua în care o să mîncăm jumări la conacul Huarautambo. Şi cu dumneata, Agapito!

— Eu nu beau, *don*, dar vă zic noroc!

— Dacă mergem prin trecătoare drept înainte, o să dăm de vestita *Cueva de los Monos* [1].

Delegatul din Yarusyacán se ridică.

Era singurul îmbrăcat ca un creol. Puloverul nu-i ţinea destul de cald. Tremura puţin. Porniră la drum. Delegatul din Yarusyacán se opri. Arătă spre apus.

— Dacă Chinche ajunge pînă acolo, iar Yarusyacán şi Rancas ocupă fostele lor pămînturi, o să ne întîlnim în mijlocul moşiei Paria.

— Ca ruşii cu americanii.

— Asta voia şi Garabombo! El spunea întotdeauna: „Obştenii din Chinche şi din Yarusyacán trebuie să se întîlnească la Paria ca ruşii cu americanii".

Zăriră *Cueva de los Monos*. Pe dinaintea lor trecu un stol de raţe.

— Dumneata l-ai cunoscut pe Garabombo?

— Am stat închis cu el la Fronton. Muntenilor, umezeala mării le mănîncă plămînii. Pe mine, în ianuarie, în plină vară, m-au mutat la Fronton şi era o piclă de nu vedeai pilcul de case. Îţi dai seama? În ianuarie! Garabombo era acolo de doi ani. Era tuberculos. Tuşea mult. S-a bucurat cînd a auzit că sînt din Cerro. Ştii şi dumneata ce înseamnă să poţi sta de vorbă cu un consătean într-un loc ca acela. Garabombo şi cu mine am hotărît să ne mutăm amîndoi într-o peşteră mică. Tu cunoşti insula?

— N-am avut plăcerea.

---

1 Peştera Maimuţelor (n.t.).

– Păi, dacă o să mai furi vite tot ca pînă acum, te invită ei şi pe tine, n-ai nici o grijă.

Rîse.

— Eu, domnule, nu mă ating decît de vitele moşierilor. *Don* Genaro îmi spune mereu „Borrado, dumneata îi expropriezi pe expropriatori".

— Stăteam amîndoi în aceeaşi peşteră. Într-o zi, pe cînd ne căzneam să prindem o pălămidă, auzim că ne strigă : „Chinchenii la Penitenciar!" Ne-am dus într-un suflet. Un paznic ne-a spus : „Pregătiţi-vă de îmbarcare. Vă duceţi la Lima." „Ştiţi cumva de ce, domnule?" „Vă duce la o Juntă de Conciliere la Ministerul Muncii." Ne-am îmbarcat. Şalupa era trasă la chei. „Ce-ai zice să ne elibereze, Aquilino?" zice către mine Garabombo. Era soare, dar el tremura. Marea era agitată şi şalupa se lupta să se ţină pe lîngă mal. Erau nişte valuri şi ne era o frică de moarte, mai ales că, fiind deţinuţi, ne-au lăsat cătuşele la mîini. Dar am ajuns. La chei ne aştepta o camionetă. Ne-au dus la Lima. Ne-au dat jos în faţa Ministerului Muncii. Pe scări, ne întîlnim cu Silverio Bonilla din Chinche, şi el tot sub pază şi cu cătuşele la mîini. Intrăm, şi Garabombo, odată-l văd că păleşte.

— Ce-i cu tine, Fermín? Ţi-a fost rău în şalupă?

— Uită-te acolo, e nevastă-mea. N-am văzut-o de doi ani.

Amalia Cuéllar îl îmbrăţişă plîngînd. Împreună cu ea, veni spre noi un grup de ţărani din Chinche.

— Pot să vorbesc cu soţia mea? îl întrebă Garabombo pe jandarmul republican.

— E interzis, dar îţi dau voie, răspunse jandarmul care era un om cumsecade.

— Dacă nu te superi, domnule, mă duc puţin mai încolo.

— Bine, dar să nu uiţi că am armă.

— Eu, domnule, n-aveam nici o treabă acolo. Mă duseseră din greşeală. Ţăranii i-au spus lui Garabombo că în ziua aceea trebuia să aibă loc o înfăţişare între Lopezi, proprietarii moşiei Chinche şi ei doi, răzvrătiţii, Garabombo şi Silverio Bonilla.

— Frumos, murmură Amargo.

— Garabombo vorbi vreo cinci minute cu nevastă-sa și cu oamenii de la el din sat. Pe urmă veniră Lopezii cu avocații lor. Noi — și eu, că eu ce altă treabă aveam? — trecurăm în sală. Președintele Juntei de Reconciliere, un ins mai rotofei, cu ochelari, spuse: „ne aflăm aici pentru a vedea dacă este posibilă o înțelegere între părți. Are cuvîntul proprietarul moșiei Chinche, domnul Amador Lopez". Da' ce să-ți povestesc? Proprietarul a început să se umfle și să le-nflorească dînd înainte cu importanța creșterii vitelor în Peru; pe urmă, cum e cu putință ca, avînd pampele astea atît de mari în Pasco, Peru-ul să importe vite și uite-așa, taca-taca, taca-taca și cîte și mai cîte. Da' ce să-ți povestesc? Cum spunea el acolo, noi sîntem de vină că Perú-ul e sărac. Că ce spun obștenii din Chinche este o absurditate, fiindcă moșia are nevoie de pămînt mai mult, ca să crească vite de soi. Și la urmă zice: „Pămînt, este cu neputință să vă dau. Dacă vreți, vă plătesc salarii".

— Și cît ar fi salariul ăsta? întrebă Garabombo.

— Eu vă dau vouă un sol pe zi, iar voi îmi plătiți mie arenda pe teren și cincizeci de centavos pentru fiecare berbec care paște pe pămînturile mele.

— Așa e cum e mai rău, domnule judecător.

Rotofeiul se înfurie.

Eu nu ți-am cerut nici o părere. Accepți ori nu accepți propunerea domnului Lopez?

— Dacă accept, ieșim în pierdere, domnule doctor.

— Pînă azi, ați lucrat pe gratis. Domnul Lopez vă dă salarii și drept la păsune. Ce mai vreți? Vrei așa, și semnezi în numele obștenilor, ești liber. Nu, stai mai departe la închisoare.

Pe Garabombo îl trecură nădușelile. Clarito îi vedea broboanele de sudoare.

— Dumneata hotărăști. Ieși sau rămîi?

— Nu accept, domnule.

— Gîndește-te bine! Depinde de dumneata ce alegi: libertatea ori închisoarea. Și să știi că te osîndești la o pedeapsă lungă.

— Nu accept!

— Rămîi închis ?
— Rămîn, domnule."
— Cît e ceasul ? întrebă Amargo.
— E trecut de şapte, răspunse delegatul din Yaru-syacán.
— Asta-i ora cînd se prinde cel mai bine radio Cuba. Ce ziceţi, ascultăm să vedem ce mai spun bărboşii ?

25

DESPRE VISELE ŞI COŞMARURILE LUI BERNARDO CHACÓN

La scurtă vreme după ce s-a întors de la Huánuco, unde-şi ispăşise pedeapsa pentru furt de vite, avu un vis în care se făcea că obştea din Yanacocha fugea printr-o pampă fără sfîrşit. Bărbaţi, femei şi copii fugeau cu atîta disperare, încît, în această fugă, sleitele lor umbre se clătinau, se agăţau de *poncho*-urile altor fugari, cădeau doborîte de oboseală. Din cînd în cînd, delegaţii îşi întorceau privirile spre urmăritori, care veneau după ei în galop. Se scurseră săptămîni, luni, ani, pînă dădură de un zid atît de înalt, încît pînă şi condorii încumetîndu-se să-l treacă, se zdrobeau de el. Între dezlănţuirea urmăritorilor şi spaima obştei se auzea bătînd singur galopul unui bărbat ce purta mască. Deodată, călăreţul se opri, descălecă şi ridică pămîntul de pe cimitirul Huarautambo : ieşiră la iveală o puzderie de călăreţi. Mii de bărbaţi călări împînziră pampa ! Puseră duşmanul pe fugă. Călăreţul îşi scoase masca, iar Bernardo Chacon recunoscu atunci zîmbetul liniştit al lui Agapito Robles.
— Bernardo, spuse delegatul, toată goana asta a fost numai din pricina ta. Dacă ai fi ascultat de noi, ai fi cruţat Yanacocha de atîta suferinţă.
— Spui vorbe încurcate, Agapito.
— Cînd n-o mai fi lună plină, să vii să mă cauţi la Macario Valle acasă.

Bernardo Chacón se trezi năduşind. Se crăpa de ziuă. Îşi puse *poncho*-ul pe el şi se duse să-l întrebe ce putea fi cu visul acesta pe vecinul său, Sebastián Albino.

— E un semn ce ţi se arată Bernardo, spuse Albino. Era un bărbat negricios, cu ochi bănuitori şi cu mustaţa rară. Agapito are nevoie de tine. O fi în primejdie. Du-te şi-l caută !

— Nu m-ar chema Agapito decît pentru un singur lucru. Eu am vorbit mult cu el cît am stat în închisoare la Huánuco. Voia să răscoale oamenii de pe moşie. Avea o copie după hrisoave. Mi le-a arătat şi mie. „Cîtă vreme n-o să recucerim Huarautambo, Yanacocha n-o să fie liberă. Yanacocha va voi într-o bună zi să-şi recîştige pămîntul dar atîta timp cît colonii de pe Huarautambo nu se hotărăsc să se răscoale, n-o să poată face nimic.

— Yanacocha vrea să-şi ia pămînturile înapoi. Ei aşa spun.

— M-o fi chemînd să pregătesc răscoala ?

— Ar fi şi timpul, Bernardo. Am pătimit destul în robie. Du-te şi-l caută.

Bernardo Chacón obţinu un permis să iasă de pe moşie cerîndu-şi voie să se ducă la Goyllarizquizga să-şi vîndă cartofii. Însă, de fapt, se duse la Huachos. Ajunse pe înserat. Îşi ascunse calul şi o luă apoi pe jos. Din casa lui Macario Valle răzbătea un murmur confuz. Cine erau oamenii aceia care vorbeau ? Nu văzu nici un cal. Dacă îşi ascundeau caii, atunci numai obşteni puteau fi. Bătu la uşă.

— Cm bun ?

— Sînt Bernardo Chacon din Huarautambo şi aş voi să-l salut pe *don* Macario Valle.

— Poftească înăuntru.

În încăperea ticsită de obşteni pe care nu-i cunoştea, văzu zîmbetul liniştit al lui Agapito Robles.

— Bernardo, te aşteptam, zîmbi Agapito.

— Ştiai că am să vin ?

— Eu aşa am visat.

— Bună seara, domnilor, salută Bernardo scoţîndu-şi pălăria, respectuos.

Robles îl prezentă.

— Bernardo Chacon, obștean din Huarautambo; a pătimit împreună cu mine în închisoarea din Huánuco. Este nepotul lui Hector Chacon.

Obștenii îl salutară cu un zîmbet prietenos.

— Domnii sînt obșteni din Jupaicocha, Bernardo. Au venit să vadă Ttitlul obștei noastre. O oră întreagă citi șirul hotarelor Yanacochei. Jupaicochanii ascultau în liniște. Se însera.

— Ce părere aveți, domnilor? întrebă Agapito.

Atunci se ridică un bărbat îndesat, cu obrazul destins.

— Huachos nu se va da în lături să-și ceară drepturile! Dacă Yanacocha e alături de noi, ne răsculăm. Mergem cu o sută de oameni!

— Yanacocha n-o să uite niciodată vorbele dumitale bune, *don* Macario Valle, răspunse Agapito Robles.

Se îmbrățișară.

Cîteva femei le aduseră o supă de cartofi cu bucățele de pastramă. Mîncară, apoi băură *mates de coca* [1]. Oamenii din Huachos plecară. Agapito Robles și Bernardo Chacon rămaseră singuri.

— Îți aduci aminte ce-am vorbit noi cînd eram în închisoare?

— Cum să nu! Chiar în ziua cînd m-am întors pe moșie am stat de vorbă cu colonii.

— Și ce spun?

— Puțini sînt de părere să se ridice împotriva doctorului.

— Dar trăiesc mai rău decît porcii! De ce nu vor să se răscoale?

— Nu pot să creadă că niște muritori de rînd pot să-l biruie pe Montenegro. A oprit timpul în loc și, dacă vrea, o să oprească și soarele! Oamenii așa zic. Se tem. Acum cîteva luni, doctorul l-a alungat pe Cecilio Lucano. Ne-au silit să-l facem de ocara lumii.

---

1 Este vorba de un ceai făcut din frunza arbustului ce poartă numele de coca, originar din America de Sud și foarte răspîndit în Perú. În trecut, indienii mestecau frunzele de coca, acestea avînd un efect tonic. Alinau, de asemenea, foamea (n.t.).

— Mai știți ceva despre Cecilio ?

— Spun unii că s-a dus să lucreze la mine, alții că a coborît la Huánuco. Nu l-a mai văzut nimeni.

— De ce se tem cei din Huarautambo ?

— Doctorul află tot. De trei ori am ținut adunare și de trei ori a știut doctorul și a poruncit să fim biciuiți. Asta îi descurajează pe oameni. Colonii cred că doctorul are puteri supraomenești.

— E adevărat : are puterea banului. Cumpără trădători și corupe autoritățile judecătorești din Huánuco ; acestea îi pun bănuții la loc în buzunar de pe urma reclamațiilor și plîngerilor noastre.

— Cînd am ieșit din închisoare am vorbit cu cîțiva coloni. A doua zi, Montenegro a poruncit să fiu chemat la el. M-am dus la conac. Doctorul mi-a spus : „Știu că ai legături cu autoritățile din Yanacocha. Faci foarte rău, Bernardo. Eu am fost întotdeauna bun cu tine ; dar dacă te înhăitezi cu răzvrătiții, nu-mi rămîne decît să-i apăr pe colonii de treabă, iar pentru asta, sînt silit să-i alung pe cei răi și să aduc oameni din alte sate".

— Nimeni de pe moșie nu-i cu noi ?

— Cîțiva doar.

— Cine ?

— *Don* Rufino Toribio mi-a spus odată : „Bernardo, tragem în jug ca boii". Alt nemulțumit e cumnatu-meu, Cinasio.

— Mai stăruie, Bernardo ; convinge-i și dă-mi de știre.

— O să le fie frică.

— Dorința de libertate, ca rădăcina copacului, străpunge pămîntul, Bernardo ! De două ori s-a răsculat Pasco, de două ori ne-au măcelărit. Să facă la fel și-a treia oară ! O să ne răsculăm de o mie de ori ! Remigio Villeno se pregătește să stîrpească moșia Jarria. Alde Chamorro umblă beți prin bordelurile din Cerro iar în timpul ăsta, Remigio le sapă groapa. Amargo organizează obștenii din Ambo. Și mult mai mulți, pe care tu nu îi știi nici măcar după nume se pregătesc să recîștige toate moșiile din lume. După culesul recoltei, Huarautambo va fi liber.

26

CARE NU ARE NEVOIE DE TITLU

Şi uite aşa i-am făcut pe toţi proprietarii din provincie să-ţi joace în palmă ! Aşa, ciocoiaşi din Cerro de Pasco !... În timp ce tu le deschideai ochii peonilor de pe moşii, în timp ce răsculai robii, în timp ce le arătai zarea pampelor libere, secăturile pămîntului dansau. „Regina mea în sus, regina mea în jos, nimic nu-i prea mult pentru regină, vinde-mi grădina asta să se răsfeţe în ea regina, mîncare şi băutură la toată lumea din porunca reginei mele." Aşa, ciocoiaşi ! V-am tocat averile şi pe urmă v-am dat dracului pe toţi. Iar băloşii o ţineau într-un chef. „Cîntaţi, mă, pentru regina mea !" Tu băteai cordiliera Culebra de la un cap la altul. „Zece lăzi de bere ! Eu plătesc !" Delegaţi din toate cătunele veneau la chemarea ta în peştera Umancantay. „Obiectele din argint adunate pentru Fecioara din Chacayán le-am predat, aşa cum mi-ai spus." Făceai pe vînzătorul de pîine şi urzeai cu simbriaşii din Rabí. „Regina mea, dacă nu-ţi place şalupa, dau ordin numaidecît să-ţi facă alta." Ştiam că erai pe undeva prin Pomayaros, de aceea am dat ordin să ne ducem să chefuim în altă parte. „Ce au, mă, lăutarii ăştia ?" Dansam şi-mi astîmpăram focul. Dacă ar fi după mine, aş dansa pînă în Ziua Judecăţii de Apoi. Să uit ce e de uitat şi să-mi aduc aminte ce nu trebuie să uit. Dar am eu ce să-mi amintesc ? O să iau măcar atîtica din provincia asta ? O să iau ceva cu mine pe lumea cealaltă ? Bucuria că i-am putut călca în picioare pe toţi cei care au călcat în picioare, la rîndul lor ! Nişte neisprăviţi de proprietăraşi, nişte oficiali împuţiţi, nişte judecătoraşi înfumuraţi ! Doar aţi văzut cum stăteau toţi în genunchi în faţa mea. „Permite-mi să-ţi ofer în dar bijuteriile mamei mele." Vai de capul lor, nişte sperietori ! Ferchezuiţi-vă, înzorzonaţi-vă, parfumaţi-vă ca de petrecere ! Că v-o face el, Agapito Robles, de petrecanie, să-l ţineţi minte !

Pe drum, în vreme ce se depărta tot mai mult sub zorile ce abia mijeau, Maca îşi aminti de acea petrecere.

Unde, oare ? Ieşiră să mănînce în piaţă la Pacaraos. Traversînd piaţa, întîlni ochii vînzătorului de anilină şi-i recunoscu pe *ai lui*. Soarele prinse o nouă culoare de la grămăjoarele de prafuri roşii, portocalii, galbene, trandafirii, verzi, negre. Dejunară. Prînziră. Dansară. Cinară. Trecură iară prin piaţă : el tot acolo era. Se prefăcea că se tocmeşte şi, de fapt, predica, încerca să convingă, aţiţa. Atunci mă privi. „Gata, alţi muzicanţi ! S-o urmăm pe regina noastră la conac !“ Te-am ocolit fără să-ţi arunc o singură privire. „Dacă aşa ţi-e voia, plătim muzicanţii de două ori pe-atît, regina mea“. De ce să-ţi fi răspuns la privire ? Ştii prea bine că ce trebuia să fac, am făcut !

27

CEA DE PE URMĂ CĂLĂTORIE A LUI CACHABOTAS, FLOARE ŞI OGLINDĂ A CAILOR TUTUROR OBŞTILOR

Într-o noapte călduţă de august 1962 după calendarul gregorian şi de maidecembrie, 2386, după calendarul montenegrean, conducătorii Yanacochei se adunară în peştera Umancantay.

Agapito stătea pe un bolovan amintindu-şi dimineaţa în care jurase să nu se mai întoarcă acasă pînă nu va şterge de pe faţa pămîntului moşia Huarautambo. Cîţi „ani“ să fi trecut de cînd singurătatea drumului îi auzise făgăduiala ? Între el şi acel jurămînt erau acum mii de leghe. Cu ochii din cap îi văzu pe membrii Juntei de recuperare, însă cu ochii amintirii îi dibuia pe cei ce nu veniseră la adunare : Héctor Chacon, Cecilio Lucano, apoi fosforescentele pupile ale lui *don* Raymundo Herrera. Încet-încet, peştera Umancantay se umplea. Fiecare cătun îşi avea aici reprezentantul lui. În tăcerea umedă, glasul lui Agapito se făcu auzit.

— Iubiți frați, cutreier lumea de ani de zile, încercînd să-i conving pe oameni că atîta vreme cît Huarautambo va fi pe lume, omenirea nu va putea să răsufle. Eu, datoria mi-am făcut-o. Pînă și ultimul cerșetor din cătunul cel mai prăpădit a înțeles că moșia Huarautambo trebuie ștearsă de pe fața pămîntului. Azi e întîi august. În 29, Huarautambo nu va mai fi. Aceea va fi ziua recîștigării pămînturilor ei! Cu o zi înainte va trebui să înștiințați satele. Îngenuncheați și jurați că nu veți dezvălui nimănui această zi nici dacă ar fi să plătiți cu viața.

Emoționați, delegații jurară în fața steagului obștei. Se îmbrățișară și se risipiră care încotro. Iar în luna ce susținea ei a fi august o mie nouă sute șaizeci și doi, porniră marșul lor lent. Ordinele fură categorice: să facă fără să cîrtească tot ce au făcut din porunca proprietarilor pentru a nu provoca nici un incident. Astfel veni ziua de douăzeci și cinci august. Pe douăzeci și șase se află că delegatul Robles cobora pe la Pillao. Învelit intr-un *poncho* enigmatic, cu capul acoperit de un *sombrero* roșu împodobit cu flori pestrițe de bob, Agapito ieși la drumul mare. În vîrf, îl înfrînă pe Cachabotas, cuprinse într-o privire casele Yanacochei, cătunele de pe partea cealaltă, acoperișurile provinciei, oglinda lacului brăzdată de șalupe. Atunci băgă de seamă că bunul Cachabotas se făcea verde.

— Cachabotas!

Calul întoarse capul.

— Sînt verde? întrebă, grăindu-i atunci pentru întîia dată.

— Ești verde! răspunse Agapito mai mult înspăimîntat decît mirat.

— Atunci am să mor.

Agapito descălecă.

— Ce spui, frățioare?

Cachabotas îi adulmecă înduioșarea și necheză. Înverzea vertiginos.

— Nu mai ajung la Yanacocha, Agapito. Pînă aici mi-a fost ursit să trăiesc.

Cachabotas se întinse pe jos tușind. Agapito îl cuprinse cu brațele.

— Mi-am făcut datoria, Agapito. Te-am adus teafăr. Te-am însoțit cu tot dragul. N-ai a mă dojeni pentru nimic, sau ai ?

Cachabotas sufla greu.

— Sfărîmați toate gardurile din lume. Agapito ! Smulgeți din pămînt toți stîlpii de hotar ! Voi oamenii nu sînteți ca noi. Voi sînteți niște animale rele, Agapito, sau, mai degrabă nenorocite decît rele...

— Să nu mori, frățioare ! Ești așteptat la Yanacocha. Vrei să te porți ca un îngîmfat ?

Cachabotas gifîia.

— Trebuie să continuați lupta, Agapito. Cei buni de azi, mîine sînt răi. Nu-ți pierde curajul. Păzește-te de...

Și calul fără seamăn își dădu ochii peste cap.

Delegatul desluși printre lacrimi autoritățile care veneau să-l întîmpine. Se apropiară cu urale, însă, văzîndu-l pe Cachabotas țeapăn, rîsul le păli dintr-odată.

— Lăsați-mă singur ! Vreau să-l veghez singur ! strigă Agapito chiar în clipa cînd Isaac Carbajal ordona să fie bătute clopotele de douăsprezece ori, cele douăsprezece bătăi ce vesteau ceasul recuceririi pămînturilor. Nimeni de acum încolo nu mai avea voie să iasă din casă. Patrule înarmate închiseră drumurile.

Agapito îl veghie pe Cachabotas toată noaptea. În zori, Guadalupe împreună cu alți cîțiva obșteni îl ajutară să-i sape groapa. Îl îngropară pe Cochabotas și-i acoperiră mormîntul cu flori galbene de grozamă. Agapito auzi un nechezat, departe. Sosise ora ! Înțelese că nici Cachabotas nu i-ar fi îngăduit această tristețe.

— Aveți un cal ?

I-l aduseră respectuos pe Vencedor [1]. Agapito se aplecă, își vîrî degetele în balega lui Cachabotas și se unse pe față. Cu fața verde de balegă și de obidă, încălecă și ridică fruntea sus.

— Iuhu ! chiui și coborî în vale la Yanacocha cea atît de înfricoșată.

---

1 Învingătorul (n.t.).

28

UNDE SE DOVEDEȘTE CEEA CE LA VREMEA LOR AR FI DORIT SĂ DOVEDEASCĂ CEI CARE DOREAU ACEASTĂ DOVADĂ SPRE A DOVEDI CEEA CE VOIAU SĂ DOVEDEASCĂ STRÎMB

Aici Radio Cuba. De la Havana, Cuba, primul teritoriu liber al Americii Latine transmitem un program în quechua dedicat țăranilor din Perú, Ecuador și Bolivia.

Un zîmbet de mîndrie copilărească lumină fața delegaților așezați roată în jurul tranzistorului Șchiopului.

Dragi obșteni, locuitori ai Cordilierei Anzilor, vă transmitem din Cuba, încă o dată, solidaritatea noastră revoluționară în lupta ce o purtați împotriva oligarhici peruane aflată în slujba imperialismului. Această luptă este fundamentală pentru destinul Perú-ului și al Americii Latine. Fundamentală, mai cu seamă pentru implantarea dreptății într-o țară oprimată de o oligarhie medievală ce acaparează pămîntul Perú-ului. Cifrele sînt elocvente.

— Se aude parcă ar fi lîngă noi. Nu-ți vine să crezi !

— Ssst, dracului !

Chiar și sursele de informație de proveniență burgheză recunosc aceste fapte. Cinci la sută dintre proprietari ocupă nouăzeci și cinci la sută din pămîntul cultivabil al Perú-ului, în vreme ce nouăzeci și cinci la sută din țărani subzistă în condițiile cele mai mizerabile, pe cinci la sută din pămînturi. Burghezia însăși nu îndrăznește să treacă sub tăcere aceste cifre. Statisticile publicate de serviciul de Cercetare și Dezvoltare Agrară, SIPA, instituție inițiată și finanțată de americani, recunosc această situație scandaloasă.

— Asta-i gură de aur !

SIPA informează că în Perú, 1,4% din populație posedă 1.529.750 hectare cultivabile. Proprietarii mijlocași, adică aceia care cultivă între 11 și 100 de hectare, posedă 285.000 hectare, în vreme ce țăranii și obștenii care constituie 95% din truditorii pămîntului supraviețuiesc pe abia 614.753 hectare. Inventăm noi aceste cifre? Nu. Ele sînt cifre date chiar de purtătorii de cuvînt ai imperialismului!

Sticla de rachiu circula din mînă în mînă. Un tunet bubui în munți dincolo de piscul nins al Jirishankăi.

Contrastul este de-a dreptul scandalos însă chiar și aceste cifre nu ilustrează pe deplin adevărul. Țăranii din Perú care urmăresc emisiunea noastră, știu că realitatea este încă mai dramatică. În Perú există proprietari care posedă moșii ce depășesc ca suprafață chiar teritoriul unor țări.

— Așa-i, ai dracului!

— Sigur că-i așa!

Numai în Cuzco, unde țăranii din valea La Convencion se află în grevă împotriva cultivatorilor de ceai încă de acum două luni, șase proprietari posedă peste 340.000 de hectare. Țăranii din La Convencion îi cunosc: moșia Huadquina ocupă 144.000 hectare, moșia Itma ocupă 50.000 de hectare, moșia Tobalhuasi ocupă 20.000 de hectare, moșia Santa Rosa ocupă 60.000 de hectare, moșia Echaratti ocupă 29.000 de hectare, moșia Huayna ocupă 44.000 de hectare. Șase proprietari posedă, ei singuri, peste 340.000 de hectare!...

— Paștele mamii lor!

...Mai mult, adică, de jumătate din pămîntul ce-l posedă un milion de obșteni din munții peruani.

— Paștele și grijania mamii lor!

Presa burgheză din Peru trece sub tăcere, sistematic, această situație, în repetate rînduri demascată de Federația Țăranilor din Valle de la Convencion, federație care în luna noiembrie a denunțat fapte deosebit de grave pe care vi le cităm textual...

— În sud o să înceapă curînd bătălia. În iarna asta am lucrat ca ajutor de șofer la Sticletele Anzilor. Am bătut Sudul de la un cap la altul.

Aceste fapte nu vor fi date publicității niciodată de către organele de presă burgheze. Federația Țăranilor din Valle de la Convencion arată textual...

— Eu am fost în La Convencion.

Pentru a ne duce să lucrăm la un drum particular, proprietarul Alfredo Romainville ne silește să ne sculăm la trei dimineața și să ne întoarcem acasă la șapte, după șaisprezece ore de lucru. Celui care lipsește o zi de la lucru, îi taie toate celelalte zile lucrate peste săptămînă.

Pe Melquiades Bocángel care a incendiat din greșeală doi metri pătrați din acoperișul de paie al unui hambar, proprietarul Romainville l-a pălmuit și l-a bătut zdravăn, după care l-a spînzurat de mîini și de picioare de ciotul unui copac și l-a biciuit atîta pînă cînd însăși fiicele proprietarului i-au căzut acestuia în genunchi pentru a-i cere îndurare pentru cel spînzurat.

Pe Gabino Guzmán, Romainville l-a trimis să-i aducă un cal pentru a încărca șase arrobas[1] *de cafea, dar întorcîndu-se țăranul fără cal, Romainvile a poruncit să i se pună în spinare samarul și cele șase arrobas, silindu-l să dea ocol curții în patru labe și mînat cu biciul.*

Pe Carmen Candia, Estéban Góngora, Julián Guzmán precum și pe alții, proprietarul, călare pe o catîrcă, i-a fugărit hărțuindu-i și trîntindu-i la pămînt pe o distanță de opt kilometri pe un teren accidentat.

Pe Cirilo Guzmán, pe Fidel Carrion și pe Hernán Santa Cruz, i-a pus să care în spinare niște țevi de fier din cale afară de grele, pe o distanță de cincisprezece leghe.

Pe Martin Villanueva l-a sechestrat și l-a bătut pînă ce acesta și-a pierdut cunoștința, rămînînd în această stare o zi întreagă.

Pe Martin Candia și pe Alejandro Alegría i-a ținut închiși o săptămînă întreagă pentru a răsuci frunzișoare de ceai, dîndu-le numai un răgaz de cincisprezece minute pentru a-și face nevoile.

— Aici, măcar ne căcăm cînd vrem.

— Aia din sud au rămas cu traista-n băț.

— Depinde unde.

---

1 Greutate egală cu 11,5 kg. (n.t.).

Amargo își sugea într-una măselele.

— Depinde, spuse iar. În Cuzco, țăranii se sindicalizează sub conducerea lui Hugo Blanco.

— Asta-i comunist.

— Și ce dacă ?

— Nu mai spun nimic.

— În curînd Sudul are să se aprindă.

Concentrația pămîntului în sudul Peru-ului este încă mai revoltătoare. În departamentul Puno care a trecut printr-o perioadă de foamete și unde, numai cu cîțiva ani în urmă au murit zeci de mii de oameni, o singură familie, familia Muñoz Nájar, posedă peste 300.000 de hectare. Pămînturile Muñoz Nájar se întind de la Puno din cîmpie pînă la Moquegua în munte.

Cel din Tusi scoase pîine și o bucată de brînză dintr-un sac de făină Nicolini. Își descheie haina arătîndu-și cu mîndrie cămașa croită din același fel de sac, pe care se vedea jumătate din numele lui Nicolini scris cu litere roșii.

...Obșteni din Anzi, pentru a lichida exploatarea și abuzul, există o singură cale : lupta armată. Să continuați lupta gloriosului vostru strămoș Tupac Amaru !

— Al naibii, ce vulpoi !

Iar acum, în încheierea ediției noastre de azi, vă transmitem un program de muzică populară. Cîntă pentru dumneavoastră cunoscuta orchestră...

— Iertați-mă, dar mi se consumă bateriile, zîmbi Șchiopul stingînd tranzistorul.

— Are dreptate drăguțul de cubanez și cînd o fi să ne luăm la trîntă cu moșierii, din careva tot o să iasă căcatul : ori din noi ori din ei. Că doar n-o să stăm pînă-i lumea cu plasture la cur !

— Ne răfuim noi în octombrie.

Se întoarse spre Agapito Robles.

— Fie ce-o fi, Yanacocha trebuie să cucerească Huarautambo. Borrado are dreptate. Căderea moșiei Huarautambo va fi un semnal. Asta va trebui să se întîmple înainte de-a se porni ploile !

Un paznic se ivi însoțind doi inși îmbrăcați în *poncho*.

— Prînzul nostru, suspină Borrado.

— Crezi că terminăm azi ?

— Îi aşteptăm pe delegaţii din Huánuco.

— Dar *don* Genaro ? întrebă Şchiopul pe unul din oamenii din Yarusyacán.

— E pe drum.

— N-a rămas că vine ieri ?

— Probleme.

Amargo se înfofoli cu fularul. Trase din mucul de ţigară.

— Poliţia miroase că se coace ceva, explică gutural. În fiecare zi vine cîte un turnător de la Lima. De Genaro nu se dezlipesc. Ştiţi ce-au inventat ultima oară ? Acum o săptămînă au îmbrăcat doi turnători ca şi cum ar fi fost obşteni. Şi-au găsit nişte căcănari de la şes...

În aceste clipe chiar, oameni de pe toate continentele, oameni de toate rasele şi de toate culorile luptă împotriva imperialismului...

— Nu mai merg bateriile, se scuză Şchiopul.

— I-au îmbrăcat în flanelă şi în *poncho* şi i-au băgat în închisoare la Cerro, să-i tragă de limbă pe deţinuţi. Şi ca ceilalţi să nu se prindă că nu erau deţinuţi adevăraţi, gardienii le-au tras şi lor un toc de bătaie ca la toată lumea. Dar la închisoarea din Cerro e *don* Remigio Villena. Consătean cu mine. I-a mirosit de cum au intrat şi le-a dat de înţeles alor noştri să nu le răspundă deloc.

— Ia uite cine vine : doctoraşul nostru, Genaro Ledesma !

29

DESPRE NECAZURILE LUI ISAAC CARBAJAL ÎN AJUNUL MARII BĂTĂLII PE CARE A AVUT-O YANACOCHA CU MIŞEII

Fostul sergent Atala, finul lui Montenegro, secundat de trei butoaie de rachiu, reuşiră să-i convingă pe obştenii din Vilcabamba de avantajele unui pact. Judecătorul le făgăduia, prin Atala, că le va da pămînturile pentru care

se iscase conflictul cu Yanacocha. Răscoliți de rachiu, cei din Vilcabamba hotărîră să se judece cu obștenii din Yanacocha. Yanacocha își pierdu cumpătul.

— Recuperarea trebuie amînată! Nu ne putem înfrunta deodată și cu Vilcabamba și cu Jandarmii, spuse Teodosio Requis.

— Ce-au cu noi ăștia din Vilcabamba?

— Nu ne putem bate cu doi dușmani deodată. Să amînăm recuperarea! stărui Requis.

— Ne-au trebuit ani de zile să convingem oamenii. Dacă îi oprim acum, n-o să-i mai urnim niciodată, spuse Isaac Carbajal. Era îmbrăcat într-un veston vechi de sergent.

— Are dreptate. Nici vorbă să-i oprim! Trebuie începută recuperarea, întări Rigoberto Basilio.

— Vilcabamba vine spre noi cu trei sute de călăreți, îi anunță Cipriano Guadalupe.

— La ce oră vine Agapito?

— E pe drum.

— Sînt de părere să începem să tratăm cu Vilcabamba, își dădu cu părerea Requis.

— Avem o răspundere grea, spuse învățătorul Soto.

— Mai grea ca robia nu-i, îi răspunse cu asprime Basilio.

— Să amînăm invadarea pămînturilor cu opt zile, în care timp să purtăm tratative, sugeră de la Vega.

Isaac Carbajal se așeză jos lăsîndu-și capul în piept, copleșit de presimțiri.

— Sînt pentru recuperare și pentru tratative. Numiți o comisie care să poarte tratative cu Vilcabamba. În același timp, însă, totul să meargă înainte.

Nu și-ar fi închipuit niciodată că vara le-ar putea trimite un astfel de asfințit în ajunul marii bătălii, însă, pe urmă, și-au dat seama că cerul avea dreptate, că cenușiul acesta era vestitorul unei nopți de piază-rea. Piața se umplu de văietăreți.

— Vilcabamba vine să atace Yanacocha. De ce să ne riscăm viața pentru colonii de pe Huarautambo?

— Așa e.

— De ce credeți asta?

— O să vedeți voi dacă n-or să ne trădeze ăștia. Or să ne întoarcă dosul. Și dacă nu murim cumva, intrăm la răcoare pe degeaba.

— Ce-avem de cîștigat din războaiele astea? Hai, răspunde, nătărăule, cuteză să-i strige în obraz președintelui Carbajal, Teodora Condor.

— Libertatea, *doña* Teodora.

— Libertatea nu-mi dă mie să mănînc. Eu n-am neamuri la Huarautambo.

— Neamuri n-am nici eu, numai că atîta vreme cît Huarautambo se îngrașă din sărăcia altora, bine n-are să ne meargă.

Maximiliana Marin veni lîngă Isaac Carbajal.

— Nerușinatule! Ce-ai să-l întărîți pe bărbatu-meu? De ce-l silești să-și calce pe inimă? Mîine o să fie vărsare de sînge. Dacă mori tu, mare pagubă! Un nemernic mai puțin, dar de viața bărbatului meu cine răspunde, tu?

— *Doña* Maximiliana, înțelege că...

— Dacă-mi omoară bărbatul, am să iau colibele și sălașurile tale, să-mi hrănesc copiii. Știu eu foarte bine cum sînt șefii. Proștii merg înainte iar voi rămîneți mai pe la urmă să vă păziți pielea.

Și-i zicea într-una.

— Bărbatu-meu e bolnav, se dezvinovăți sfioasă nevasta lui Cipriano Guadalupe. Nu poate să vină. Iartă-l și să nu te superi.

— Să vină el să-mi spună că nu poate, răspunse Isaac Carbajal, colțos.

— O să-mi plătești tu pentru viața lui? O să-mi dai tu să mănînc? Tu o să-mi umfli burta? zbiera la el Maximiliana Marin.

Ultimul sclipăt de lumină decupă atunci subțirimea Mardoniei, văduva lui *don* Raymundo Herrera. Luni de zile umblase în doliu. Iar acum, din senin, își puse o fustă de culoarea coacăzei, tivită cu inimioare de argint și un șal gri, stropit cu flori în galben, verde și ocru. Asfințitul scăpăra în cerceii ei mari, de argint. Veni mai aproape.

— Ascultă, văruică !

Maximiliana se întoarse, brusc micşorată de măreţia văduvei.

— Văruică, de unde ştii tu c-o să-ţi moară bărbatul ? Ştii să citeşti viitorul ?

— Nu.

— Nici eu nu ştiu ce-o să fie în viitor, dar ştiu ce-a fost în trecut şi mai ştiu că bărbatul meu a murit măsurînd păşunile. De aici, din locul ăsta unde m-am oprit eu acum, s-a uitat pentru ultima oară la satul ăsta ticălos.

Maximiliana Marin nu îndrăzni să răspundă.

— Dacă îţi moare bărbatul, apoi o să moară cerînd dreptate. De ce-l faci de ocară pe preşedintele obştei ? Decît să-l ocărăşti, mai bine l-ai ajuta. Cine porunceşte la tine acasă ? Tu sau bărbatul ?

Femeile tăcură. Isaac Carbajal se duse la adunarea delegaţilor. Pe drum, îi ieşi în cale nevasta lui Octavino Cuenca.

— Bărbatu-meu a căzut de pe cal şi nu poate să vină.

Carbajal trecu prin faţa casei lui *don* Raymundo Herrera. Ce ar fi făcut să fi fost în locul lui ? Se uită spre colţ, unde casa Nictalopului fusese aşezată să sfideze vînturile ce băteau dinspre trecătoare. Spre strada Estrella, casa lui Héctor Chacón avea un cat ; iar spre ogradă, ca să fie mai sus, avea două. Un acoperiş de paie albit de vreme proteja un perete lung de opt metri, coşcovit, dar întinerit de un balcon care, la fel de neînfricat precum i-a fost stăpînul, se boltea şi se sprijinea curajos pe nişte pari groşi de numai cinci centimetri. Însă fantoma Nictalopului se spulberă. Fostul delegat, Maladino Rueda, îi strigă :

— Stai aşa şi spune-mi, cine eşti tu să înfierbînţi urechile satului ăstuia ? Cine te crezi tu, mă rog ? Şi eu am fost delegat şi n-am izbutit să iau înapoi pămînturile. Ai să poţi tu ?

— *Don* Maladino, nu insulta în public pe preşedinte, că pot da ordin să fii arestat.

— Să mă arestezi tu pe mine ? Să-l arestezi pe Maladino Rueda ? Cine, mă ? Tu ? Păi, eu nu sînt fitecine. Ştii cine sînt eu ?

Isaac își înfipse unghiile în podul palmelor.

— Da, ești acela care a pierdut copia hrisovului nostru!

Rueda dădu înapoi, nimerit parcă de o piatră.

Cu puțin înainte de a lua drumul în picioare, Agapito Robles ordonase să se facă la Lima o copie după Titlul lor de proprietate. Maladino se duse la Lima cu această misiune. Întorcîndu-se, se opri la Cerro. Cinstindu-se ca omul, într-o crîșmă la Pallanchacra, se întîlni cu Espinoza, secretarul moșierului Masías. După ce dădu cîteva pahare peste cap, Maladino începu a se făli că umblă cu Titlul în buzunar.

— Te felicit, frățioare, spuse Espinoza. Eu nu fac parte din obștea ta, iar ca om de meserie v-am combătut, însă ca om născut în Cerro să știi că mă simt mîndru auzind că niște consăteni de-ai mei sînt în stare să-l pună cu botul pe labe pe un ministru al președintelui Prado. Dă-mi voie să te îmbrățișez și să ridic acest pahar pentru izbînda ta!

Ceru o sticlă de rachiu. Și iar închinară. Emoționat că i se recunoșteau meritele chiar de către un adversar al obștei — Espinoza reprezenta cînd și cînd moșia Masías în unele mici formalități — Rueda bău vîrtos fără să bage de seamă că Espinoza doar pupa paharele. Cerură și-a doua sticlă. Apoi Espinoza stărui să meargă să ridice paharul și la el acasă. Rueda se deșteptă a doua zi dimineață în răcoarea unei încăperi goale. Abia atunci își dădu seama că pierduse copia Titlului. Dar era prea tîrziu! În acel moment, Espinoza o vindea moșierului Masías. Rueda se întoarse la Yanacocha. Oamenii au vrut atunci să-l omoare, însă doctorul Montenegro porunci să fie avertizați că cine va îndrăzni să clintească un singur fir de păr din capul acestuia va avea de-a face cu el.

Maladino Rueda strigă:

— Mîine o să fie vărsare de sînge! O să vă văd pe toți cu picioarele înainte! Și-o să mă piș pe priveghiul vostru!

Isaac își dădu seama că dacă nu va face ceva, oamenii se vor pierde cu firea. Duse mîna la revolver.

— Dă-i drumul, beţivane ! La beci cu tine pînă nu-mi sare ţandăra, se interpuse glasul locotenentului-guvernator Magdaleno Neyra.

Isaac Carbajal o luă către şcoală. Acolo aşteptau membrii comandamentului : Teodoro Requis, Maximo Sosa, Cipriano Guadalupe, Nicolás Soto precum şi delegaţii cătunelor. Îl zări pe Cipriano Guadalupe.

— Ce-i cu nevastă-ta, Cipriano ? Zice că eşti bolnav. E-adevărat ? Nu poţi veni cu noi ?

— Cum să nu, frate, sînt cu voi. Femeile sînt speriate. Dar eu sînt pregătit pentru orice.

În uşă se ivi statura gigantică a lui Wistozorro. Se întoarseră spre el, curioşi : Wistozorro venea de la Vilcabamba.

— De băut, este ?

Îi întinseră un pahar pe care Wistozorro îl goli pe nerăsuflate.

— Ce-i cu Vilcabamba ?

— Nu-i nimic. Vilcabamba stă pe pace. V-au aruncat praf în ochi. Palavre.

— Zvonurile că s-a pornit Vilcabamba încoace le răspîndesc cu bună ştiinţă Magno Valle şi oamenii lui.

— Şi obştile celelalte ?

Preşedintele Carbajal le trimisese o înştiinţare, cerîndu-le ajutor. Trimit întăriri la nevoie ? Îi adăpostesc pe cei urmăriţi ? Îi ascund pe fugari ? Se-ngrijesc de femeile şi copiii celor urmăriţi care-şi vor pierde urma sus pe crestele neumblate ?

— Páucar, Chaupimarca şi Yacán spun că da, raportă Constantino Lucas.

— Chacayán şi Tapuc ne dau ajutor, raportă Maximo Sosa.

— Yarusyacán aşijderea.

— Santa Ana de Tusi şi Pallanchacra sînt cu noi.

— Tángor nu răspunde.

— Huaylasijirca şi Mitu nu răspund nici ele.

— Au să ne trădeze ?

— De trădat nu ne trădează, dar nici nu ne ajută.

Jumătate din obşti tăceau mîlc. Autorităţile din douăzeci de sate ştiau că Yanacocha se va pune în mişcare. Aveau să vorbească, oare ? Sau, au şi vorbit ? De ce

îndrăznea Maladino să le arunce în obraz vorbe de ocară ? Simţiră plutirea apăsătoare a unei rele prevestiri.

— Ciţi oameni avem din cei care au făcut armata ? întrebă Isaac Carbajal.

— Şaizeci, îl informă Federico Falcon. Purta şi el un veston militar ponosit.

— În fruntea fiecărui grup, va merge un soldat.

— Mai bine, doi, spuse Falcón. Dacă unul cade, să preia comanda celălalt.

O dimineaţă îngălată răzbătea prin uşi.

— E afară Maladino, îi înştiinţă Maximo Sosa.

Fostul delegat Rueda aştepta cu pălăria în mînă. Se uită la ei ruşinat.

— Vreau să-ţi cer iertare, domnule preşedinte.

— Pentru ce ?

— Aseară te-am supărat. Nu ţin minte nimic, însă Magdaleno Neyra spune că ţi-am vorbit urît.

— Lasă că-ţi împrospătez eu mintea, nenorocitule. Eşti finul lui Montenegro ?

Maladino se scofîlci tot.

— De unde ştii ?

— Cum să nu ştiu, cînd am fost şi eu la botezul lui fii-tu ?

Maladino se surpă pe dinăuntru.

— Ştii că mîine intrăm pe pămînturi ?

— Da.

— Vii şi tu ?

— Dacă îmi dai voie.

— Mai întîi semnezi o declaraţie că vii de bunăvoie.

— De semnat, nu semnez.

Cipriano Guadalupe ridică piedica *Winchester-ului*. Ţăcănitul ei spulberă o clipă veselia vrăbiilor.

— Semnez.

Şi scrise : „Eu, Maladino Rueda, declar că de bunăvoie şi la cererea mea, mă oblig să însoţesc autorităţile din Yanacocha la ocuparea pămînturilor moşiei Huarautambo.

— Ajunge, spuse Guadalupe.

— Nu, spuse Maladino, lipseşte ceva.

— Şi adăugă : „...şi mă oblig să fiu hotărît, credincios şi viteaz, chiar de-ar fi să-mi dau viaţa".

Apoi iscăli.

30

UNDE SE POVESTEȘTE CUM ÎN AJUNUL MARII BĂTĂLII DE LA HUARAUTAMBO, AGAPITO ROBLES A DAT ORDIN SĂ FIE LICHIDATE ANUMITE DATORII

În mijlocul pieței, Agapito Robles strigă : „Fraților, l-am întrebat odată pe tatăl meu : «Spune-mi, tăicuțule, pe pământul nostru au fost dintotdeauna stăpîni ?» Tata mi-a răspuns : «Eu am o sută de ani, eu știu cum au apărut stăpînii. Înainte de a te naște tu, lumea toată era a Yanacochei. Dar întîmplarea a făcut ca un om din Huarautambo să-și ridice o colibă pe măgura Escapatei. Alguazilii satului nostru l-au dojenit cu toată asprimea. — Cine ți-a dat voie să-ți ridici colibă pe pămînturile noastre ? Vino cu noi să dai socoteală Yanacochei. — Și l-au arestat ; însă, cînd să-l ducă în sat, prizonierul îi chemă în ajutor pe frații lui ; huarautambanii au aprins focuri din colină în colină, dîndu-le astfel de veste, iar aceștia l-au ajuns atunci pe prizonier la Chiyán. Și l-au eliberat cu forța. Alguazilii noștri s-au întors bătuți și răniți. Yanacocha s-a supărat foc. Împuternicitul a dat ordin să se bată clopotele. Satul a hotărît să pedepsească fapta huarautambanilor. Au trimis un curier special pentru ca nerușinatul de Huarautambo să se pregătească a doua zi de luptă. Yanacochanii au pornit la război, dar ajunși la Huarautambo au găsit toate ușile închise. — Ieșiți afară să ne luptăm, mișeilor ! — au strigat yanacochanii. Au intrat în piață semeți. Dar nu de mișei n-au ieșit huarautambanii, ci de vicleni. I-au lăsat anume pe yanacochani să intre în piață, ca apoi, deodată să închidă toate ieșirile. Neputînd să mai iasă pe niciunde, huarautambanii i-au făcut zob. În această încăierare a murit un om. Yanacochanii au fugit dînd foc colibelor. Și de-aici a știut să tragă folos stăpînul unei mici gospodării, Julio Barda îl chema, un ticălos care a

dat obștei în arendă o bucată de pămînt. Omul acesta de la care au pornit toate nenorocirile noastre, i-a denunțat pe conducătorii noștri, ca să-i ridice jandarmii. Au fost închiși, iar apoi condamnați la șapte ani de închisoare. Văzînd cît intrase frica în oameni, Barda s-a făcut stăpîn pe pămînturile noastre.» Din el se trage toată stirpea samavolnicilor care au pus stăpînire pe Huarautambo.

Agapito dădu pinteni lui Vencedor. Calul țîșni în galop, dînd roată mulțimii care nu se tulbură. Apoi, delegatul se opri din nou în mijlocul Pieței.

— Mîine, însă, isprăvim cu Huarautambo !

Un zumzet crescu din mulțime.

— Mîine punem mîna pe Huarautambo cu forța ! Numai cu forța se poate căpăta dreptate în Peru ! În închisoare la Huánuco l-am cunoscut pe învățătorul Muelas. Noi împleteam scaune din nuiele. El citea. Văzîndu-l atît de învățat, într-o zi l-am întrebat : „Domnule profesor Muelas, dumneata care ai citit atîta, ai putea să-mi spui care carte te-a impresionat mai mult ?“ A rămas puțin pe gînduri, apoi mi-a spus : „Codul Penal, Agapito“. „De ce, domnule Muelas ?“ „Pentru pedepsele atît de lungi pe care le prevede împotriva unor răsculați cum sîntem noi.“ Îmi aduc aminte vorbele lui și n-am să uit niciodată ce i-a spus delegatului din Ninao în ziua în care acesta i-a povestit că obștea lui se pregătește să înceapă un proces pentru a-și recăpăta pămînturile : „Înainte de a începe procesul să-ți cumperi un pat.“ „Pentru ce, domnule profesor ?“ „Ca să fii gata culcat cînd te doboară, prostovane.“ „De ce-ți bați joc de mine, domnule profesor ?“ „Păi, ce dracu', măi, tu nici atîta lucru nu știi, că în Peru nici un indian n-a cîștigat niciodată nici un proces ? Și asta nu că ți-o spun eu, că nici eu nu sînt decît tot un pîrlit. A scris un avocat vestit într-o carte mare cît prostia tuturor nătărăilor care cred că dreptatea se capătă cu rugăminți în fața judecătorilor.“ Păstrez în suflet vorbele lui ca pe o comoară. Un stăpîn nu stă să se roage de nimeni pentru un pămînt ce știe că-i al lui : îl ia. Obșteni, mîine ia sfîrșit călătoria pe

care moșii noștri au început-o acum două sute cincizeci și șapte de ani! Yanacochani, cînd se va auzi în toată lumea vuietul cu care va să cadă marea moșie Huarautambo, frații noștri vor prinde curaj și vor începe, pretutindeni, în Pasco, recucerirea definitivă a pămînturilor luate cu japca, iar războiul se va lăți ca focul peste întreg ținutul. Amin! Mîine isprăvim cu Huarautambo! Iar pentru asta să piara cine-o pieri! Sînteți gata să plătiți cu viețile voastre?

Un tunet îi răspunse.

— Mîine, mulți dintre noi vor pieri! Dar să nu vă plîngeți! Dacă mîine va fi să-mi moară nevasta și copiii, eu n-am să mă plîng. Știți cu toții pentru ce muriți?

— Știm.

— O să vă plîngeți?

— N-o să ne plîngem.

Agapito Robles străbătu piața agale.

— Dacă ne e dat să murim, să murim ca frații! În obștea noastră sînt oameni care se dușmănesc. Să ne împăcăm! Să murim cu sufletele curate!

Se opri în fața familiei Ildefonso.

— Dedicación Ildefonso, Julián Minaya ți-a greșit și va trebui să-și repare greșeala.

— A culeș de pe o brazdă care nu era a lui.

— Ba a mea era! Judecătorul Magno Valle mi-a dat dreptate.

— Fiindcă te-ai dus la el cu brînză.

— Iartă-l, Dedicacion, interveni Agapito Robles.

Ildefonso își lăsă capul în piept și, cu o mutră gravă, se duse și-l îmbrățișă pe Minaya. Minaya îl strînse la piept și-l bufni plînsul.

— Te iert.

— Alde Guadalupe, sînteți la cuțite cu alde Román. Apropiați-vă.

Unul din Romani fusese martor la o sfadă, pentru care unul din neamul Guadalupe a plătit cu nouă luni de pușcărie. De atunci se urau. Iar cînd unul din băieții Romanilor prinse obicei a potopi cu pietre, noapte de

noapte acoperişul casei lui Guadalupe, puţin a lipsit să se înjunghie cu cuţitele. Alde Román şi alde Guadalupe, care voiau să se arate cît se poate de crunţi, se apropiară.

— M-am spălat de toată mînia! murmură Hilario Román.

— Fii binecuvîntat, tăicuţule! răspunse un Guadalupe.

Agapito Robles se îndreptă spre familia Requis.

— Nicasio Requis, i-ai blestemat tu cumva pe alde Herrera, să dea boala ori moartea în ei?

— Că m-au făcut hoţ de vite.

— Şi-o să muriţi duşmani?

Alde Requis şi alde Herrera se îmbrăţişară. Tot neamul Malpica veni de bună voie să se împace cu alde Valle. Răposatul Malpica se judecase cu familia Valle pentru terenurile din Ucupayacu. Moartea îl găsi mai repede decît hotărîrea judecătorească. Fiii lui se lăsară de proces însă abia acum se spălau de ciuda ce le-o purtaseră.

Agapito Robles pierdu multă vreme împăcînd oamenii. Se mirară şi yanacochanii de cîte neînţelegeri erau între ei. Însă în afară de unul din familia Ermitano care o şterse anume ca să nu se împace cu Hipoliţii, toţi îşi răcorîră inimile. Junta hotărî ca foştii soldaţi să fie numiţi şefi de grup. Yanacocha avea să meargă împreună cu cele două cartiere ale sale. Teodoro Chacon, fratele Nictalopului, Blas Valle şi Herculano Crispin, aveau să conducă pe cei din Rabí. Estefanía Morales, Julio Carbajal şi Dámaso Huamán trebuiau să comande oamenii din cartierul Tambo.

Estefanía Morales, măruntă şi focoasă, nu arăta de şaizeci de ani, cîţi avea. Ura autorităţile şi pe moşieri, însă ura ei nu era acea amărăciune reţinută a lui Teodoro Chacón, ci o mînie zeflemitoare, împletindu-se cu hohote grozave de rîs. Jandarmii se fereau să intre în gura ei, căci ştiau ce limbă ascuţită avea. Umbla de colo-colo, dînd ordine, cicălindu-i cu încîntare pe Julio Carbajal şi pe Dámaso Huamán, care-i erau subordonaţi.

— Fiecare cătun are cîte un comandament şi tot astfel şi cartierele, încheie Cipriano Guadalupe. Ne-a mai rămas numai să numim un şef la infanterie şi unul la cavalerie.

— Cine o să conducă mîine cavaleria ?

— Wistozorro ! propuse Rigoberto Hipolito.

Se întoarseră cu toţii spre Primitivo Rodríguez, zis Wistozorro [1]. Îşi merita numele, pe bună dreptate. Chipul lui, cu ochi din cale afară de jucăuşi, şi nasul îl făceau să aducă foarte bine cu vulpea, iar viclean era întocmai ca un vulpoi. Wistozorro se apropie. Era îmbrăcat într-o salopetă albastră şi o jachetă de piele atît de ponosită, încît abia se mai vedea că fusese odată maro.

Agapito Robles spuse :

— Primitivo Rodríguez, eşti viteaz şi destoinic. Ai comandat şi-n armată. La cazarmă te-au învăţat meşteşugul armelor. Ai să iei Huarautambo fără să pierzi nici un om ?

— Nu, nu pot.

Fu cuprins în mirarea tuturor ca într-un cerc.

— Sînt aici oameni mai buni decît mine, tineri ca Aquiles Berrospi şi Federico Falcon, care au fost sergenţi. Berrospi a ieşit din cazarmă acum doi ani. Eu am ieşit acum doisprezece. Pe urmă mai e aici şi Ponciano Chamorro, care a fost sergent fruntaş. El a fost un trăgător a-ntîia !

— În tine e mai multă cutezanţă, recunoscu Berrospi cu demnitate. Primeşte !

— Nu pot !

Wistozorro fugise de acasă la doisprezece ani. „Tezaurul şcolar“ cu fotografiile lui în care se vedea Lima, îl fermecase. Pieţele, bulevardele, monumentele, clădirile capitalei pe care atît de puţini yanacochani o văzuseră vreodată, îl vrăjiră. Se hotărî să fugă. Într-o noapte deschise cufărul în care părinţii lui păstrau scrisorile primite de la Circuncisión Requis, un yanacochan

---

1 Nume compus din *visto*, care aici înseamnă „considerat“ şi *zorro*, „vulpoi“. Prin prezenţa lui *W* care apare cu foarte rare excepţii în grafia spaniolă, autorul vrea, probabil, să sublinieze că personajul a fost botezat astfel de americani (n.t.).

plecat la Lima. Pe plicuri era scrisă adresa acestuia. Cu o pungă de floricele de porumb, o hîrtie de zece soli și un rînd de haine fugi la Cerro de Pasco unde locuia o mătușă a lui, Dionisia Valle. Mult se minună mătușă-sa, văzîndu-l pe băiețandru în Cerro de Pasco.

— Ce cauți singurel la oraș ?

— Calul nostru a vrut să încalece o iapă, s-a luptat cu ea și a căzut în Chauchac. Tata a vrut să ne bată. Mie mi-a fost frică și am fugit.

— Și-acum, ce-ai de gînd să faci ?

— Dacă m-ai putea ajuta, aș vrea să caut de lucru la Lima.

— Pot să-ți dau zece soli.

Era tocmai cît costa biletul pînă la Lima. A doua zi, în zori, luă trenul. Văzîndu-l așa oropsit, o călătoare din tren îl întrebă :

— Încotro te duci tu ?

— Mă duc la fratele meu, minți iar.

În gară la Lima, văzîndu-l iar că șovăie, femeia îi propuse :

— Decît să umbli așa a proasta, mai bine vino că te iau la mine.

Îl duse în casa unui avocat din Jesus Maria. Îl puseră să spele geamurile și dușumelele. Nu-i dădeau voie să iasă. Peste o lună, îl trimiseră la cumpărături și își luă tălpășița. Și merse și merse și iar merse. Ajunse în cele din urmă la Campo de Marte. Grație „Tezaurului Școlar" recunoscu monumentul lui Jorge Chavez [1]. Se apropie de o santinelă.

— Fiți bun, ați putea să-mi spuneți pe unde vine strada Libertad ?

Îi arătă adresa lui Circuncisión Requis scrisă pe plicul din care scoase scrisoarea.

— Ia troleibusul ăla de-acolo și dă-te jos la Puente de Piedra.

Santinela se uită mai bine la el.

— Bani de bilet ai ?

— Nici un *centavo*.

---

1 Pionier al aviației peruane (n.t.).

Îi dădu zece *centavos*. Îl duse pînă la troleibus. Îi spuse şoferului :

— Lasă-l pe băieţaşul ăsta lîngă Puente de Piedra.

În sfîrşit ajunse la Circuncision Requis.

— Cine eşti tu ?

— Sînt băiatul Virginiei Valle.

— Al naşă-mi ?

— Da, nene.

— Mă bucur că ai venit la Lima să te faci om. Aici trebuie să munceşti din greu ca să poţi trăi.

Avu tot felul de îndeletniciri : spălător de vase, vînzător de îngheţată, de ierburi, lustragiu, cioban pe o moşie din Nana, paznic la nişte corturi pe plaja de la Agua Dulce iar în cele din urmă fu soldat. Sluji în trupa Şcolii Militare. Ajunse pînă la gradul de sergent. Vreme de cincisprezece ani nu dădu nimănui vreo ştire despre sine. În anul 1950 îl doborî o pneumonie. „Umezeala asta o să-ţi macine plămînii. Întoarce-te acasă", îl sfătui doctorul. Se întoarse la Cerro. Fu angajat la o mină ce ţinea de „Cerro de Pasco Corporation". Viaţa îl învăţase tot soiul de vicleşuguri. „Eşti un vulpoi", îi spuneau inginerii. Cei din Yanacocha aflară că în minele din Cerro de Pasco lucra un yanacochan pe care americanii îl credeau vulpoi mare. „Avem nevoie de omul ăsta", spuse cu hotărîre Agapito Robles.

Constantino Lucas se duse la Cerro cu o scrisoare din partea delegatului. „Domnule Primitivo Rodriguez, purtătorul acestei scrisori îţi va spune ce treabă vreau să pun la cale. Satul a auzit că în răstimpul cît ai fost plecat, ai ajuns să cunoşti lumea şi că stăpîneşti deopotrivă arta păcii ca şi arta războiului. Satul are nevoie de dumneata. Nu uita de meleagurile pe care te-ai născut !"

— Ce pune satul la cale, *don* Constantino ?

— Să ia înapoi moşia Huarautambo.

— Asta nu-i un lucru pe care să-l poată scoate la capăt nişte muritori de rînd, *don* Constantino.

— Tocmai de-aceea o să-l scoatem noi, aşa spune delegatul nostru, Agapito Robles.

— Şi ce pot eu să fac ?

— Pentru lucrul acesta, satul are nevoie de curajul şi de dibăcia celor mai buni oameni ai lui. Agapito Robles nădăjduieşte că dumneata ai să ne vii în ajutor cu bărbăţia dumitale. Dumneata ai să porţi steagul nostru în ziua cînd o să luăm pămînturile. Sînt mulţi care rîvnesc la această cinste, însă delegatul nostru le spune mereu : „E pusă de-o parte pentru Wistozorro".

— Aşa sigur era c-am să vin ?

— „De te întreabă cumva dacă sînt sigur că are să vină, spune-i că nu, dar dacă are să vină, sînt sigur că are să izbîndească."

Wistozorro îi privi pe membrii Juntei de recuperare, provocator.

— Nu preiau nici o comandă. Sînt în obşte bărbaţi mai buni decît mine.

— Dar eşti sergent.

— Nu sînt singurul. Există în obşte pe puţin cincizeci de oameni care au fost soldaţi, zece care au fost caporali şi cinci care au fost sergenţi.

— Tu eşti cel mai viteaz, spuse fostul sergent Falcon. Primeşte ! Numele celui care va pune primul piciorul pe moşia Huarautambo, va dăinui în veci. Iar nepoţii nepoţilor strănepoţilor dumitale, vor spune : „Strămoşul meu Wistozorro a fost primul om care a pus piciorul pe pămîntul recucerit !"

Pe Wistozorro îl ardea sufletul să i se facă această cinste, însă voia să fie sigur.

— Preiei comanda sau nu ? întrebă Agapito Robles.

— O preiau.

Atunci se auziră urale.

— Tu ai să comanzi cavaleria. Propun ca şeful infanteriei să fie Isaac Carbajal. Într-o vreme a fost fricos, lucru pentru care obştea l-a făcut trădător, însă ne-a dovedit că ne-am înşelat. A dus la îndeplinire, cu credinţă, toate sarcinile ce i le-a trasat obştea. A fost şi soldat. El va conduce oamenii noştri pedeştri. Preiei comanda ?

— Preiau, răspunse Carbajal, cu un nod în gît.

— Dacă acum ai să şovăi, nepoţii nepoţilor strănepoţilor tăi vor umbla numai cu capetele plecate.

— N-am să şovăi.

— Primitivo Rodríguez, Wistozorro, a fost numit şef al cavaleriei. Isaac Carbajal a fost numit şel al infanteriei. De-acum începînd, au puteri depline, de viaţă şi de moarte, asupra întregii obşti. Amin !

Magnific, uriaş, Wistozorro, crispat Carbajal, se duseră amîndoi în faţă. Wistozorro privi oamenii provocator.

— Yanacochani, voi m-aţi ales şef. Nu ne jucăm aici. Obştea va pleca la douăsprezece noaptea. Oamenii se vor împărţi în grupuri de cîte treizeci. Eu am s-o iau înainte cu douăzeci, de călăreţi : Jorje Ortiz va veni în urma mea cu alţi douăzeci, iar Niceforo Rueda cu alţi douăzeci. Înaintăm lăsînd între noi o distanţă de cincizeci de metri ; voi o să veniţi după noi. Eu o iau înainte !

Slobozi un hohot de rîs.

— În caz de primejdie, vă fac semn cu lanterna. Dacă o aprind de trei ori înseamnă că e primejdie. Vă împrăştiaţi şi vă aruncaţi la pămînt. Dacă se trage, foştii soldaţi vor înconjura locul de unde pornesc focurile de armă. Ei ştiu ce au de făcut.

Rîse iar.

— Cu lanterna am să dau ordin cînd să se plece şi cînd să se stea pe loc. Dacă o aprind o dată lung şi de două ori scurt, înseamnă că plecaţi, iar dacă o aprind de două ori lung, staţi pe loc. Vom ajunge acolo în zori.

— Amin ! spuse Agapito Robles. Oamenii vor veni în urma noastră pe trei drumuri : pe la Cachapunco, pe la Punhuaypunta şi pe la Chagamachay. În frunte va merge San Juan de Yanacocha. Sfîntul nostru are şase mantii. Să le aibă pe el pe toate şase !

— Am înţeles, spuse Wistozorro.

Hohotul lui de rîs se auzi pentru a treia oară.

— Măi, hoţilor, măi feciorilor de lele, ia veniţi voi încoa !

El Borrado — cu faţa de tot sluţită de urmele unui vărsat de vînt — Segismundo Herena, un sfrijit, mişcîndu-se însă cu repeziciune în ciuda faptului că era şchiop, şi Santon [1] Julca, poreclit astfel pentru că se întrecea prea de tot în a da dovezi de pioşenie.

---

1 Augmentativ de la *santo*, sfînt (n.t.).

Wistozorro hohoti din nou.

— Eu i-am chemat ! E un an de cînd obștea i-a alungat ca pe niște inși periculoși. Obștea le-a interzis să mai stea pe pămînturile ei. Eu i-am chemat.

— Prezent ! spuse Borrado, cu demnitate.

— Nu ne jucăm aici ! Mîine s-ar putea să murim. Satul are nevoie de toți fiii lui, chiar și de cei care au făcut rele. Voi sînteți pricepuți. Arme aveți ?

— Avem, spuse Borrado.

— Cîte ?

— O duzină.

— Veniți cu noi ?

— Venim.

Hohotul lui Wistozorro își rîse din nou de spaimă, de hoți, de noapte.

— Nu ne jucăm aici ! Federico Falcon, fostul sergent, va stabili un serviciu de pază. El ne va avertiza asupra oricărei primejdii. Puteți merge liniștiți. Falcon va posta oameni pe piscuri și în peșteri. Va pune santinele în peștera Yanarumi. În caz că se întîmplă ceva, aprindeți un foc. Se va vedea din peștera Wiscamachay, iar focul de la Wiscamachay se va vedea de la Yurajirca, iar lumina de la Yurajirca se va desluși de la Cruzjirca. Vîlvătăile se văd chiar dacă plouă. Duceți-vă acuma la casele voastre să vă pregătiți merindele ! La noapte, la douăsprezece, va bate clopotul să vă cheme. Cine întîrzie, plătește amendă.

Începură a se cam împrăștia, cînd, dinspre ulița San Pedro se ivi un călăreț. Era un băiețandru necopt ; descălecă și salută cu îngîmfare.

— Pace curajoșilor obșteni ai Yanacochei ! strigă Simeon Barda.

Era fiul lui Sebastián Barda, fratele Pepitei Barda de Montenegro.

— Drumurile sînt închise. Cum ai ajuns aici ? întrebă Wistozorro.

— Pe suișul de la Runtupuyo.

— Drumul de la Runtupuyo e deschis ?

— E deschis, domnule.

— Ce vrei, odrasla necuratului ? strigă Estefanía Morales furioasă.

— Salut nicicînd biruita obște a Yanacochei ! Se înclină. Estefanía Morales se fistîci. Nu se aștepta la plecăciune.

— Sebastián Barda, tatăl meu transmite salutări obștei din Yanacocha. El știe că în zori veți lua în stăpînire Huarautambo. Și nimeni nu va putea pune stavilă în calea puternicei obști. Vă roagă să nu-i luați vitele ! E sărac și el. Sora lui l-a chinuit mult. Voi știți și ați văzut. Judecătorul Montenegro l-a despuiat. Stăpîn aicea trebuia să fie el. Pe vremuri cînd curgea rîul, nici măcar apă n-avea voie să-și ia din Huarautambo. Sebastián Barda, tatăl meu, vă roagă prin mine să-i cruțați vitele !

— De unde știe că mîine ne luăm pămînturile !

— Știe.

— Poate c-o să ne denunți.

— N-am venit să denunț pe nimeni, am venit să vă rog. Tatăl meu n-a asuprit nici un om. Vă roagă să-i lăsați o palmă de pămînt și vitele.

— E-adevărat, recunoscu Felicio de la Vega. Taică-său n-a făcut niciodată vreo samavolnicie.

— Nu putea să facă ! Un alb e bun numai dacă nu poate să fie rău, strigă Estefanía Morales.

— Estefanía, aici hotărăsc autoritățile. Ce zici, domnule delegat ?

— Așa e. Taică-său n-a asuprit niciodată pe nimeni. Merită să-i lăsăm vitele în pace, hotărî Agapito.

— Mulțumesc mărinimoasei obști din Yanacocha !

Tînărul Barda se înclină. Salută din nou și plecă.

— De unde știe Sebastián Barda că mîine intrăm pe pămînturi ? A vorbit careva ?

— Vedem noi mîine. Dacă a vorbit, ne așteaptă jandarmii, spuse Wistozorro.

— Sîntem trădați ! Subprefectul Valerio cu toate oficialitățile știu că mîine intrăm pe pămînturi. Și ne-au lăsat în pace pînă acum numai ca să ne poată prinde pe moșie și să ne măcelărească, spuse Isaac Carbajal.

— Știe el, Magno Valle, de ce e atît de obraznic!

Și își amintiră cum finul judecătorului (ținut în casă din ordinul autorităților obștei) zîmbea pe sub mustață primind dispozițiile Juntei Comunale.

— Fie ce-o fi, e tîrziu să mai dăm înapoi, conchise Agapito Robles. Pregătiți steagurile!

31

UNDE IESE LA LUMINĂ CUM A PUS CAPĂT YANACOCHA STĂPÎNIRII MALANDRINILOR

Oamenii începură să pregătească steagurile. Copiii țipau. Însă Agapito stăruia: „Vreau ca toți copiii să fie de față la înfrîngerea moșiei Huarautambo, toți, pînă la unul, pentru a ști să le povestească nepoților lor cum am scăpat de moșieri. Să le spună: «Uite, așa s-a dus vestita moșie Huarautambo, am văzut cu ochii mei».

O delegație de bătrîni veni la sediul delegatului. Voiau și ei să fie de față, la Huarautambo: „Nu mai avem cine știe cît de trăit și voim să vedem și noi cum ia sfîrșit robia noastră". Pentru aceasta, trebuiau să-l întrebe pe Agapito: delegatul fu de acord. Pregătiră brancarde, pentru a putea fi duși la Huarautambo chiar și cei bolnavi.

Delegații tuturor așezărilor-anexă raportară scurt: „nimic nou".

— Haideți la școală! dădu ordin Agapito.

Cei douăzeci și patru de delegați îl urmară; se împrăștiară în sală. Agapito se așeză la pupitrul domnului Vento și spuse: „Să întrebăm coca dacă Yanacocha va izbîndi!" Începură să mestece în tăcere. Mestecară și mestecară, și nimic. La unsprezece seara, Agapito îi îndemnă:

— Spuneți fără teamă. Ce zice coca? Îi batem noi pe ei sau ei pe noi? Să mergem înainte sau să ne lăsăm păgubași?

— Coca mea e dulce, spuse Eliseo Carbajal.

— Coca mea prezice izbîndă, spuse Wistozorro, cu ochii scăpărînd.

— Coca mea prezice primejdie, spuse Cipriano Guadalupe.

— Vom avea şi morţi, îi înştiinţă Nicolás Soto.

Nouăsprezece spuseră „coca zice da"; cinci obşteni. că prevesteşte nenorocire.

— *Don* Raymundo! strigă Agapito Robles.

Rezemat de ţîţîna uşii, cu hainele neînchipuit de prăfuite, răposatul Raymundo Herrera zîmbea, arătînd victorios cele două cureluşe din piele de lamă cu care fuseseră legate mîinile ţepene ale lui Muelas, în ziua înmormîntării acestuia la închisoarea din Huánuco. Regulamentul prevede ca toate cadavrele deţinuţilor să fie îngropate cu mîinile legate. Astfel, se previne posibilitatea ca cineva să poată scăpă prefăcîndu-se că a murit. „Agapito, să nu-mi lege mîinile. Te rog, spune-le să nu mă lege la mîini. Fără mîini cum o să mai pot eu să-mi găsesc oasele în ziua Judecăţii de Apoi?", plîngea Muelas zbatîndu-se între viaţă şi moarte, înfricoşat şi scăldat în sudoare. Agapito ţinea ascunsă în sine frica de a muri în acest fel: de a muri pe mîinile jandarmilor şi de a fi îngropat cu mîinile legate. *Don* Raymundo Herrera scutură curelele. Pe lumea cealaltă nu era permis cu legături din acestea! Faţa bătrînului deveni gravă ca atunci cînd voia să fie ascultat cu luare-aminte. Rosti ceva cu totul încîlcit şi se topi.

— Agapito, nu ţi-e bine? întrebă Isaac Carbajal.

— Mi-e bine, murmură Agapito dezmeticindu-se, brobonit de sudoare.

— E douăsprezece, spuse Isaac.

— Bateţi clopotul! ordonă delegatul.

Bătură clopotele. Yanacochanii începură a ieşi din case. Fiecare bărbat, fiecare femeie, fiecare copil ştia unde-i e locul. Mulţimea de oameni umplu piaţa. Ciinii chelălăiau. Un copil se porni să plîngă.

— Să plece santinelele, ordonă Isaac Carbajal.

Soseau cătunele. De la o leghe, de la cinci leghe, de la zece leghe. Intrară în piaţă, în tăcere, înapoia steagu-

rilor şi a delegaţilor lor. Simţind miros de cîine străin, cîinii din Yanacocha începură a bate întărîtaţi. Veniră o sută de suflete din Virgen de Fátima ; apoi, trei sute de suflete din Racre ; apoi două sute de suflete din Tambochaca ; apoi trei sute de suflete din Collas ; apoi cinci sute de suflete din San Juan de Tingo ; apoi trei sute de suflete din San Juan de Baños de Rabi ; apoi patru sute de suflete din San Juan de Huachos ; apoi cinci sute de suflete din Santiago Pampa : apoi cinci sute de suflete din Pomayaros ; apoi cei cîţiva păstori de lame din Yanaramona şi Jupaicocha, unde aproape că nici nu se aciuieşte vreo făptură omenească pentru că, fie iarnă, fie vară, acolo ninge. Ajungînd în piaţă, se închinară în faţa lui San Juan de Yanacocha care avea să însoţească autorităţile.

— Gata grupurile ? întrebă Agapito Robles.

— Gata grupurile, domnule delegat, îl informă Isaac Carbajal.

— Porniţi ! strigă Wistozorro şi fluieră o dată din fluier.

Mulţimea se împărţi în trei coloane. Oamenii care mergeau pe jos înaintară spre poarta din Parnamachay. Cei care mînau turmele de vite o luară spre poarta din Huajoruyuc ; oamenii călare, luptători, cei sortiţi să moară, o luară spre poarta din Ayohuilca. Cătunele mergeau fiecare singur. Oamenii din Shinguay îl aveau drept călăuză pe bătrînul Hilario Román. Pumaculo, pe învăţătorul Julio Carbajal. Racre şi Fátima trecură podul ţinîndu-se aproape de liniştea fostului sergent Federico Falcon. Collas urca piscul Altomachay călcînd urma prevăzătoare a fostului caporal Circuncision Robles. Fostul sergent Miguel Valle, înlocuitorul lui Wistozorro, călăuzea oamenii din Machaycueva. Înaintară pe drumurile alunecoase, pline de baleg㠎. Tot la treizeci de minute, lanterna cu baterii a lui Wistozorro, aprinsă o dată, lung, le spunea să facă popas cincisprezece minute. Şefii de detaşament foloseau acest prilej ca să-şi numere oamenii. Wistozorro aprinse şi stinse lanterna : de trei ori, scurt. Să fi fost pe la cinci, cînd zăriră acoperişul conacului de la Huarautambo. Acesta era locaşul celor fără de somn,

cuibarul poruncilor, depozitul din care ieşea disperarea. Dincolo de aceste ziduri, în fundul coridoarelor, în odăile căptuşite cu scoarţe şi cu plante bicisnice, hălăduia omul care stricase rosturile timpului. Din această casă răbufnise ordinul de a ţintui locului anii. Din înaltul acestor turnuri, un glas ceruse şi dobîndise ascultare din partea sfinţilor. În curtea conacului, în ale cărui saloane valsaseră generaţii întregi de moşieri, Hector Nictalopul, voise să împuşte neînfricarea unui muritor invulnerabil. Văzură prin ceaţă terenul Moyopampa unde Juan Surdul, ridicase un zid lung de tot iar apoi, curţile interioare, unde melancolia *doñei* Pepita Montenegro îşi depăna firul nesfîrşitelor ei petreceri. Zăriră hăt departe şuvoiul mort al rîului de odinioară, Huarautambo, şi cele şapte — cîndva — cataracte, atîrnînd fără spumă de treptele de piatră. Pe cărarea dinspre Chauchac se ivi San Juan de Yanacocha însoţit de Junta conducătoare.

— Isaac, spuse Agapito Robles, dacă mor, preiei comanda.

— Şi dacă mor eu ?

— Wistozorro.

— Şi dacă şi Wistozorro moare ?

— Cipriano Guadalupe.

Wistozorro dispreţui orice presimţire şi rîse.

— Vă promit o *pachamanca* din aceea cu berbec, de zile mari. Chacancuda ! [1] strigă.

Aşa îl porecleau pe Maximo Robles. Îi scoteai vorba din gură cu cleştele. Rareori se băga să spună ceva la vreo adunare a obştei, însă ori de cîte ori avea ocazia, se oferea ca voluntar pentru misiunile periculoase. Şi el şi Constantino Lucas erau trimişii obştei. Îşi treceau viaţa mai mult pe drumuri. Purtau ascunse sub *poncho* adrese oficiale şi comunicate. Misiuni din cale-afară de periculoase !

— Prezent.

— Bate clopotul.

Era semnalul pentru peonii angajaţi la Huarautambo. Bernardo Chacon şi Sebastián Albino reuşiseră să con-

1 Nume format de la *chacanear*, „a da pinteni calului", „a umbla de colo-colo" (n.t.).

vingă vreo zece, însă cea mai mare parte dintre ei — iar printre aceştia, o mulţime care aflaseră nu de mult ce înseamnă butucul moşiei — nici nu voiau să audă de răscoală. Chacancuda cel mărunt înainta pitindu-se mereu printre stînci, însă ele aveau să-l ferească doar pînă în cîmpie.

Steagurile cătunelor Collas, Charquicancha şi Tambochaca veneau la vale pe cealaltă parte. Aşteptau şi ele să bată clopotul. Chacancuda o luă pe malul iazului, traversă pampa, apoi, lipindu-se de garduri intră în pieţişoară şi sui scara clopotniţei. Simţi văzduhul îngheţat, zări rîul neclintit, presimţi mulţimea nerăbdătoare aşteptînd în ceaţă ; apoi i se tăie inima în piept. Clopotul n-avea limbă ! Cineva care ştiuse, desigur, că dangătul va fi semnalul invadării moşiei, scosese limba de la clopot. Se crăpa de ziuă. În ogrăzi, pe sub tufele arbuştilor, desluşi oameni înarmaţi. Îl trecură toate năduşelile. Blestemă instrucţiunile lui Wistozorro care lăsase totul pe seama dangătului unui clopot fără limbă. Oamenii înarmaţi de la conac înaintară pînă în piaţă. Cuprins de fierbinţeală, Chacancuda coborî scara plină de găinaţ şi crăpă puţin uşa. Luă o piatră, urcă din nou şi lovi clopotul cu disperare. Se auzi dăngănind a veselie, a alarmă, a adunare. De sus, din clopotniţă, văzu peonii ieşind din casele lor, satele coborînd pe coaste şi oamenii înarmaţi de la conac desfăşurîndu-se. Chuto Ildefonso se întoarse spre măgurile dinspre care cobora ceata de copii a obştei înapoia steagurilor ei.

Primul vechil împreună cu treizeci de oameni înarmaţi porniră în galop.

Dădură iama în turmele de oi. Puseră oile pe fuga şi se opriră la capătul pampei. La celălalt capăt, Pacho Ildefonso împreună cu ceilalţi treizeci de oameni înarmaţi, angajaţi la moşie, se desfăşurară. Chuto strigă :

— Băgaţi bine de seamă ce faceţi, tîlharilor ! Agapito Robles, nu te mai ascunde ! Puştile oamenilor lui Chuto şi ai lui Pacho Ildefonso se îndreptară toate spre *poncho*-ul delegatului. Chuto strigă :

— Drumeţii ne-au tot dat de ştire că ţi-ai găsit moartea ce ţi-am poftit-o, nepoftitule ! Minciuni pe care le-ai

scornit cu viclenie ! Ai amăgit lumea, dar de data asta, să ştii că ţi-ai găsit naşu' cu Chuto Ildefonso !

— Hai, că-s aici !

Chuto se duse spre el. Soarele îi dăltui o măreţie ale cărei contururi rămaseră nelămurite.

— Agapito Robles, tu nu eşti ca prăpădiţii ăştia care umblă după tine. Tu cunoşti lumea. Nenorociţii ăştia sînt numai cu gîndul la mîncare. Uită-te la ei, dacă nu mănîncă turmele astea cu ochii. Tu eşti şef, gîndeşte-te ce faci. Să-ţi iei pămîntul cu puterea, înseamnă să întorci lumea pe dos. Pe lumea asta a fost întotdeauna o ordine : sus stă cine trebuie să stea sus, iar jos cine trebuie să stea jos, iar cei de sus au grijă şi de cei de jos. Tu vrei să le zăpăceşti pe toate. Dacă pui stăpînire pe pămîntul ăsta cu forţa, schimbi lumea.

— Îţi baţi gura de pomană. Dă-te la o parte, slugoiule !

— Aşa, pe daiboj, nu intraţi voi aicea ! Pacho, scoate mitraliera ! Agapito Robles, înainte de-a te trimite să-ţi întîlneşti neamurile pe lumea cealaltă, să te gîndeşti bine : ordinea este ca fecioria — odată ce s-a pierdut, nu se mai face la loc. Ştii unde sfîrşeşte drumul ăsta ? Îţi garantează ţie cineva că n-ai să te căieşti la bătrîneţe pentru greşeala asta şi că, moşneag cu părul alb, n-ai să te baţi cu pumnii în cap cînd ai să-ţi aminteşti de ceasul ăsta, strigînd „Chuto avea dreptate !“ ?

Îi răspunse hohotul de rîs al lui Wistozorro.

— Ascultă, mă, Chuto-lingecur, îţi dau ocazia să intri în obşte ! Dacă-n clipita asta îţi arunci armele şi cazi în genunchi să ceri iertare mărinimoasei noastre Yanacocha, o să-ţi îngăduim să-ţi păstrezi păşunile şi semănăturile. Şi nu te mai luăm nici la bani mărunţi pentru toate cîte ar fi să ni le plătească sufletul tău hain !

Chuto icni. Porni să-i iasă fum pe nări.

— Vulpoi bătrîn, în stare să-ţi vicleneşti şi neamurile. descalecă şi haide şi te luptă.

— Numaidecît ! Iuhuhu !

— Pune mîna pe bici dacă eşti bărbat ! urlă Chuto.

— Hai şi cu biciul ! Jupoi eu şi-aşa pielea de pe tine, slugoile ! Iuhuhu ! Or crezi, poate c-oi fi şi eu vreunul

din nenorociții aceia de drumeți cărora te-ai învățat să le sari în spinare cînd vin pe drum ? Scîrnăvie ! Cîteva mame cu păr alb și cîteva neveste, bietele de ele, îi mai așteaptă și-acum pe oamenii aceia care au avut norocul să dea peste tine ! Iuhuhu !

Chuto crescuse parcă mai tare. Plesni șfichiul de-o piatră. Cîteva așchii mititele săriră pînă către mulțimea de oameni. Wistozorro rîse în hohote, însă obrazul i se supse dintr-odată.

— Vulpe bătrînă, vino încoace că te văd eu acuma. Că nu te chem nici să pui jos vreo muiere, nici să șterpelești cine știe ce de pe la vreo bucătărie !

Biciul lui Chuto Ildefonso mai despică o piatră. Sperie păsările *sichas* și le zburătăci.

Fumul ce-i ieșea pe nări învălui trupul masiv al lui Chuto, privirea disprețuitoare, zîmbetele batjocoritoare ale oamenilor ce-l însoțeau.

— Iuhuhu ! strigă Wistozorro, însă în glasul lui yanacochanii simțiră o umbră de teamă. Chuto se ascunse în fum. Noaptea acoperi mulțimea. Yanacochanii auziră în întuneric mai multe strigăte și un răcnet al lui Wistozorro. Îl ajunsese biciul lui Chuto. Înfricoșați, yanacochanii simțeau biciurile iușnind în beznă. Răcni și Chuto. Luptătorii se fugăreau, se fereau de bici, se pitulau în întuneric. Din cînd în cînd îl auzeau pe Wistozorro făcînd „Iuhuhu !" și pe Chuto icnind. După un ceas, simțiră ocările lui Wistozorro slăbind. Îl auzeau pe Chuto plesnind și hohotind de rîs. Urlă Chuto, tăcu Chuto, urlă Wistozorro. Se mai scurse un ceas. Deodată auziră un „Iuhuhu !" victorios și o ploaie de bice pedepsind un trup. Fumul se risipi. Chuto era la pămînt. Însă se ridică.

— Acuma ! strigă Wistozorro. Făcu un salt. În aer se întoarse și aterizâ pe o stîncă. Avea soarele în spate. Wistozorro se aruncă spre Chuto. Sub furtuna de bice, acesta reuși să se ascundă în rămășița norului de fum. Însă biciul lui Wistozorro nu se potoli. Erau scăldați în sînge amîndoi și mai luptau. Chuto căzu iar. Cu greu se ridică și se bălăbăni. Mulțimea urlă. Chuto se uită la Wistozorro. Pe chipul lui îngîmfat tremură spaima. Wisto-

zorro se năpusti asupra lui. Chuto căzu în genunchi, încercă să-şi apere faţa, cu mîinile pline de sînge.

— Nu mă omorî ! Am şi eu copii ! se rugă.

— Omoară-l ! strigă Estefania Morales.

Femeile se adunară în jurul lui Chuto cu mîinile pline de pietre, gata să-l zdrobească.

— Nu ! strigă Wistozorro.

— Mare pagubă dacă moare !

— Îţi interzic să-l omori. Ai auzit ce-am spus, Estefanía Morales ? Chuto s-a luptat ca un viteaz.

— Şi-o să moară ca un ciine, strigă bătrîna.

— Nu vă atingeţi de el, ordonă Agapito Robles.

Se aşeză în faţa lui Chuto care zăcea întins la pămînt. Pacho şi oamenii lui fugeau căutînd adăpost la conac. Şiroaie de sînge nou se amesteca pe obrazul lui Chuto cu sînge mai vechi, însă chiar şi aşa rîse.

— Las' că Pacho scoate mitraliera. Mergeţi înainte dacă vă dă mîna !

Agapito, Wistozorro şi Cipriano Guadalupe o luară spre piaţă. Mulţimea se porni după ei cîntînd. Pacho şi puşcaşii lui îmbărbătaţi cu rachiu blocară intrarea. Cîntecul se înteţi. Deveni atît de puternic, încît făcu să le tremure puşcaşilor mîinile.

— Sînt nevinovat ! Am venit pentru că am fost silit să vin ! strigă Pacho, care, din cîntecul acesta grozav înţelegea dezlănţuirea ce avea să urmeze, ploaia de pietre, înfrîngerea. Căzu în genunchi.

— Îndurare !

Puşcaşii îşi aruncară puştile şi îngenuncheară. Agapito Robles şi, împreună cu el, cîntecul, trecură mai departe spre piaţă fără măcar să-i atingă. Acum, pentru prima oară, de generaţii întregi, nişte străini pătrundeau aici fără permis. Cîntecul împresură şcoala, biserica, hambarele, şoproanele. Soarele scăpătă pe lăcătele uriaşe ce încuiau şcoala şi biserica. Agapito Robles se aplecă, luă de jos un pumn de ţărînă, şi se frecă pe obraz. Apoi, dintr-odată, se aruncă peste cîmp şi se tăvăli pe iarbă strigînd :

— Sîntem stăpîni, sîntem stăpîni, sîntem stăpîni !

Cîntecul învălui cerul albastru, zăpada străveche, indiferența lacului, nedumerirea turmelor de oi.

Se ridică și strigă :

— În numele obștei din Yanacocha, declar Huarautambo liber și independent, prin voința comună a norodului și dreptatea cauzei lui, apărată de Dumnezeu.

Erau întocmai cuvintele lui San Martín, Eliberatorul, prin care acesta declarase, în 1821, eliberarea Peru-ului. O sută cincizeci și doi de ani i-au trebuit acestei fraze celebre, ca să ajunga să răsune în Huarautambo.

Cîntecul devenise atît de puternic, încît zidurile de piatră ale conacului începură să tremure.

— Victorie, victorie !

— Huarautambo a căzut !

— Moarte judecătorului !

— Victorie, victorie, victorie !

Delegatul se îndreptă spre Bernardo Chacon care aștepta împreună cu peonii angajați. Nu cutezau să se apropie. În turn bătu clopotul. Îi puseseră limba la loc. Federico Falcon aprinse primul foc de artificii.

— Spargeți toate lacătele ! ordonă delegatul Robles.

Wistozorro se apropie de ușa legendarei temnițe ce străjuia spaima unor generații întregi.

Băgă ranga și o făcu să sară cît colo.

— Victorie, victorie, victorie !

32

UNDE SE POVESTEȘTE CUM S-A SPULBERAT SUPERSTIȚIA CĂ DOCTORUL MONTENEGRO NU PUTEA SĂ...

Pe drumul străjuit de un zid de piatră, pe umerii căruia se despletea stufoasă coama mărăcinilor, suiau, amîndoi călare pe o pereche de cai strașnici, doctorul Montenegro și *dona* Pepita, iar pe niște cai ceva mai puțin strașnici, subprefectul Valerio, Arutingo, Consejero

Chacon, Atala, căpitanul Reátegui și sergentul Astocuri împreună cu douăzeci de jandarmi. Merseră de-a lungul lacului, intrară în cîmpie, trecură de sălciile plîngătoare, traversară podul și intrară în piața din Huarautambo.

— Unde sînt ? întrebă sergentul Astocuri.

— În pampă, răspunse un copil, acoperit, chipurile, cu niște chiloței uzi. În minuța firavă ținea un păstrăv.

Pe vremuri, pampa se pierdea printre contraforturile cordilierei, însă fostei cîmpii îi luase locul acum apa lacului Huarautambo.

Detașamentul se opri. Nimic nu stîrni nici un freamăt în pădurea de steaguri a obștei. Nimeni nu se clinti. Jandarmii se puseră din nou în mișcare. Căpitanul Reátegui fluieră din fluierul lui de trei ori. Escadronul se desfășură. Delegatul Agapito Robles se apropie calm. Subprefectul Valerio căzu cu privirea pe el :

— Cine ești tu ?

Avea obiceiul de a deruta oamenii pe care-i cunoștea, punîndu-i să-i spună cum îi cheamă. Însă Agapito Robles răspunse :

— Mă știi tu, prea bine, dom' Valerio.

Subprefectul Valerio simți insolența tutuielii. Cugetă în sinea sa : „De mult ar fi trebuit stîrpit păduchiosul ăsta", însă văzu cîmpia întunecată de *sombreros* și se abținu.

— Alege zece oameni acătării să stea de vorbă cu mine.

— Nu-i nevoie. Vorbește cu mine !

O nouă rafală de furie îl izbi pe subprefect.

— Robles, tu mă cunoști. Știi mai bine ca oricine că sînt un om al legii înțelegător. Sînt sau nu sînt ?

Nimeni nu răspunse.

— Nu vă vorbesc acum ca autoritatea numărul unu a provinciei, ci ca un prieten ; și vă dau un sfat : plecați de bună voie ! Moșia asta e o proprietate privată. Invazia pămînturilor este un delict ce se pedepsește cu cinci ani de închisoare. Sărăcia e altceva, înțeleg : dă ordin oamenilor tăi să plece de pe moșie și îți dau cuvîntul

meu de onoare c-am să uit totul. Tu eşti fugar, însă am să-ţi respect şi ţie libertatea dacă te retragi. Nu te aventura. Nu te face vinovat nici de violenţă nici de omor!

— Domnule subprefect, eu nu dau nici un fel de ordine.

— Dar cine dă?

— În satul nostru nu dă nimeni ordine. Noi, conducătorii ducem la îndeplinire ceea ce s-a hotărît în adunări. Yanacocha a hotărît că-şi va recuceri pămîntul. Eu duc la îndeplinire această hotărîre. Nu invadăm pămîntul nimănui: ni-l luăm înapoi pe al nostru. Pămînturile astea sînt ale noastre din 1705. În clipa în care le-aş da ordin oamenilor să se retragă, aş înceta să mai fiu conducătorul lor.

— Îţi vorbesc din experienţă, Robles. De douăzeci de ani am slujba asta. Nu vă aventuraţi! Odată ce încep împuşcăturile, nimic nu va mai putea stăvili dezlănţuirea. Ce-a cîştigat Chinche că s-a îndărătnicit? Tot aşa ca şi voi, n-a vrut să audă avertismentele autorităţilor. L-a făcut armata una cu pămîntul. Cu mine lucrurile încă se mai pot aranja cu buna. Cu soldaţii nu merge aşa. Ce hotărăşti?

— Întreabă mulţimea, domnule.

Subprefectul Valerio le strigă:

— Dacă nu vă retrageţi de pe pămînturile pe care le-aţi invadat, conducătorii voştri vor da socoteală în faţa legii. Pentru fiecare zi ce trece în dauna acestei proprietăţi, vor sta în închisoare cu un an mai mult. Gîndiţi-vă bine!

— Dacă şefii noştri acceptă vreun aranjament, îi spînzurăm, strigă Wistozorro.

— Cum te cheamă? întrebă subprefectul.

— Primitivo Rodríguez, se grăbi să-i spună Chuto Ildefonso.

Agapito fu dintr-un salt pe şaua unui cal, se ridică în picioare şi întrebă:

— Vreţi să rămîneţi sau vreţi să plecaţi?

Mulţimea mugi:

— Vrem să rămînem!

— Să plece!

— Jos Huarautambo !
— Să moară Montenegro !
— Hoţilor ! Lipitorilor !
— Mai bine murim decît să plecăm !

Atunci Agapito Robles îşi pierdu minţile. Sări jos, scoase o batistă în toate culorile şi începu să danseze. Aproape izocron cu ţăcănitul trăgacelor începu un *huayno*. Cipriano Guadalupe strigă ceva cu glas răguşit şi se prinse în dans. La fel şi Estefanía Morales. În cîteva clipe dansul cuprinse sute de oameni. Inaccesibilă în faţa avertismentelor, uniformelor, ameninţărilor, obştea întreagă dansa.

— Destul sau trag ! urlă căpitanul Reátegui.

Dansul se înteţi. Acum formau perechi, schimbau ritmul, se desfăşurau. Norul de praf pe care-l ridicase tropitul lor acoperea peisajul, turmele din apropiere, zăpezile străvechi.

Şi se întîmplă atunci un lucru pe care nici o făptură omenească nu putea să-l conceapă : *doña* Pepita Montenegro începu să plîngă. Păru mai întîi c-ar rîde, apoi c-ar sughite, însă curînd nu se mai putu ascunde : plîngea. Îşi ridica şi îşi scobora coşul pieptului ; lacrimile curgeau şiroaie. Nici o oră nu trecuse de cînd traversase podul semeaţă, cînd, iată, o podidi acest şuvoi chinuitor. Plîngea în hohote bolborosind vorbe încîlcite, poate că în idiomuri speciale, în limbi pe care numai stăpînii le înţelegeau, o limbă alcătuită din ghimpi, o simplă răguşeală. Hohoti vreme îndelungată, apoi exclamă cu alt glas :

— Obştenii din Yanacocha sînt răi. Au venit să-mi ia pămîntul. Eu aici m-am născut, aici vreau să mor. Am trudit cu drag pe ogoarele astea — se întoarse către peoni ; sînteţi nişte nerecunoscători. M-am purtat cu voi ca şi cum aţi fi fost copiii mei.

Bătrînii se emoţionară. Polidoro Leandro îşi scoase *sombrero*-ul. Bernardo Chacon şi Sebastián Albino se descoperiră şi ei.

— Dacă v-am greşit, să mă iertaţi ! N-am să mai nedreptăţesc pe nimeni. În veci n-o să mai auziţi că s-a plîns cineva în Huarautambo. Lăsaţi-mi pămîntul ! Ier-

taţi-mă ! Mi se rupe sufletul. Nu vreau să mă duc de-aici. Unde să mă duc ? Or fi fiind pămînturi calde, locuri cu climă dulce unde cresc flori şi fructe, dar eu nu ştiu cum să trăiesc fără zăpezi şi fără vînt. Cum să mă trezesc fără să aud cîntecul păsării *sicha* ? Să beau apa altcuiva ? Ce gust va avea cartoful ce-am să-l mănînc ? Nu mă alungaţi. Va fi cu totul altfel. Vă jur pe San Juan de Yanacocha !

Sarută mantia roşie tighelită cu argint, a sfîntului.

Căpitanul Reátegui, sergentul Astocuri şi jandarmii îşi purtară privirile spre coline ; ca şi cum s-ar fi aflat înaintea unui cortegiu funerar, subprefectul Valerio îşi aduse *sombrero*-ul la piept ; Consejero Chacon, Arutingo, Atala îşi plecară capetele foarte palizi.

— Domnule Robles... biigui doctorul Montenegro. Însă va fi descoperit ceva în ochii delegatului căci se întoarse către coloni. Eu, copii n-am ! Dumnezeu n-a vrut să-mi dea şi mie. Aşa că n-am moştenitori ! Pămînturile astea nu sînt ale Yanacochei. Sînt ale mele, iară eu am să vi le las vouă. Mîine am să scriu testamentul. Dacă vreţi, în seara asta...

Oboseala sau bătrînetea îi surpau trufia.

— Eu am mai avut neînţelegeri cu voi, însă neînţelegeri ca între vecini — îşi duse mîna la inimă. Eu aici vă port pe voi. Nu vă lăsaţi duşi de nas de obştenii din Yanacocha.

Îl întrerupse hohotul de plîns al *doñei* Pepita.

— Nu mă alungaţi ! Lăsaţi-mă să mor aici ! Am să rămîn ca musafiră, ca slujnică dacă vreţi, dar nu mă alungaţi de pe pămîntul unde m-am născut. Dacă puteţi lăsa mărăcinii şi cactuşii, de ce să nu mă lăsaţi şi pe mine ?

— Aşa e, bolborosi Hilario Roman. Pînă şi pe ciulini îi lasă omul să trăiască.

— Am să mă aciuesc şi eu într-un ungher, am să mă culc în bucătărie. Lăsaţi-mă să-mi sfîrşesc zilele la Huarautambo !

— Draga de ea !

Colonii de pe Huarautambo începură şi ei să plîngă. Judecătorul Montenegro urmă :

— Agapito Robles mă izgonește acum pe mine ; pe urmă o să vă izgonească și pe voi. El o să fie stăpîn aici, dar oare o să vă poarte el de grijă așa cum v-am purtat eu ? Ce-o să facă el cînd o să fie moșier ?

Ridică fruntea.

— Declar liberi oamenii de pe Huarautambo.

— Doctore..., spuse Leandro cu ochii în lacrimi. Dragă doctore.

— Omul acesta minte ! strigă delegatul Robles.

— Nu mint. Îi numesc chiar acum moștenitorii mei ! În scris !

Oamenii din Huarautambo șoviră.

— Eu de trăit nu mai trăiesc mult și cînd o fi să mor, vă las voua pămînturile, casele și vitele. Noi o să mai fim pe-aici numai acești cîțiva ani, cîți mai avem de trăit.

— Nu ! strigă Agapito. Nu acceptăm ! Noi nu primim pămîntul ăsta cadou. Ne luăm înapoi pămîntul nostru ! Peoni uituci, omul acesta minte. Acum face pe umilul, însă dacă-l iertați, o să vină cu armata. Hotăriți-vă odată ! Vreți să rămîneți sau să plecați ?

— Vrem să rămînem !

— N-o să plecăm niciodată !

— Pămîntul sau moartea !

— Ce faceți dacă vă dau ordin să vă retrageți ?

— Te spînzurăm !

— Vă clintiți de-aici ?

— Niciodată !

— Cine e proprietarul moșiei Huarautambo ?

— Yanacocha !

— Obșteni... murmură doctorul Montenegro.

Îl întrerupse hohotul de rîs al lui Wistozorro. Un hohot atît de sălbatic încît sperie caii ! Judecătorul păli. Și ceva va fi cedat în pieptul lui în clipa aceea, căci o lacrimă îi străluci în ochi. Lacrima îi tremură între gene, se rostogoli pe obraz. O pală de vînt o suflă spre lac. Și cînd lacrima aceea, singura pe care judecătorul Montenegro o va fi vărsat pe lumea aceasta, îl atinse, apa se văluri.

— Rîul ! strigă Isaac Carbajal.

Somnoroasele ape ale lacului Huarautambo se zvîrcoleau, se tăvăleau cu disperare, cuprinse parcă de o durere de neînchipuit. Mai întîi cu moliciune, pe urmă cu iuteală, apoi gîfîind, neputincioasa imobilitate acvatică porni în valuri în căutarea albiei rîului dispărut. Precum un orb ce dintr-odată își recapătă vederea, apa clipi, se poticni, dădu înapoi, se ridică, și, în sfîrșit — pipăind uitata albie a rîului Huarautambo — se vărsă spre trecătoarea pe unde tocmai suise călare escadronul Comandamentului 21. Vîltoarea răsturnă tot ce-i stătea în cale. În zare se iviră trei ambarcațiuni încărcate cu întăriri polițienești : *El Valiente de Tapuc*, *La Pepita* și *El Huáscar*. Cînd a început apa lacului s-o ia la vale, erau chiar în mijlocul croazierei. Iureșul apelor ce părăseau căldarea lacului ridică șalupele, le lăsă jos, apoi iar le ridică și le răsturnă. *La Pepita* cu mare greutate izbuti să se lase pe-o parte rezemîndu-se de coasta muntelui Pucacaca. Înfricoșatul escadron mai bine ar fi naufragiat. Căci, după numai cîteva clipe, cele șapte foste cataracte care, de atîta amar de vreme atîrnau moarte, scrîșniră, trosniră și se prăvăliră de pe stînci îmbrăcînd iarăși în spumă digurile de piartă : în această nouă și puternică dezlănțuire a lor, își găsiră pieirea soldații. În cîteva secunde, rîul Huarautambo se umflă : trecu tîrînd trunchiuri de copaci, bărci făcute bucățele, vite ce fugiseră la vreme, jandarmi înecați. Peste cîteva zile aveau să treacă morții din alte vremi.

Aerul smulse *sombrero*-ul doctorului Montenegro. Nimeni niciodată nu-l văzuse fără *sombrero*. Stăteau și se uitau uimiți la capul lui încărunțit și înțeleseră că timpul nu se oprise niciodată cu adevărat. Rîurile curgeau, iar doctorul Montenegro îmbătrînea !

— Să ne veselim ! strigă Agapito Robles.

Începu alt dans.

— Stați pe loc sau trag ! răcni căpitanul Reátegui.

— Să ne veselim ! urlă Chacancuda tropotind un *huayno* care cît ai clipi cuprinse sute de oameni, mii de oameni într-o lucire învîrtindu-se și ștergînd orice sfială, orice primejdie, orice discuție.

— Şi-au pierdut minţile ! ţipă căpitanul Reátegui, acum de-a dreptul scofîlcit.

Judecătorul Montenegro privi obştea care înainta tropotind spre păminturile ieşite la iveală după ce apele lacului se retraseră şi se făcu mic în şa. Brusc slobozi hăţul şi o porni în galop urmat de Consejero Chacon, Arutingo şi Ángel Montenegro.

— Obşteni, urlă căpitanul Reátegui, dacă nu vă retrageţi deschid focul pe loc !

Estefania Morales puse mîna pe o piatră.

— Aici murim ! strigă.

33

DESPRE LOCUL ŞI DESPRE CEASUL ÎN CARE AU VRUT SĂ-L PIARDĂ PE AGAPITO ROBLES, MIŞELEŞTE

Cipriano Soto îşi mîngîie negul vineţiu de pe ureche. Era înalt, bîlbîit şi timid.

— Mă duc.

— Dă Doamne să ajungi înaintea armatei.

Lui Cipriano Soto îi trecu brusc mocăiala.

— Unde mă duc ?

— Intri drept în dormitor la *señora*.

Pas de mai înţelege ceva ! De unde era să-i fi trecut prin minte lui Cipriano Soto că Yanacocha o să pună stăpînire pe Huarautambo ? Un sat de căsuţe construite de obşte se înşira acum de-a lungul rîului. Yanacochanii stăteau şi acum în Huarautambo. Ba încă obştea se apucase să ridice capela făgăduită patronului ei, San Juan. La numai cinci sute de metri de conac, unde stăteau Montenegrii rumegîndu-şi neputinţa, obştea punea acoperişul peste micuţa capelă. Ba încă şi mai şi : nu era zi să nu-şi sărbătorească victoria dansînd şi pregătind *pachamancas*, care înghiţeau adevărate bogăţii. Şi nu-i trecea nimănui prin cap să se întrebe de unde vin. De la Wistozorro pornise obiceiul de a tăia vitele confis-

cate de la trădători și lași. Wistozorro i-a pus la amenzi pe toți aceia care în ziua recuperării n-au răspuns la chemarea obștei, precum și pe aceia care în timpul luptei au dovedit slăbiciune, neîncredere ori laşitate. Bătrînul Magno Valle, finul judecătorului Montenegro fugise în ajun la ferma lui de la munte, strigînd : „Nici cu Dumnezeu, nici cu diavolul!", fu biciuit în Piața Armelor din Yanacocha. În dimineața recuceririi pămînturilor zece obșteni care se dovediseră slabi fură pedepsiți în piața din Huarautambo. Wistozorro dădu ordin ca fiecare om sancționat să fie deposedat de o oaie. Fură tăiate toate pentru cea dintîi *pachamanca*. Amenzile căzute asupra celor care, puși de planton, se dovediră a nu fi destul de vigilenți, se prechimbară și ele în tot atîtea ospețe.

— În dormitor ? întrebă Soto uluit. În cei patruzeci de ani cîți avea, nu văzuse niciodată vreun peon în odăile stăpînilor.

— Văd că negi ai, dar urechi..., îl luă peste picior Chuto.

Cipriano Soto traversă curtea interioară, pătrunse în conac. Pacho Ildefonso îl conduse de-a lungul unui coridor foarte lung. Așezată într-un jilț, *doña* Pepita Montenegro aștepta majestuoasă, îndoliată, imună la strălucirea soarelui atîțat de sfidarea celor zece inele de aur și argint ce-i împodobeau mîinile grăsulii.

— Intră, Cipriano. Ia loc.

— Aici, stau aici, *señora*.

— Șezi, dacă-ți spun.

Glasul ei nu mai era acum acel murmur vlăguit al moșieriței copleșite de plîns. Asprimea blinda din nou chipul ei smead. Îl pironi cu privirea.

— Cipriano, tu te-ai născut la Huarautambo. Și tu și părinții tăi și bunicii tăi, ne-ați slujit cu credință. Nu s-a plîns nimeni de neamul vostru !

— Vă mulțumesc, stăpînă.

Doña Pepita rîse.

— Lepra asta de Robles crede c-o să iasă basma curată din toată ticăloșia asta. Lasă-l în pace, că mai are doar cîteva zile să se bucure. N-ai grijă. Armata e pe

drum. Acuș am să joc țonțoroiul peste sîngele lui Agapito și peste mațele tuturor cîinilor ăstora care îmi mușcă mîna cu care le-am dat de mîncare !

Ochii lui Cipriano Soto nu suportau fulgerătura inelelor.

— Doctorul Montenegro are un cusur : este prea bun. Eu, nu. Răbdarea mea are margini. Iar indienii din Yanacocha m-au scos demult din răbdări. Acu' vine armata, și să vezi ce mi-i mătură pe căcații ăștia. N-o să rămînă unul, nici de sămînță. Însă eu nu vreau să-i omoare pe toți : pe slujitorii buni vreau să-i scap. Cipriano, tu ai fost întotdeauna cinstit. Ți-a lipsit ceva vreodată ?

— Nu, *señora*.

— Cu cine ești, cu mine sau cu obștea ?

— Eu nu mă bag, *señora*.

— Cîți copii ai ?

— Opt, *señora*.

— Tu crezi că un căcat în ploaie ca Agapito o să poată să biruie un judecător care descuie și încuie închisorile ?

— Nu, *señora*.

— Cu cine ești atunci ?

— Stăpînă, eu am familie grea. Eu... eu... eu nu sînt cu obștea.

— Bine faci, Cipriano. Am să te ajut. Chiar acum am să-ți dăruiesc pături, semințe și niște piei tăbăcite pentru șa. Chiar azi am să-ți fac acte pentru pămînt și-am să-ți dau încă pe-atît cît ai acum. Cai, cîți ai ?

— Unul, stăpînă dragă.

— Uite, de-acu'-nainte ai să ai trei.

— Mulțumesc, stăpînă dragă.

— Însă va trebui să-mi dai o dovadă de credință.

— Ce dovadă, stăpînă dragă ?

— Să-l omori pe Agapito Robles.

— Ce spui, stăpînă dragă ?

— N-ai să pățești nimic, Cipriano. Absolut nimic !

— Și dacă nu pot ?

Doña Pepita își mîngîie degetele scăpărătoare. Chipul ei măsliniu emana o măreție ce o întrecea pe aceea

a fecioarelor cu aureole de pe pereți. Soto se cutremură. Inelele acestea scînteiau pe mîinile care au strămutat lunile, au oprit în loc sărbătorile și au clintit din locul lor, după cum le-a fost placul, atîția sfinți și autorități.

— Au mai fost pînă acum răzvrătiți în Huarautambo sau nu ?

— N-am ucis niciodată, *señora*...

— Ai să primești pentru asta opt mii de soli.

— Și dacă nu pot ?

— Ai să poți, Cipriano.

— Au să mă bage la închisoare, *señora*.

— De formă. Doctorul va pronunța sentința și va spune că a fost o ceartă și pe urmă ai să ieși. Cu pămînt și cu bani !

— Și dacă nu pot ?

— Mie fricoși pe moșia mea nu-mi trebuie.

Doña Pepita deschise un sertar de la comodă, scoase un revolver și rupse la un capăt o cutie de carton. Gloanțele se rostogoliră pe masă. Una din aceste bucățele de plumb trebuia să răpună inima lui Agapito Robles. Cipriano Soto înțelese că oricît de mulți călăreți l-ar escorta, delegatul oricum va muri. De mîna lui sau de mîna altuia. Nu se ridică nimeni împotriva moșierilor fără să-și capete pedeapsa. S-au răzvrătit centurii de zdrențe. Îl cuprinse deodată ispita de a avea pămînturi și cai.

— Nu știu să mînuiesc nici o armă, murmură asudînd de ambiție.

— A, e ușor ! Uite, așa se încarcă.

Doña Pepita alese șase cartușe și încărcă tamburul revolverului.

— După ce-o muri Agapito, o să fie iarăși pace. Nici dracu' n-o să-și mai aducă aminte de nenorocitul ăsta. Iar tu n-o să duci lipsă de nimic. Doctorul și cu mine o să-ți purtăm de grijă.

Soto ieși bălăbănindu-se. Agapito Robles îi făgăduise pămînt. Ce pămînt ? Agapito n-o să-i dea lui nici un pămînt. Văzu focurile. Își înfundă pe cap șapca de piele. Agapito ședea la malul rîului, în fața unui foc și mușca dintr-o halcă de berbec prăjită.

Sub lumina-abia mijindă
Pe furiș, jandarmi haini,
La viteazul Agapito
Au venit ca să mi-l prindă.

Agapito avea să moară oricum. Că de mîna lui, că de-a jandarmilor..., chibzui Soto. Trupa era pe drum. La fel ca Rancas, ca și Chinche, în zori, Huarautambo se va trezi în flăcări.

— Nu, mulțumesc, Bernardo, spuse Agapito împingînd sticla.

Soto se apropie de focul în preajma căruia se încălzea delegatul.

Guadalupe, Bernardo Chacon și Carbajal se îndepărtară. Delegatul rămase neocrotit sub stelele uriașe. Saturnino Palacios, unul din bătrînii cei mai vîrstnici de pe moșie, se apropie de el. Șapte nopți i-au trebuit să-și ia inima în dinți să-i vorbească.

— Delegate Robles !

— Ce e, bunule ?

Bătrînul se sprijini în bastonul lui de *lloque*.

— Adevărat e că s-a sfîrșit robia noastră ?

— S-a sfîrșit, bunicule.

— Sînt liber ?

— Ești liber.

— Pot să mă duc unde vreau ?

— Poți să te duci unde poftești.

— Binecuvîntat fie Domnul !

Pe neașteptate, înainte ca Robles să apuce să și-o tragă, bătrînul îi sărută mîna. Delegatul dădu înapoi, indignat.

— Să nu faci asta, bunule. Niciodată să nu săruți mîna nimănui.

— Dacă nu te superi, *don* Agapito...

— Ce vrei, Cipriano ?

— Vreau să-ți spun o vorbă.

— Ce vrei ? repetă Agapito, mîngîindu-și beregata vulnerabilă.

Cipriano Soto căzu în genunchi. Îl podidi plînsul.

— Iartă-mă, *don* Agapito !

— Ce s-a-ntîmplat, Cipriano ?

Iartă-mă ! *Doña* Pepita m-a tocmit să te omor. I-am promis, de frică.

Aruncă revolverul în iarbă.

— Cît ţi-a dat ?

— Opt mii de soli pentru tine şi patruzeci de mii dacă omor toată conducerea, hohoti Soto. Curînd armata va fi aici. O să mături totul. O să mori şi tu şi cu tine toţi cei care s-au răzvrătit împotriva judecătorului !

— De ce n-ai tras ?

— Am văzut că bătrînii îţi sărută mîna. Iartă-mă, nene !

— Ce sînt eu pe lîngă judecător ?

— Iartă-mă, Agapito. M-a cuprins frica. *Doña* Pepita m-a ameninţat că mă izgoneşte de pe moşie.

— Femeia asta nu mai are moşie, Cipriano.

— Sînt cu obştea, Agapito.

— Ai să te mărturiseşti de faţă cu toţi. Obştea o să facă judecată.

— Cînd ?

— Chiar acum.

Agapito Robles fluieră. O mulţime de oameni veni în grabă chicotind. Agapito se urcă pe o stîncă. Torţele santinelelor îi luminau severitatea.

— Obşteni, mă aflu în viaţă pentru că Cipriano Soto şi-a deschis inima ! *Doña* Pepita l-a tocmit să mă omoare însă el nu s-a lăsat ispitit. Montenegrii vor să lichideze toată conducerea. Vorbeşte, Cipriano. *Doña* Pepita te-a tocmit să mă ucizi ?

— Da, m-a tocmit ! Mă ameninţă că mă izgoneşte de pe moşie dacă nu te omor.

— Cît a zis că-ţi dă ?

— Opt mii de soli şi pămînt pe lîngă ce mai am.

Se iscă zarvă.

— Trebuie pedepsiţi !

— Să dăm foc moşiei !

— S-o omorîm pe babă.

— Să mă... pe coşciugul ei !

— Nici nu omorîm pe nimeni şi nici nu dăm foc moşiei. Trebuie denunţaţi. Cipriano, vrei ?

— Da.

— În faţa unui notar ?

— Da.

— Cipriano, ce vrei, să fii al moşiei sau să fii al obştei ?

— Vreau să fiu al Yanacochei.

— În obşte se intră dansînd. Muzica !

Huamanii porniră să cînte un *huayno*.

34

UNDE SE POVESTEŞTE CUM ACEL DANS AL LUI AGAPITO ROBLES A FĂCUT DIN NOAPTE ZI

Străinii care vizitează azi Yanahuanca sînt uimiţi de spectacolul caselor ei ce stau într-o rînă, întrecînd de departe casele din Pisa înfumurata aceea care n-are, de fapt, decît un singur turn înclinat. De frică să nu piară sub prăbuşirea inevitabilă a unor pereţi atît de vlăguiţi, călătorul dă înapoi. Cu hohotele lor de rîs îi răsplătesc negustorii pe cei fricoşi. Însă a fost o vreme cînd pînă şi cei care astăzi rîd astfel dîrdîiau de frică înlăuntrul acestor case. După spusele duşmanilor Yanahuancăi, ele n-ar sta să se prăbuşească numai şi numai din cauza abuliei. Toate casele din *Piaţa Armelor*, fără a face excepţie de la aceasta Postul de Jandarmi, Subprefectura, Primăria şi prăvăliile, sînt încovoiate înspre curţile din spate. Yanahuancanii susţin că toate casele suferă de torticolis, boală la originea căreia stau scăpările lui Simion Aiuritul. Astfel trec ei sub tăcere faptul că toate casele lor au rămas bolnave de spaimă din ziua în care obştea din Yanacocha hotărîse să-l pedepsească pe judecătorul Montenegro. Căci nu se luminase bine de ziuă şi Soto, după o beţie cruntă, se prăvăli în somn ca un bolovan,

vreme în care, conducerea obștei din Yanacocha trecu la dezbateri :

— Părerea mea e că moșia trebuie arsă de la un capăt la altul. Montenegro ne spurcă pămînturile. Părerea mea e să isprăvim cu el !

— Trebuie să dăm foc moșiei Huarautambo, să aruncăm podurile în aer ca să împiedicăm armata să ajungă aici !

— Cred că trebuie dați pe mîna justiției.

— Mă faci să rîd.

— Cipriano Soto trebuie să declare în fața unui notar că moșiereasa l-a tocmit să ne omoare. În scris !

— Ce mai tura-vura, să-i pedepsim pe Montenegri.

— Cum ?

— Sînt atîtea feluri !

— Care ?

— Oamenii ăștia țin la bani mai mult decît la viața lor. Ce-ați zice să le punem pe fugă vitele ?

— Așa e ! Trebuie să le gonim blestemaților ăstora toate animalele, pînă la ultimul cobai.

— Cobaii nu ! S-ar supăra *doña* Anada.

Junta aprobă slobozirea turmelor Montenegrilor. Știrea fu primită cu aplauze. Președintele Carbajal dădu ordin să fie adunate toate vitele de pe cuprinsul moșiei. Cirezi de vaci, tauri, viței, berbeci și iezi împînziră cîmpia. Alguazili purtînd fiecare cîte un ordin scris plecară la fermele din munți. A doua zi începură să coboare cu turmele. Știau ei că-i bogat doctorul Montenegro însă nimeni nu bănuise că s-ar putea aduna o asemenea mare de vite ce n-o mai puteai cuprinde cu privirea pe întinsul cîmpiei. Ștergînd cu mugetele lor freamătul nou al rîului Huarautambo, puhoiul de vite coborî o zi întreagă. Seara îl prinse pe șoșea. A doua zi, în zori, trecu prin Racre. După-amiază trecu podul Yanahuancăi. Și abia în amurgul unei noi zile începură să buiască în piață. Curînd o înțesară, spulberară aleile, rupseră împrejmuirile de sîrmă ce ocroteau grădinile. Pe jumătate înveseliți, pe jumătate înfricoșați negustorii ieșiră în ușa prăvăliilor. Obștenii le mînau din spate.

Caporalul Bejarano n-avu încotro și întrerupse siesta șefului de Post.

— Ce-i ?

Caporalul Bejarano arătă înspre fereastră. Sergentul Astocuri se uită pe fereastră. Mii de dobitoace se îmbulzeau în piața ce nu le mai putea cuprinde.

— Sînt nebuni, domnule sergent.

— Ce nebuni, ăștia-s nebuni ? Asta-i tot o escrocherie a căcănarului ăluia de Robles.

Agapito Robles, călăreț împodobit cu un curcubeu de lînă trăsnitor, pătrunse în piață. Cuprinse cu privirea oceanul de dobitoace, apoi, cu greu, își croi drum pînă la celebrul balcon în care, vreme de treizeci de ani, doctorul Montenegro onorase cu prezența sa umilele amurguri sătești.

— Montenegro, *supaypaguagua !* striga. Montenegro, odrasla diavolului, uite, Yanacocha ți-a adus vitele ! Satură-te cu dobitoacele confiscate de la văduve, de la deținuții săraci, de la orfanii despuiați ! Bagă-ți dobitoacele în ogrăzile și-n închisorile tale, în casele cumetrilor și codoșilor tăi ! Uite aici toată sudoarea noastră. Uite sîngele morților ! Uite anii celor pe care i-ai băgat în închisori. În Huarautambo nu mai e palmă de pămînt să-ncapă dobitoacele văduvelor pe care le-ai despuiat, nici apă pentru berbecii pe care i-ai luat de la condamnați. Adăpostește-i în sălile tribunalelor bagă-i la tine în dormitor să-ți îmbuneze nevasta ! Huarautambo e liber ! E soare !

În *Piața Armelor* nu mai încăpea nici măcar un ied ; însă alguazilii tot mai mînau la dobitoace, iar Agapito tot mai striga sub balconul căsoiului care începea să se clatine. În sfîrșit, se deschiseră ușile balconului. Judecătorul Montenegro își plimbă privirile foarte palid peste locul acela ca o pășune fără sfîrșit pe care dobitoacele mugeau, behăiau, răgeau, pufneau, sforăiau.

— Yanacochani, gemu doctorul Montenegro, dacă vreți să vă răzbunați, răzbunați-vă pe oameni, dar nu vă îndîrjiți împotriva bietelor animale. Ce vină au ele, nevinovatele ?

Dona Pepita se arătă în balcon.

— Nu te înjosi, Paco, rugîndu-te de blestemaţii ăştia!

Vitele se îngrămădeau, din ce în ce mai multe. Căsoiul Montenegrilor şi clădirile din piaţă începură să tremure. Postul de Jandarmi se curbă. Jandarmii ieşiră în balcon înspăimîntaţi. Casa lui Ayala şi căsoiul familiei Cisneros se cocîrjară. Casa lui Edmundo Ruiz şi casa grefierului Pasion, duşmani pe faţă, se văzură silite să se îmbrăţişeze. Însă nici strigătele negustorilor care jurau că aderă la obşte, după cum nici acelea ale jandarmilor care ameninţau că trag, nu stăviliră avalanşa. Yanacochanii mînau într-una animalele. Nemaigăsind loc, încălecau unele peste altele. Această colosală presiune îndoi faţada casei lui Lovaton. Mugetele înnecau în ele spaima negustorilor. În balcon, judecătorul strigă ceva, dar nu se auzi. Casa familiei Cisneros se chirci.

Yanacochanii îşi tot sărbătoriră victoria pînă se lăsă noaptea. Alde Julca tăiară doi tauri de prăsilă de toată frumuseţea. Îi puseră la frigare pe malul din nou tînărului Chaupihuaranga. Mîncară pe săturate, apoi suiră iar la Yanacocha pentru a petrece mai departe. Profesorul Vento şi profesorul Soto aşteptau să facă o întîmpinare cu mare pompă. Cu cîteva zile în urmă, Soto dăduse ordin să se ridice un arc de triumf împodobit cu flori şi tocmise muzicanţi. În sfîrşit, cu tot întunericul, drumul scoase la iveală ceata yanacochanilor biruitori.

— Au venit! dădu de veste un elev.

— Clopotul! ordonă învăţătorul. Un alt elev alergă să bată clopotul în semn de triumf.

— Marşul flamurilor!

Acesta este un marş rezervat, prin lege, preşedintelui Republicii, însă Comitetul de Recepţie nimic nu socotea că ar fi prea mult. Profesorul Vento, Nicolás Soto, precum şi preceptorii şi elevii celor două şcoli le ieşiră înainte cu drapelul. Vento, învăţătorul unei întregi generaţii de yanacochani, era îmbrăcat în costumul cel albastru pe care-l păstra pentru sărbătorile naţionale. Solemn, cu obrazul aprins, îl strînse la piept pe Agapito

Robles care era stropit cu bălegar din cap pînă-n picioare. Începu un discurs pe care, în așteptarea acelei zile, îl șlefuia de ani în șir. Wistozorro intră în fruntea unui grup de muzicanți beți morți. *Don* Eulogio Vento își începu logosul lung și plicticos : „Doamnelor și domnilor, cu toate că n-am venit pregătit și n-am nici haruri de orator, aș voi..." Însă zgomotul de artificii, chiuiturile dansatorilor, îndîrjirea viorilor, nechezatul cailor împiedicau lumea să-l audă.

Era doar începutul serbării. Noaptea găsi casele iluminate de o veselie nebună. Numai Agapito Robles care nu bea niciodată, nu se îmbată. Toți ceilalți se ghiftuiră cu carne prăjită de berbec și băură pe săturate rachiu, pe care negustorii cuprinși de entuziasm nu-l dădeau la preț maximal. Băură și dansară pînă cînd căzură în stradă ca bușteni. Delegatul se așeză pe o bancă, în piață. Își aminti hohotele de rîs ale lui Cachabotas în ziua cînd îl scăpase din vîrtejurile Andachacăi, privirea îndurerată a lui Tupac Katari, ochii arzători ai Îngerului din Pumacucho, stepele pe care le străbătuse — atîta amar de ani ! — înainte de a ajunge să vadă luna fără pereche ce-o vedea în seara aceea. „În sfîrșit !" exclamă. Simți nevoia să-i împărtășească vestea lui *don* Raymundo Herrera. Sui spre cimitir pe strada Abanderado Minaya. Simți că în pacea lui de-atunci era loc să încapă nu numai stelele din noaptea aceea, ci toate stelele care aveau să strălucească pe cer în anii ce vor să vină. Pacea lui îi cuprinse pînă și pe dușmani. Care dușmani ? Acum nu mai avea dușmani. Pînă și pe Montenegro simți că-l iubește. Altă viață avea să înceapă el acum. „Vin acum, *don* Raymundo !" strigă. Sus pe coastă se opri. Văzu foc în peștera Altomachay. Alarmă ! Visa ? Închise ochii, îi deschise iar : era semnalul. Pilpîia. Un bărbat urina pe gardul unei case.

— Wistozorro ?

— Ce-i, frate ?

— Alarmă, Wistozorro.

Wistozorro se îndreptă de spate.

— N-o fi cumva o greşeală ?

— Hai pe colină.

Wistozorro dăduse ordin să fie postate santinele pe toate înălţimile de unde putea fi pîndită înaintarea inamicului. În caz de primejdie, santinelele trebuiau să aprindă focuri. Wistozorro prevăzuse totul. Pe vreme de noapte, ori pe ploaie, cînd nu se putea vedea licărul lanternei, santinelele aveau să aprindă focuri în peşteri. Ardea un foc în peştera Altomachay !

Suieră. Pe partea cealaltă clipeau limpede semnale.

— Asta-i peştera Cruzjirca !

— Şi Chipipata, exclamă Agapito Robles arătînd înspre dealul de pe care clipeau lanternele.

— Ce spun ?

Wistozorro silabisi.

— Tru...pă...în...ar...ma...tă...vi...ne...

Se trezi din beţie. Descifră mai departe.

— Prin... Tam...bo...pam...pa... tru...pă... vi...ne...

— Mai întreabă-i o dată, băieţaşule.

— Prin... Tam...bo...pam...pa... tru...pă... mul...tă... vi...ne...

În eucalipţi scîrţii cîntecul funebru al unei păsări. Iar în clipa aceea, delegatul nostru înnebuni din nou. Începu să rîdă încetişor, apoi tare, mai tare. Deodată îşi aruncă *poncho*-ul pe spinare zguduindu-se de hohote de rîs. Iar în faţa spaimei lui Wistozorro, îşi începu dansul.

— *Wifala, wifala !* strigă.

Fumul dansului îl învălui. Nu se mai vedea. *Poncho*-ul lui era un vîrtej de culori ameţitoare. Fără a se opri din dans, coborî colina. Ca o făclie trecu pîrlind eucalipţii. Eu l-am văzut. Avînd grijă ca văpaia lui să nu mă ajungă, l-am urmat de departe. Fără milă pentru lanurile de porumb pe care le devasta trecînd, fără să-i pese de spaima cailor care se smuceau sforăind în ocoale, *wifala, wifala*, cobora într-una. Se apropie de sat. Lopezii băgară de seamă atunci că păşunea din jurul gospodăriei lor ardea. Arse sălaşul lui Polidoro Quinto. *Wifala !* Arse copacul uriaş din curtea familiei Requis. *Wifala !* Se eva-

poră apa din canalul ce curge prin Altomachay. *Wifala* ! Pîrjolul atinse fațada Primăriei. Vîlvătăile trecură apoi peste turla bisericii : și-acum se mai poate vedea înnegrită. În casele în care ne sărbătoream victoria, începurăm să năduşim. Curînd ne simţirăm de parcă eram vecini cu cuptorul Lucasilor. Nemaiputînd îndura sufocarea ieşirăm afară. Atunci am văzut ! Trecătoarea întreagă era în flăcări. Un zigzag de culori înainta incendiind lumea !

CUPRINS

1/ Unde se povesteşte despre răceala cu care Yanacocha l-a primit pe delegatul Agapito Robles, la ieşirea acestuia din închisoare 7
2/ Despre cele petrecute în ziua cînd Maca Albornoz a regretat că poartă nume 12
3/ Despre nefericitele urmări pe care le-a avut o fericită iniţiativă a directorului Eulogio Vento 18
4/ Cîteva prime informaţii referitoare la un magistru cu coadă, un tun parfumat şi alţi romani în surghiun 22
5/ Unde se povesteşte că este o eroare să ai crampe (Capitol ilustrat cu exemple) 28
6/ Unde se povesteşte despre unele pretexte pentru care Opa Leandro şi Brazo de Santo n-au ajuns niciodată generali 32
7/ În care este identificat autorul picturilor murale din biserica din Yanahuanca 36
8/ Unde se povesteşte despre diluviul universal produs de Hector Chacon în închisoarea din Huánuco 43
9/ Unde se povesteşte despre căsătoria Macăi Albornoz cu *don* Solidoro Cisneros de la Torre 51
10/ În care se povesteşte de ce a socotit obştea din Yanacocha că-i mai bine să arunce pîinea Carbajalilor la porci 61
11/ În care se povesteşte despre războaiele civile ce se abătură asupra Yanahuancăi 66

12/ Despre consecinţele nefaste ce le poate aduce credinţa că 28 Iulie e totuna cu 28 iulie . . . . . .

13/ Agapito Robles împreună cu năzdrăvanul — iar prin aceasta nu mai puţin vestitul — cal Cachabotas hotărăsc să plece într-o călătorie . . . . . .

14/ Unde cititorul îl va vedea pe sergentul Astocuri preocupat, în mod inexplicabil, de corectitudinea unor alegeri . . . . . .

15/ Unde se povesteşte despre „Bătălia dintre vii şi morţi" şi despre alte *poncho*-uri pe care *doña* Anada le-a ţesut în bezna ei . . . . . .

16/ O poveste adevărată cu Cecilio Encarnacion, primul şi ultimul serafim *quechua* . . . . . .

17/ Unde continuă deloc născocita poveste a arhanghelului Cecilio Encarnación . . . . . .

18/ Textul pamfletului pe care l-a emis destituitul episcop de Huánuco împotriva chezaşului lumii . . . . . .

19/ Deznodământul şi morala acestei foarte nostime istorioare . . . . . .

20/ Unde se povesteşte despre Andachaca, rîul care s-a îmbrăcat cu unul din *poncho*-urile ţesute de *doña* **Añada** . . . . . .

21/ Unde continuă discuţia pe care au avut-o, într-o noapte de pomină, delegaţii din Pasco . . . . . .

22/ Un *huayno* despre Cecilio Lucano . . . . . .

23/ Unde se povesteşte cum Isaac Carbajal primeşte un mesaj de pe lumea cealaltă care, oricît de rea ar fi, va fi fiind mai bună decît aceasta

24/ Unde se spun mai multe despre o conversaţie pentru care domnii care se plimbă cu mîna pe mitralieră ar fi fost în stare să moară ca s-o audă . . . . . .

25/ Despre visele şi coşmarurile lui Bernardo Chacon

26/ Care nu are nevoie de titlu . . . . . .

27/ Cea de pe urmă călătorie a lui Cachabotas, floare şi oglindă a cailor tuturor obştilor . . . . . .

28/ Unde se dovedeşte ceea ce la vremea lor ar fi dorit să dovedească cei care doreau această dovadă spre a dovedi ceea ce voiau să dovedească strîmb . . .

29/ Despre necazurile lui Isaac Carbajal în ajunul marii bătălii pe care a avut-o Yanacocha cu mișeii 156
30/ Unde se povestește cum în ajunul marii bătălii de la Huarautambo, Agapito Robles a dat ordin să fie lichidate anumite datorii 163
31/ Unde iese la lumină cum a pus capăt Yanacocha stăpînirii Malandrinilor 174
32/ Unde se povestește cum s-a spulberat superstiția că doctorul Montenegro nu putea să 182
33/ Despre locul și despre ceasul în care au vrut să-l piardă pe Agapito Robles, mișelește 18
34/ Unde se povestește cum acel dans al lui Agapito Robles a făcut din noapte zi 195

Lector : FLORIN CHIRIȚESCU
Tehnoredactor : V. E. UNGUREANU

Bun de tipar : 10.04.1983. Coli tipar : 13.

Tiparul executat sub cd. nr. 5 043/1983, la
INTREPRINDEREA POLIGRAFICA BACAU,
str. Eliberării nr. 63.

Lucrarea a fost tipărită pe hîrtie
fabricată la C.C.H. Letea — Bacău

După **Bat tobele pentru Rancas, Garabombo invizibilul** și **Călărețul fără somn, Cîntecul lui Agapito Robles** reprezintă cel de-al patrulea „cînt" al epopeii peruane moderne scrise de Manuel Scorza, epopee ce se va încheia cu **La Tumba del Relámpago (Mormîntul Fulgerului),** și va fi oferită cititorului român în întregime.

„Magie a realului cotidian văzut cu o sensibilitate de poet ; magie a **posibilului,** cu toate că nonaparent, care stabilește raporturi noi între elementele unui univers ale cărui legi scapă adesea oricărei logici tradiționale. La Manuel Scorza, un pod, o împrejmuire crescînd în noapte, o monedă găsită în piața publică, o partidă de pocher, un personaj singular, un comportament individual ori colectiv, toate acestea sînt ridicate în planul unei mitologii a Americii Latine căreia trebuie să ai puterea să-i deslușești arcanele..."

ALEJO CARPENTIER